

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΟ
ΤΥΠΙΚΗ, ΑΤΥΠΗ ΚΑΙ ΑΠΟ ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

**«Οι απόψεις των στελεχών για την ποιότητα στην προσχολική αγωγή στον
ορεινό και δυσπρόσιτο νομό της Ευρυτανίας»**

Μεταπτυχιακή εργασία:

Νίκη Τσιαμάκη

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Άννα Τσατσαρόνη

Κόρινθος,
Σεπτέμβριος 2016

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής μου εργασίας που εκπονήθηκε στα πλαίσια της φοίτησής μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κα. Άννα Τσατσαρώνη που με καθοδήγησε και αφιέρωσε πολύτιμο χρόνο καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησής της.

Επίσης, ευχαριστώ, τον Βασίλειο Κουλαϊδή, Καθηγητή και τον κ. Γεώργιο Μπαγάκη, Καθηγητή, για την υποστήριξή τους ως μέλη της τριμελούς εξεταστικής επιτροπής.

Ευχαριστώ θερμά τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων, συναδέλφους μου εκπαιδευτικούς στο νομό Ευρυτανίας και τα άλλα στελέχη εκπαίδευσης, τη Σχολική Σύμβουλο Προσχολικής Αγωγής και το Διευθυντή Εκπαίδευσης που συμμετείχαν με μεγάλη ευχαρίστηση στις συνεντεύξεις, καθώς χωρίς τη βοήθειά τους δε θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί η παρούσα εργασία.

Τέλος, ευχαριστώ το σύζυγό μου και τους γονείς μου για την αμέριστη συμπαράσταση που μου προσέφεραν καθ' όλη την διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

Περίληψη.....	6
Εισαγωγή.....	8
1. Πολιτικές	11
1.1 Εισαγωγή.....	11
1.2 Ευρωπαϊκές τάσεις για την ποιότητα στην εκπαίδευση.....	11
1.3 Η εθνική πολιτική.....	18
1.3.1 Η Αναπτυξιακή Στρατηγική 2007 – 2013.....	18
1.3.2 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014 – 2020».....	19
1.3.3 Το Νέο Σχολείο - Πρώτα ο Μαθητής.....	21
1.4 Η Προσχολική Αγωγή στην Ελλάδα.....	23
1.4.1 Η Προσχολική Αγωγή στους παιδικούς σταθμούς.....	23
1.4.2 Τα δημόσια νηπιαγωγεία.....	25
-Η φοίτηση στο νηπιαγωγείο – νομικό πλαίσιο.....	26
1.4.2.1 Η Διοίκηση στα ελληνικά δημόσια νηπιαγωγεία.....	27
-Προϊσταμένες Νηπιαγωγείων	27
-Σχολικοί Σύμβουλοι.....	29
- Διευθυντές Εκπαίδευσης	31
1.4.2.2 Το πρόγραμμα σπουδών του δημόσιου νηπιαγωγείου.....	34
1.5 Περίληψη του κεφαλαίου.....	38
2.Βιβλιογραφική επισκόπηση.....	39
2.1 Εισαγωγή.....	39
2.2 Ποιότητα στην προσχολική αγωγή.....	40
2.3 Ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση.....	50
2.4 Η ελληνική μελέτη.....	60
2.5 Περίληψη του κεφαλαίου.....	61
3. Θεωρητικό πλαίσιο.....	63
3.1 Εισαγωγή.....	63
3.2 Η θεωρητική προσέγγιση του Bourdieu	63
3.3.Η θεωρητική προσέγγιση του Bernstein	65
4. Μεθοδολογία.....	68
4.1 Εισαγωγή.....	68

4.2 Γενικά χαρακτηριστικά της έρευνας - επιλογή θέματος.....	68
4.3 Αποτύπωση των νηπιαγωγείων του νομού Ευρυτανίας.....	68
4.4 Οργάνωση και διοίκηση των νηπιαγωγείων του νομού Ευρυτανίας.....	70
4.5 Ερευνητικά ερωτήματα.....	70
4.6 Μεθοδολογική προσέγγιση.....	71
4.7 Συνέντευξη.....	72
4.8 Ερευνητικό εργαλείο.....	73
- Φάσεις συνέντευξης.....	75
4.9 Ζητήματα δεοντολογίας.....	84
4.10 Αξιοπιστία και εγκυρότητα.....	84
4.11 Αριθμός συμμετεχόντων στην έρευνα.....	84
5. Η έρευνα στα δημόσια νηπιαγωγεία του νομού Ευρυτανίας.....	87
5.1 Εισαγωγή.....	87
5.2 Παρουσίαση των δεδομένων των συνεντεύξεων.....	87
- Η ταυτότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα.....	87
- Περιγραφή νηπιαγωγείων: Εσωτερικά και εξωτερικά περιβάλλοντα μάθησης.....	91
- Εργασιακή κατάσταση – εμπειρία εκπαιδευτικών.....	97
- Μαθητικό δυναμικό – πρόγραμμα σπουδών και μάθηση.....	101
- Οικογένεια & εμπλοκή στην κοινότητα μάθησης, σχέση με γονείς.....	109
- Διοικητικό πλαίσιο/ ηγεσία/διοίκηση και διαχείριση.....	111
- Εκπαιδευτική πολιτική για το ελληνικό νηπιαγωγείο.....	114
5.3 Ανάλυση και ερμηνεία του υλικού των συνεντεύξεων.....	118
- Η ταυτότητα των εκπαιδευτικών: επίπεδο εκπαίδευσης και επιμόρφωσης.....	118
- Η κτιριακή και υλικοτεχνική υποδομή των νηπιαγωγείων – το βοηθητικό προσωπικό.....	120
- Η ποιότητα του προγράμματος σπουδών – Σχολειοποίηση.....	122
- Η συνεκπαίδευση – ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό και ειδικό βοηθητικό προσωπικό.....	125
- Η συνεργασία με τους γονείς.....	126
- Η εκπαιδευτική πολιτική στην προσχολική αγωγή.....	128
6. Συμπεράσματα.....	130

Βιβλιογραφία.....	135
Παραρτήματα.....	140
Παράρτημα Ια - Πρωτόκολλο συνέντευξης με το Διευθυντή Εκπαίδευσης του νομού Ευρυτανίας.....	141
Παράρτημα Ιβ - Πρωτόκολλο συνέντευξης με τη Σχολική Σύμβουλο Προσχολικής Αγωγής του νομού Ευρυτανίας.....	146
Παράρτημα Ιγ - Πρωτόκολλο συνέντευξης με τη Σχολική Σύμβουλο Ειδικής Αγωγής του νομού Ευρυτανίας.....	150
Παράρτημα Ιδ - Πρωτόκολλο συνέντευξης με τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων του νομού Ευρυτανίας.....	155
Παράρτημα Ιε – Ατομικά στοιχεία για Διευθυντή Εκπαίδευσης / Σχολικές Συμβούλους.....	160
Παράρτημα Ιστ - Ατομικά στοιχεία για τις Προϊσταμένες των Νηπιαγωγείων.....	161
Παράρτημα Ιη - Απομαγνητοφώνηση συνεντεύξεων Προϊσταμένων νηπιαγωγών.....	162

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται οι ευρωπαϊκές πολιτικές και το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για τη διασφάλιση της ποιότητας στην εκπαίδευση, καθώς επίσης και μελέτες με αναφορά στην ποιότητα της προσχολικής εκπαίδευσης, αναδεικνύοντας το ρόλο της προσχολικής αγωγής στην ολόπλευρη ανάπτυξη όλων των μαθητών, στην άμβλυνση των ανισοτήτων και στην ισότιμη πρόσβαση όλων των παιδιών σε ποιοτικά προγράμματα προσχολικής αγωγής.

Η παρούσα εργασία εστιάζεται στην προσχολική αγωγή, ιδιαίτερα εξετάζεται η ποιότητα της εκπαίδευσης των νηπίων και των προνηπίων στο νομό Ευρυτανίας: σε ένα νομό με ιδιαίτερα γεωγραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά. Για τη διερεύνηση του θέματος συλλέξαμε δεδομένα από την εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήσαμε, από τα μέσα Μαΐου έως τα τέλη Ιουνίου του 2016, μέσω συνεντεύξεων με όλες τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων, τη Σύμβουλο Προσχολικής Αγωγής και το Διευθυντή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του νομού Ευρυτανίας.

Η έρευνα έδειξε πως η προσχολική αγωγή στο νομό Ευρυτανίας, συγκριτικά με άλλες περιοχές, ευνοεί ιδιαίτερα την ηλικιακή ομάδα των προνηπίων καθώς αυτά έχουν την ευκαιρία να φοιτήσουν στα νηπιαγωγεία του νομού για δυο και όχι μόνο τον υποχρεωτικό χρόνο. Παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα της προσχολικής αγωγής, σύμφωνα με τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων και τα στελέχη εκπαίδευσης, είναι οι ελλείψεις σε κτιριακή και υλικοτεχνική υποδομή, η έλλειψη μόνιμου εκπαιδευτικού προσωπικού και οι δυσκολίες στην επιμόρφωση. Καλύτερη είναι η εικόνα στα νηπιαγωγεία της πρωτεύουσας του νομού από άποψη υλικοτεχνικής και κτιριακής υποδομής, αλλά και μόνιμου εκπαιδευτικού προσωπικού. Θετική θεωρούν οι εκπαιδευτικοί τη δυνατότητα που έχουν να δουλεύουν με μικρότερο αριθμό μαθητών σε σχέση με τα μεγάλα αστικά κέντρα.

Για την ανάλυση των δεδομένων μας αξιοποιείται η θεωρία του Bourdieu για το οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό κεφάλαιο. Επίσης αξιοποιείται η θεωρία που ανέπτυξε ο Bernstein για τη συγκρότηση της γνώσης, την παιδαγωγική προσέγγιση και τη διαμόρφωση της ταυτότητας.

Abstract

This dissertation presents the European policies for quality assurance in education and the Greek legislative framework on preschool education, as well as studies highlighting and critically discussing policies and practices in childhood education and care and their effects on the development of preschool children, the reduction of inequalities and the equal access of all preschool children to quality early childhood education programs.

The study focuses on preschool education offered by the state, examining the quality of education of preschool children in Evritania: A county with specific geographical and economic characteristics and where most of the preschools are located in difficult to access areas. To investigate this issue we collected data from empirical research that we carried out from mid-May 2016 to the end of June 2016, through interviews with all heads of kindergartens of the Evrytania area, the school advisor for Early Childhood Education and the Director of Primary Education.

The research study showed that preschool education in Evritania, in comparison to other areas, favors especially the first age group of preschoolers (three to four years of age) as these children have the opportunity to attend the kindergartens for two years in total, rather than the compulsory year only. Factors affecting the quality of preschool education according to the heads of kindergartens and education officials are the often bad conditions of buildings and infrastructure, the lack of permanent teaching staff and difficulties in the training of teachers. The picture in the kindergartens of the county capital is better, as in these preschools the infrastructure is satisfactory and they tend to have permanent teaching staff. The teachers/heads of preschools found very positive the fact that, compared to preschools in large urban areas, they work with a smaller number of children.

For the analysis of our data we utilized Bourdieu's theory on three forms of capital: economic, social and cultural capital. Also, we utilized Bernstein's theory of the construction of school knowledge and how this relates to the formation of professional identity.

Εισαγωγή

Η παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης στα παιδιά, κυρίως της προσχολικής ηλικίας είναι ένα σημαντικό ζήτημα που πάντα απασχολούσε τους διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς. Είναι γνωστό ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας περνούν στο σχολείο πολλές ώρες, κυρίως όσα φοιτούν σε ολόημερα τμήματα. Το νηπιαγωγείο αποτελεί ένα σημείο μετάβασης από την οικογένεια στο σχολείο.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή «*η ποιότητα πρέπει να αρχίσει νωρίς*» (European Commission, ό.π. αναφ. στο Kalogerakis, Forthcoming, σελ. 4), αναγνωρίζοντας την προσχολική αγωγή ως δομικό στοιχείο της εκπαίδευσης, καθώς στο πλαίσιο της καλλιεργούνται δεξιότητες και ικανότητες που συμβάλλουν στην επίτευξη υψηλών μαθησιακών αποτελεσμάτων. Επιπλέον επισημαίνεται η αξία της για τα παιδιά που προέρχονται από μειονεκτικά περιβάλλοντα.

Ο ΟΟΣΑ διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο στην χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής τόσο των χωρών μελών της όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Προωθεί συγκεκριμένες πολιτικές στην εκπαίδευση, συνδέοντάς τες με την ευημερία των ατόμων και την οικονομική ανάπτυξη των χωρών. Η προσχολική αγωγή αποτελεί ένα σημαντικό διακύβευμα για τον ΟΟΣΑ, καθώς υποστηρίζεται ότι συμβάλλει στην εξάλειψη των κοινωνικών και πολιτισμικών ανισοτήτων (Kalogerakis, Forthcoming).

Οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται στην προσχολική αγωγή έχουν σημαντικό ρόλο να επιτελέσουν καθώς είναι επιφορτισμένοι να εντάξουν τα νήπια στη σχολική ζωή. Στόχος τους είναι να τα κοινωνικοποιήσουν και να τα εντάξουν στην κουλτούρα του σχολείου και να τους εξασφαλίσουν ισότητα ευκαιριών πριν φοιτήσουν στο δημοτικό σχολείο, αντισταθμίζοντας πιθανές κοινωνικές μειονεξίες.

Για την επίτευξη της ισότητας των ευκαιριών έχει δοθεί έμφαση στην παροχή ποιοτικής προσχολικής αγωγής με την εφαρμογή ποιοτικών προγραμμάτων σπουδών για όλα τα παιδιά. Η σωστή εκπαίδευση με τα κατάλληλα μέσα δύναται να συνεισφέρει στη μείωση των κοινωνικών και εκπαιδευτικών ανισοτήτων ώστε να ξεκινήσουν όλοι οι μαθητές από το ίδιο

σημείο την εκπαιδευτική τους πορεία στο δημοτικό. Το νηπιαγωγείο είναι πυλώνας της εκπαίδευσης και κρίσιμος παράγοντας υποστήριξης των παιδιών που προέρχονται από μειονεκτούσες ομάδες ή από χαμηλά κοινωνικά στρώματα.

Η προσχολική αγωγή στοχεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών και στη διαμόρφωση μιας υγιούς προσωπικότητας, λαμβάνει υπόψη τον κοινωνικό χαρακτήρα της γνώσης, αναγνωρίζει την αξία και τον κεντρικό ρόλο του παιχνιδιού, σέβεται την κοινωνική, γλωσσική και πολιτισμική ταυτότητα του κάθε παιδιού και αναγνωρίζει τη μοναδικότητά του (ΠΣΝ, 2011). Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι καθοριστικός για την εκπλήρωση των στόχων του νηπιαγωγείου με την οργάνωση του κατάλληλου μαθησιακού περιβάλλοντος.

Στο πλαίσιο της εργασίας αυτής θα μελετηθούν οι απόψεις των στελεχών για την ποιότητα στην προσχολική αγωγή του νομού Ευρυτανίας, μιας φτωχής και ορεινής περιοχής. Θα εξεταστεί κατά πόσο για τα παιδιά της συγκεκριμένης περιοχής είναι ποιοτική η προσχολική αγωγή και θα διερευνηθούν οι παράγοντες που ενισχύουν ή αποδυναμώνουν την εφαρμογή των προγραμμάτων σπουδών προς αυτή την κατεύθυνση. Θα διερευνηθεί κατά πόσο η ορεινότητα και η απομόνωση κάποιων χωριών επηρεάζει την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης, αν υπάρχουν διαφοροποιήσεις μεταξύ νηπιαγωγείων ορεινών και νηπιαγωγείων που βρίσκονται στην πόλη και αν η απόκτηση μορφωτικών αγαθών γίνεται επι ίσοις όροις.

Αναλυτικότερα, η εργασία αναπτύσσεται σε έξι (6) κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζονται οι ευρωπαϊκές τάσεις και η εθνική πολιτική για την ποιότητα στην εκπαίδευση. Παράλληλα, παρουσιάζεται το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου και ζητήματα που αφορούν το νομοθετικό πλαίσιο, τη φοίτηση των νηπίων αλλά και τη διοίκηση των μονάδων προσχολικής αγωγής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται κάποιες μελέτες για τη διασφάλιση της ποιότητας της προσχολικής εκπαίδευσης, αναδεικνύοντας το ρόλο του κράτους για μια ποιοτική και ισότιμη προσχολική εκπαίδευση. Οι μελέτες που παρουσιάζονται δίνουν έμφαση στην πρόσβαση όλων των μαθητών στην προσχολική αγωγή και στην άμβλυνση των ανισοτήτων.

Στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας μας και οι βασικές έννοιες από τη θεωρία του Bourdieu και του Bernstein που μας βοηθούν στην ανάλυση των δεδομένων μας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναπτύσσεται η μεθοδολογία της παρούσας έρευνας. Αποτυπώνονται τα βασικά χαρακτηριστικά της έρευνας, η επιλογή του θέματος, διατυπώνονται τα ερευνητικά ερωτήματα και αναπτύσσεται με λεπτομέρεια το ερευνητικό εργαλείο, αλλά παρουσιάζεται και ο αριθμός των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αφορά την έρευνά στα δημόσια νηπιαγωγεία του νομού Ευρυτανίας. Παρουσιάζονται τα δεδομένα από τις συνεντεύξεις με τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων του νομού αλλά και των στελεχών εκπαίδευσης (Διευθυντής Εκπαίδευσης, Σχολική Σύμβουλος Προσχολικής Αγωγής). Έπειτα, γίνεται μια προσπάθεια ανάλυσης και ερμηνείας του υλικού των συνεντεύξεων.

Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη την ανάλυση που προηγήθηκε στο κεφάλαιο της παρουσίασης και ανάλυσης των δεδομένων μας.

1.1 Εισαγωγή

Ως εκπαιδευτική πολιτική θα μπορούσαμε να ορίσουμε ένα σύνολο από ενέργειες, επιλογές αλλά και μέσα που χρησιμοποιούνται από εθνικούς και υπερεθνικούς φορείς ώστε να επιτευχθούν συγκεκριμένοι εκπαιδευτικοί στόχοι. Ωστόσο οι εθνικές μεταβλητές μπορεί να είναι πολλές και χρειάζεται ανάλυση της κατάστασης κάθε χώρας λαμβάνοντας υπόψη τους κοινωνικούς, πολιτικούς, οικονομικούς και πολιτισμικούς παράγοντες.

Το πώς έχει γίνει κατανοητή η εκπαιδευτική πολιτική έχει απασχολήσει πολλούς ερευνητές από τις κοινωνικές και πολιτικές επιστήμες. Η εκπαιδευτική πολιτική είναι συνάρτηση των αλλαγών στα άλλα επίπεδα. Στο πλαίσιο που τα υποκείμενα κατανοούν την εκάστοτε εκπαιδευτική πολιτική μπορούν να την υλοποιούν ή να αντιστέκονται όταν τη θεωρούν ακατάλληλη και να αλλάζουν τον τρόπο που οι πρακτικές δομούνται (Taylor *et al*, 1997).

1.2 Ευρωπαϊκές τάσεις για την ποιότητα στην εκπαίδευση

Διεθνείς οργανισμοί (Ο.Ο.Α.Σ.Α., Διεθνής Τράπεζα, UNESCO) αλλά και κράτη από τη δεκαετία του 1970 έχουν ασχοληθεί με ζητήματα ποιότητας στην εκπαίδευση. Όλο και περισσότερα ερωτήματα για το ποιο είναι το «καλό» σχολείο αλλά και ποια είναι η «καλή εκπαίδευση» που πρέπει να παρασχεθεί στα παιδιά φανερώνουν τους προβληματισμούς σχετικά με την παρεχόμενη εκπαίδευση.

Ο λόγος για την αποτελεσματικότητα, ποιότητα και αξιολόγηση των εκπαιδευτικών επιτευγμάτων, απασχολεί και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι οργανισμοί που ασχολούνται με την εκπαίδευση επανεξετάζουν τις τάσεις και τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις των τελευταίων χρόνων προσπαθώντας να κατανοήσουν θέματα από το παρελθόν, με σκοπό την βελτίωση του εκπαιδευτικού σχεδιασμού στο μέλλον. Η μελέτη των κειμένων της Ευρωπαϊκής πολιτικής για την εκπαίδευση δείχνει ότι τα κείμενα αυτά δανείζονται όρους οικονομικούς κατά την περιγραφή των νέων στόχων της για παραγωγή δεξιοτήτων, κατάρτιση, αναβάθμιση σπουδών, ποιότητα, ανταγωνιστικότητα και λογοδοσία. (Vongalis-Macrow, 2009, Γκόβαρης & Ρουσσάκης, 2008).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο της Ευρώπης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο Υπουργών Παιδείας ως επίσημα κοινοτικά όργανα παρεμβαίνουν και διεκδικούν αυξημένο ρόλο στη χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής. Στόχος είναι η ανάπτυξη ενός εκπαιδευτικού συστήματος ποιοτικού και αποτελεσματικού που θα αποτελέσει αποφασιστικό μοχλό ανάπτυξης και υπο-τομέα της ευρωπαϊκής οικονομικής πολιτικής (Ζαβλανός, 2003). Είναι γνωστό ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσει ως στόχο «να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή» (European Council, 2000).

Η στρατηγική της Λισσαβόνας ενέκρινε την «Ανοικτή Μέθοδο Συντονισμού» στοχεύοντας να βοηθήσει τα κράτη – μέλη της να συγκλίνουν όσο το δυνατό περισσότερο με τους στόχους της. Για το λόγο αυτό καθόρισε κατευθυντήριες γραμμές για τη βραχυπρόθεσμη, μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί, λαμβάνοντας υπόψη εθνικές και περιφερειακές ιδιαιτερότητες (European Council, 2000), καθόρισε ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες για τη σύγκριση των καλύτερων πρακτικών και εισήγαγε την περιοδική παρακολούθηση και αξιολόγηση από τους ομότιμους (peer reviews).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2000) προσδιόρισε 16 δείκτες ποιότητας της εκπαίδευσης, οι οποίοι αντιστοιχούν σε τέσσερις γενικότερες κατηγορίες που αποτυπώνονται στον πίνακα 1.1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΔΕΙΚΤΕΣ
ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ	1.ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ 2.ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ 3.ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ 4.ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ 5.ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ 6.ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΑΝΘΑΝΕΙΝ 7.ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΣΗ	8.ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ 9.ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΤΗΣ Β/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ 10.ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	11.ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ 12.ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ
ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΔΟΜΕΣ	13.ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ 14.ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ

	<p style="text-align: center;">ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ 15.ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΑΝΑ Η/Υ 16.ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΑ ΜΑΘΗΤΗ</p>
--	--

(Πηγή: EUROPEAN COMMISSION, 2000)

Στη συνέχεια τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια της Στοκχόλμης (2001) και της Βαρκελώνης (2002) επικύρωσαν μελλοντικούς στόχους για την «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010». Οι στόχοι αυτοί περιλαμβάνουν μια σειρά από δεξιότητες και ειδικούς στόχους π.χ για την προώθηση της εκμάθησης ξένων γλωσσών και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και τη συνολική ανάγκη για τη βελτίωση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση.

Το πρόγραμμα «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010» αναγνωρίζοντας τις προσκλήσεις της παγκοσμιοποίησης και τη σημασία της βελτίωσης της παρεχόμενης εκπαίδευσης έθεσε 3 στρατηγικούς στόχους (ποιότητα, προσβασιμότητα, ανοιχτότητα) οι οποίοι αναλύονταν σε 13 επιμέρους συναφείς στόχους. Οι στόχοι αυτοί αφορούσαν τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης (π.χ βελτίωση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης των εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών, ανάπτυξη δεξιοτήτων για την κοινωνία της γνώσης, εξασφάλιση της Πρόσβασης στις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας για όλους, αύξηση της προσέλευσης στις επιστημονικές και τεχνολογικές σπουδές, βέλτιστη χρήση των πόρων), τη διευκόλυνση της πρόσβασης όλων στην εκπαίδευση και την κατάρτιση δια βίου (π.χ ανοικτό περιβάλλον μάθησης, ελκυστικότερη μάθηση, υποστήριξη της ενεργοποίησης του πολίτη, της ισότητας των ευκαιριών και της κοινωνικής συνοχής) και την ανοιχτότητα των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην ευρύτερη κοινωνία (π.χ ενίσχυση των δεσμών με τον κόσμο της εργασίας και της έρευνας, ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος, βελτίωση της διδασκαλίας ξένων γλωσσών, αύξηση της κινητικότητας και των ανταλλαγών, ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνεργασίας) (Council of E.U.& European Commission, 2002).

Παρουσιάστηκαν, επίσης, κεντρικά ζητήματα για κάθε επιμέρους στόχο και προσδιορίστηκε η οργάνωση των επακόλουθων ενεργειών (π.χ. η περίοδος έναρξης, οι ενδεικτικές τιμές για τη μέτρηση της προόδου, καθώς και θέματα

σχετικά με την ανταλλαγή εμπειριών και ορθών πρακτικών και την αξιολόγηση από ομότιμους κατά περίπτωση) (European Commission, 2003b).

Την ίδια περίοδο, η ευρωπαϊκή ένωση οργάνωσε ομάδες εργασίας για τη μελέτη των συγκεκριμένων στόχων. Μεταξύ αυτών (εκμάθηση ξένων γλωσσών, μαθηματικά, θετικές επιστήμες και τεχνολογία, κινητικότητα των εκπαιδευτικών, βέλτιστη αξιοποίηση πόρων, ενεργοί πολίτες και κοινωνική συνοχή, ανεπίσημες και άτυπες μορφές μάθησης, πολιτικές και πρακτικές για τη δια βίου εκπαίδευση) σημαντικές ήταν οι ακόλουθες (European Commission, 2003b, European Commission, 2004b):

Εκπαίδευση και κατάρτιση εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών

Η ομάδα εργασίας πρότεινε τα νέο προφίλ του εκπαιδευτικού, μέσω της προώθησης της δια βίου μάθησης, πολιτικών επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών και τη θεσμοθέτηση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας και πιστοποίησης (European Commission, 2003b, European Commission, 2004b).

Βασικές δεξιότητες

Κύριος σκοπός ήταν να προσδιορίσει τις νέες δεξιότητες και να περιγράψει τον τρόπο που θα ενσωματωθούν στα Προγράμματα Σπουδών. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στις λιγότερο προνομιούχες ομάδες, όπως είναι τα άτομα με ειδικές ανάγκες, εκείνοι που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, όπως και οι ενήλικοι μαθητές (European Commission, 2003b, European Commission, 2004b).

Ανοικτή εκπαίδευση: ελκυστική μάθηση, σύνδεση με την επαγγελματική ζωή και την κοινωνία.

Σύμφωνα με την έκθεση που παρουσίασε η σχετική ομάδα εργασίας το 2003, για να γίνει ελκυστική και αποτελεσματική η μάθηση και να ελαττωθούν τα ποσοστά εγκατάλειψης του σχολείου, απαιτούνται εναλλακτικές μέθοδοι διδασκαλίας στην τυπική μορφή εκπαίδευσης, σε νέα εναλλακτικά περιβάλλοντα. Απαιτούνται νέα διδακτικά πακέτα και νέες διδακτικές μέθοδοι, τα οποία δίνουν έμφαση στις ανάγκες του μαθητή και ενθαρρύνουν τη συνεργασία (European Commission, 2004b).

Όπως αναφέρεται στα συμπεράσματα της 26^{ης} Νοεμβρίου 2009, το συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Official Journal of the European Union, 2009), αναγνωρίζει ότι οι γνώσεις, οι δεξιότητες και η ποιοτική διεύθυνση σχολικών ιδρυμάτων, αποτελούν τους σημαντικότερους παράγοντες για την επίτευξη εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων υψηλής ποιότητας. Μόνιμη θετική

επίδραση στο μέλλον των νέων μπορεί να έχει η ποιοτική διδασκαλία με έμφαση στην ανάπτυξη των δυνατοτήτων των μαθητών. Για τον λόγο αυτό, δίνεται έμφαση στην αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και την επαγγελματική τους εξέλιξη, στοχεύοντας σε εκπαιδευτικούς με υψηλά προσόντα. Η επίτευξη του στόχου αυτού θα έχει ως αποτέλεσμα το συγκεκριμένο επάγγελμα να αποκτήσει μεγαλύτερο κύρος και να καταστεί πιο ελκυστικό.

Έμφαση δίνεται και στα εκπαιδευτικά προγράμματα που πρέπει να είναι υψηλής ποιότητας ώστε να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα θα πρέπει να συνδυάζουν την σοβαρή πανεπιστημιακή έρευνα και την εκτεταμένη πρακτική πείρα.

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών πρέπει να ειδικωθεί σαν ένα ενιαίο σύνολο (αρχική κατάρτιση, πρόωμη στήριξη της σταδιοδρομίας, συνεχής επαγγελματική εκπαίδευση) καθώς οι απαιτήσεις που αντιμετωπίζει το εκπαιδευτικό επάγγελμα εξελίσσονται ταχέως. Ευθύνη έχουν και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί να εξετάζουν τις ανάγκες τους και να επιδιώκουν τη βελτίωση και τη δια βίου μάθηση ως μέσο επικαιροποίησης των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους.

Σημαντικό είναι τα διευθυντικά στελέχη να έχουν ικανότητες και τα κατάλληλα προσόντα, ώστε να ανταποκρίνονται στις αυξημένες ανάγκες και να επικεντρώνονται σε θέματα ποιότητας της μάθησης, παιδαγωγικά θέματα, ζητήματα εξέλιξης του προσωπικού αλλά και ουσιαστικά θέματα όπως τα προγράμματα.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται: *«Το διδακτικό προσωπικό σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένων των διευθυντικών στελεχών, μπορεί να επωφεληθεί περισσότερο από την αυξανόμενη κινητικότητα και δικτύωση στον τομέα της μάθησης, δεδομένης της συμβολής της κινητικότητας και της δικτύωσης στην ενίσχυση της ποιότητας των συστημάτων και φορέων του τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, καθώς και για να καταστούν τα συστήματα αυτά περισσότερο ανοιχτά, εξωστρεφή, προσβάσιμα και αποδοτικά»* (Official Journal of the European Union, 2009).

Η έκθεση για την «Εκπαίδευση και την κατάρτιση 2015» (European Commission, 2015) αναφέρει ότι υπήρξε πρόοδος ως προς το μορφωτικό επίπεδο. Ωστόσο υπάρχουν ακόμη αποκλεισμοί που πρέπει να περιοριστούν. Μιλά με

οικονομικούς όρους και θέτει θέμα επενδύσεων ώστε να επιτευχθεί η κοινωνική κινητικότητα που θα μειώσει τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Συγκεκριμένα, σημειώνεται στην έκθεση ότι αν και υπάρχει πρόοδος ως προς τους στόχους που έθεσε η Ευρωπαϊκή Ένωση για υψηλότερα ποσοστά φοίτησης στις υψηλότερες βαθμίδες εκπαίδευσης αλλά και μείωσης του αριθμού όσων εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, διαπιστώνονται τόσο στο εσωτερικό των κρατών όσο και μεταξύ των κρατών αποκλίσεις. Μάλιστα όπως τονίζεται: *«Η εκπαίδευση είναι καθοριστική για την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης και την οικοδόμηση συνεκτικών κοινωνιών. Τα εκπαιδευτικά συστήματα της Ευρώπης βελτιώνονται. Κατά συνέπεια, είναι σημαντικό τα οφέλη αυτής της επιτυχίας να μοιράζονται σ' εκείνους που αντιμετωπίζουν περισσότερους κινδύνους. Αυτό απαιτεί νέες και ενισχυμένες επενδύσεις στον τομέα της εκπαίδευσης, ώστε να εξασφαλιστούν υψηλής ποιότητας, ανοικτά υποστηρικτικά και ανεκτικά μαθησιακά περιβάλλοντα για όλους»* (European Commission, 2015).

Όσον αφορά στην Ελλάδα σημειώνεται ότι υπήρξε πρόοδος στους δείκτες που αφορούν τη φοίτηση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση καθώς και την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου, όπως επίσης στην αναδιοργάνωση της γενικής εκπαίδευσης αλλά και της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Γίνεται μάλιστα λόγος για τη δημοσιονομική εξυγίανση που λαμβάνει χώρα στην Ελλάδα.

Η έκθεση καταλήγει ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα χρειάζεται να δώσει έμφαση στην καινοτομία, στον τρόπο εργασίας του αλλά και στην παραγωγή αποτελεσμάτων/επιδόσεων. Έμφαση πρέπει να δοθεί στην προετοιμασία των νέων για τη μετάβασή τους στην αγορά εργασίας εφοδιάζοντάς τους με βασικές δεξιότητες. Καίριας σημασίας είναι τα κράτη να εξασφαλίζουν πρόσβαση σε όλους σε ποιοτικά συστήματα εκπαίδευσης (European Commission, 2015).

Η παραπάνω συζήτηση δείχνει ότι μια καινοτόμος πολιτική διαδικασία έχει ξεκινήσει στον τομέα της ευρωπαϊκής εκπαίδευσης με σημείο αφετηρίας τη στρατηγική της Λισσαβόνας, καθώς συνιστά μια ποιοτική αλλαγή στην εκπαίδευση και κατάρτιση. Η εκπαίδευση θεωρείται το μέσο για την επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας. Με τα κατάλληλα εργαλεία και προσεγγίσεις που χρησιμοποιούνται η Ευρωπαϊκή Ένωση με την στρατηγική της Λισσαβόνας και την Ανοιχτή Μέθοδο Συντονισμού κατάφερε να παρέμβει σε τομείς που πριν

ήταν ρητά εθνικοί. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Ένωση εισέρχεται στη σφαίρα της εκπαίδευσης, ακόμη και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση μέσω μιας πολυεπίπεδης διακυβέρνησης των εθνικών εκπαιδευτικών συστημάτων.

Όσον αφορά στην προσχολική αγωγή που μας απασχολεί στην παρούσα εργασία, υποστηρίζεται από τη διεθνή έρευνα ότι η προσχολική αγωγή συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών και έχει θετικά αποτελέσματα στην μετέπειτα σχολική τους πορεία. Η ποιοτική προσχολική αγωγή μπορεί να συμβάλει στην μείωση και άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, να μειώσει το έλλειμμα που ευθύνεται για τη σχολική αποτυχία.

Αναγνωρίζοντας ότι το νηπιαγωγείο μπορεί να συνεισφέρει στη μείωση των ανισοτήτων, γίνεται επιτακτική ανάγκη για ποιοτικά σχεδιασμένα, αντισταθμιστικά προγράμματα που να ωφελούν τις μη προνομιούχες και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (οικογένειες με χαμηλό οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο).

Για το λόγο αυτό σε πολλές χώρες παρέχονται προγράμματα προσχολικής αγωγής πριν από την υποχρεωτική εισαγωγή των παιδιών στην εκπαίδευση. Ωστόσο οι τύποι προσχολικής αγωγής που προσφέρονται ποικίλλουν ανάλογα με το εκπαιδευτικό σύστημα της κάθε χώρας. Παρατηρείται ότι αρκετές χώρες έχουν ενιαίο σύστημα προσχολικής αγωγής ως τα πέντε έτη, ενώ σε άλλα χωρίζεται από τη βρεφική ηλικία ως την ηλικία τριών ετών και από τα τρία έτη έως τα πέντε. Κάποιες χώρες μεταξύ των οποίων είναι και η Ελλάδα έχουν υποχρεωτική μονοετή φοίτηση στο Νηπιαγωγείο, ενώ σε κάποιες άλλες χώρες νοείται ως προετοιμασία για την επόμενη βαθμίδα εκπαίδευσης.

Η κάθε χώρα έχει μια αυτονομία ως προς το σχεδιασμό, την οργάνωση, και το περιεχόμενο των αναλυτικών προγραμμάτων. Όσο μεγαλώνουν οι ηλικίες των παιδιών τα αναλυτικά προγράμματα σχεδιάζονται και ελέγχονται από την κεντρική εξουσία. Η προσχολική εκπαίδευση για παιδιά άνω των τριών ετών συνήθως παρέχεται δωρεάν στις περισσότερες χώρες.

Η πρόσβαση σε μια ποιοτική προσχολική αγωγή αποτελεί έναν από τους 16 δείκτες των στόχων της Λισσαβόνας, όπως φαίνεται και στον πίνακα 1.1 παραπάνω, καταδεικνύοντας τη σημαντικότητα αυτής της βαθμίδας εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής πολιτικής η γενίκευση της προσχολικής αγωγής και η αύξηση του ποσοστού των μαθητών που φοιτούν από τα τέσσερα έτη θεωρείται επένδυση.

1.3 Η Εθνική πολιτική

Οι εθνικές πολιτικές για την εκπαίδευση επηρεάζονται από τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των διεθνών οργανισμών. Η διασφάλιση της ποιότητας στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι κεντρικό ζήτημα της πολιτικής ηγεσίας κάθε κράτους. Για το σκοπό αυτό η πολιτική ηγεσία του ελληνικού κράτους έχει δηλώσει πολλές φορές την πρόθεσή της να εκσυγχρονίσει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Αλλαγές υπήρξαν στους στόχους και το περιεχόμενο των αναλυτικών προγραμμάτων, αλλά και στον τρόπο που ασκείται η διοίκηση, καθώς είναι εκείνη που εφαρμόζει τις πολιτικές του κράτους.

Από τη μελέτη της εκπαιδευτικής νομοθεσίας φαίνεται ότι η έννοια της ποιότητας είναι συνυφασμένη με την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου. Για παράδειγμα ο νόμος 2525/1997-ΦΕΚ Α 188-1997 ορίζει ότι η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση νοείται ως διαδικασία αποτίμησης της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης και του βαθμού υλοποίησης των σκοπών και των στόχων που έχουν τεθεί. Επίσης, στο νόμο 2986/2002-ΦΕΚ Α 24-2002 σημειώνεται ότι *«ο σκοπός της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου είναι η βελτίωση και η ποιοτική αναβάθμιση όλων των συντελεστών της εκπαιδευτικής διαδικασίας και η συνεχής βελτίωση της εκπαιδευτικής επικοινωνίας και σχέσης με τους μαθητές»*.

1.3.1 Η Αναπτυξιακή Στρατηγική 2007-2013

Το τετράπτυχο «Ανάπτυξη- Ανταγωνιστικότητα – Εκπαίδευση- Απασχόληση» ήταν το βασικό πλαίσιο ανάπτυξης του στρατηγικού σχεδιασμού για την παιδεία κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013. Όπως διαπιστώνεται από το παραπάνω τετράπτυχο η παιδεία αποτέλεσε κεντρικό και κρίσιμο παράγοντα της αναπτυξιακής στρατηγικής.

Βασικός πυλώνας της εθνικής μεταρρυθμιστικής στρατηγικής υπήρξε η ανάδειξη της κοινωνίας της γνώσης. Τίθενται στόχοι όπως η αύξηση της δημόσιας δαπάνης για την εκπαίδευση, η τόνωση της ευελιξίας και της συνοχής του εκπαιδευτικού συστήματος, η έμφαση στην ποιότητα και την αποτελεσματικότητα, μέσω της εφαρμογής της αξιολόγησης σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και η χρήση τους κατά τη

διάρκεια της διδασκαλίας. Η έρευνα και η καινοτομία αποκτούν μεγάλη σημασία και έχουν μεγάλη συμβολή στην ανάπτυξη της έρευνας. Η δια βίου μάθηση αναδεικνύεται σε κομβικό σημείο κυβερνητικής επιλογής ώστε οι πολίτες να επικαιροποιούν τις γνώσεις τους και να αποκτούν δεξιότητες που θα τους χρησιμεύσουν στην αγορά εργασίας (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, 2007-2013)¹.

Μέσα σε αυτό το κλίμα η Ελλάδα προγραμματίζει με διάφορες δράσεις να περιορίσει περαιτέρω την εκπαιδευτική αποτυχία και την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου, να βελτιώσει την ποιότητα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, να φροντίσει να πιστοποιούνται οι γνώσεις μέσω των εθνικών και ευρωπαϊκών πλαισίων πιστοποίησης προσόντων, να βελτιωθεί περαιτέρω η ποιότητα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, να δοθεί μεγαλύτερη αυτονομία και περισσότερες αρμοδιότητες στα σχολεία, να ενθαρρυνθεί και να καλλιεργηθεί μια κουλτούρα αξιολόγησης, η παροχή καλύτερων ευκαιριών για την εκπαίδευση ενηλίκων, να συνεχισθεί η προσπάθεια μείωσης των εκπαιδευτικών ανισοτήτων και του αποκλεισμού, κ.α. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται όμως στην ανάδειξη της ποιότητας της προσχολικής αγωγής και την ενίσχυση και βελτίωση των ολοήμερων νηπιαγωγείων καθώς φαίνεται ότι τα θεμέλια για την μετέπειτα επιτυχία εντοπίζονται στα πρώιμα χρόνια της ζωής και τον αποτελεσματικότερο τρόπο για την διάρρηξη πιθανών κοινωνικοοικονομικών μειονεκτημάτων (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, 2007-2013).

1.3.2 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» 2014 - 2020

Το 2014 η Ευρωπαϊκή Ένωση εισήλθε σε μια νέα Προγραμματική Περίοδο (2014-2020). Η συζήτηση για το μέλλον της Πολιτικής Συνοχής ξεκίνησε νωρίς και στόχο είχε ως το 2020 να πετύχει μια Ευρώπη, με βελτιωμένη ανταγωνιστικότητα. Η Στρατηγική 2020 προωθεί την έξυπνη (μέσω της προώθησης της γνώσης και της καινοτομίας), βιώσιμη (μέσω μιας οικονομίας πιο πράσινης, πιο ανταγωνιστικής και στην οποία οι πόροι χρησιμοποιούνται πιο αποδοτικά) και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.

¹ http://www.edulll.gr/UserFiles/File/epixeirisiako_programma/154226_ENOTHHTA_2_EP_PLHRES_KEIMENO.pdf

Για να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος ως το 2020 η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να έχει πετύχει τους βασικούς στόχους που έχει θέσει για αύξηση του ποσοστού απασχόλησης του πληθυσμού από 20 – 64 ετών, να έχει πετύχει αύξηση των επενδύσεων στον τομέα της έρευνας και της ανταγωνιστικότητας, να μειώσει τον αριθμό όσων εγκαταλείπουν το σχολείο κάτω από 10% και να αυξηθεί ο αριθμός των πτυχιούχων τουλάχιστον στο 40%, να απεγκλωβιστούν 20 εκατομμύρια άνθρωποι από τη φτώχεια και να αξιοποιήσει τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Αναπτύχθηκαν επτά πρωτοβουλίες που επιδιώκεται να υλοποιηθούν τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και σε εθνικό επίπεδο από τα κράτη μέλη (European Commission, 2010):

- «Καινοτομία»,
- «Νεολαία σε κίνηση»,
- «Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη»,
- «Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους»,
- «Μια βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης»,
- «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας»,
- «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας».

Η Επιτροπή καταγράφει όλα όσα πρέπει να γίνουν και σε περιπτώσεις που κράτη μέλη δεν ανταποκρίνονται στις ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές που έχουν δοθεί εκδίδονται προειδοποιήσεις πολιτικής (European Commission, 2010).

Οι παραπάνω βασικοί στόχοι που έχει θέσει η Επιτροπή είναι αλληλένδετοι. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο Communication from the Commission, Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth (2010): *«τα καλύτερα επίπεδα εκπαίδευσης συμβάλουν στην απασχολησιμότητα και η πρόοδος στην αύξηση των ποσοστών απασχόλησης συμβάλλει στη μείωση της φτώχειας. Η μεγαλύτερη ικανότητα για έρευνα και ανάπτυξη, καθώς και καινοτομία, σε όλους τους τομείς της οικονομίας, σε συνδυασμό με την αυξημένη αποδοτικότητα των πόρων θα βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα και θα προωθήσει τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης».*

Ανάμεσα σε όσα πρέπει να επιτευχθούν σε επίπεδο κρατών μελών στον εκπαιδευτικό τομέα είναι να διασφαλιστούν επαρκείς επενδύσεις από το προσχολικό έως το τριτοβάθμιο σύστημα εκπαίδευσης, να βελτιωθούν τα

αποτελέσματα σε κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης (προσχολική, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, επαγγελματική και τριτοβάθμια), η οποία θα πρέπει να εξεταστεί ολοκληρωμένα με σκοπό τον περιορισμό της πρόωρης αποχώρησης από το σχολείο, να θεσπιστεί πλαίσιο εθνικών δεξιοτήτων και να προσαρμοστούν τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, να δοθεί έμφαση στη Έρευνα και Ανάπτυξη και την καινοτομία και να ενισχυθεί η αριστεία και να δοθεί επαρκής χρηματοδότηση για τη γνώση.

1.3.3 Το Νέο Σχολείο – Πρώτα ο μαθητής

Την άνοιξη του 2010 η Υπουργός Παιδείας, δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, υπέβαλε στον Πρόεδρο της Κυβέρνησης και το Υπουργικό Συμβούλιο, το σχέδιο δράσης στο χώρο της παιδείας, και ειδικότερα στον τομέα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τίτλο «Νέο Σχολείο-Πρώτα ο μαθητής». Το νέο σχέδιο-όπως χαρακτηριστικά τονίζεται-ξεκινά από την βάση - από το νηπιαγωγείο εν αντιθέσει με το παρελθόν που κάθε «μεταρρύθμιση» ξεκινούσε από το σύστημα εισαγωγής στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Στόχος είναι να προκύψει μια πραγματική αλλαγή στην ανώτατη εκπαίδευση. Ο σκοπός του υπουργείου είναι να παράσχει «δημόσια, δωρεάν και υψηλής ποιότητας παιδεία για όλους». Στο κέντρο των μεταρρυθμίσεων είναι ο μαθητής.

Ο μαθητής σύμφωνα με το «Νέο Σχολείο», γίνεται μικρός διανοούμενος και αποκτά ικανότητα στη χρήση της ελληνικής γλώσσας, γίνεται «μικρός επιστήμονας» καθώς μπορεί να εφαρμόζει έννοιες από τα μαθηματικά, τις φυσικές επιστήμες και την τεχνολογία και στην καθημερινή του ζωή και πρακτική. Επιπλέον ο μαθητής γίνεται «μικρός ερευνητής» καθώς αποκτά κριτική σκέψη και επάρκεια στη χρήση νέων τεχνολογιών ώστε να μπορεί να τα χρησιμοποιήσει ώστε να επιλέξει ό,τι του χρειάζεται. Παράλληλα, οι μαθητές γίνονται «γλωσσομαθείς» αφού το Νέο Σχολείο δίνει έμφαση στην επάρκεια χρήσης μιας ξένης γλώσσας (και σε δεύτερη φάση και δεύτερης γλώσσας) μετατρέποντας τη «γλωσσομάθεια από προσόν για λίγους, σε εργαλείο για πολλούς» (ΥΠΔΒΜΘ, 2009). Ταυτόχρονα οι μαθητές «μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν» με εισαγωγή νέων διδακτικών μεθόδων, εκπαιδευτικών υλικών και ψηφιακών μέσων. Μέσα από όλους αυτούς τους στόχους ο μαθητής γίνεται συνειδητός Έλληνας πολίτης αλλά και πολίτης του κόσμου.

«Στο Νέο Σχολείο υπηρετούνται οι εκπαιδευτικοί στρατηγικοί στόχοι, κοινοί σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως:

- η προώθηση της δια βίου μάθησης,
- η βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης,
- η προαγωγή της κοινωνικής συνοχής και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά,
- η ενίσχυση της καινοτομίας, δημιουργικότητας και επιχειρηματικού πνεύματος» (ΥΠΔΒΜΘ, 2009).

«Οι στρατηγικοί στόχοι στο πλαίσιο του νέου σχολείου υποστηρίζονται με:

- διασφάλιση της πρόσβασης στην προσχολική εκπαίδευση και αύξηση της συμμετοχής από την ηλικία των 4 ετών
- μείωση του ποσοστού μαθητών που τελειώνουν την υποχρεωτική εκπαίδευση με χαμηλές επιδόσεις στην ανάγνωση, τα μαθηματικά και τις θετικές επιστήμες.
- μείωση του ποσοστού της σχολικής διαρροής από τη υποχρεωτική εκπαίδευση.
- πιστοποίηση των γνώσεων ξένης γλώσσας και χρήσης Η/Υ
- δραστική αύξηση του ποσοστού των εκπαιδευτικών που χρησιμοποιούν την τεχνολογία για τη διδασκαλία» (ΥΠΔΒΜΘ, 2009).

Το Νέο Σχολείο (Ν.3840/2010) δίνει έμφαση στις Νέες Τεχνολογίες χαρακτηρίζοντάς τες βασικό εργαλείο για την εξυπηρέτηση των στόχων που έχουν τεθεί. Έμφαση δίνει και στον εκπαιδευτικό καθώς τον θεωρεί «πρωταγωνιστή της αναβάθμισης» και το «κλειδί της εκπαιδευτικής διαδικασίας». Για την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου και κατ' επέκταση τη βελτίωση της ποιότητας στην εκπαίδευση καθιερώθηκε το Πιστοποιητικό Παιδαγωγικής Κατάρτισης. Παράλληλα, υπήρξαν σχέδια για επιμορφώσεις όλων των εκπαιδευτικών, προβλέπονταν αξιοκρατικός τρόπος επιλογής και πρόσληψης των εκπαιδευτικών και στελεχών διοίκησης στην εκπαίδευση, ενώ παράλληλα θα ενεργοποιούνταν ο θεσμός του «Δόκιμου Εκπαιδευτικού», αλλά ταυτόχρονα ρυθμίζονταν και ζητήματα που αφορούσαν στο προσωπικό των σχολικών μονάδων (αποσπάσεις – μεταθέσεις) αλλά και θέσπιση της αυτό-αξιολόγησης της σχολικής μονάδας (ΥΠΔΒΜΘ, 2009).

1.4 Η προσχολική αγωγή στην Ελλάδα

Οι Διεθνείς οργανισμοί (π.χ ΟΟΣΑ), όπως έχει ήδη αναφερθεί, προωθούν πολιτικές και πρακτικές με στόχο την πρόσβαση όλων των παιδιών στην ποιοτική προσχολική εκπαίδευση.

Η καθιέρωση της υποχρεωτικής φοίτησης νηπίων 5 ετών (Ν3518/21-12-2006, ΦΕΚ 272) είχε ως αποτέλεσμα την μείωση των προνηπίων στα δημόσια νηπιαγωγεία, ιδιαίτερα σε πόλεις μεγάλες, όπως η Αθήνα και την προώθησή τους σε άλλους φορείς προσχολικής αγωγής, όπως είναι οι δημοτικοί παιδικοί σταθμοί, αλλά και ιδιωτικοί παιδικοί σταθμοί. Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με την ποιότητα στα δημόσια νηπιαγωγεία και μάλιστα του ορεινού και δυσπρόσιτου νομού Ευρυτανίας. Επιγραμματικά όμως πρώτα θα αναφερθούμε στη προσχολική αγωγή που παρέχεται από τους δήμους ώστε να έχουμε μια πληρέστερη εικόνα.

Θα ολοκληρώσουμε το κεφάλαιο αυτό με την περιγραφή του ελληνικού δημόσιου νηπιαγωγείου: τη φοίτηση των νηπίων και των προνηπίων και το νομικό πλαίσιο που τα διέπει, τη διοίκηση των δημόσιων νηπιαγωγείων, αλλά και μια σύντομη παρουσίαση του προγράμματος που ακολουθείται.

1.4.1 Η προσχολική αγωγή στους παιδικούς σταθμούς

Στους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς, που ανήκουν στο Υπουργείο Εσωτερικών, φοιτούν παιδιά ηλικίας από 2,5 ετών έως και την ηλικία των 5. Μετά εγγράφονται στα δημόσια νηπιαγωγεία υποχρεωτικά για ένα χρόνο φοίτησης.

«Η διοίκηση των Δημοτικών και Κοινοτικών νομικών προσώπων Δημοσίου Δικαίου Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών πραγματοποιείται από το Διοικητικό Συμβούλιο. Τα μέλη του είναι δημοτικοί και κοινοτικοί σύμβουλοι αλλά και εκπρόσωποι των γονέων των παιδιών που φιλοξενούνται όπως επίσης και εκπρόσωποι των εργαζομένων. Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του Νομικού Προσώπου είναι ο Δήμαρχος ή Πρόεδρος ή άλλο μέλος αιρετό που ορίζεται από αυτούς (δηλαδή τον Δήμαρχο ή τον Πρόεδρο της κοινότητας)» (Αντωνίου, 2011:16).

Το Δ.Σ διοικεί και διαχειρίζεται τους πόρους του και γενικότερα αποφασίζει για κάθε θέμα που είναι αρμόδιο από τον νόμο. Σε αυτό το πλαίσιο

το Δ.Σ μπορεί να ορίζει μηνιαία οικονομική εισφορά (τροφεία) για κάθε παιδί ανάλογα με το εισόδημα της κάθε οικογένειας. (Αντωνίου, 2011:16).

«Εν τούτοις δεν είναι ευδιάκριτο με βάση ποια επιστημονικά δεδομένα εφαρμόζεται το ημερήσιο πρόγραμμα στους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς, καθώς δεν έχει εκπονηθεί κανένα επίσημο πρόγραμμα σπουδών για τις ηλικιακές ομάδες παιδιών που φοιτούν σε αυτούς» (Αντωνίου 2011:19).

Όπως αναφέρει η Αντωνίου (2011) στην εργασία της με θέμα: «Η εκπαιδευτική πολιτική για την αγωγή των προνηπίων: Γονεϊκές επιλογές και ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών», είναι φανερό ότι δεν υπάρχει πρόγραμμα σπουδών, ενώ απουσιάζει η μεθοδολογία της ανάπτυξης των δραστηριοτήτων όπως και οι επιμέρους στόχοι. Επίσης, οι παιδαγωγοί δεν έχουν κάποιο εγχειρίδιο δραστηριοτήτων ή οδηγό που να τους υποστηρίζει στο έργο τους.

Επισημαίνεται ότι, ένα σημαντικό ποσοστό παιδιών ηλικίας 4 ετών παραμένει εκτός δημόσιου νηπιαγωγείου, και όσα από τα προνήπια που δεν φοιτούν στα δημόσια σχολεία οδηγούνται σε άλλους φορείς προσχολικής αγωγής, όπως οι δημοτικοί παιδικοί σταθμοί.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή σχολείου, είναι η απόσταση από την κατοικία της οικογένειας, το παιδαγωγικό προσωπικό και ο δημόσιος χαρακτήρας του σχολείου.

Επίσης, διαφαίνεται μια ανομοιομορφία στην στελέχωση των παιδικών σταθμών με εκπαιδευτικό προσωπικό, ως προς το βασικό πτυχίο των παιδαγωγών/εκπαιδευτικών, την έλλειψη συστηματικής επιμόρφωσης του παιδαγωγικού προσωπικού, στις κτιριακές εγκαταστάσεις αλλά και στις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο λειτουργίας των παιδικών σταθμών (εξωσχολικές δραστηριότητες, απογευματινές συγκεντρώσεις με γονείς).

Ο Kalogerakis (Forthcoming) στο άρθρο του «On Quality and Autonomy in Times of Economic Crisis: The Case of the Greek Early Childhood Education and Care» (2016) αναφέρει ότι στον τομέα της προσχολικής αγωγής το ποσοστό φοίτησης των παιδιών τεσσάρων ετών ήταν το 55.6%,σε αντίθεση με τον μέσο όρο φοίτησης στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου το ποσοστό κυμαινόταν στο 86,7% (European Commission, 2015, ό.π. αναφ. στο Kalogerakis Forthcoming, σελ. 5).

Στην Ελλάδα, φαίνεται ότι η οικονομική κρίση σε συνδυασμό με την υποχρηματοδότηση της προσχολικής αγωγής επηρεάζει την φοίτηση των παιδιών που προέρχονται από χαμηλά οικονομικά στρώματα.

Οι δαπάνες για την εκπαίδευση έχουν μειωθεί σημαντικά. Συγκεκριμένα οι δαπάνες για την παιδεία σε σχέση με το ποσοστό του ΑΕΠ είναι από τα χαμηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (European Commission 2015, ό.π. αναφ. στο Kalogerakis, Forthcoming, σελ. 4).

Τα ευρήματα ανέδειξαν ότι η ποιότητα είναι μια έννοια που γίνεται κατανοητή με διαφορετικούς τρόπους από τους υπεύθυνους πολιτικής των δήμων (Kalogerakis, Forthcoming). Όπως φάνηκε και από τη έρευνα της Αντωνίου (2011) υπάρχουν διαφοροποιήσεις μεταξύ δημοτικών παιδικών σταθμών και νηπιαγωγείου αλλά και μεταξύ των δημοτικών παιδικών σταθμών που ανήκουν στον ίδιο Δήμο, αναδεικνύοντας ζητήματα ισότητας εκπαιδευτικών ευκαιριών, καθώς δεν φαίνεται να διασφαλίζονται κοινές και προδιαγραφές στις διαφορετικές δομές προσχολικής αγωγής, που ωστόσο, απευθύνονται στην ίδια ηλικιακή ομάδα παιδιών (προνήπια).

Για το λόγο αυτό υπάρχει η ανάγκη για μεγαλύτερη κρατική ρύθμιση γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με τις σύγχρονες πολιτικές διακυβέρνησης που προωθούν την αποκέντρωση και την αυτονομία των Δήμων. Επίσης οι παιδαγωγοί των παιδικών σταθμών θεωρούν ότι αν λειτουργούσαν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας, θα τηρούνταν οι προδιαγραφές ποιότητας σε επίπεδο υποδομών αλλά και σε επίπεδο εκπαιδευτικού προγράμματος (Kalogerakis, Forthcoming, Αντωνίου 2011).

1.4.2 Τα δημόσια νηπιαγωγεία

Τα δημόσια νηπιαγωγεία παρέχουν προσχολική αγωγή και λειτουργούν σε όλες τις περιοχές της χώρας. Ο αριθμός των τμημάτων εξαρτάται από τον αριθμό των παιδιών.

Από διοικητική άποψη είναι αυτόνομες εκπαιδευτικές μονάδες, ανήκουν σε μια περιφέρεια (Π.Δ.200/98), διατηρούν αρχείο με βιβλία, έχουν πρόγραμμα εργασίας, σύλλογο διδασκόντων και Διεύθυνση. Την άσκηση των διευθυντικών καθηκόντων στα Νηπιαγωγεία, έχουν οι προϊστάμενοι / προϊσταμένες.

Για να προσεγγίσουμε το ζήτημα της ποιότητας στο νηπιαγωγείο κρίναμε αναγκαίο να περιγράψουμε συνοπτικά το νομικό πλαίσιο για τη φοίτηση των

μαθητών στο νηπιαγωγείο, να γίνει ανάλυση/περιγραφή των αρμοδιοτήτων των ανωτέρων στελεχών (διοίκηση), αλλά και να παρουσιαστεί συνοπτικά το αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, καθώς όλα τα παραπάνω αποτελούν και διαμορφώνουν το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο οι εκπαιδευτικοί κινούνται οργανώνοντας και αναπτύσσοντας τις πρακτικές τους προάγοντας έτσι την προσπάθεια για βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Η φοίτηση στο Νηπιαγωγείο - νομικό πλαίσιο

Η υποχρεωτική φοίτηση στο νηπιαγωγείο είναι ενός έτους για τα νήπια που συμπληρώνουν την ηλικία των 5 ετών την 31^η Δεκεμβρίου του έτους εγγραφής τους (Ν. 3518/2006-ΦΕΚ 272, τ.α', 21-12-2006). Σε περίπτωση που υπάρχουν κενές θέσεις τότε μπορούν να εγγραφούν και παιδιά δεύτερης ηλικίας με τις διαδικασίες που προβλέπονται στο Προεδρικό Διάταγμα 200/98.

Υπάρχουν δύο τύποι νηπιαγωγείων, το κλασικό και το ολοήμερο, με διαφορετική διάρκεια παραμονής των παιδιών. Για το κλασικό το ωράριο είναι 8:00-12:30 και για το ολοήμερο αντίστοιχα 8:00-16:00. Οι νηπιαγωγοί στο ολοήμερο τμήμα έχουν ωράριο εναλλασσόμενο (Υπ. Α. Φ.32/190/81670/ Γ1-ΦΕΚ 1420, τ. Β', 20-7-2007).

Στα ολοήμερα νηπιαγωγεία για πρώτη φορά σύμφωνα με τις εγκύκλιους με αριθμ. πρωτ. 87776/Δ1/30-05-2016 και αριθμ. πρωτ. 92813/Δ1/06-06-2016 δύνανται να εγγράφονται:

«α) τα νήπια/προνήπια των οποίων εργάζονται και οι δύο γονείς, προσκομίζοντας σχετική βεβαίωση του φορέα εργασίας τους ή κάρτα ανεργίας, στην περίπτωση που είναι άνεργοι β) τα νήπια/προνήπια των οποίων οι γονείς/κηδεμόνες ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες (μαθητές πολύτεκνων/ μονογονεϊκών οικογενειών, μαθητές με γονείς με χρόνιες παθήσεις/ενταγμένους σε πρόγραμμα απεξάρτησης/φυλακισμένους)» (εγκύκλιος με αριθμ. πρωτ. 87776/Δ1/30-05-2016).

Επιπλέον *«Δικαίωμα εγγραφής στο ολοήμερο δίνεται και στην περίπτωση που προσκομίζεται βεβαίωση εργασίας από τον ένα γονέα και κάρτα ανεργίας από τον άλλο. Για τους αυτοαπασχολούμενους, ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες κτλ. αρκεί η προσκόμιση πρόσφατης βεβαίωσης του ασφαλιστικού τους φορέα» (εγκύκλιος με αριθμ. πρωτ. 92813/Δ1/06-06-2016).*

1.4.2.1 Η διοίκηση στα ελληνικά δημόσια νηπιαγωγεία

Πριν προχωρήσουμε στην περιγραφή της διοίκησης στα δημόσια νηπιαγωγεία καλό είναι να ορίσουμε τι εννοούμε με τον όρο διοίκηση. Θα μπορούσε να οριστεί ως σύνολο ενεργειών μιας ομάδας εν προκειμένω των Διευθυντών Εκπαίδευσης, των Σχολικών Συμβούλων και των Προϊσταμένων των Νηπιαγωγείων με σκοπό και στόχο να επιτευχθούν/ υλοποιηθούν οι δημόσιες πολιτικές για την εκπαίδευση. Σύμφωνα και με την ισχύουσα νομοθεσία οι αρμοδιότητες των στελεχών εκπαίδευσης (που περιγράφονται αναλυτικά παρακάτω) είναι ο προγραμματισμός, η οργάνωση, η διεύθυνση αλλά και ο έλεγχος.

Προϊσταμένοι/-ες των Νηπιαγωγείων

Σύμφωνα με το Ν. 1566/85, άρθρο 12, παραγρ. 6, οι προϊστάμενοι ασκούν διδακτικά και διοικητικά καθήκοντα που καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού. Στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, (Υπ. Απόφαση Φ.353.1/324/105.657/Δ1/810-2002, Φ.Ε.Κ. 1340/16-10-2002, τ. Β'), δεν περιγράφονται ειδικά τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες των Προϊσταμένων ούτε και των Νηπιαγωγών, ενώ αναφέρονται μόνο ορισμένες ειδικές αρμοδιότητες του συλλόγου διδασκόντων προσχολικής αγωγής (άρθρο 39, παραγρ. 5) όπως:

1. Τη διενέργεια κλήρωσης για την επιλογή των νηπίων.
2. Τη διεξαγωγή συσκέψεων (εκτός ωραρίου) του διδακτικού προσωπικού ανάλογα με τις ανάγκες ενώ στις συσκέψεις αυτές δύνανται να λάβουν μέρος ο αρμόδιος Σχολικός Σύμβουλος ή ο Διευθυντής Εκπαίδευσης.
3. Ο σύλλογος διδασκόντων είναι επιφορτισμένος με την εφαρμογή του προγράμματος σπουδών, την εφαρμογή του ημερήσιου προγράμματος, την προστασία των νηπίων, την καθαριότητα των σχολικών χώρων και την οργάνωση της σχολικής μονάδας.
4. Τα μέλη του συλλόγου προσφέρουν τις υπηρεσίες τους ισότιμα, με συναδελφικότητα και σεβασμό.
5. Ο Σύλλογος προσχολικής αγωγής δεν ορίζει εφημερεύοντες καθώς κάθε εκπαιδευτικός έχει την αποκλειστική ευθύνη της επιτήρησης των νηπίων σε όλη τη διάρκεια παραμονής τους στο σχολικό περιβάλλον.

6. Το διδακτικό προσωπικό των συστεγαζόμενων νηπιαγωγείων συνέρχεται σε κοινές συνεδριάσεις (προεδρεύουν εκ περιτροπής οι προϊστάμενοι των Νηπιαγωγείων), ώστε τα νηπιαγωγεία να λειτουργούν ως ενιαίες σχολικές μονάδες και να επιτυγχάνουν τους σκοπούς τους. Σε περίπτωση διαφωνίας την απόφαση παίρνει, ανάλογα με το θέμα, ο αρμόδιος Σχολικός Σύμβουλος ή ο Διευθυντής Εκπαίδευσης.

Στα μονοθέσια Νηπιαγωγεία υπηρετεί μία/ ένας νηπιαγωγός και είναι και προϊσταμένη/ -ος ενώ στα διθέσια καθήκοντα προϊσταμένης/ -ου ασκεί όποιος είναι ικανός να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, να επιλύει προβλήματα (διδασκτικά, διοικητικά, οργανωτικά, λειτουργικά κ.λπ.), να δημιουργεί κατάλληλο παιδαγωγικό περιβάλλον και να εμπνέει τους εκπαιδευτικούς στην άσκηση των καθηκόντων τους (Ν. ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3848/2010, άρθρο 15&23, παραγ.13/Φ.Ε.Κ 71/Α/19-5-2010).

«Βασικό κριτήριο είναι η γνώση του αντικειμένου του προς άσκηση έργου, η οποία συνάγεται από: α) την επιστημονική – παιδαγωγική συγκρότηση του υποψηφίου και κυρίως το επίπεδο των σπουδών και γενικότερα τις σπουδές του, την ύπαρξη σπουδών ή επιμορφώσεων στην οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης και την πιστοποιημένη γνώση ξένων γλωσσών και ΓΠΕ και β) την υπηρεσιακή κατάσταση και τη διοικητική εμπειρία, όπως προκύπτει από τη συνολική εκπαιδευτική υπηρεσία του υποψηφίου αλλά και την προϋπηρεσία σε άσκηση διοικητικού έργου ή την άσκηση καθηκόντων μέντορα» (Ν. ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3848/2010, άρθρο 15).

Αυτό που προστέθηκε ωστόσο στο κριτήριο της επιστημονικής και παιδαγωγικής συγκρότησης είναι *«υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογή καινοτομιών, συμμετοχή σε συμβούλια, επιτροπές ή ομάδες εργασίας, κοινωνική και συνδικαλιστική δράση, συμμετοχή σε όργανα διοίκησης επιστημονικών και εκπαιδευτικών οργανώσεων ή σε όργανα λαϊκής συμμετοχής και επίσημες διακρίσεις» (Ν. 4327/2015, άρθρο 20).*

Επιπλέον αφαιρέθηκε από το κριτήριο της υπηρεσιακής κατάστασης και της διοικητικής εμπειρίας *«άσκηση καθηκόντων μέντορα»* που προέβλεπε ο νόμος 3848/2010, καθώς ο θεσμός του μέντορα δεν εφαρμόστηκε ως τώρα.

Τα οικεία περιφερειακά υπηρεσιακά συμβούλια αφού λάβουν υπόψη τους τα προαναφερθέντα κριτήρια διατυπώνουν την πρότασή τους για τους/ τις

Προϊστάμενους διθέσιων και τριθέσιων νηπιαγωγείων (Ν. 4327/2015). Δεν έγινε εκλογή από τους συλλόγους διδασκόντων όπως έγινε στα δημοτικά σχολεία.

Η τοποθέτηση Προϊσταμένων διθέσιων και τριθέσιων νηπιαγωγείων (Ν.4327/2015, άρθρο 21) γίνεται με απόφαση του οικείου διευθυντή εκπαίδευσης, ύστερα από επιλογή του οικείου περιφερειακού υπηρεσιακού συμβουλίου (Π.Υ.Σ.Π.Ε) στο οποίο συμμετέχουν επιπλέον ένας σχολικός σύμβουλος και ένας εκπαιδευτικός με 15ετή τουλάχιστον εκπαιδευτική υπηρεσία, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια επιλογής.

Σχολικοί Σύμβουλοι

Η πλήρωση των θέσεων των σχολικών συμβούλων γίνεται ανά τετραετία μετά από δημόσια προκήρυξη των κενών θέσεων. Οι ισχύοντες νόμοι (Ν. ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3848, άρθρο 19, Υπ. Αποφ..353.1/324/105657/Δ1/ ΦΕΚ 1340/2002) καθορίζουν τα προσόντα, την επιλογή, τη διάρκεια και την ανανέωση της θητείας, τον πειθαρχικό έλεγχο και πολλά άλλα ζητήματα.

Οι σχολικοί σύμβουλοι ασκούν τα καθήκοντά τους τόσο εντός των σχολείων και σε συνάφεια με τη διδασκαλία, όσο και εκτός των σχολικών μονάδων, ασχολούνται με την επιστημονική παιδαγωγική καθοδήγηση, τη συμμετοχή στην αξιολόγηση αλλά και με την επιμόρφωση του εκπαιδευτικού προσωπικού, υποστηρίζουν τις καινοτομίες και γενικά διαχειρίζονται την εκπαιδευτική πολιτική στην περιοχή ευθύνης του. Πραγματοποιούν επισκέψεις σε όλα τα σχολεία της περιφέρειας δημόσια και ιδιωτικά κατευθύνοντας, βοηθώντας το έργο των εκπαιδευτικών και παρακολουθώντας το επιτελούμενο έργο (Υπ. Απόφαση Φ.353.1/324/105657/Δ1 ΦΕΚ 1340/2002). Όπου υπάρχει ανάγκη συζητούν αλλά και προτείνουν λύσεις και αναπροσαρμογές.

Ειδικότερα, οι σχολικοί σύμβουλοι συνεργάζονται με τους εκπαιδευτικούς για τον αρχικό προγραμματισμό έργου, τον προγραμματισμό σε επίπεδο σχολικής τάξης αλλά μπορούν και να συμμετέχουν στις συνεδριάσεις των διδασκόντων. Σε συσκέψεις με τους εκπαιδευτικούς συζητούν τα ιδιαίτερα προβλήματα τα οποία παρουσιάζονται στο σχολείο ή στις τάξεις των εκπαιδευτικών, δίνουν τις απαραίτητες οδηγίες και υποδείξεις και ενισχύουν παιδαγωγικά και διδακτικά τις νέες πρωτοβουλίες των εκπαιδευτικών (Π.Δ. 214/1984).

Διοργανώνονται συγκεντρώσεις εκπαιδευτικών των περιφερειών ώστε οι σχολικοί σύμβουλοι να παράσχουν παιδαγωγική και επιστημονική βοήθεια. Όταν διαπιστώνουν ότι κάποιοι εκπαιδευτικοί έχουν αδυναμία στην άσκηση εκπαιδευτικού έργου, οργανώνουν προγράμματα επιμόρφωσης. Σκοπός των συμβούλων είναι να συμβάλλουν στην ποιοτική αναβάθμιση των πρακτικών σύμφωνα με τις επιταγές της σύγχρονης ψυχοπαιδαγωγικής θεωρίας και της διδακτικής μεθοδολογίας (Υπ. Απόφαση Φ.353.1/324/105657/Δ1 ΦΕΚ 1340/2002).

Τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες των σχολικών συμβούλων καθορίζονται από τις διατάξεις της παρ.2 του άρθρου 1 του Ν.1304/1982, σε συνδυασμό με την αριθ. Φ.353.1/324/105657/Δ1/8-10-2002 Υ.Α. (ΦΕΚ αρ. 1340/Β') από τις οποίες προκύπτει οι σχολικοί σύμβουλοι συνεργάζονται με τους διευθυντές εκπαίδευσης, τους προϊσταμένους των σχολικών μονάδων, με όλο το διδακτικό προσωπικό αλλά και όλες τις υπηρεσίες που ασχολούνται με εκπαιδευτικά θέματα, τους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων, ακόμη και με τα όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης για την αρτιότερη εκπλήρωση της αποστολής τους.

Επιπλέον, συμμετέχουν σε υπηρεσιακά συμβούλια και συμβούλια επιλογής σύμφωνα με σχετικές διατάξεις, συνέρχονται σε κοινές συντονιστικές συσκέψεις με άλλους σχολικούς συμβούλους και στο τέλος συντάσσουν συνοπτικές εκθέσεις για τα προβλήματα του νομού αλλά και προσωπικές εκθέσεις για τις πρωτοβουλίες που πήραν και τις δράσεις τους (Υπ. Απόφαση Φ.353.1/324/105657/Δ1 ΦΕΚ 1340/2002).

Η παρουσία των σχολικών συμβούλων τόσο στο γραφείο τους όσο και στις σχολικές μονάδες όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται κρίνεται απαραίτητη (ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗΣ ΑΝΑΡΤΗΣΗΣ (ΑΔΑ): 4ΙΚ29-Τ,4-10-10).

Όσον αφορά στα κριτήρια της επιλογής και της μοριοδότησης (κριτήριο της επιστημονικής – παιδαγωγικής συγκρότησης και κατάρτισης, κριτήριο της υπηρεσιακής κατάστασης, καθοδηγητικής και διοικητικής εμπειρίας, προσωπικότητα – γενική συγκρότηση) και οι διαδικασίες επιλογής για τις θέσεις των σχολικών συμβούλων περιγράφονται λεπτομερώς στο Ν. ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3848/2010, άρθρο 13.

Διευθυντές Εκπαίδευσης

Οι Διευθυντές Εκπαίδευσης είναι προϊστάμενοι των Διευθυντών / Προϊσταμένων των σχολικών μονάδων, καθώς και των δημόσιων και ιδιωτικών εκπαιδευτικών της περιοχής ευθύνης τους (Υπ. Απόφαση Φ.353.1/324/105657/Δ1 ΦΕΚ 1340/2002). Είναι επιφορτισμένοι με διοικητικό και πειθαρχικό έργο στις σχολικές μονάδες, καθώς ελέγχουν αν τα σχολεία εναρμονίζονται με τις διατάξεις της ισχύουσας κάθε φορά νομοθεσίας.

Έχουν τη δυνατότητα να επισκέπτονται τις σχολικές μονάδες της περιφέρειάς τους και παρέχουν στήριξη και διευκρινήσεις στους Διευθυντές/Προϊσταμένους των σχολείων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται: «Συγκαλούν συσκέψεις των Διευθυντών των σχολικών μονάδων κατά περιοχή και οργανώνουν επιμορφωτικά σεμινάρια για θέματα αρμοδιότητάς τους, δίνουν τις απαραίτητες οδηγίες και αίρουν σχετικές αμφιβολίες και αμφισβητήσεις» (Υπ. Απόφαση Φ.353.1/324/105657/Δ1 ΦΕΚ 1340/2002).

Επίσης αξιολογούν τους Διευθυντές/Προϊσταμένους των σχολικών μονάδων σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

Ασχολούνται με την οργάνωση και την εποπτεία όλων των καινοτόμων δράσεων οι οποίες εφαρμόζονται στην εκπαίδευση, της Ενισχυτικής Διδασκαλίας, των προγραμμάτων της Πρόσθετης Διδακτικής Στήριξης και της εκπαίδευσης των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών σε συνεργασία με τους Σχολικούς Συμβούλους και τους Διευθυντές των σχολικών μονάδων.

Οι διευθυντές εκπαίδευσης εισηγούνται την ίδρυση, την προαγωγή, τη συγχώνευση, τη μεταφορά, τη μετονομασία, τη μετατροπή, την κατάργηση ή τον υποβιβασμό των σχολικών μονάδων της ευθύνης τους (Υπ. Απόφαση Φ.353.1/324/105657/Δ1 ΦΕΚ 1340/2002, άρθρο 15, παραγρ. στ).

Ο διευθυντής εκπαίδευσης εγκρίνει τον «εσωτερικό κανονισμό» (ν. 682/1977, ΦΕΚ 244 τ. Α') των ιδιωτικών σχολείων.

Επίσης, ενημερώνει τον Περιφερειακό Διευθυντή Εκπαίδευσης για όσα σοβαρά προβλήματα διαταράσσουν τη λειτουργία των σχολικών μονάδων και εισηγείται τα αναγκαία μέτρα αντιμετώπισης των προβλημάτων.

Το Σεπτέμβριο πραγματοποιείται κοινή σύσκεψη του Διευθυντή Εκπαίδευσης και των Σχολικών Συμβούλων και προγραμματίζονται οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες του διδακτικού έτους.

Όσον αφορά τις προϋποθέσεις επιλογής των Διευθυντών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αναφέρονται λεπτομερώς στο με ΑΔΑ: 6ΠΠΜ4653ΠΣ-ΕΓΛ έγγραφο που κοινοποιήθηκε στις 10-12-2015 ενόψει των διαδικασιών για την επιλογή υποψηφίων διευθυντών εκπαίδευσης. Οι προϋποθέσεις επιλογής ορίζονται ως ακολούθως:

«Ως Διευθυντές Εκπαίδευσης επιλέγονται εκπαιδευτικοί της οικείας βαθμίδας, με δωδεκαετή (12) τουλάχιστον εκπαιδευτική υπηρεσία στην Πρωτοβάθμια ή Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι οποίοι έχουν ασκήσει διδακτικά καθήκοντα για δέκα (10) τουλάχιστον έτη, από τα οποία τουλάχιστον επτά (7) σε σχολεία της οικείας βαθμίδας.

Τα κριτήρια επιλογής Διευθυντών είναι: 1.Κριτήριο επιστημονικής – παιδαγωγικής συγκρότησης και κατάρτισης για το οποίο αποτιμώνται οι επιπλέον τίτλοι σπουδών, η μετεκπαίδευση, η πιστοποίηση Τ.Π.Ε και η πιστοποιημένη γνώση ξένων γλωσσών, 2.Κριτήριο υπηρεσιακής κατάστασης, καθοδηγητικής και διοικητικής εμπειρίας, για το οποίο αποτιμώνται τα έτη υπηρεσίας, η άσκηση διοικητικών καθηκόντων στην εκπαίδευση και η συμμετοχή σε υπηρεσιακά συμβούλια, 3.Κριτήριο συμβολής στο εκπαιδευτικό έργο - προσωπικότητας - γενικής συγκρότησης, που αποτιμάται με προσωπική συνέντευξη, όπως καθόριζε ο ν. 3848/2010 αλλά και με μυστική ψηφοφορία των Διευθυντών Σχολικών μονάδων.

Όπως αναφέρεται: *«Ειδικότερα, αναφορικά για τους υποψηφίους Διευθυντές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στη διαδικασία ψηφοφορίας συμμετέχουν επιπλέον και το 30% των Προϊσταμένων νηπιαγωγείων, καθώς και το 30% των Προϊσταμένων Δημοτικών Σχολείων του οικείου Π.Υ.Σ.Π.Ε., το οποίο ορίζεται με σειρά αρχαιότητας. Ο αριθμός των μορίων που ο υποψήφιος λαμβάνει κατά τη μυστική ψηφοφορία υπολογίζεται ως ακολούθως: το ποσοστό των ψήφων που έλαβε επί του συνόλου των έγκυρων ψήφων ανάγεται σε ποσοστό επί των 12 μορίων που μπορεί να λάβει κατά ανώτατο όριο ο υποψήφιος. Υποψήφιο στέλεχος το οποίο, δεν συγκεντρώνει κατά τη μυστική ψηφοφορία τουλάχιστον το 20% των έγκυρων ψήφων συμμετέχει στην περαιτέρω διαδικασία επιλογής, χωρίς να προσμετράται στη συνολική του μοριοδότηση το ανωτέρω ποσοστό επί των 12 μορίων».*

Όσον αφορά στη συνέντευξη προβλέπεται μαγνητοφώνηση για να εξασφαλιστεί η διαφάνεια της διαδικασίας.

Από την περιγραφή των προϋποθέσεων και κριτηρίων επιλογής των ανωτέρων στελεχών της εκπαίδευσης: Προϊσταμένων Νηπιαγωγείων, Σχολικών Συμβούλων αλλά και Διευθυντών Εκπαίδευσης σημειώνεται ότι προβλέπονται βασικές προϋποθέσεις για τη διαδικασία επιλογής και χρησιμοποιούνται αντικειμενικοί και μετρήσιμοι δείκτες (που αποσαφηνίζουν και εξειδικεύουν τα διάφορα κριτήρια), η συνέντευξη με αντίστοιχη μοριοδότηση αλλά και η μυστική ψηφοφορία για την επιλογή των Διευθυντών Εκπαίδευσης.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το Πιστοποιητικό Διοικητικής Επάρκειας και το Πιστοποιητικό Καθοδηγητικής Επάρκειας (ΕΚΔΔΑ) αλλά και οι Τ.Π.Ε (1) σύμφωνα με το νόμο 3848/2010 θεωρούνταν κριτήριο απαραίτητο για να μπορεί κάποιος να συμμετάσχει στη διαδικασία επιλογής των ανωτέρων στελεχών εκπαίδευσης. Έδινε στους υποψηφίους επάρκεια γνώσεων και δεξιοτήτων, ικανών για την άσκηση των ρόλων και των καθηκόντων τους. Ωστόσο αυτές οι επιμορφωτικές δράσεις που οδηγούσαν στα Πιστοποιητικά Διοικητικής Επάρκειας και Καθοδηγητικής Επάρκειας (ΕΚΔΔΑ) αλλά και οι Τ.Π.Ε (1) δεν ίσχυαν στις πρόσφατες επιλογές ανωτέρων στελεχών.

Στόχος του Ν. 3848/2010 ήταν να βελτιωθεί το κλίμα στην εκπαιδευτική κοινότητα, να αναπτυχθούν επαγγελματικά οι εκπαιδευτικοί αποκτώντας δεξιότητες αλλά και να βελτιωθεί η ποιότητα στην εκπαίδευση. Στην ουσία ο νόμος 3848/2010 δεν καταργεί το προηγούμενο νομοθετικό πλαίσιο: το εξειδικεύει και το ριζοσπαστικοποιεί, επιδιώκοντας μεγαλύτερη προσαρμογή στις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με το αρχικό ν. 3848/2010 επιχειρήθηκε μια αποκέντρωση αρμοδιοτήτων με ενίσχυση του ρόλου των Διευθυντών των Σχολικών μονάδων αλλά και των Διευθυντών Εκπαίδευσης. Στο μεταξύ η πολιτική ηγεσία από το 2012 και μετά αλλάζει συνεχώς αφήνοντας τη διοικητική μεταρρύθμιση που προβλεπόταν αρχικά με το νόμο 3848/2010 στην εκπαίδευση στη μέση. Οι τελευταίες νομοθετικές παρεμβάσεις δημιουργούν ασάφειες σχετικά με την ιδεολογική βάση και το πρότυπο διακυβέρνησης που προωθείται συνολικά στη δημόσια σχολική εκπαίδευση.

Οι αλλαγές που συντελούνται σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο επηρεάζουν τις σχέσεις και τις αντιλήψεις των δρώντων (διοικητικών στελεχών, εκπαιδευτικών, μαθητών, γονιών) στο χώρο της εκπαίδευσης. Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να σκιαγραφήσει τις αντιλήψεις των ανωτέρων

στελεχών εκπαίδευσης για την ποιότητα στην προσχολική αγωγή και κατ' επέκταση με ποιο τρόπο αναπτύσσουν τις δικές τους παρεμβάσεις και πρωτοβουλίες προς αυτή την κατεύθυνση.

1.4.2.2 Το πρόγραμμα σπουδών του δημόσιου νηπιαγωγείου

Για να προσεγγίσουμε το ζήτημα της ποιότητας στο νηπιαγωγείο κρίναμε απαραίτητο πέρα από την ανάλυση των αρμοδιοτήτων των στελεχών διοίκησης να μελετήσουμε και να περιγράψουμε συνοπτικά το αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου.

Στο ελληνικό νηπιαγωγείο το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που εφαρμόζεται είναι το ΔΕΠΠΣ (2003), το οποίο καθορίζει τι πρέπει να μάθουν τα παιδιά και το πλαίσιο που κινείται ο εκπαιδευτικός για να πετύχει τα μαθησιακά αποτελέσματα που απαιτούνται. Η ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών βασίζεται στους άξονες της Γλώσσας, των Μαθηματικών, της Μελέτης Περιβάλλοντος, της Δημιουργίας και Έκφρασης και της Πληροφορικής.

Προς διευκόλυνση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο προχώρησε στην έκδοση του Οδηγού της Νηπιαγωγού (2006). Στο βιβλίο αυτό εμπεριέχονται παραδείγματα ανάπτυξης και σχεδιασμού δραστηριοτήτων από τις μαθησιακές περιοχές που αναφέρθηκαν παραπάνω, αλλά και το αναγκαίο θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο υποστήριξης για την ανάπτυξη του προγράμματος.

Η εφαρμογή του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ), το 2002, ήταν προσπάθεια μετάβασης σε πιο σύγχρονα προγράμματα που αντιλαμβάνονται τη μάθηση του παιδιού ολιστικά, τον κοινωνικό χαρακτήρα της γνώσης και της βιωματικής προσέγγισής της, το ρόλο της διαμορφωτικής αξιολόγησης και τη σημαντικότητα της χρήσης των νέων τεχνολογιών για τη διδασκαλία των μικρών παιδιών.

Η διαδικασία μάθησης είναι ανοιχτή και ευέλικτη. Τα όρια και οι διαδικασίες δεν είναι αυστηρά καθορισμένα και εξελίσσονται ανάλογα με την εκάστοτε κατάσταση και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Οι δραστηριότητες έχουν διαθεματικό χαρακτήρα και οι γνωστικές περιοχές της Γλώσσας, των Μαθηματικών, της Μελέτης Περιβάλλοντος, της Δημιουργίας και Έκφρασης και της Πληροφορικής δε νοούνται ως διακριτά διδακτικά αντικείμενα. Η μέθοδος

εργασίας που ακολουθείται στο νηπιαγωγείο είναι τα σχέδια εργασίας ή οι θεματικές προσεγγίσεις.

Μάλιστα στον Οδηγό της Νηπιαγωγού γίνεται συνοπτική αναφορά στο έργο του Piaget, του Vygotsky, αλλά και Bernstein που λήφθηκαν υπόψη στο σχεδιασμό των σύγχρονων αναλυτικών προγραμμάτων.

Έτσι λοιπόν το αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου δίνει σημασία όχι μόνο στο αποτέλεσμα αλλά κυρίως στην ενεργητική μάθηση ώστε τα παιδιά να οικοδομούν σταδιακά τη γνώση μέσα από τη δραστηριότητά τους. Δίνεται έμφαση σ' αυτά που ξέρουν τα παιδιά, στην προϋπάρχουσα γνώση. Αναπόσπαστο στοιχείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι ότι η μάθηση συμβαίνει μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο μέσω της αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε μαθητές καθώς και σε ενήλικους διευκολυντές- υποστηρικτές της μάθησης. Σημειώνεται η σημασία της εκπαίδευσης στις μικρές ηλικίες καθώς μπορεί να συμβάλει στην πρόληψη και την αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά κάνοντας αναφορά στο Bernstein *«θα μπορούσε να προσφέρει ικανότητες και όχι ανικανότητες στα παιδιά όλων των κοινωνικών στρωμάτων»* (Δαφέρμου, Κουλούρη, & Μπασαγιάννη, 2006:29).

Όπως προκύπτει από το πλαίσιο που περιγράφηκε παραπάνω ο ρόλος της εκπαιδευτικού είναι πολύ σημαντικός. Τα παιδιά είναι πρωταγωνιστές και η νηπιαγωγός οφείλει να συντονίζει, να υποστηρίζει και να εμπνέει τις προσπάθειες των παιδιών, καθώς και να καλλιεργεί κλίμα αναγνώρισης και αποδοχής. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να ενθαρρύνει τα παιδιά να εργάζονται κυρίως σε ομάδες ώστε να αξιοποιείται η ετερογένεια της ομάδας. Μέλημα του/της εκπαιδευτικού είναι να προσφέρει στα νήπια πλούσια ερεθίσματα στη σχολική τάξη αλλά και να σχεδιάζει καταστάσεις προβληματισμού, ενώ οφείλει να συντονίζει, να διευκολύνει, να επεξηγεί και να βοηθά στην οικοδόμηση της γνώσης και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων. Ο/η εκπαιδευτικός φροντίζει να διακρίνει τι ενδιαφέρει τα παιδιά και επιλέγει δραστηριότητες που ενδιαφέρουν τα παιδιά. Θέτει άμεσους και μακροπρόθεσμους στόχους, δίνοντας έμφαση στη διαδικασία και όχι μόνο στο περιεχόμενο.

Επιπλέον, η νηπιαγωγός, παρατηρεί είτε ολόκληρη την τάξη, είτε ομαδικά τα νήπια, είτε ατομικά. Δίδονται στους νηπιαγωγούς οδηγίες για τον έλεγχο των επιδόσεων των μαθητών και των αποτελεσμάτων της διδασκαλίας μέσω της αξιολόγησης των δραστηριοτήτων όχι μόνο των μαθητών. Η

νηπιαγωγός οφείλει να παρατηρεί συστηματικά και αντικειμενικά το κάθε παιδί, να συλλέγει πληροφορίες που στη συνέχεια θα αξιολογούνται ώστε να αποτελούν αφετηρία για κάθε παιδαγωγική παρέμβαση. Προτείνονται τρόποι καταγραφής (φάκελοι, μαγνητοφώνηση, βιντεοσκόπηση, φωτογράφιση, τήρηση ημερολογίου κ.α) και μάλιστα προβλέπεται η νηπιαγωγός να κρίνει κάθε πότε πρέπει να παρατηρεί τα νήπια. Είναι μια διαδικασία που δεν έχει υποχρεωτικό και δεσμευτικό χαρακτήρα αλλά θα πρέπει να γίνεται για όλα τα νήπια και να μην περιορίζεται σε μία χρονική στιγμή, για να έχει διαχρονική εγκυρότητα, αφού μόνο μ' αυτό τον τρόπο καταγράφονται οι αλλαγές στην εξέλιξη του νηπίου.

Βλέπουμε ότι ανατίθεται στην εκπαιδευτικό ο ρόλος του παρατηρητή, του ερμηνευτή και του αξιολογητή. Στόχος όπως ορίζεται στον οδηγό της Νηπιαγωγού είναι να *«αναβαθμιστεί το σχολικό περιβάλλον, να υπάρξει ανατροφοδότηση της διδασκαλίας, βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης αλλά και της επαγγελματικής ικανότητας του εκπαιδευτικού»* (Δαφέρμου, Κουλούρη, & Μπασαγιάννη, 2006:41). Η πρακτική της αξιολόγησης που εφαρμόζουν οι εκπαιδευτικοί στην τάξη του νηπιαγωγείου προβλέπεται να έχει διαμορφωτικό χαρακτήρα.

Το παιχνίδι θεωρείται το κατεξοχήν μέσο για την άντληση πληροφοριών για την παιδική προσωπικότητα και για την πρόσβαση του εκπαιδευτικού σε αθέατες πτυχές της. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στον Οδηγό της Νηπιαγωγού: *«Το παιχνίδι είναι το πλαίσιο εργασίας και μέσω δια του οποίου τα παιδιά μαθαίνουν καλύτερα»* (Δαφέρμου, Κουλούρη, & Μπασαγιάννη, 2006: 21). Το παιχνίδι, όπως φαίνεται από τη μελέτη του αναλυτικού προγράμματος, πρέπει να δοκιμάζεται σε διαφορετικές δραστηριότητες καθώς αυτό διασφαλίζει και εγγυάται την πραγματοποίηση των στόχων του θεσμού.

Παρατηρούμε ότι στο αναλυτικό πρόγραμμα δίνονται λεπτομερείς οδηγίες στους εκπαιδευτικούς για τι και το πώς θα το υλοποιήσουν στις τάξεις των νηπιαγωγείων, κάνοντας αναφορά σε συγκεκριμένα παραδείγματα δραστηριοτήτων και συγκεκριμένη μεθοδολογία για την επίτευξη του κάθε στόχου.

Οι αλλαγές που συντελέστηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και παγκοσμίως (δια βίου μάθηση, καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η αειφόρος ανάπτυξη και η έμφαση σε ικανότητες που θα

βοηθήσουν τους αυριανούς πολίτες), αλλά και οι αλλαγές στο εσωτερικό της χώρας με την καθιέρωση της μονοετούς υποχρεωτικής φοίτησης στο νηπιαγωγείο ή η αύξηση των δίγλωσσων μαθητών υπαγόρευσαν την ανάγκη βελτίωσής του ΔΕΠΠΣ του 2003.

Στο ελληνικό νηπιαγωγείο ισχύει το αναλυτικό πρόγραμμα (ΔΕΠΠΣ) του 2003, όμως στα πλαίσια του «Νέου Σχολείου» και της αναβάθμισης του εκπαιδευτικού συστήματος έγινε προσπάθεια να αναπροσαρμοστεί και το αναλυτικό πρόγραμμα. Από το 2011 υπάρχει ένα Πρόγραμμα Σπουδών που δεν έχει ακόμα εφαρμοστεί. Χαρακτηριστικό είναι ότι ακόμη και σήμερα παραμένει σε ηλεκτρονική μόνο μορφή στο διαδίκτυο.

Βάσει του ευρωπαϊκού και του παγκόσμιου πλαισίου στα προγράμματα σπουδών υπήρξαν κάποιες αλλαγές. Έτσι, παρατηρείται στο Πρόγραμμα Σπουδών του 2011 να έχουν γίνει κάποιες αλλαγές στο περιεχόμενο, όπως η εισαγωγή της έννοιας της προσωπικής και κοινωνικής ανάπτυξης ως μαθησιακή περιοχή του προγράμματος, τονίζεται η ανάπτυξη των βασικών ικανοτήτων σύμφωνα με τις αλλαγές και εξελίξεις στον κοινωνικό, τεχνολογικό και οικονομικό τομέα, δίνεται έμφαση στην κοινωνικο-πολιτισμική διάσταση της γνώσης, προωθείται η διαφοροποιημένη παιδαγωγική, δίνεται βαρύτητα στο ρόλο του εκπαιδευτικού, στη συνεργασία σχολείου και οικογένειας και την εμπλοκή των γονέων στη μάθηση των παιδιών, όπως επίσης θεωρούνται οι δράσεις για τη μετάβαση από την οικογένεια, στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό μέρος του προγράμματος σπουδών.

Όσον αφορά στις βασικές δεξιότητες που προωθούνται και που θεωρούνται σημαντικές, το Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2011:9) αναφέρει²:

«Οι βασικές ικανότητες που προωθεί το νέο πρόγραμμα σπουδών ορίζονται από την εθνική και ευρωπαϊκή στρατηγική για την παιδεία και είναι:

Η επικοινωνία

Η δημιουργική και κριτική σκέψη

Η προσωπική ταυτότητα και η αυτονομία

Οι κοινωνικές ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη»

² <http://digitalschool.minedu.gov.gr>

1.5 Περίληψη του κεφαλαίου

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάστηκαν οι ευρωπαϊκές τάσεις για την ποιότητα στην εκπαίδευση αλλά και τις εθνικές πολιτικές που αναπτύχθηκαν αντίστοιχα στη χώρα μας. Στόχος είναι να γίνουν οι μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται για τη βελτίωση του εκπαιδευτικού σχεδιασμού ώστε η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι να γίνει ανταγωνιστικότερη. Καθορίστηκαν για το σκοπό αυτό δείκτες ποιότητας της εκπαίδευσης. Ένας από τους δείκτες αφορούσε τη συμμετοχή των παιδιών στην προσχολική αγωγή, ενώ ακόμη σημαντικός ήταν και ο δείκτης για την επιμόρφωση και κατάρτιση των εκπαιδευτικών. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι και οι δύο αυτοί δείκτες είχαν τεθεί από πολύ νωρίς. Επιπλέον, διατυπώθηκαν στρατηγικοί στόχοι που αφορούσαν τη δια βίου μάθηση την ποιότητα, την προσβασιμότητα και την ανοιχτότητα των εκπαιδευτικών συστημάτων. Έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων με έμφαση την προσωπική ανάπτυξη και προσωπική ολοκλήρωση και την καλλιέργεια της κουλτούρας ενός ενεργού πολίτη μέσω των προγραμμάτων σπουδών.

Όπως στην Ευρωπαϊκή Ένωση έτσι και στην Ελλάδα η εκπαίδευση αποτέλεσε κρίσιμο παράγοντα αναπτυξιακής στρατηγικής. Γίνεται προσπάθεια να τονωθεί η ευελιξία του εκπαιδευτικού συστήματος αλλά και να δοθεί έμφαση στην ποιότητα και την αποτελεσματικότητα, στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, στην έρευνα και την καινοτομία. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται και στην προσχολική αγωγή με τη βελτίωση των ολοήμερων νηπιαγωγείων καθώς είναι δυνατή η πρόωμη αντιμετώπιση ανισοτήτων. Ο νόμος 3484/2010 για το Νέο Σχολείο κινείται σε αυτή την κατεύθυνση και υπηρετούνται οι σκοποί και οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όμως αυτός ο νόμος ποτέ δεν εφαρμόστηκε στη χώρα λόγω της συχνής εναλλαγής κυβερνήσεων. Από μελέτες για την προσχολική αγωγή που έχουν πραγματοποιηθεί διαπιστώνουμε πως μεγάλο κομμάτι προνηπίων μένει εκτός του δημόσιου νηπιαγωγείου εφόσον δεν υπάρχουν θέσεις. Ωστόσο, τα προγράμματα σπουδών δίνουν έμφαση στην επικοινωνία, τη δημιουργική σκέψη, την προσωπική ταυτότητα και αυτονομία και τις κοινωνικές δεξιότητες κυρίως το Πρόγραμμα Σπουδών του 2011 που λειτουργεί συμπληρωματικά με το ΔΕΠΠΣ του 2002.

2.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο πραγματοποιείται επισκόπηση των διεθνών μελετών σε σχέση με την διασφάλιση της ποιότητας στην προσχολική εκπαίδευση, όπως αντικατοπτρίζεται στη διεθνή ατζέντα της εκπαιδευτικής πολιτικής. Οι έρευνες παρουσιάζουν διάφορες πτυχές που συνδέονται με την επένδυση στην προσχολική εκπαίδευση, αναδεικνύοντας τον επίσημο λόγο στα κείμενα εκπαιδευτικής πολιτικής αλλά και τον ρόλο του κράτους στην διαμόρφωση συνθηκών ποιότητας και ισότιμης πρόσβασης στην προσχολική εκπαίδευση.

Ακολούθως, παρουσιάζονται άρθρα που αφορούν την σημασία της ισότιμης πρόσβασης όλων των μαθητών σε ποιοτικά εκπαιδευτικά προγράμματα με στόχο την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και την άμβλυνση των ανισοτήτων, στο σημερινό πλαίσιο της νεοφιλελεύθερης πολιτικής που προωθεί τον ανταγωνισμό και την σύγκριση εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων.

Η επισκόπηση περιλαμβάνει έρευνες από όλο τον κόσμο και την Ελλάδα που αφορούν την ποιότητα της εκπαίδευσης, την επένδυση στην προσχολική αγωγή, καθώς και προγράμματα αντισταθμιστικής εκπαίδευσης και συνεκπαίδευσης. Επιπροσθέτως, παρουσιάζονται οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιούνται σε χώρες του Δυτικού κόσμου, όπου ο ιδιωτικός τομέας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών ενώ διερευνώνται οι επιπτώσεις αυτών των μεταρρυθμίσεων σε σχέση με την ισότιμη πρόσβαση των παιδιών σε ποιοτικά προγράμματα προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης.

Ως προς την μεθοδολογική προσέγγιση οι μελέτες σε μεγάλο βαθμό χρησιμοποιούν ποιοτικές μεθόδους συλλογής δεδομένων αλλά και την ανάλυση λόγου των επίσημων κειμένων που συνδέονται με την εκπαιδευτική πολιτική σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο.

Η ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών και η ποιότητα της εκπαίδευσης στο πλαίσιο της εμπορευματοποίησης και του ανταγωνισμού αποτελούν καίρια ζητήματα που αναδεικνύονται στις έρευνες και παρουσιάζονται στην βιβλιογραφική επισκόπηση που ακολουθεί.

2.2 Ποιότητα στην προσχολική εκπαίδευση

Οι Chu & Owens στην δημοσιευμένη μελέτη τους «Study of Factors Influencing Childcare Quality in Preschools» (2012), επιχειρούν να αναλύσουν το ζήτημα της ποιότητας της παρεχόμενης προσχολικής αγωγής στην Ταιβάν. Η έρευνα εστιάζει στους παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα την ποιότητα. Οι ερευνητές για να αναδείξουν τις διαφορετικές οπτικές του θέματος συλλέγουν τις απόψεις τριών κατηγοριών που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία, των εκπαιδευτικών, των γονέων και των διευθυντών σε σχέση με την ποιότητα στη προσχολική εκπαίδευση.

Η μεθοδολογία της έρευνας που ακολουθείται είναι ποιοτική. Οι ερευνητές πραγματοποίησαν συνεντεύξεις με γονείς, εκπαιδευτικούς και διευθυντές ιδρυμάτων προσχολικής εκπαίδευσης. Για τη συλλογή δεδομένων χρησιμοποίησαν την ημιδομημένη συνέντευξη αλλά και τη συνέντευξη με τη μέθοδο των ομάδων εστίασης. Η μελέτη εστιάζει σε τρεις τύπους σχολείων στην Ταιβάν, ένα δημόσιο νηπιαγωγείο, ένα ιδιωτικό νηπιαγωγείο και ένα δημόσιο νηπιαγωγείο που λειτουργεί με τις προδιαγραφές της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Τα ευρήματα ανέδειξαν αρχικά ως ιδιαίτερης σημασίας παράγοντα ποιότητας το επίπεδο εκπαίδευσης του δασκάλου προσχολικής αγωγής. Στη συνέχεια και οι τρεις κατηγορίες που συμμετείχαν στην έρευνα δηλαδή γονείς, εκπαιδευτικοί και διευθυντές υπογράμμισαν τη σημασία της αναλογίας παιδιών – εκπαιδευτικών σε συνάρτηση με την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού και την ποιότητα του παρεχόμενου προγράμματος. Αυτό διότι η μικρή αναλογία μαθητών-εκπαιδευτικού επιτρέπει μεγαλύτερες αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους και συμβάλλει στην καλλιέργεια κοινωνικών και γλωσσικών δεξιοτήτων. Ακολούθως, η ηγεσία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων θεωρήθηκε σημαντική από τους διευθυντές καθώς διαμορφώνει τις αρχές, τη φιλοσοφία και το πρόγραμμα του σχολείου (Chu & Owens, 2012).

Ακολούθως, όλες οι κατηγορίες που συμμετείχαν επισήμαναν το ρόλο της επικοινωνίας – συνεργασίας των εκπαιδευτικών με τους γονείς καθώς διαμορφώνει το πλαίσιο βελτίωσης της επίδοσης των μαθητών. Η κατηγορία των εκπαιδευτικών ανέφερε ότι δεν υπάρχει επιμόρφωση σε σχέση με το θέμα της συνεργασίας με τους γονείς, γεγονός που επιφέρει προβλήματα στην καθημερινή σχέση και επικοινωνία μαζί τους. Στο ίδιο πλαίσιο οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν τις χαμηλές αμοιβές που λαμβάνουν ως αρνητικό παράγοντα, καθώς μειώνει την

αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητά τους σε συνδυασμό με την μεγάλη αναλογία παιδιών –εκπαιδευτικού και τις δύσκολες εργασιακές συνθήκες. Ακόμη έθιξαν το ζήτημα της κρατικής πολιτικής σε σχέση με την προσχολική αγωγή καθώς καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών και τον τρόπο λειτουργίας του σχολείου.

Ένα άλλο θέμα που τέθηκε και από τις τρεις κατηγορίες της έρευνας είναι η παράμετρος της ασφάλειας του χώρου και των υποδομών του σχολείου, καθώς επιδρά άμεσα στη ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Εν κατακλείδι, στην μελέτη γίνεται μια απόπειρα σκιαγράφησης των παραγόντων που επηρεάζουν την ποιότητα στην προσχολική αγωγή με τη συμβολή διαφορετικών οπτικών, οι οποίες εν τούτοις καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ο εκπαιδευτικός και η επιστημονική του κατάρτιση αποτελούν το πρωταρχικό παράγοντα ποιότητας στην προσχολική αγωγή .

Η μελέτη των Abbate-Vaughn, Paugh & Douglass (2011), «Sound Bites Won't Prepare the Next Generation: Early Childhood Teacher Education Policy Public- Private Divide in Massachusetts», έχει ως αφετηρία την πολιτική ατζέντα των Η.Π.Α και συγκεκριμένα τις προεκλογικές εξαγγελίες των υποψηφίων προέδρων σε σχέση με την εκπαίδευση και ειδικότερα με την προσχολική αγωγή. Η επένδυση στην ποιοτική προσχολική αγωγή προωθείται με στόχο τη διεύρυνση της πρόσβασης όλων των παιδιών σε ποιοτικά προγράμματα προσχολικής αγωγής στο πλαίσιο της μείωσης των εκπαιδευτικών και κοινωνικών ανισοτήτων.

Στο άρθρο αυτό οι ερευνητές εξετάζουν την σχέση που υπάρχει μεταξύ του επιπέδου εκπαίδευσης των δασκάλων προσχολικής αγωγής και της ποιότητας του παιδαγωγικού προγράμματος και την αντισταθμιστική του δράση ιδιαίτερα για τους μαθητές που προέρχονται από φτωχά κοινωνικό -οικονομικά περιβάλλοντα, καθώς και την σχολική ετοιμότητα των μαθητών.

Οι ερευνητές ακολούθησαν την ποιοτική μέθοδο συλλογής δεδομένων και συγκεκριμένα την μελέτη περίπτωσης. Η έρευνα είχε ως επίκεντρο την πολιτεία της Μασαχουσέτης, η οποία είναι γνωστή για τις εκπαιδευτικές καινοτομίες στα σχολεία της αλλά και το υψηλό μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων της.

Η έρευνα ανέδειξε την διαφοροποιημένη πολιτική μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών σχολείων. Παράλληλα, επισημαίνεται ότι η ισότιμη πρόσβαση όλων

των παιδιών σε ποιοτικά προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης δεν έχει επιτευχθεί ακόμη παρά τις κυβερνητικές εξαγγελίες. Ακόμη υπάρχει σημαντική διαφορά στους μισθούς των δασκάλων μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου τομέα. Οι μισθοί του ιδιωτικού τομέα κυμαίνονται στο ήμισυ των μισθών των εκπαιδευτικών του δημόσιου τομέα. Επιπλέον παρατηρείται μια ποικιλομορφία ως προς την εκπαίδευση – κατάρτιση των εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας, καθώς δεν κατέχουν όλοι πτυχίο τετραετούς φοίτησής από ανώτατο ίδρυμα.

Στο ίδιο πλαίσιο παρατηρείται διαφορετική απόδοση των εκπαιδευτικών που φαίνεται να εξαρτάται από την περιοχή του σχολείου (αστικές, αγροτικές περιοχές, προάστια με εύπορους κατοίκους) αλλά και την κοινωνικοοικονομική προέλευση των μαθητών. Οι δύσκολες συνθήκες επηρεάζουν την παροχή του εκπαιδευτικού προγράμματος, καθώς υπάρχουν σχολεία όπου οι μικροί μαθητές δεν γνωρίζουν καθόλου την αγγλική γλώσσα και οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν την ανάλογη επιμόρφωση και το εκπαιδευτικό υλικό προκειμένου να τους υποστηρίξουν αποτελεσματικά.

Στην συνέχεια οι ερευνητές επισημαίνουν ότι για να διασφαλιστεί η ποιότητα της προσχολικής αγωγής απαραίτητη προϋπόθεση είναι η εκπαίδευση του εκπαιδευτικού προσχολικής αγωγής σε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα.

Η μελέτη περίπτωσης ανέδειξε την ευελιξία στην εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής αναφορικά με την προσχολική αγωγή, όπου η έλλειψη ενιαίας πολιτικής μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα αλλά και διαφορετικών περιοχών διαμορφώνουν μια ποικιλομορφία ως προς την ποιότητα της παρεχόμενης προσχολικής αγωγής. Κατά συνέπεια αυτές οι διαφορές στην πολιτική δεν συμβάλλουν στη διασφάλιση της ποιότητας και της πρόσβασης όλων των παιδιών στην προσχολική αγωγή.

Στην έρευνα διαφαίνεται επίσης η σημασία της ενιαίας στρατηγικής προκειμένου να διαμορφωθούν προγράμματα και πολιτικές που να ενισχύουν τον επαγγελματισμό και την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Απώτερος στόχος αυτών των πρακτικών είναι η διασφάλιση της ποιότητας και η ισότιμη πρόσβαση όλων των παιδιών στην προσχολική αγωγή.

Στο άρθρο «Combating educational disadvantage through early years and primary school investment», η Frawley (2014) αναλύει το θέμα των εκπαιδευτικών ανισοτήτων στην Ιρλανδία. Η Ιρλανδική κυβέρνηση με σχετική έκθεση είχε αναδείξει το ζήτημα της επένδυσης στην προσχολική εκπαίδευση με

στόχο την αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων από το 1965 (Government of Ireland 1965, ό.π αναφ. στο Frawley, 2014:155). Σύμφωνα με τη συγγραφέα έχει τεκμηριωθεί ότι η πρώιμη φοίτηση σε ιδρύματα προσχολικής αγωγής συμβάλλει στην πρόληψη της σχολικής αποτυχίας των παιδιών που προέρχονται από μειονεκτικά κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα. Γι' αυτό το λόγο η Ιρλανδική πολιτική εστιάζει στα πλεονεκτήματα της επένδυσης στον τομέα της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και η απόφαση του 2010 για το «πρώτο δημόσιο δωρεάν πρόγραμμα προσχολικής αγωγής» με το οποίο παρέχεται ένα έτος δωρεάν προσχολικής αγωγής για παιδιά 3 και 4 ετών.

Ωστόσο η συγγραφέας υποστηρίζει ότι η εκπαιδευτική ανισότητα δεν οφείλεται μόνο στην κοινωνικοοικονομική προέλευση του μαθητή. Στην ανάλυσή της προβάλλει και άλλες σημαντικές πτυχές του ζητήματος, όπως είναι οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών, η μεθοδολογία και ο τρόπος που αντιμετωπίζονται κατά την εκπαιδευτική διαδικασία τα παιδιά που προέρχονται από μειονεκτικά περιβάλλοντα.

Ουσιαστικά, η έκθεση που θέτει στο κέντρο της εκπαιδευτικής πολιτικής την επένδυση στην προσχολική αγωγή αναδεικνύει το ζήτημα των ανισοτήτων παραβλέποντας την εκπαιδευτική διαδικασία στην πράξη. Οι ανισότητες στη εκπαίδευση ενδέχεται να οφείλονται σε ένα πλήθος παραγόντων που συνδέονται με κοινωνικούς, κοινοτικούς και σχολικούς παράγοντες οι οποίοι τείνουν να επηρεάζουν την εκπαιδευτική πορεία του παιδιού (Frawley, 2014).

Κατά συνέπεια, το άρθρο συμβάλλει στην διεύρυνση της συζήτησης για την επένδυση στην προσχολική και πρωτοσχολική εκπαίδευση και αγωγή. Αφετηρία της ανάλυσης αποτελεί η εθνική στρατηγική της Ιρλανδικής κυβέρνησης για την προσχολική αγωγή. Στόχος της είναι η ενσωμάτωση των μαθητών που προέρχονται από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα, προωθώντας τη δωρεάν παροχή προσχολικής αγωγής, ώστε να διασφαλιστεί η ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών για όλους τους μαθητές. Η επένδυση στην προσχολική αγωγή και η βελτίωση της ζωής των μικρών παιδιών θεωρείται μέτρο ανταποδοτικό, καθώς ωφελεί μακροπρόθεσμα την οικονομία και την κοινωνική συνοχή μιας χώρας.

Στο άρθρο «Quality drift within a narrative of investment in early childhood education», οι συγγραφείς Paananen, Kumpulainen & Lipponen

(2015), επιχειρούν να αναλύσουν τον επίσημο λόγο που αφορά την επένδυση στην προσχολική αγωγή. Οι συγγραφείς αναφέρουν ότι η σημασία της ποιότητας στην προσχολική εκπαίδευση έχει αναδειχθεί σε ένα μεγάλο αριθμό σχετικών ερευνών.

Συγκεκριμένα στη μελέτη «NICHD Study of Early Child Care and Youth Development», υποστηρίζεται ότι η υψηλής ποιότητας προσχολική εκπαίδευση, επηρεάζει την γνωστική ανάπτυξη και κατ' επέκταση την ακαδημαϊκή πορεία ενός μαθητή έως την ηλικία των 15 ετών (Vandell *et al* 2010, ό.π αναφ. στο Paananen, Kumpulainen & Lipponen, 2015:690). Η σημασία της ποιότητας στην προσχολική εκπαίδευση, αναγνωρίζεται έντονα και στο πεδίο της πολιτικής. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ σε πολλές χώρες η επένδυση στην ποιοτική εκπαίδευση αποτελεί προτεραιότητα τα τελευταία χρόνια (ΟΟΣΑ 2012, ό.π. αναφ. στο Paananen, Kumpulainen & Lipponen, 2015:690).

Από την άλλη, πλευρά πολλοί ερευνητές, όπως η Moss & Dohberg (2008, ό.π αναφ. στο Paananen, Kumpulainen & Lipponen 2015:691), υποστηρίζουν ότι ο επίσημος πολιτικός λόγος που αρθρώνεται σε σχέση με την επένδυση στην υψηλής ποιότητας εκπαίδευση, ενέχει έναν εκσυγχρονιστικό αλλά εργαλειακό προσανατολισμό.

Σε αυτή τη μελέτη, επιχειρείται ανάλυση λόγου των πολιτικών κειμένων που αναφέρονται στην ποιότητα στην εκπαίδευση μέσα στο κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο τους. Η γλώσσα θεωρείται πρωταρχικής σημασίας στοιχείο που συμβάλλει στην ανάλυση, καθώς συνδέεται διαλεκτικά και με άλλα στοιχεία της κοινωνικής ζωής (Faiclough 2002, ό.π. αναφ. στο Paananen, Kumpulainen & Lipponen 2015:691). Η ανάλυση λόγου είναι η μεθοδολογική προσέγγιση που χρησιμοποιείται στην έρευνα. Συγκεκριμένα, εξετάζονται οι προϋποθέσεις που ενσωματώνονται στην αφήγηση της επένδυσης στην προσχολική εκπαίδευση στα κείμενα «Starting Strong» του ΟΟΣΑ. Επιπλέον, στόχος της έρευνας, αποτελεί η ανάλυση των σημασιών της «ποιότητας» κατά την αφήγηση της επένδυσης.

Η έννοια της ποιότητας φαίνεται να έχει σημαντική θέση στις εξαγγελίες της εκπαιδευτικής πολιτικής και στις μεταρρυθμίσεις που έχουν πραγματοποιηθεί σε παγκόσμιο επίπεδο. Ωστόσο δεν πρέπει να παραληφθεί ότι συνδέεται άμεσα με την κουλτούρα της οικονομικής ανταγωνιστικότητας (Paananen, Kumpulainen & Lipponen, 2015). Θεσμοί, όπως ο ΟΟΣΑ, εισάγουν

τεχνολογίες της αγοράς, όπως είναι η διαχείριση και η επιτελεσματικότητα, χρησιμοποιώντας δείκτες επιδόσεων για την αξιολόγηση και την σύγκριση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων (Paananen, Kumpulainen & Lipponen, 2015).

Σύμφωνα με τον Ball (2003, ό.π αναφ. στο Paananen, Kumpulainen & Lipponen, 2015:692) «η επιτελεσματικότητα είναι η τεχνολογία, η κουλτούρα και ένας τρόπος ρύθμισης που τείνει να δημιουργεί κρίσεις, συγκρίσεις και εμφανίζει ως μέσο παροχής κινήτρων τον έλεγχο, την τριβή και την αλλαγή, ενώ βασίζεται σε ένα μοντέλο ανταμοιβών και κυρώσεων. Οι επιτελέσεις (μεμονωμένων ατόμων ή οργανισμών) χρησιμεύουν ως μέτρα παραγωγικότητας ή αποτελεσματικότητας ή ενδείξεις ποιότητας ή στιγμές προαγωγής ή επιθεώρησης. Ως εκ τούτου παρουσιάζουν την αξία, την ποιότητα ενός μεμονωμένου ατόμου ή οργανισμού στο πεδίο της κρίσης».

Υπό αυτό το πρίσμα η ποιότητα προσεγγίζεται ως μια κοινωνική κατασκευή. Στο πεδίο του οικονομικού ανταγωνισμού, οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις καθορίζονται από τις τεχνολογίες της αγοράς που προωθούνται από τον ΟΟΣΑ με την συμβολή δεικτών απόδοσης για την αξιολόγηση και τη σύγκριση εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων (Ball 2003, ό.π. αναφ. στο Paananen, Kumpulainen & Lipponen, 2015:692). Έτσι, η διασφάλιση της ποιότητας αποτελεί μια νέα μορφή διακυβέρνησης μέσα στην εκπαίδευση (Ozga *et al*, 2011, ό.π. αναφ.στο Paananen, Kumpulainen & Lipponen 2015:692). Η θέση αυτή ενισχύεται καθώς η πολιτική ουσιαστικά δομείται με βάση τους αριθμούς και τις συγκριτικές στατιστικές μελέτες.

Οι συγγραφείς στοχεύουν στην ανάλυση του διαλεκτικού σχήματος της αφήγησης αναφορικά με την επένδυση στην προσχολική εκπαίδευση. Ο όρος «διαλεκτικό σχήμα» αποτελεί ένα σύστημα πρακτικής αιτιολόγησης που συνδέει το «οικοδόμημα» με τα αποτελέσματα (Fairclough 2012, ό.π. αναφ. στο Paananen, Kumpulainen & Lipponen 2015:695). Μέσω αυτής της ανάλυσης γίνεται αποκωδικοποίηση των προϋποθέσεων που εμφανίζονται στην αφήγηση της επένδυσης στην προσχολική αγωγή.

Στην μελέτη αυτή πραγματοποιήθηκε σε πρώτη φάση ανάλυση των δηλώσεων στα κείμενα του ΟΟΣΑ “Starting Strong” σχετικά με την ποιότητα της προσχολικής εκπαίδευσης και σε δεύτερη φάση ανάλυση των πηγών που νομιμοποιούν αυτές τις δηλώσεις, καθώς και της κατασκευής της έννοιας της ποιότητας στο πλαίσιο της αφήγησης της επένδυσης (Paananen, Kumpulainen &

Lipponen, 2015). Το μεθοδολογικό εργαλείο που χρησιμοποιείται είναι η συλλογή δηλώσεων σχετικά με την ποιότητα στην προσχολική αγωγή και εκπαίδευση, όπως εμφανίζεται σε επίσημα κείμενα. Πιο συγκεκριμένα τα κείμενα στα οποία στηρίχθηκε η ανάλυση είναι τα: Starting Strong I: Early Childhood Education and Care (OECD 2001, ό.π. αναφ. στο Paananen, Kumpulainen & Lipponen, 2015:694), Starting Strong II: Early Childhood Education and Care (OECD 2001, ό.π. αναφ. στο Paananen, Kumpulainen & Lipponen, 2015:694) και Starting Strong III: A Quality Toolbox for Early Childhood Education and Care (OECD 2012, ό.π αναφ. στο Paananen, Kumpulainen & Lipponen, 2015:694).

Τα πρώτα δυο κείμενα διαμορφώθηκαν από την Επιτροπή Εκπαιδευτικής Πολιτικής του ΟΟΣΑ με στόχο την ενίσχυση των υποδομών της Δια Βίου Μάθησης, η οποία προϋποθέτει την ισότητα ευκαιριών όλων των παιδιών στην αφετηρία της εκπαιδευτικής τους πορείας, δηλαδή στην προσχολική εκπαίδευση (OECD, 2006b, ό.π. αναφ. στο Paananen, Kumpulainen & Lipponen, 2015:694). Το τρίτο κείμενο (Starting Strong III) αποτελεί μέρος του προγράμματος «Encouraging Quality in ECEC», στο πλαίσιο του οποίου συστηματοποιήθηκαν τα ευρήματα που παρουσιάστηκαν στο προηγούμενα κείμενα Starting Strong I&II.

Τα παραπάνω κείμενα αποτελούν μέτρο αναφοράς σε σχέση με την ποιότητα στην προσχολική εκπαίδευση σε παγκόσμια κλίμακα και λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαδικασία χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής από τις χώρες- μέλη του ΟΟΣΑ. Επίσης πρέπει να αναφερθεί ότι στηρίζονται σε δίκτυα ποιοτικών προγραμμάτων. Ο στόχος των δικτύων είναι, αφενός, η ανάπτυξη καλών πρακτικών στο πεδίο της εκπαιδευτικής πολιτικής στην προσχολική αγωγή και αφετέρου η σύνδεση της αποδοτικής μάθησης και εκπαίδευσης με κοινωνικούς, πολιτισμικούς και οικονομικούς σκοπούς (Starting Strong Network 2012, ό.π. αναφ. στο Paananen, Kumpulainen & Lipponen, 2015:694).

Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η επένδυση στην προσχολική εκπαίδευση φαίνεται να αποτελεί μια ρητορική και πρακτική της νεοφιλελεύθερης πολιτικής. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι στον λόγο της ποιότητας στα κείμενα «Starting Strong I, II, III» του ΟΟΣΑ, διακρίνεται μια ωφελμιστική και χρησιμοθηρική προσέγγιση της εκπαίδευσης.

Επιπροσθέτως, υποστηρίζεται από τους συγγραφείς ότι, η ποιότητα στην

εκπαίδευση παρουσιάζεται ως μια πρακτική επένδυσης στο ανθρώπινο κεφάλαιο που συμβάλλει στον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας. Ταυτόχρονα, η ανάλυση της έννοιας της ποιότητας στα κείμενα του «Starting Strong I» και «Starting Strong II», αναδεικνύει την πολυπλοκότητα και την υποκειμενική διάσταση της έννοιας (Paananen, Kumpulainen & Lipponen, 2015).

Σε συνάφεια με την προηγούμενη μελέτη ακολουθεί το άρθρο «A globalized curriculum-international comparative practices and the preschool child as a site of economic optimization.». Σε αυτό η συγγραφέας Pluma (2014) επιχειρεί ανάλυση των επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης σε σχέση με τις μεταρρυθμίσεις στην προσχολική αγωγή του εκπαιδευτικού συστήματος της Δανίας. Η συγγραφέας αναδεικνύει την αλληλεξάρτηση μεταξύ της παγκοσμιοποίησης και των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων. Πιο συγκεκριμένα, η κοινωνία στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης αντιμετωπίζει μια σειρά από νέες προκλήσεις σε σχέση με την εκπαίδευση και την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

Η συγγραφέας του άρθρου αξιοποιεί την θεωρία του Foucault, όπου η γνώση και η εξουσία είναι έννοιες αλληλένδετες. Η συγκεκριμένη προσέγγιση αναδεικνύει την έννοια της προβληματοποίησης, η οποία αποτελεί μια διαδικασία κοινωνικής κατασκευής ως «προβλημάτων», διαφόρων πτυχών της κοινωνικής ζωής. Σε αυτό το πλαίσιο η παγκοσμιοποίηση και η σύνδεσή της με τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις προσεγγίζεται ως προβληματοποίηση δηλαδή ως κοινωνική κατασκευή (Pluma, 2014).

Η μεθοδολογία της έρευνας στηρίζεται στην ανάλυση των επίσημων εγγράφων και πιο συγκεκριμένα στους νόμους, τις εγκυκλίους και το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών προσχολικής εκπαίδευσης, τα οποία συναρθρώνουν τον επίσημο λόγο.

Είναι γνωστό ότι διεθνείς οργανισμοί, όπως ο ΟΟΣΑ καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό το περιεχόμενο της εκπαίδευσης των χωρών. Η Διεθνής Αξιολόγηση των Μαθητών (PISA), ενώ έχει ερευνητικό χαρακτήρα, καταλήγει να δημιουργεί ταξινομήσεις των κρατών ως προς τις εκπαιδευτικές επιδόσεις σε παγκόσμια κλίμακα. Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι αντίκτυπος αυτών των πρακτικών είναι εμφανής στα προγράμματα σπουδών, τα οποία διαμορφώνονται με γνώμονα τα αποτελέσματα του PISA και τις επιταγές της παγκοσμιοποίησης.

Στο άρθρο παρουσιάζεται το πρόγραμμα σπουδών της πρώιμης και προσχολικής ηλικίας (1-6 ετών) στη Δανία. Η συγγραφέας επιχειρεί μια αναδρομή στην εξέλιξη του θεσμού της προσχολικής εκπαίδευσης και του νομικού πλαισίου. Δίνεται έμφαση στο νόμο που θεσπίστηκε το 2004, σύμφωνα με τον οποίο το πρόγραμμα σπουδών προσχολικής αγωγής περιλαμβάνει έξι τομείς μάθησης: α) Προσωπική ανάπτυξη, β) Κοινωνική ανάπτυξη, γ) Επιστήμη, δ) Σώμα και κίνηση, ε) Γλώσσα και επικοινωνία, ζ) Πολιτισμός και έκφραση. Ακόμη αναδεικνύεται και η επιμόρφωση των νηπιαγωγών προκειμένου να αποκτήσουν τις δεξιότητες που απαιτούνται για την εφαρμογή του προγράμματος στις προσχολικές τάξεις.

Από την ανάλυση των κειμένων αυτών είναι εμφανής η έμφαση στη μάθηση, ώστε οι μικροί μαθητές να αποκτήσουν τις δεξιότητες που θα τους καταστήσουν ανταγωνιστικούς και ευέλικτους στο πεδίο της παγκόσμιας οικονομίας. Κατά συνέπεια το εκπαιδευτικό πρόγραμμα διαμορφώθηκε σύμφωνα με τις δεξιότητες που προκύπτουν από τις διεθνείς συγκριτικές έρευνες, καθώς και το παγκοσμιοποιημένο μοντέλο οικονομίας. Επιπλέον είναι σαφές, ότι ο απώτερος στόχος των μεταρρυθμίσεων ήταν η βελτίωση της οικονομίας της χώρας.

Ο βασικός άξονας του προγράμματος σπουδών στηρίζεται στην βιωματική προσέγγιση της γνώσης. Άλλωστε στόχος είναι η ανάπτυξη συγκεκριμένων ικανοτήτων που συναντώνται στις αρχές της Δια Βίου Μάθησης. Δηλαδή οι μαθησιακοί στόχοι αποσκοπούν στη διαμόρφωση ευέλικτων εκπαιδευόμενων και μελλοντικών εργαζόμενων που έχουν την ικανότητα να εκπαιδεύονται διαρκώς, ώστε να ανταποκρίνονται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της παγκόσμιας οικονομίας.

Στην συνέχεια η συγγραφέας υποστηρίζει ότι η παγκοσμιοποίηση έχει επιδράσει σημαντικά στην διάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος. Ταυτόχρονα δε, έχει συμβάλει στην ταύτιση του παιδιού με το έθνος. Ουσιαστικά οι δυνατότητες και οι επιδόσεις του παιδιού θεωρούνται αλληλένδετες με την οικονομική ανάπτυξη του έθνους. Η κατεύθυνση αυτή οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην κατάταξη του PISA, το οποίο παράγει εκπαιδευτικά πρότυπα με γνώμονα την οικονομία. Επιπλέον, οι δεξιότητες των μαθητών είναι συνυφασμένες με τη δύναμη και την ευημερία του κράτους στον παγκόσμιο οικονομικό στίβο.

Η μελέτη της Pluma (2014) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η εκπαίδευση προσεγγίζεται με καθαρά οικονομικούς όρους και όχι πολιτισμικούς, ενώ η ανάπτυξη του παιδιού συντελεί στην ανάπτυξη του έθνους. Ο επίσημος λόγος που αρθρώνεται για την ανάπτυξη του παιδιού επικεντρώνεται στις ικανότητες που πρέπει να αποκτήσουν οι μαθητές, ώστε να είναι ανταγωνιστικοί στην παγκόσμια οικονομία της γνώσης.

Ακολούθως, η συγγραφέας επιχειρεί να αποκαλύψει τον τρόπο με τον οποίο το παιδί προσχολικής ηλικίας αλλά και οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις αποτελούν μια κοινωνική κατασκευή, χρησιμοποιώντας τον όρο «προβληματοποίηση» (Pluma, 2014:571). Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η Φουκοϊκή προσέγγιση της Pluma επιχειρεί να αναδείξει ευρύτερα το ζήτημα της παγκοσμιοποίησης η οποία ανιχνεύεται ως «προβληματοποίηση» στις συγκριτικές εκπαιδευτικές πρακτικές.

Κατά συνέπεια ο τρόπος που η παγκοσμιοποίηση επηρεάζει την εκπαίδευση αποτελεί κατασκευή του ιστορικού και κοινωνικού πλαισίου, που διαμορφώνεται στο πεδίο εξουσίας - γνώσης μέσω της δράσης των Διεθνών Οργανισμών. Επιπροσθέτως, στην ανάλυση δίνεται έμφαση στον τρόπο με τον οποίο οι σχέσεις έθνους και εκπαίδευσης αναπαράγονται και μετασηματίζονται.

Η παγκοσμιοποίηση εμφανίζεται ως μέρος του αναλυτικού προγράμματος, όπου το πλέγμα γνώσης/εξουσίας θέτει το παιδί προσχολικής ηλικίας ως συνισταμένη του αναλυτικού προγράμματος και το διαμορφώνει με τέτοιο τρόπο, ώστε να ανταποκρίνεται μελλοντικά στην παγκόσμια οικονομία της γνώσης. Η παραπάνω μελέτη όπως είναι φανερό στέκεται κριτικά στον κυρίαρχο λόγο των διεθνών οργανισμών σχετικά με την ποιότητα της εκπαίδευσης και αναδεικνύει μια σημαντική πτυχή του ζητήματος.

Συμπερασματικά στην μελέτη της Pluma (2014) όπως και στην προηγούμενη των Raananen, Kumpulainen & Lipponen (2015), παρουσιάζεται μια κριτική οπτική σε σχέση με τις εξαγγελίες για την ποιότητα στην εκπαίδευση και τον κυρίαρχο λόγο των Διεθνών οργανισμών. Έτσι, αναδεικνύεται η έννοια της ποιότητας ως κοινωνικής κατασκευής σε αντίθεση με τον κυρίαρχο λόγο του ΟΟΣΑ και τις πρακτικές που προωθεί σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής. Αυτή η κριτική προσέγγιση έρχεται σε αντίθεση με τις δυο πρώτες μελέτες αυτής της ενότητας (Chu & Owens, 2012, Abbate-Vaughn, Paugh & Douglass, 2011) οι οποίες σκιαγραφούν τους παράγοντες ποιότητας της προσχολικής αγωγής,

υιοθετώντας πλήρως τον κυρίαρχο λόγο.

2.3 Ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση

Στο άρθρο «Conceptualizing and Measuring Inclusive Education» (2014), οι συγγραφείς Loreman, Forlin, Chambers, Sharma and Deppeleer, προσεγγίζουν την έννοια της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς. Η ισότιμη ενσωμάτωση όλων των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία προβάλλεται στο πλαίσιο της διασφάλισης των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις πρέπει να διασφαλίζονται ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην εκπαίδευση και τα ίδια δικαιώματα σε όλους τους μαθητές.

Η UNESCO υποστηρίζει ότι τα σχολεία που εφαρμόζουν το μοντέλο της συνεκπαίδευσης είναι τα πιο αποτελεσματικά για τους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες. Η εκπαιδευτική πολιτική εστιάζει στην ισότιμη πρόσβαση όλων των μαθητών σε ποιοτικά προγράμματα σπουδών (UNESCO, 1994, ό.π. αναφ. στο Loreman *et al*, 2016:4).

Προς την ίδια κατεύθυνση τα Ηνωμένα Έθνη στο άρθρο 24, στην σύμβαση για τα ανθρωπινά δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, αναφέρει ότι «η εκπαίδευση πρέπει να είναι προσβάσιμη χωρίς διακρίσεις σε μια ισότιμη βάση εντός του συστήματος της συνεκπαίδευσης» (ό.π. αναφ. στο Loreman *et al*, 2016:4). Οι συγγραφείς του άρθρου εν συνεχεία αναδεικνύουν το πλήθος των διαφορετικών ορισμών και σχετικών συζητήσεων για την εφαρμογή της συνεκπαίδευσης.

Η συνεκπαίδευση (inclusion education) τείνει να ερμηνεύεται με διαφορετικό τρόπο, γεγονός που επηρεάζει τις πρακτικές που χρησιμοποιούνται στα σχολεία. Παρατηρείται ότι στην πράξη, σε πολλές περιπτώσεις, η συνεκπαίδευση λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να περιθωριοποιεί τους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες ή αναπηρίες (Slee, 2013, ό.π. αναφ. στο Loreman *et al*, 2016:14). Επιπλέον οι πρακτικές της συνεκπαίδευσης επηρεάζονται από τις εκπαιδευτικές πρακτικές, την κουλτούρα και τις κοινωνικές συνθήκες εντός των οποίων λειτουργεί μια εκπαιδευτική μονάδα (Loreman *et al*, 2016).

Η αξιολόγηση των σχολείων συνεκπαίδευσης προσεγγίζεται με δείκτες που αφορούν την πρόσβαση, την υποστήριξη, την πολιτική, το αναλυτικό πρόγραμμα, την παιδαγωγική αντίληψη, την ποιότητα διδασκαλίας και την αποτίμηση της απόδοσης των μαθητών. Ακολούθως, οι συγγραφείς

παρουσιάζουν ένα αποτελεσματικό μοντέλο αξιολόγησης, τους «Δείκτες Συνεκπαίδευσης» (Loreman *et al*, 2016). Οι μετρήσεις με γνώμονα τους δείκτες αυτούς, λαμβάνουν υπόψη τρία επίπεδα αξιολόγησης: το μακρο-επίπεδο (κυβέρνηση), μεσαίο-επίπεδο (σχολεία και κοινότητες) και μικρο-επίπεδο (τάξεις και εκπαιδευτικοί) (Kyriazopoulou & Weber, 2009, ό.π. αναφ. στο Loreman *et al*, 2016:14).

Ωστόσο η έλλειψη ενός ενιαίου ορισμού της συνεκπαίδευσης, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, οδηγεί σε διαφοροποιήσεις ως προς την εφαρμογή της στα σχολεία. Λαμβάνοντας υπόψη αυτή την παράμετρο γίνεται σαφές ότι οι προσπάθειες μέτρησης και σύγκρισης των αποτελεσμάτων της συνεκπαίδευσης δεν θα έχουν σαφή αποτελέσματα ανεξαρτήτως της μεθοδολογίας που θα ακολουθηθεί (Loreman *et al*, 2016).

Στο ίδιο πλαίσιο συζήτησης, με αφετηρία τη μεταβαλλόμενη ατζέντα της εκπαιδευτικής πολιτικής σε ολόκληρη την Ευρώπη στο άρθρο «Managing inclusion in competitive school systems: The cases of Sweden and England», οι συγγραφείς Alexiadou, Dovemark, Erixon-Arreman, Holm, Lundahl & Lundström, (2016) παρουσιάζουν τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στις χώρες της Αγγλίας και της Σουηδίας στο πλαίσιο της νεοφιλελεύθερης ρητορικής. Η συζήτηση αφορά κυρίως την πρόσβαση στην προσχολική αγωγή και εκπαίδευση. Οι δυο χώρες έχουν υιοθετήσει τις νεοφιλελεύθερες αρχές της ελεύθερης επιλογής σχολείου με στόχο τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού τους συστήματος, ενώ τα όρια μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα έχουν διαβρωθεί μέσω της εισαγωγής των μηχανισμών της αγοράς στην εκπαίδευση (Beach & Dovemark, 2011, Junemann & Ball, 2013, West, 2014, ό.π. αναφ. στο Alexiadou, Dovemark, Erixon-Arreman, Holm, Lundahl, & Lundström, 2016:2). Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι οι τάσεις αυτές πρέπει να εξεταστούν στο πλαίσιο του νεοφιλελευθερισμού, καθώς και της οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής αναδόμησης που επιχειρείται.

Ο νεοφιλελεύθερος «λόγος» συνδέεται με νέους τρόπους ελέγχου της εκπαιδευτικής πολιτικής εντός των εθνικών εκπαιδευτικών συστημάτων. Οι μεταβολές στο πρόγραμμα σπουδών των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων επιβάλλονται από τους όρους της αγοράς. Κατά συνέπεια παρατηρείται μια αλλαγή

προτεραιοτήτων μεταξύ της ισότητας στην εκπαίδευση και της αγοράς (Alexiadiou *et al*, 2016).

Στο άρθρο παρουσιάζονται οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Σουηδία και στην Αγγλία οι οποίες καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τις αρχές της νεοφιλελεύθερης πολιτικής. Σε αυτού του τύπου τα εκπαιδευτικά μοντέλα, ο ιδιωτικός τομέας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση και στις εξωσχολικές δραστηριότητες.

Στόχος της έρευνας είναι να αποτυπωθούν οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις με έμφαση στην εμπορευματοποίηση και τον ανταγωνισμό. Η έρευνα επιχειρεί α) την ανάλυση του πλαισίου της πολιτικής σχετικά με τις εκπαιδευτικές δομές και τους κυβερνητικούς κανόνες και β) την ανάλυση των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων. Επίσης εξετάζεται η αλληλεπίδραση της πολιτικής της κάθε χώρας με τις τάσεις του νεοφιλελευθερισμού καθώς και του ανταγωνισμού μεταξύ των σχολείων αναφορικά με το ζήτημα της συνεκπαίδευσης (Alexiadiou *et al*, 2016).

Η μεθοδολογία που ακολουθείται είναι ποιοτική και ποσοτική και στις δυο χώρες. Συγκεκριμένα, η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε επίπεδο δήμων και περιλαμβάνει συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς, διευθυντές, κυβερνητικούς παράγοντες και μαθητές. Επιπλέον η ποιοτική έρευνα περιλαμβάνει και παρατήρηση της σχολικής ζωής, ενώ γίνεται συλλογή στατιστικών στοιχείων σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.

Τα αποτελέσματα της έρευνας ανέδειξαν τις μεταβολές που έχουν πραγματοποιηθεί στη δημόσια εκπαίδευση τα τελευταία χρόνια, τόσο στην Σουηδία, όσο και στην Αγγλία. Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις πραγματοποιούνται με γνώμονα όρους της αγοράς επιφέροντας αλλαγές στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Η Αγγλία παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία ως προς το σχολικό της σύστημα, το οποίο έχει ενσωματώσει τις αρχές της εμπορευματοποίησης και του νεοφιλελευθερισμού. Κατά συνέπεια, το σχολικό σύστημα τείνει να λειτουργεί με διαχωρισμούς, ενώ στο κοινωνικό επίπεδο η εθνικότητα και η θρησκεία καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες (Alexiadiou *et al*, 2016).

Από την άλλη πλευρά η συνεκπαίδευση προβάλλεται ως στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής στο βαθμό που προσφέρει ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην εκπαίδευση σε μαθητές που προέρχονται από μειονεκτικά περιβάλλοντα ή

έχουν μαθησιακές δυσκολίες. Ωστόσο, κατά την εφαρμογή της η συνεκπαίδευση φαίνεται να έχει τα αντίθετα αποτελέσματα από τα επιθυμητά.

Η Σουηδία χαρακτηρίζεται από μεγάλες αντιθέσεις ως προς την λειτουργία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Με αφετηρία την ρητορική του εκδημοκρατισμού το κοινωνικό κράτος έχει θεσπίσει την ελεύθερη επιλογή σχολείου και τις τοπικές διαφοροποιήσεις. Από τις αρχές του 1990 παρατηρούνται αλλαγές ως προς το αναλυτικό πρόγραμμα, καθώς και ποικιλομορφία μεταξύ των σχολείων (Alexiadou *et al*, 2016). Οι μεταρρυθμίσεις αυτές διαμόρφωσαν ένα εμπορευματοποιημένο μοντέλο εκπαίδευσης, ενώ η έμφαση στην ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών αποδυναμώθηκε στην πράξη λόγω της αποκέντρωσης (Alexiadou *et al*, 2016). Επιπλέον επισημαίνεται ότι υπάρχουν σημαντικές γεωγραφικές διαφοροποιήσεις των σχολείων στην Σουηδία, γεγονός που επιδρά άμεσα στην ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών και την ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση (Alexiadou *et al*, 2016).

Ο Ball (2010) στο άρθρο του «New Class Inequalities in Education: Why Education Policy May Be Looking in the Wrong Place!», επιχειρεί να αναδείξει τους λόγους για τους οποίους, μολονότι η κοινωνική ισότητα αποτελεί πρωταρχικής σημασίας στόχο της εκπαιδευτικής πολιτικής, ωστόσο δεν έχει επιφέρει τα αναμενόμενα εκπαιδευτικά αποτελέσματα. Στο άρθρο γίνονται αναφορές στις πολιτικές εξαγγελίες και στις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Αγγλία, καθώς και παρουσίαση ερευνών που σχετίζονται με την αποτελεσματικότητα του σχολείου.

Η κυβέρνηση του Νέου Εργατικού κόμματος, εστίασε την πολιτική της στην εκπαίδευση με απώτερο στόχο την κοινωνική κινητικότητα και την μείωση των ταξικών διαφορών μεταξύ των μαθητών. Εντούτοις, οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες στην εκπαίδευση, δεν επέφεραν τα επιθυμητά αποτελέσματα γιατί υπάρχουν πολλές πτυχές του ζητήματος που δεν λήφθηκαν υπόψη. Όπως άλλωστε υποστηρίζει ο Bernstein (1971), «η εκπαίδευση δεν μπορεί να αντισταθμίσει την κοινωνία» (Bernstein, 1971, ό.π. αναφ. στο Ball 2010:2).

Ο Ball θεωρεί ότι το ζήτημα είναι αρκετά περίπλοκο και δεν επιλύεται μόνο με την αναβάθμιση της ποιότητας των σχολείων και την υποστήριξη των μαθητών της εργατικής τάξης. Πρόσφατες έρευνες που αφορούν την αποτελεσματικότητα του σχολείου πραγματοποιούν συγκρίσεις των επιδόσεων των μαθητών σε σχολεία του μέσου όρου και σε σχολεία αναβαθμισμένα ως

προς το πρόγραμμα και τις υποδομές. Οι συγκρίσεις αυτές ανέδειξαν ελάχιστες διαφορές μεταξύ των δυο τύπων σχολείου. Συγκεκριμένα φαίνεται ότι τα πιο αποτελεσματικά σχολεία βελτιώνουν τις επιδόσεις όλων των μαθητών αλλά δεν κατορθώνουν να απομονώσουν τα στερεότυπα της διαφορετικότητας που ενυπάρχουν στους μαθητές λόγω της κοινωνικής προέλευσής τους (Harris & Bennet, 2000, ό.π. αναφ. στο Ball 2010:3). Παρά τις βελτιώσεις των επιδόσεων, η κοινωνικοοικονομική προέλευση παραμένει ένας καθοριστικός παράγοντας που επηρεάζει την εκπαιδευτική πορεία.

Ο Ball υποστηρίζει, ότι οι ερευνητές συχνά παραβλέπουν το γεγονός ότι οι ανισότητες λαμβάνουν χώρα εντός μιας δυναμικής αλληλεπίδρασης των δομών και των διαδικασιών, που αφορούν τις αξίες, τις ενέργειες, τις προτεραιότητες και τα ενδιαφέροντα των υποκειμένων μέσα στο πεδίο της άνισης κατανομής συμβολικού κεφαλαίου και πόρων. Ακολούθως, ανισότητες παράγονται μέσα στο πλαίσιο της κοινωνίας των πολιτών και της κυρίαρχης πολιτικής. Τα σχολεία ενσωματώνουν τις θεσμικές επιταγές και συμβάλλουν στην ενίσχυση των ταξικών διακρίσεων.

Μια άλλη πτυχή του ζητήματος αποτελεί «η σχολειοποίηση της παιδικής ηλικίας» (2008, Cambridge University Primary Review, ό.π. αναφ. στο Ball 2010:6) και το άγχος των γονιών για την εκπαίδευση και το μέλλον των παιδιών τους. Οι σύγχρονες τάσεις που σχετίζονται με ποικίλα ζητήματα της παιδικής ηλικίας αλλά και της κατάλληλης εκπαίδευσης έχουν διαμορφώσει μια αγορά. Οι γονείς γίνονται καταναλωτές εκπαιδευτικών υπηρεσιών που λειτουργούν ως μέρος της ευρύτερα εμπορευματοποιημένης κοινωνίας.

Η «αγορά της μάθησης» περιγράφεται σε δυο σχετικές έρευνες (Vincent & Ball, 2006, Vincent, Ball, Braun 2008a, 2008b, ό.π. αναφ. στο Ball 2010:10), όπου αναλύονται οι τρόποι με τους οποίους οι γονείς της μεσαίας και της εργατικής τάξης σε δυο διαφορετικές περιοχές του Λονδίνου προετοιμάζουν το εκπαιδευτικό μέλλον των παιδιών τους. Τα αποτελέσματα των ερευνών ανέδειξαν μεγάλες διαφορές που είναι σημαντικές στην συζήτηση για την ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών. Οι γονείς της μεσαίας τάξης είναι εξοικειωμένοι με τους όρους της αγοράς, χρησιμοποιώντας την εκπαιδευτική αγορά, επενδύουν το πολιτισμικό και οικονομικό τους κεφάλαιο με στόχο την επιστροφή εκπαιδευτικού κεφαλαίου που θα εξασφαλίσει τον μέλλον των παιδιών τους.

Από την άλλη πλευρά οι γονείς της εργατικής τάξης δεν είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν την αγορά με τον ίδιο τρόπο, εξαιτίας των δομικών ανισοτήτων που υφίστανται. Κατά συνέπεια, δεν παρέχονται ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες σε όλα τα παιδιά καθώς ποικίλοι παράγοντες διαμορφώνουν την σχολική επιτυχία. Δηλαδή παρά τις εξαγγελίες για ισότιμη πρόσβαση όλων των παιδιών στην εκπαίδευση, η είσοδος της αγοράς σε αυτό τον τομέα διαμορφώνει μια νέα πραγματικότητα, η οποία ευνοεί τους μαθητές που προέρχονται από την μεσαία τάξη και έχουν την δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν την αγορά εκπαιδευτικών υπηρεσιών.

Συνοψίζοντας, οι στόχοι της εκπαιδευτικής πολιτικής που αφορούν στην αναβάθμιση της ποιότητας των σχολείων, προκειμένου να μειωθούν οι κοινωνικές ανισότητες, φαίνεται ότι στην πράξη δεν έχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα. Οι διαφορετικοί πόροι των οικογενειών, η διαφορετική κοινωνικοποίηση και κουλτούρα που αποκτούν οι μαθητές στο οικογενειακό περιβάλλον μεταφράζονται σε ατομικές ικανότητες. Εν συνεχεία, οι ικανότητες μέσα στο σχολικό σύστημα διαμορφώνονται σε διακριτές ακαδημαϊκές ταυτότητες. Παράλληλα, μέσα σε αυτό το πλαίσιο το συμβολικό κεφάλαιο και οι όροι της αγοράς αποτελούν στοιχεία αόρατα, τα οποία όμως ενυπάρχουν και νομιμοποιούν την ικανότητα του μαθητή.

Συνεπώς οι επιδόσεις τείνουν να είναι οικονομικά και κοινωνικά κατασκευασμένες και για αυτό το λόγο αποτυγχάνουν στην πράξη οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις που στοχεύουν στην αναβάθμιση της ποιότητας των εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Ball, 2010).

Στην μελέτη «Meeting Some Challenges of Inclusive Education in an Age of Exclusion», ο Slee (2013) επιδιώκει να αναδείξει τις πολύπλοκες σχέσεις μεταξύ αποκλεισμού και κοινωνικής ένταξης στην εκπαίδευση. Η ρητορική της συνεκπαίδευσης προβάλλεται δυναμικά σε παγκόσμιο επίπεδο. Ωστόσο παρατηρείται ασυνέπεια ως προς την εφαρμογή της, καθώς δεν συνδέεται με άλλες πτυχές της κοινωνικής και εκπαιδευτικής πολιτικής, οδηγώντας σε αποκλεισμό τους μειονεκτούντες μαθητές. Ο αποκλεισμός τείνει να εκδηλώνεται σε διάφορες μορφές και εξαρτάται από το γεωπολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο.

Συγκεκριμένα, ο αποκλεισμός από την εκπαίδευση αναγνωρίζεται ότι επιφέρει αρνητικές συνέπειες αναφορικά με την υγεία, την απασχόληση, την ευημερία και το προσδόκιμο ζωής του ατόμου (Wilkinson & Pickett 2009, ό.π.

αναφ. στο Slee 2013:4).

Ο «λόγος» της ένταξης προβάλλεται έντονα στην ρητορική για την δημόσια εκπαίδευση. Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι θεσμοί που αφορούν την εκπαίδευση έχουν δημοσιεύσει μελέτες, όπου οι κατευθύνσεις εστιάζουν στην ενίσχυση της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς προκειμένου να διασφαλίζεται η ισότιμη πρόσβαση όλων των μαθητών. Στόχος τους είναι να συμπεριλαμβάνονται μαθητές με ειδικές ανάγκες, μαθητές από πολιτιστικές και γλωσσικές μειονότητες, από γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές και μαθητές που ζουν σε συνθήκες φτώχειας. Επίσης, στο ίδιο πλαίσιο γίνεται προσπάθεια να ενταχθούν στις εκπαιδευτικές δομές και οι νέοι που εντάχθηκαν πρόωρα στην αγορά εργασίας, καθώς και τα κορίτσια που αποκλείονται από την εκπαίδευση σε κάποιες χώρες. Ακόμη υπάρχει αναφορά για τα παιδιά/ πρόσφυγες και εκείνα που ζουν σε καταστάσεις ένοπλης σύγκρουσης.

Η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς ή αλλιώς συνεκπαίδευση διαμορφώθηκε για τους μαθητές με ειδικές ανάγκες μέσα από τους αγώνες κοινωνικών κινημάτων, ώστε τα παιδιά να μην διαχωρίζονται σε ειδικά σχολεία εκπαίδευσης αλλά να έχουν την δυνατότητα να ενταχθούν με τους συνομηλίκους τους στα σχολεία της γειτονιάς (Oliver, 2009, ό.π. αναφ. στο Slee 2013:4). Είναι επίσης σαφές ότι οι κυβερνήσεις έχουν χρησιμοποιήσει σημαντικά κεφάλαια στην διευκόλυνση της ένταξης των μαθητών με ειδικές ανάγκες στα σχολεία της γειτονιάς τους. Η επένδυση αυτή αφορά στην κατασκευή και ανάπτυξη υποδομών στα σχολεία για τη βελτίωση της πρόσβασης, την ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών, την προμήθεια των υλικών, της τεχνολογίας και της πρόσληψης βοηθών στην τάξη. Σκοπός είναι να καταστεί δυνατή η διαφοροποίηση της διδασκαλίας και να επιτευχθεί η πρόσβαση στην εκπαίδευση όλων των μαθητών. Επίσης, προβλέπεται και πρόσθετη στήριξη του σχολείου καθώς και επαγγελματικό προσωπικό, συμπεριλαμβανομένων ψυχολόγων και μια σειρά από θεραπευτές (Slee, 2013).

Ωστόσο ο συγγραφέας παρατηρεί, ότι παρά τις προσπάθειες που πραγματοποιούνται στην κατεύθυνση της συνεκπαίδευσης, τα μαθησιακά αποτελέσματα διατηρούνται χαμηλά. Μάλιστα αναφέρεται σε παραδείγματα χαμηλών επιδόσεων μαθητών σε χώρες όπως η Αυστραλία, οι ΗΠΑ και η Νέα Ζηλανδία.

Ο συγγραφέας υποστηρίζει, ότι υπάρχει μια αντίφαση στο ζήτημα που

αναλύεται. Από την μια πλευρά ο λόγος της συνεκπαίδευσης προβάλλεται πολύ δυναμικά σε παγκόσμιο επίπεδο, από την άλλη όμως πλευρά οι συγκριτικές μελέτες επιδόσεων του PISA αυξάνουν τον ανταγωνισμό μεταξύ σχολείων και μεταξύ των χωρών. Τα σχολεία έχουν την δυνατότητα να εξαιρούν από τα τεστ του PISA τους μαθητές με ειδικές ανάγκες και όσους είναι δίγλωσσοι. Μέσω αυτών των διεργασιών που συντελούνται στο πλαίσιο του ανταγωνισμού των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων, διαμορφώνεται σταδιακά ένα πλαίσιο αποκλεισμού και περιθωριοποίησης των μαθητών από μειονεκτικά περιβάλλοντα.

Ουσιαστικά, η ανταγωνιστική δομή της κοινωνίας, οδηγεί στις διακρίσεις και στον αποκλεισμό μειονεκτικών ομάδων. Η «κουλτούρα του νέου καπιταλισμού» χαρακτηρίζεται από τον κατακερματισμό, την αστάθεια και την παροδικότητα στην εργασία και στον τόπο κατοικίας. Επιπλέον οι δεξιότητες και οι γνώσεις συνεχώς αναδιαμορφώνονται από τις νέες τεχνολογίες (McDonald, 2006, ό.π. αναφ. στο Slee 2013:7). Ο καπιταλισμός παράγει «πλεόνασμα του πληθυσμού», του οποίου η εργασία είναι περιττή. Αυτός ο πληθυσμός βιώνει την αποξένωση από το κοινωνικό σύνολο και βαθμιαία τον αποκλεισμό του (Bauman, 2004, ό.π. αναφ. στο Slee 2013:8).

Συνοψίζοντας, στον «λόγο» της συνεκπαίδευσης εμπεριέχονται στοιχεία σύγχυσης και αντίφασης. Οι ερευνητές, μελετώντας τις ικανότητες των μαθητών με ειδικές ανάγκες, τείνουν να διαμορφώνουν ένα πλαίσιο περιθωριοποίησης, καθιστώντας τα άτομα αυτά προβληματικά, τα οποία χρήζουν ιδιαίτερης μεταχείρισης. Μέσω αυτής της διαδικασίας, ακόμη και σε σχολεία συνεκπαίδευσης οι μαθητές αυτοί αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο και σταδιακά οδηγούνται στον αποκλεισμό. Προς αυτή την κατεύθυνση λειτουργεί και ο επίσημος λόγος της ένταξης ο οποίος, ενώ έχει αναπτυχθεί για να προστατεύσει τους μαθητές από την πρακτική του αποκλεισμού στην πράξη φαίνεται να ενισχύει τον αποκλεισμό (Slee 2013). Συμπερασματικά, η ενταξιακή πολιτική, μέσω των ποικίλων διεργασιών της, οδηγεί στον αποκλεισμό των μειονεκτούντων μαθητών παρά τις προσπάθειες που πραγματοποιούνται σε επίπεδο υποδομών.

Στο άρθρο «Using Dialogic Research to Overcome Poverty: from principles to action», οι συγγραφείς Valls & Padros (2011) παρουσιάζουν το ζήτημα της υπέρβασης της φτώχειας στην Ευρώπη με τη συμβολή διαφόρων

προγραμμάτων και στρατηγικών που έχουν στόχο την συνεκπαίδευση και την κοινωνική συνοχή (Integrated Project INCLUD-ED, 2006-2011, ό.π. αναφ. στο Valls & Padros 2011:173). Το πρόγραμμα, παρέχει γνώσεις σχετικά με τους τρόπους για την αντιμετώπιση της φτώχειας με την συμβολή της εκπαίδευσης.

Η φτώχεια παραμένει σε υψηλά ποσοστά σε όλο τον κόσμο και στην Ευρώπη. Από το 2008, σχεδόν 85 εκατομμύρια Ευρωπαίοι ζούσαν στα όρια της φτώχειας (EUROSTAT, 2010 Wolff, 2010, ό.π. αναφ. στο Valls & Padros 2011:173). Τα στοιχεία δείχνουν επίσης ότι ο κίνδυνος της φτώχειας είναι υψηλότερος για ορισμένες ευάλωτες ομάδες, όπως τα παιδιά και τους νέους, τις γυναίκες και τα άτομα με αναπηρία. Σύμφωνα με την έρευνα του Ευρωβαρόμετρου για τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, το 89% των Ευρωπαίων συμφωνούν ότι η φτώχεια είναι ένα πρόβλημα που χρειάζεται επείγουσα δράση από τις κυβερνήσεις τους και το 74% θεωρεί ότι η ΕΕ έχει να διαδραματίσει στην καταπολέμησή του σημαντικό ρόλο (European Commission, 2009, ό.π. αναφ. στο Valls & Padros 2011:174). Ο κοινωνικός αποκλεισμός ήταν ήδη μια βασική πτυχή της στρατηγικής της Λισσαβόνας (2000-2010) ενώ η μείωση της φτώχειας αποτελεί ένα από τα πέντε θέματα προτεραιότητας της δεκαετούς στρατηγικής της Ευρώπης για το 2020, η οποία εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (European Commission, 2010b, ό.π. αναφ. στο Valls & Padros 2011:).

Προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, οι πολιτικές πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους παράγοντες που διαμορφώνουν τη φτώχεια δημιουργώντας, αρνητικές προϋποθέσεις για τις κοινωνικά ευάλωτες ομάδες να εισέλθουν στην αγορά εργασίας. Μεταξύ αυτών των παραγόντων είναι η κοινωνική απομόνωση, ο διαχωρισμός, η κακή στέγαση, η έλλειψη υγειονομικής περίθαλψης, και οι περιορισμένες εκπαιδευτικές ευκαιρίες.

Πολλές μελέτες των εκπαιδευτικών και κοινωνικών επιστημών προβάλλουν την σημασία της αντισταθμιστικής εκπαίδευσης με στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας και του αποκλεισμού. Η Ευρωπαϊκή πολιτική έχει αναγνωρίσει την σημασία της και προωθεί εκπαιδευτικές δράσεις που στοχεύουν στην κοινωνική ένταξη (Council of the European Union, 2010, ό.π. αναφ. στο Valls & Padros 2011,σελ.175).

Στην συνέχεια οι συγγραφείς παρουσιάζουν το χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση πρόγραμμα «INCLUDED» (INCLUDED Project, ό.π.

αναφ. στο Valls & Padros 2011:177), το οποίο πραγματοποιήθηκε σε δεκατέσσερις Ευρωπαϊκές πόλεις, το διάστημα 2006-2011. Στόχος του ήταν να παράσχει μια ολοκληρωμένη εικόνα για τις επιτυχημένες εκπαιδευτικές δράσεις που συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των ανισοτήτων και στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής κοινωνίας της γνώσης (Valls&Padros, 2011). Επιπλέον, στο πλαίσιο του έργου αυτού εκτός από έρευνα πραγματοποιήθηκαν και ολοκληρωμένες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις σε διάφορα σχολεία της Ευρώπης με θετικά αποτελέσματα. Οι καλές πρακτικές που εφαρμοστήκαν στο πλαίσιο του προγράμματος προωθούνται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ώστε να ενσωματωθούν στα εκπαιδευτικά συστήματα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (The European Commission 2010d, ό.π. αναφ. στο Valls & Padros, 2011:180).

Ουσιαστικά το άρθρο υπογραμμίζει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρώπη σε σχέση με την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Σε αυτή την προσπάθεια οι συγγραφείς αναδεικνύουν τις αποτελεσματικές εκπαιδευτικές δράσεις και έρευνες που έχουν στόχο την εξάλειψη των κοινωνικών ανισοτήτων και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής στην Ευρώπη, διασφαλίζοντας ένα καλύτερο μέλλον για τα παιδιά (Valls & Padros, 2011).

Συνοψίζοντας, στις έρευνες που παρουσιάστηκαν σε αυτή την ενότητα εξετάζονται ζητήματα που αφορούν τις διαφορετικές πτυχές της αντισταθμιστικής πολιτικής στην εκπαίδευση. Το διακύβευμα της ισότιμης πρόσβασης όλων των παιδιών στην εκπαίδευση προβάλλεται ως στόχος στρατηγικής σημασίας της εκπαιδευτικής πολιτικής σε παγκόσμιο επίπεδο.

Εν τούτοις, η εφαρμογή των πολιτικών συνεκπαίδευσης δεν φαίνεται να έχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα σε σχέση με την σχολική επίδοση η οποία τείνει να διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα. Οι αναλύσεις των άρθρων κατέδειξαν μια σειρά παραγόντων που συνδέονται με τις δομικές ανισότητες που υφίστανται οι μαθητές που προέρχονται από μειονεκτικά οικογενειακά περιβάλλοντα και οδηγούν σε κοινωνικό αποκλεισμό παρά τις πολιτικές συνεκπαίδευσης και ισότιμης πρόσβασης.

Από την άλλη πλευρά, η ανάδειξη καλών πρακτικών στην εκπαιδευτική διαδικασία μέσω δικτύων αποτελεί θετική διάσταση του ζητήματος, καθώς διαμορφώνει ένα πλαίσιο συζήτησης σε διεθνές επίπεδο με στόχο την βελτίωση των προγραμμάτων συνεκπαίδευσης.

Συμπερασματικά, η προσπάθεια ανάπτυξης ποιοτικών προγραμμάτων στο πλαίσιο της αντισταθμιστικής εκπαίδευσης αποτελεί έναν σημαντικό μέτρο καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και διατήρησης της κοινωνικής συνοχής.

2.4 Η ελληνική μελέτη

Στην ελληνική βιβλιογραφία εντοπίστηκε ένα άρθρο των Μπότσογλου & Κακανά (2014) όσον αφορά την ποιότητα στο νηπιαγωγείο. Το άρθρο ξεκινά με την κοινή παραδοχή ότι η προσχολική αγωγή είναι πολύ κρίσιμη για τα παιδιά, καθώς επηρεάζει την πορεία τους στην εκπαίδευση και τη σχέση τους με τους άλλους. Για την επίτευξη του στόχου αυτού απαιτούνται ποιοτικά προγράμματα τα οποία βοηθούν τα νήπια, μετέπειτα να πετύχουν καλύτερες επιδόσεις (Bredenkamp & Coople, 1997, ό.π. αναφ. στο Μπότσογλου & Κακανά, 2014) αλλά και ανεπτυγμένες κοινωνικές δεξιότητες, ακαδημαϊκές γνώσεις, καθώς και καλύτερη μετάβαση στην επόμενη βαθμίδα (Dickinson & Sprague, 2001, La Paro, Pianta, & Stuhlman, 2004, ό.π. αναφ. στο Μπότσογλου & Κακανά, 2014).

Οι Μπότσογλου & Κακανά (2014), στη συνέχεια προσπαθούν να ορίσουν την ποιότητα στην προσχολική αγωγή, τονίζοντας ότι η ποιότητα είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων. *«Υπάρχουν τέσσερις διαστάσεις που ορίζουν την παιδαγωγική ποιότητα στην προσχολική αγωγή. Αυτές είναι: α) η κοινωνική διάσταση, β) ο εκπαιδευτικός, γ) ο μαθητής και δ) το περιβάλλον μάθησης»* (Sheridan, 2007, ό.π. αναφ. στο Μπότσογλου & Κακανά, 2014:5).

Παράγοντες που δύνανται να επηρεάσουν την ποιότητα των προγραμμάτων είναι: το αναλυτικό πρόγραμμα, η αναλογία εκπαιδευτικού – μαθητών, η αλληλεπίδραση εκπαιδευτικών και νηπίων αλλά και των νηπίων μεταξύ τους, το ασφαλές περιβάλλον μάθησης, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και η σταθερότητά τους στη σχολική μονάδα, η αμοιβή των εκπαιδευτικών, οι συνθήκες εργασίας τους αλλά και η επικοινωνία με τους γονείς (Smith, 1996, ό.π. αναφ. στο Μπότσογλου & Κακανά, 2014).

Ποιοτικά προγράμματα είναι εκείνα που λαμβάνουν υπόψη τα στάδια και τους ρυθμούς ανάπτυξης του παιδιού, ευνοούν την αυτονομία του αλλά και κατά τη διάρκεια της εφαρμογής τους αναπροσαρμόζονται/ εξατομικεύονται για κάθε παιδί. Επίσης, δίνουν έμφαση στην ασφάλεια του χώρου και στην ύπαρξη κατάλληλου παιδαγωγικού υλικού και εξοπλισμού, αλλά και στην εμπλοκή των

γονέων (Koralek *et al.*, 1995, ό.π. αναφ. στο Μπότσογλου & Κακανά, 2014).

Η μελέτη των Μπότσογλου & Κακανά, (2014) πραγματοποιήθηκε σε 40 τάξεις νηπιαγωγείων του Βόλου με την εφαρμογή της Κλίμακας αξιολόγησης για την προσχολική Εκπαίδευση (ECERS-R) που προσαρμόστηκε στα ελληνικά δεδομένα. Περιλάμβανε 7 υποκλίμακες (χώρος/επίπλωση, ρουτίνα/προσωπική φροντίδα, γλώσσα/λογική σκέψη, δραστηριότητες, αλληλεπίδραση, δομή προγράμματος, γονείς& προσωπικό) και 43 στοιχεία.

Τα αποτελέσματα της έρευνας όπως αναφέρουν και οι ίδιες οι ερευνήτριες στην περίληψη του άρθρου δεν είναι θετικά ώστε να διαμορφωθεί μια ενθαρρυντική εικόνα. Προβλήματα φάνηκαν ως προς την επίπλωση & υποδομή για χαλάρωση των νηπίων, στις συνθήκες υγιεινής και καθαριότητας. Επίσης, από τη αξιολόγηση των δραστηριοτήτων φάνηκε ότι πρέπει να δοθεί βάρος στην αποδοχή της διαφορετικότητας, δεν υπήρχε υποδομή στα νηπιαγωγεία για παιδιά με ειδικές ανάγκες, δεν χρησιμοποιούσαν τις νέες τεχνολογίες λόγω έλλειψης εξοπλισμού, υπήρχαν δυσκολίες στη σχέση γονέων και εκπαιδευτικού προσωπικού.

Ωστόσο οι αλληλεπιδράσεις στο χώρο των νηπιαγωγείων ήταν θετικές, όπως και οι πρακτικές που ευνοούσαν τη γλώσσα και τη σκέψη. Αρκετά συχνή ήταν η παρουσία των έργων των παιδιών στη διακόσμηση των νηπιαγωγείων, η διαδικασία μετάβασης από τη μια δραστηριότητα στην άλλη αξιολογήθηκε θετικά, όπως και το καλό κλίμα κατά την υποδοχή και αποχώρηση των νηπίων από το νηπιαγωγείο.

Η μελέτη των Μπότσογλου & Κακανά (2014) είναι περιγραφική και δεν έχει θεωρητική βάση. Καταγράφει αλλά δεν αναδεικνύει ζητήματα και οι παράμετροι της ποιότητας βάσει των οποίων υλοποιείται η έρευνα βασίζονται στην κατεύθυνση των αξιολογήσεων του ΟΟΣΑ. Ωστόσο είναι χρήσιμη καθώς υπάρχουν ελάχιστες μελέτες για την ποιότητα στα δημόσια νηπιαγωγεία και την ποιότητα της παρεχόμενης προσχολικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

2.5 Περίληψη του κεφαλαίου

Οι έρευνες που παρουσιάστηκαν σε αυτό το κεφάλαιο ανέδειξαν καταρχήν την αλληλεπίδραση μεταξύ των θεσμών της εκπαίδευσης, της κοινωνίας και της οικονομίας. Σε παγκόσμιο επίπεδο προωθείται η επένδυση στην προσχολική αγωγή με στόχο την μακροπρόθεσμη βελτίωση των

μαθησιακών αποτελεσμάτων. Επιπλέον, ο επίσημος λόγος των νεοφιλελεύθερων πολιτικών, συνδέει την προσχολική αγωγή με τα μακροπρόθεσμα οφέλη στην οικονομία και την κοινωνική συνοχή μιας χώρας.

Στο ίδιο πλαίσιο η έννοια της συνεκπαίδευσης, προβάλλεται ως στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής με στόχο την διασφάλιση ίσων ευκαιριών σε μαθητές που προέρχονται από μειονεκτικά περιβάλλοντα ή έχουν μαθησιακές δυσκολίες. Ωστόσο, κατά την εφαρμογή της η συνεκπαίδευση τείνει να έχει τα αντίθετα αποτελέσματα από τα επιθυμητά.

Τέλος, ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που αναδείχθηκε από την βιβλιογραφική επισκόπηση συνιστά η έννοια της ποιότητας, η οποία βρίσκεται στο επίκεντρο της εκπαιδευτικής πολιτικής, καθώς και των μεταρρυθμίσεων που πραγματοποιούνται σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι περισσότερες μελέτες προσεγγίζουν την έννοια της ποιότητας ως κοινωνικής κατασκευής και την συνδέουν με το πεδίο του οικονομικού ανταγωνισμού. Συμπερασματικά, από την επισκόπηση των μελετών φαίνεται ότι η παγκοσμιοποίηση επηρεάζει τους φορείς εκπαίδευσης των χωρών μέσω της δράσης των Διεθνών Οργανισμών, όπως ο ΟΟΣΑ.

Κεφάλαιο 3 - Θεωρητικό πλαίσιο

3.1 Εισαγωγή

Η βιβλιογραφική επισκόπηση που προηγήθηκε οριοθέτησε το θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας εργασίας για το ζήτημα της προσχολικής αγωγής σε μία υποβαθμισμένη και με ειδικά οικονομικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά περιοχή του νομού Ευρυτανίας. Το θεωρητικό πλαίσιο των Bourdieu και Bernstein, συμβάλλει στο να κατανοηθεί το θέμα της έρευνας αλλά και να ερμηνευθούν τα δεδομένα της έρευνας με τη χρήση των βασικών εννοιών των θεωριών τους.

3.2 Η θεωρητική προσέγγιση του Bourdieu

Ο Bourdieu έχει αναπτύξει στη θεωρία του την έννοια του μορφωτικού κεφαλαίου η οποία θα φανεί χρήσιμη για τη ανάλυση των δεδομένων της έρευνας. Οι μορφές κεφαλαίου σύμφωνα με τον Bourdieu είναι τρεις: το οικονομικό (χρήμα), το κοινωνικό (πλέγμα/δίκτυο κοινωνικών σχέσεων) και το πολιτιστικό κεφάλαιο.

«Η ποσότητα του κοινωνικού κεφαλαίου που κατέχει κάποιος σχετίζεται με το μέγεθος του κοινωνικού δικτύου, των διασυνδέσεων που μπορεί ένας δρών να κινητοποιήσει, και από την ποσότητα των κεφαλαίων (οικονομικό, πολιτισμικό, συμβολικό) που κατέχει καθένας από αυτούς με τους οποίους συναλλάσσεται» (Τσατσαρώνη, 2015).

Το πολιτιστικό κεφάλαιο είναι μια πολύ σύνθετη έννοια και κατά τον Bourdieu αποκτιέται αβίαστα στο πλαίσιο της οικογένειας (συνήθειες, τρόποι σκέψης, τρόποι επικοινωνίας) και αυτή η μορφή του αποτελεί την εγγενή μορφή πολιτιστικού κεφαλαίου. Έχει καθιερωθεί και με την έννοια του *habitus* (ενσωματωμένη μορφή). *“Το habitus είναι κοινωνικό προϊόν, μια ιδιαίτερη σωματοποίηση και ένα σύνολο στάσεων, που εξαρτώνται από τα ιδιαίτερα πολιτιστικά χαρακτηριστικά και τις μορφές μετάδοσής τους” (Τσατσαρώνη, 2015).* Το συγκεκριμένο κεφάλαιο δε μεταβιβάζεται και δεν αποκτιέται με τη διδασκαλία.

Επιπλέον ο Bourdieu έκανε λόγο και για τη εξωτερική μορφή πολιτιστικού κεφαλαίου που την αποτελούν τα υλικά αγαθά (βιβλία, πίνακες ζωγραφικής κ.α) και έχουν να κάνουν περισσότερο με την οικονομική κατάσταση του ατόμου (αντικειμενικοποιημένη μορφή) και είναι μεταβιβάσιμα.

Η τελευταία μορφή πολιτιστικού κεφαλαίου είναι η θεσμοποιημένη μορφή πολιτιστικού κεφαλαίου που συνδέεται με τους τίτλους σπουδών και αποκτιέται στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Το συγκεκριμένο κεφάλαιο επίσης δε μεταβιβάζεται ούτε κληρονομείται. Όποιος κατέχει αυτόν τον τύπο πολιτιστικού κεφαλαίου έχει ιδιαίτερο κύρος.

Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι όποιος κατέχει το *habitus* – τον εγγενή τύπο πολιτισμικού κεφαλαίου - μπορεί εύκολα να παράγει και θεσμοποιημένες μορφές κοινωνικού κεφαλαίου. Ενώ η απόκτηση υλικών δεν έχει σχέση ούτε με την εσωτερικευμένη μορφή κοινωνικού κεφαλαίου ούτε με τη θεσμοποιημένη. Η κατανόηση όμως της αξίας ενός υλικού αγαθού (π.χ ενός πίνακα ζωγραφικής) έχει να κάνει με την αγωγή στα πλαίσια της οικογένειας και της κατοχής εσωτερικευμένων δομών, σχημάτων αντίληψης.

Η κατοχή ή όχι του πολιτιστικού κεφαλαίου συνδέεται με την ζητήματα ανισότητας στο σχολείο. Αυτό μπορεί να συμβεί γιατί το σχολείο αναπαράγει τις δομές και τις κοινωνικές σχέσεις. Νομιμοποιεί την κουλτούρα της κυρίαρχης τάξης και απαιτεί από όλους τους διδασκόμενους να κατέχουν τις διαφορετικές μορφές πολιτιστικού κεφαλαίου. Όσοι κατέχουν το πολιτιστικό κεφάλαιο που απαιτείται αξιολογούνται θετικά, όσοι όμως δεν το κατέχουν βρίσκονται σε δυσμένεια και νιώθουν την κυρίαρχη κουλτούρα ως επιβολή και πρέπει να προσπαθήσουν πάρα πολύ για να τα καταφέρουν. Έτσι, το σχολείο ενισχύει τις εκπαιδευτικές ανισότητες και κατά συνέπεια και τις κοινωνικές.

Η φανέρωση του πολιτισμικού κεφαλαίου στο σχολείο φαίνεται από τη γλώσσα και τις εξωσχολικές γνώσεις. Όσον αφορά τη νομιμοποιημένη γλώσσα του σχολείου την κατέχουν / την έχουν εσωτερικεύσει παιδιά από προνομιούχες ομάδες, μεσαία και ανώτερα κοινωνικά στρώματα. Ωστόσο αν και αυτή την όψη πολιτισμικού κεφαλαίου δεν την κατέχουν όλοι οι μαθητές, χωρίς να έχει διδαχτεί, αξιολογείται και αποτελεί την επίσημη γνώση του σχολείου. Δεν έχουν επομένως όλοι οι μαθητές την ετοιμότητα και τις ικανότητες που απαιτούνται για να προσλάβουν τη γνώση που απαιτείται από το σχολείο.

Όσον αφορά στις εξωσχολικές γνώσεις εννοώντας τη μουσική, τη λογοτεχνία, το θέατρο, ζωγραφική κ.α θεωρούνται μορφές πολιτιστικού κεφαλαίου που δε διδάσκονται στο σχολείο αλλά τις αποκτούν οι μαθητές από την οικογένειά τους. Μάλιστα και αυτές αξιολογούνται και συμβάλλουν σημαντικά στις κοινωνικές ανισότητες που δημιουργούνται στο σχολείο.

Το σχολείο οφείλει λοιπόν: *«να υιοθετήσει μια ορθολογική παιδαγωγική, που θα ενεργοποιούσε τα πάντα για να εξουδετερώσει μεθοδικά και συνεχώς, από το Νηπιαγωγείο ως το Πανεπιστήμιο, τη δράση των κοινωνικών παραγόντων της πολιτισμικής ανισότητας και να βοηθήσει τους μαθητές που προέρχονται από τα λιγότερο προνομιούχα στρώματα»* (Bourdieu 1996: 150).

«Για τα άτομα που προέρχονται από τα λιγότερο προνομιούχα στρώματα, το σχολείο παραμένει η μία και μοναδική οδός πρόσβασης στην κουλτούρα, και αυτό συμβαίνει σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, κατά συνέπεια, θα αποτελούσε τη βασιλική οδό για τον εκδημοκρατισμό της κουλτούρας αν δεν καθιέρωνε, με το να τις αγνοεί, τις αρχικές ανισότητες στο ζήτημα της κουλτούρας» (Bourdieu 1996: 73).

3.3 Η θεωρητική προσέγγιση του Bernstein

Στην εργασία επιχειρείται μια καταγραφή της ποιότητας της προσχολικής αγωγής στο νομό Ευρυτανίας, κατ' επέκταση και ανάλυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και περιγραφή του τρόπου με τον οποίο η σχολική γνώση μεταδίδεται.

Θα παρουσιαστούν κάποιες βασικές έννοιες που προέρχονται από το θεωρητικό έργο του Basil Bernstein. Οι έννοιες για τη συγκρότηση της γνώσης, της παιδαγωγικής προσέγγισης αλλά και της ταυτότητας διευκολύνουν στην ανάλυση των παιδαγωγικών πρακτικών αλλά και στην ανάλυση των δεδομένων που επιχειρείται παρακάτω. Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η εκπαιδευτική γνώση μεταδίδεται μέσα από τρία συστήματα μηνυμάτων (Bernstein, 1991): το αναλυτικό πρόγραμμα, την παιδαγωγική πρακτική, την αξιολόγηση. Βασικές έννοιες, για τη μετάδοση της γνώσης, είναι αυτές της ταξινόμησης και της περιχάραξης αλλά και του συνόρου.

Η έννοια του συνόρου (boundary) είναι κοινωνική σύμβαση/ πρακτική που χωρίζουν στο χρόνο και στο χώρο κοινωνικές ομάδες και περιοχής γνώσεις και συνδέεται με την έννοια της ταξινόμησης και της περιχάραξης. Η ισχύς της

ταξινόμησης και των περιχαραξέων μπορούν να ποικίλλουν μεταξύ τους, ωστόσο δεν νοούνται ανεξάρτητα (Τσατσαρώνη & Κουλαϊδής, 2001).

Η έννοια της ταξινόμησης αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ των περιεχομένων των γνωστικών αντικειμένων που πρέπει να μεταδοθούν. Όταν η ταξινόμηση (classification) είναι ισχυρή, τα περιεχόμενα είναι καλά μονωμένα και τα σύνορα (boundaries) μεταξύ τους ισχυρά. Σε μια αυστηρή ταξινόμηση, επίσης, υπάρχει μια ρητή ιεραρχία, που προσδιορίζει σαφώς τις παιδαγωγικές σχέσεις. Αντίθετα, όπου η ταξινόμηση είναι ασθενής, τα σύνορα μεταξύ των περιεχομένων είναι χαλαρά, ασθενή και θολά. Σε μια χαλαρή ταξινόμηση μπορεί να έχουμε στην τάξη καλυμμένες εξουσιαστικές σχέσεις μεταξύ των μαθητών και του εκπαιδευτικού.

Η έννοια της περιχάραξης (framing) χρησιμεύει για να προσδιοριστούν οι σχέσεις των διδασκόμενων και των διδασκόντων. Η ισχύς της περιχάραξης είναι δείκτης για το βαθμό ελέγχου που κατέχουν οι μαθητές και ο εκπαιδευτικός πάνω στην επιλογή, την οργάνωση, το βηματισμό, τα κριτήρια της αξιολόγησης της σχολικής γνώσης αλλά και τους κοινωνικούς κανόνες συμπεριφοράς κατά την επικοινωνία. Η ύπαρξη της ιεραρχίας γίνεται φανερή στους μαθητές οι οποίοι κατανοούν την ύπαρξη του κοινωνικού ελέγχου αλλά και των κριτηρίων βάσει των οποίων λειτουργεί. Η υιοθέτηση των κοινωνικών κανόνων επιτυγχάνεται μέσω των κανόνων ιεραρχίας που υφίστανται σιωπηρά ή μη σε κάθε σχολική τάξη. Η ισχυρή περιχάραξη συνεπάγεται μειωμένες επιλογές, καθώς και ελάχιστο έλεγχο εκ μέρους των μαθητών πάνω στην μεταδιδόμενη γνώση. Η αδύναμη περιχάραξη προσφέρει πλήθος επιλογών καθώς και μεγαλύτερα περιθώρια έλεγχου από τους μαθητές και οι ιεραρχικές σχέσεις δεν είναι φανερές.

Σε κάθε παιδαγωγική σχέση υπάρχουν δυο σκέλη: οι μαθητές και οι δάσκαλοι που αλληλεπιδρούν. Μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία συγκροτείται η παιδαγωγική ταυτότητα του εκπαιδευτικού.

Ο Bernstein, (2000:66, ό.π. αναφ. στο Τσατσαρώνη, 2015) ισχυρίζεται ότι *«η παιδαγωγική ταυτότητα είναι συνάρτηση και αποτέλεσμα της ένταξης της σταδιοδρομίας ενός διδασκόμενου (ή ομάδας διδασκόμενων) σε μία συλλογική κοινωνική βάση. Η σταδιοδρομία του διδασκόμενου είναι σταδιοδρομία στη γνώση, στην ηθική τάξη πραγμάτων και στην τοποθέτησή του στον κοινωνικό χώρο, ενώ η συλλογική βάση της παρέχεται από τις αρχές της κοινωνικής τάξης*

πραγμάτων που σε μία δεδομένη κοινωνική συγκυρία ανατίθεται σε ('αναλαμβάνει ως αποστολή του') ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα, με βάση την επίσημη, κρατική πολιτική μιας χώρας».

Όταν οι εκπαιδευτικοί έχουν εξειδίκευση στο γνωστικό τους αντικείμενο, δημιουργούν συνθήκες διάκρισης και διαφύλαξης της διαφορετικότητας του ακαδημαϊκού τους πεδίου (εσωστρεφής προβολή). Στην περίπτωση αυτή η εκπαιδευτική τους ταυτότητα είναι καθαρή και ευδιάκριτη (προσηλωμένες ταυτότητες) και οι εκπαιδευόμενοι ωθούνται στη μύηση σε ένα σύστημα νοημάτων (εξειδικευμένες πειθαρχίες). Σε αντίθετη περίπτωση, όταν ο νοηματικός προσανατολισμός των εκπαιδευτικών στρέφεται προς εξωτερικά – σε σχέση προς την ακαδημαϊκή γνώση - πεδία πρακτικής (π.χ αγορά εργασίας) ενδιαφέρονται για την εκμάθηση λειτουργικών σημασιών και δεξιοτήτων, προβάλλοντας θολές και ασαφείς ταυτότητες για τους μαθητές.

Κεφάλαιο 4 - Μεθοδολογία

4.1 Εισαγωγή

Η έρευνα είναι μια διαδικασία κατά την οποία συγκεντρώνονται οι πληροφορίες, αναλύονται και συμβάλλουν στην κατανόηση ενός θέματος ή ζητήματος. Έτσι και στη συγκεκριμένη έρευνα τίθενται ερωτήματα, συγκεντρώνονται δεδομένα που θα βοηθήσουν στην απάντηση των ερωτημάτων και τέλος παρουσιάζονται απαντήσεις στα ερωτήματα (Creswell, 2011: 23).

4.2 Γενικά χαρακτηριστικά της έρευνας – Επιλογή του θέματος της έρευνας

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος προήλθε περισσότερο από προσωπικό ενδιαφέρον γύρω από ζητήματα ποιότητας που επηρεάζουν την προσφερόμενη εκπαίδευση στη βαθμίδα της προσχολικής αγωγής και που με έχουν απασχολήσει κατά τη διάρκεια των ετών που εργάζομαι ως αναπληρώτρια νηπιαγωγός σε δημόσια νηπιαγωγεία.

Η συγκεκριμένη μελέτη σκοπό έχει να δώσει κάποιες απαντήσεις μέσα από τις αντιλήψεις των στελεχών της εκπαίδευσης του νομού Ευρυτανίας για την ποιότητα στην προσχολική αγωγή, να σκιαγραφήσει το πλαίσιο ανάλυσης του τι συμβαίνει στο χώρο της προσχολικής αγωγής στο συγκεκριμένο νομό μέσα στον οποίο ως εκπαιδευτικοί δραστηριοποιούμαστε καθημερινά. Θα γίνει προσπάθεια διερεύνησης των παραγόντων που επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά την ποιότητα της εκπαίδευσης στην προσχολική αγωγή του νομού και πώς μπορεί τυχόν να βελτιωθεί η προσχολική αγωγή μέσα από τη διατύπωση προτάσεων των ανώτερων στελεχών της εκπαίδευσης του νομού Ευρυτανίας.

Η επιλογή της του νομού της Ευρυτανίας, υπαγορεύτηκε και από το γεγονός ότι υπηρέτησα ως αναπληρώτρια εκπαιδευτικός την σχολική χρονιά 2015-2016.

4.3 Αποτύπωση του δικτύου των νηπιαγωγείων του νομού

Ο νομός Ευρυτανίας είναι ένας δυσπρόσιτος, απομακρυσμένος και φτωχός νομός, μάλιστα και μετά το πρόγραμμα Καλλικράτης ο ένας από τους δύο δήμους που υπάρχουν στο νομό Ευρυτανίας χαρακτηρίζεται ως ορεινός (ΝΟΜΟΣ ΥΠ'ΑΡΙΘ. 3852/7-6-2010, άρθρο 13). Το χειμώνα που χιονίζει είναι

δύσκολα προσεγγίσιμος ακόμη και σε κοντινές περιοχές γύρω από το Καρπενήσι.

Τα νηπιαγωγεία του νομού Ευρυτανίας είναι 14 στον αριθμό. Τα πέντε από αυτά βρίσκονται μέσα στην πόλη του Καρπενησίου και τα υπόλοιπα στα χωριά του νομού. Η μέση χιλιομετρική απόσταση των νηπιαγωγείων από την πρωτεύουσα του νομού είναι 64,5 χιλιόμετρα. Το πιο απομακρυσμένο νηπιαγωγείο βρίσκεται 112 χιλιόμετρα από την πόλη και το πιο κοντινό στη πόλη βρίσκεται σε απόσταση 14 χιλιομέτρων (βλ. πίνακα 4.1).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1

ΠΙΝΑΚΑΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΩΝ Π.Ε. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ		
A/A	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ	Χιλιομετρική απόσταση από το Καρπενήσι
1	1 ^ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ	
2	2 ^ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ	
3	3 ^ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ	
4	4 ^ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ	
5	5 ^ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ	
6	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΒΑΛΛΩΡΑΣ	82 ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ
7	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ	80 ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ
8	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΔΑΦΝΟΥΛΑΣ	112 ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ
9	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΦΡΑΓΚΙΣΤΑΣ	44 ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ
10	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΡΕΝΤΗΣ	43 ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ
11	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΜΕΓΑΛΟΥ ΧΩΡΙΟΥ	14 ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ
12	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΠΑΛΑΙΟΚΑΤΟΥΝΑΣ	61 ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ
13	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΥ	91 ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ
14	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΦΟΥΡΝΑΣ	54 ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ
ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΩΝ Π.Ε. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ		
1	ΕΙΔΙΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ	
Σημείωση: Το σχολικό έτος 2015-2016 το Νηπιαγωγείο Μεγ. Χωριού και το Ειδικό Νηπιαγωγείο Καρπενησίου ήταν σε αναστολή λειτουργίας.		

Με εξαίρεση τα πέντε (5) νηπιαγωγεία που βρίσκονται στην πρωτεύουσα του νομού, τα υπόλοιπα εννέα (9) χαρακτηρίζονται ως δυσπρόσιτα σχολεία και δίνουν αρκετά μόρια στους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σ' αυτά.

4.4 Οργάνωση και Διοίκηση των νηπιαγωγείων του Νομού Ευρυτανίας

Τη διοικητική εποπτεία των νηπιαγωγείων του νομού έχει ο Διευθυντής Εκπαίδευσης και για την παιδαγωγική καθοδήγηση και συγκρότηση του εκπαιδευτικού προσωπικού υπεύθυνοι είναι οι Σχολικοί Σύμβουλοι. Ο Διευθυντής Εκπαίδευσης έχει στην εποπτεία του όλα τα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Ευρυτανίας, νηπιαγωγεία, δημοτικά και ειδικά σχολεία. Στην Ευρυτανία το ρόλο της καθοδήγησης του εκπαιδευτικού έργου στα νηπιαγωγεία έχουν α) η Σχολική Σύμβουλος της 30ης εκπαιδευτικής περιφέρειας προσχολικής αγωγής με έδρα τη Λαμία που εποπτεύει όλα τα νηπιαγωγεία του Νομού Ευρυτανίας και Φθιώτιδας καθώς και β) η Σχολικής Σύμβουλος της 13^{ης} εκπαιδευτικής περιφέρειας Ειδικής Αγωγής με έδρα τη Λαμία, που έχει στις αρμοδιότητές της, τις εκπαιδευτικές μονάδες ειδικής αγωγής του νομού Φθιώτιδας, Φωκίδας, Βοιωτίας και Ευρυτανίας, παρέχει υποστήριξη στους εκπαιδευτικούς της παράλληλης στήριξης και στα νηπιαγωγεία που έχουν μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Σημειώνεται ότι το Ειδικό Νηπιαγωγείο Καρπενησίου ήταν σε αναστολή λειτουργίας την σχολική χρονιά 2015-2016, κατά την οποία διεξήχθη η έρευνα.

4.5 Ερευνητικά ερωτήματα

Η μελέτη της υπάρχουσας βιβλιογραφίας για την ποιότητα στην εκπαίδευση διαμορφώνει την εικόνα και την προβληματική που αναπτύσσεται στο χώρο της προσχολικής αγωγής. Τα ερευνητικά ερωτήματα προκύπτουν επομένως και από τη μελέτη της βιβλιογραφίας που προηγήθηκε στο σχετικό κεφάλαιο. Τα ερωτήματα είναι:

- 1) Ποια είναι η εκπαιδευτική πολιτική που ασκείται στην Ελλάδα και πώς αυτή η πολιτική επηρεάζει την ποιότητα της προσχολικής αγωγής σε μια οικονομικά υποβαθμισμένη περιοχή της χώρας με ειδικά γεωγραφικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά, όπως είναι ο φτωχός και ορεινός νομός της Ευρυτανίας; και
- 2) Ποιος είναι ο αντίκτυπος της πολιτικής που ασκείται στην ισότιμη εκπαίδευση που παρέχεται από τις δομές της προσχολικής αγωγής;

Τα παραπάνω ερευνητικά ερωτήματα εξειδικεύτηκαν, προκειμένου να μελετηθούν, ως εξής:

- Σε ποιο βαθμό η γεωγραφική θέση του νηπιαγωγείου επηρεάζει την ποιότητα της παρεχόμενης προσχολικής αγωγής;
- Σε ποιο βαθμό οι κτιριακές εγκαταστάσεις / εσωτερικά –εξωτερικά περιβάλλοντα μάθησης επηρεάζουν την ποιότητα της προσχολικής αγωγής που παρέχεται στο νομό Ευρυτανίας;
- Κατά πόσο διασφαλίζεται η φοίτηση των προνηπίων στα νηπιαγωγεία του νομού Ευρυτανίας;
- Ποιο είναι το πρόγραμμα σπουδών που ακολουθείται στα νηπιαγωγεία και ποια θεωρούν οι εκπαιδευτικοί ότι είναι τα ποιοτικά του χαρακτηριστικά; Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν στην εφαρμογή του;
- Πως αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί τις στάσεις / τις απόψεις των γονέων για την προσχολική αγωγή και αν θεωρούν ότι επηρεάζονται από την εθνικότητα, το επάγγελμά τους, το μορφωτικό τους επίπεδο, τον τόπο κατοικίας και την κοινωνική τους τάξη.
- Ποια είναι η σχέση μεταξύ των Δήμων και των Νηπιαγωγείων και πώς επηρεάζει, αν επηρεάζει, η σχέση τους την ποιότητα της παρεχόμενης προσχολικής αγωγής.

Μέσα από τα ερωτήματα αυτά επιδιώχθηκε να διερευνηθούν οι απόψεις των ίδιων των εκπαιδευτικών για τις μελλοντικές προοπτικές καθώς και οι προτάσεις τους για τη βελτίωση της ποιότητας της προσχολικής αγωγής γενικά αλλά και ειδικά για την περίπτωση του νομού Ευρυτανίας που υπηρετούν.

4.6 Μεθοδολογική προσέγγιση

Η μεθοδολογική προσέγγιση που θα ακολουθήσαμε καθορίστηκε από τα ερωτήματα. Χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της συνέντευξης καθώς η τεχνική αυτή μπορεί να δώσει πληροφορίες για τις αντιλήψεις των ερωτώμενων για την ποιότητα στην προσχολική αγωγή αλλά και τα τυχόν προβλήματα ή ακόμη και προτάσεις για τη βελτίωσή της.

Συζητήθηκαν τα ζητήματα της ποιότητας στην προσχολική αγωγή με τον Διευθυντή Εκπαίδευσης με έμφαση στη διοίκηση των νηπιαγωγείων και με τις σχολικές συμβούλους δίνοντας έμφαση στην παιδαγωγική καθοδήγηση.

Επιπλέον, πήραμε συνεντεύξεις από τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων ώστε να υπάρξει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τις απόψεις των στελεχών για την ποιότητα στην προσχολική αγωγή. Υπήρξε μέριμνα ώστε τον αριθμό των

συμμετεχόντων στην έρευνα να αποτελέσουν όλες οι Προϊσταμένες νηπιαγωγείων από την πόλη αλλά και τα χωριά του νομού, καθώς μπορεί να διαφανεί διαφοροποίηση στην ποιότητα της εκπαίδευσης, έχοντας αντίκτυπο στις εκπαιδευτικές υπηρεσίες που παρέχονται στους μαθητές.

4.7 Συνέντευξη

Το υλικό της έρευνας συγκεντρώθηκε με ημιδομημένη συνέντευξη ώστε η έρευνα να εστιάσει στην περιγραφή συγκεκριμένων χαρακτηριστικών των υποκειμένων του δείγματος.

Στην ημιδομημένη συνέντευξη αν και είναι προκαθορισμένες οι ερωτήσεις, υπάρχει το ενδεχόμενο να αλλάξει η διατύπωση, να τροποποιηθεί η σειρά τους, να προστεθεί ή να αφαιρεθεί κάποια ερώτηση ώστε να επιτευχθεί η διερεύνηση των στάσεων, των πεποιθήσεων αλλά και των ίδιων των πρακτικών των ατόμων πάνω σε ζητήματα ποιότητας στην εκπαίδευση (Creswell, 2011:426).

Στόχος δεν είναι η γενίκευση των αποτελεσμάτων σε ένα πληθυσμό αλλά να διερευνηθούν σε βάθος τα ζητήματα ποιότητας στην προσχολική αγωγή. Μέσω των συνεντεύξεων θα κατανοηθεί η υφή της ποιότητας του θεσμού της προσχολικής αγωγής μέσω της διαφορετικής πραγματικότητας των δρώντων προσώπων.

Οι συνεντεύξεις μαγνητοφωνήθηκαν ώστε να μη χαθεί κανένα στοιχείο της έρευνας αλλά και για να αποτυπωθούν τα λεγόμενα των συμμετεχόντων στην έρευνα με πιστότητα και ακρίβεια.

Κατά τη διεξαγωγή της συνεντεύξεων, λάβαμε υπόψη ότι απαιτείται από τον ερευνητή να έχει την ικανότητα της επικοινωνίας, να έχει το σωστό ύφος, τόνο στην φωνή του όταν θέλει να κάνει τις ερωτήσεις στον ερωτώμενο ή ακόμα και κατά την αρχική επικοινωνία μαζί του. Σημαντικό είναι ο ερευνητής να ξέρει πότε πρέπει να μιλήσει, πότε να σιωπάσει, να μπορεί να ερμηνεύσει τις γλωσσικές συμπεριφορές ή τι θεωρείται αποδεκτό, ευγενικό ή μη.

Γενικά η συνέντευξη ως τεχνική συλλογής δεδομένων απαιτεί πολύ χρόνο για το σχεδιασμό της, την υλοποίησή της αλλά και την κωδικοποίηση των δεδομένων της.

4.8 Το ερευνητικό εργαλείο

Για τη διερεύνηση του θέματός μας χρησιμοποιήθηκε, όπως προαναφέρθηκε, η ημιδομημένη συνέντευξη. Στο σχεδιασμό της έρευνάς μας συμπεριλαμβάνονταν συνεντεύξεις με το Διευθυντή Εκπαίδευσης, τις δυο Σχολικές Συμβούλους: Προσχολικής Αγωγής και Ειδικής Αγωγής, καθώς και τις Προϊσταμένες των όλων των Νηπιαγωγείων του νομού Ευρυτανίας. Συνολικά ελήφθησαν 15 συνεντεύξεις.

Οι ερωτήσεις ήταν ανοιχτού τύπου ώστε να δίνεται η δυνατότητα στους συμμετέχοντες στην έρευνα να απαντούν χωρίς περιορισμούς. Παράλληλα, οι ερωτήσεις ομαδοποιήθηκαν σε κατηγορίες/ θεματικούς άξονες για να είναι πιο εύκολη η κωδικοποίηση και να διευκολυνθεί η πορεία της ανάλυσης των δεδομένων.

Δόθηκε έμφαση σε ερωτήσεις σχετικές με τα προγράμματα σπουδών και μάθησης καθώς τα κατάλληλα αναπτυξιακά προγράμματα βοηθούν στην αλληλεπίδραση εκπαιδευτικού/ νηπίου αλλά και των νηπίων μεταξύ τους. Σημαντικά είναι τα οφέλη και για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, παιδιά με διαφορετική γλώσσα και κουλτούρα. Η σωστή εφαρμογή των αναλυτικών προγραμμάτων επιτυγχάνεται μέσα από τα ημερήσια/ εβδομαδιαία σχέδια μαθημάτων καθώς και τη συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και κάθε μορφής αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου.

Σημαντικά για την εξασφάλιση της ποιότητας της προσχολικής αγωγής είναι το ασφαλές εσωτερικό αλλά και εξωτερικό περιβάλλον (προαύλιο) του νηπιαγωγείου. Δεν μπορεί να παραβλεφθεί το γεγονός ότι το εκάστοτε περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένου και του υλικού, αποτελεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο συντελείται η μάθηση και η ανάπτυξη των παιδιών. Η εφαρμογή του προγράμματος σπουδών επιτυγχάνεται μέσω της χρήσης του χώρου, των υλικών και των ευκαιριών που έχουν τα παιδιά για πειραματισμό. Το κατάλληλο περιβάλλον τους δίνει τη δυνατότητα να εξασκήσουν τις ικανότητές τους, να επεξεργαστούν και να αναλύσουν όσα βλέπουν γύρω τους, να κοινωνικοποιηθούν, αλλά και να λύσουν το όποιο πρόβλημα προκύψει. Το κατάλληλο περιβάλλον ισοδυναμεί και με ένα ασφαλές περιβάλλον που προασπίζει την υγεία των νηπίων και την ασφάλειά τους στο εσωτερικό χώρο

του νηπιαγωγείου αλλά και στον προαύλιο χώρο που χρησιμοποιούνται σε καθημερινή βάση.

Ταυτόχρονα, όπως προκύπτει από τη βιβλιογραφία η προσπάθεια των μαθητών για πρόοδο είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το δάσκαλο που για να ανταποκριθεί στις απαιτούμενες αλλαγές θα πρέπει να αναπτύσσεται επαγγελματικά. Η επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού συμβάλλει στην ποιότητα της εκπαίδευσης (Garet *et al.*, 2001). Οι εκπαιδευτικοί αποτελούν δυναμικό παράγοντα στη σχολική τάξη καθώς με τις ακαδημαϊκές γνώσεις που έχουν αποκομίσει από τον προπτυχιακό κύκλο σπουδών αλλά και τη συνεχιζόμενη επαγγελματική ανάπτυξη οδηγούνται στη βαθύτερη κατανόηση της κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών αλλά και των επιπτώσεων στη γνωστική ανάπτυξη και τη μάθηση. Οι επιμορφώσεις τους παρέχουν ενημέρωση για όλες τις σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας και παιδαγωγικής αλλά και για τα αποτελέσματα της έρευνας.

Μια άλλη παράμετρος που συμβάλλει στην βελτίωση της ποιότητας της προσχολικής αγωγής είναι η ηγεσία (διευθυντές/τριες, προϊστάμενοι/νες) της σχολικής μονάδας αλλά και όλα τα στελέχη που ασκούν διοίκηση, όπως οι διευθυντές εκπαίδευσης αλλά και οι σχολικοί σύμβουλοι ώστε με τη διαχείριση και τις διοικητικές πρακτικές να εξασφαλίζουν ένα σταθερό περιβάλλον εργασίας στα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Ένας διευθυντής μπορεί να εμπνέει το εκπαιδευτικό προσωπικό να βελτιώνει τις πρακτικές του, να καινοτομεί, να παράγει επιτεύγματα, επηρεάζοντας τη δομή και την κουλτούρα του σχολείου (Υφαντή, 2000).

Τα στελέχη της εκπαίδευσης μπορούν να διασφαλίσουν τα παραπάνω με τις κατάλληλες ενέργειές τους βάσει σχεδίου και ανάπτυξης πρωτοβουλιών που προκύπτουν από το θεσμικό τους ρόλο. Κάθε σχολική μονάδα έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει ένα σύστημα συλλογής δεδομένων, για παράδειγμα την παρακολούθηση των παιδιών, τις πρακτικές που εφαρμόζονται, τις απουσίες και εκπαιδευτικές πληροφορίες, τα προσόντα του προσωπικού, επαγγελματική ανάπτυξη κ.α. Τέλος, προγράμματα υψηλής ποιότητας θεωρούνται όσα εμπλέκουν τους γονείς και την κοινότητα σε συνεργασία με το σχολείο. Οι σχέσεις με τις οικογένειες βασίζονται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη, το σεβασμό και την προθυμία να συμμετάσχουν ως ισότιμοι εταίροι. Οι γονείς αλλά και η τοπική κοινωνία μπορούν να παρέχουν πληροφορίες και την υποστήριξή τους

όταν χρειάζεται. Οι γονείς μπορούν να στηρίξουν τα παιδιά τους στην προσπάθειά τους να αναπτυχθούν πολύπλευρα (ΠΣΝ, 2011).

Φάσεις της συνέντευξης

Οι φάσεις της συνέντευξης ήταν τρεις όσες και οι κατηγορίες των διοικητικών στελεχών εκπαίδευσης που μας απασχολούν στην έρευνά μας:

A) ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

B) ΣΧΟΛΙΚΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ

Γ) ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΕΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΩΝ

Από τη μελέτη της βιβλιογραφίας οδηγηθήκαμε σε έξι άξονες ερωτήσεων με υπο-ερωτήσεις στην κάθε κατηγορία. Οι άξονες των ερωτήσεων ήταν, με κάποιες διαφοροποιήσεις ανάλογα με την ιδιότητα του στελέχους εκπαίδευσης, ίδιες και στις τρεις φάσεις της συνέντευξης.

1^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Περιγραφή των νηπιαγωγείων, εσωτερικά και εξωτερικά περιβάλλοντα μάθησης

2^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εργασιακή κατάσταση – εμπειρία εκπαιδευτικών

3^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Οικογένεια και η εμπλοκή τους στην κοινότητα της μάθησης, σχέσεις με γονείς

4^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Πρόγραμμα σπουδών και μάθησης

5^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Διοικητικό πλαίσιο/ ηγεσία, Διοίκηση και Διαχείριση

6^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εκπαιδευτική πολιτική για το νηπιαγωγείο

7^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Ακαδημαϊκά Προσόντα

Σημειώνεται ότι για την καταγραφή των στοιχείων του 7^{ου} άξονα ερωτήσεων που αφορά τα ακαδημαϊκά τους προσόντα και υπηρεσιακά στοιχεία, χρησιμοποιήθηκε φόρμα καταγραφής που συμπληρώθηκε στο τέλος της συνέντευξης και χωρίς τη χρήση μαγνητοφώνου (βλ. παράρτημα Ιε, Ιστ).

Πιο συγκεκριμένα θα προχωρήσουμε σε ένα πιο λεπτομερές πλάνο των φάσεων της συνέντευξης.

A' Φάση: Συνέντευξη με το Διευθυντή εκπαίδευσης του νομού Ευρυτανίας (βλέπε παράρτημα Ια).

1^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Περιγραφή των νηπιαγωγείων, εσωτερικά και εξωτερικά περιβάλλοντα μάθησης

Ο Διευθυντής Εκπαίδευσης καλείται να απαντήσει:

1. Εάν θεωρεί ότι η θέση του νηπιαγωγείου έχει σημασία στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.
2. Να περιγράψει την υλικοτεχνική υποδομή και πιθανές ελλείψεις (ιντερνέτ, παιδαγωγικό υλικό κ.α) των νηπιαγωγείων του νομού.
3. Εάν θεωρεί την ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού σημαντική στο νηπιαγωγείο.

2^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εργασιακή κατάσταση –εμπειρία εκπαιδευτικών

Ο Διευθυντής Εκπαίδευσης καλείται να απαντήσει:

1. Πόσα κατά προσέγγιση έτη υπηρεσίας μετρούν στο χώρο της εκπαίδευσης οι εκπαιδευτικοί της προσχολικής εκπαίδευσης και ποια η σχέση εργασίας τους (μόνιμοι/ αναπληρωτές).
2. Εάν θεωρεί ότι η σχέση εργασίας ενός εκπαιδευτικού επηρεάζει την ποιότητα παροχής υπηρεσιών.
3. Εάν καλύφθηκαν και πότε τα κενά των εκπαιδευτικών στα νηπιαγωγεία του νομού.

3^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Οικογένεια και η εμπλοκή τους στην κοινότητα της μάθησης – Σχέση με τους γονείς

Ο Διευθυντής Εκπαίδευσης καλείται να απαντήσει:

1. Εάν θεωρεί ότι είναι δείκτης της υψηλής ποιότητας προγραμμάτων προσχολικής εκπαίδευσης η εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία.
2. Εάν θεωρεί ότι η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων επηρεάζουν την ποιότητα της επικοινωνίας των γονιών και των εκπαιδευτικών, αν υπήρξαν προβλήματα στο παρελθόν και πώς αντιμετωπίστηκαν.

4^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Πρόγραμμα σπουδών και μάθησης- Μαθητικό δυναμικό

Ο Διευθυντής Εκπαίδευσης καλείται να απαντήσει:

1. Πόσα παιδιά είναι εγγεγραμμένα στο νηπιαγωγεία του νομού (νήπια/ προνήπια).

2. Αν υπάρχουν διακυμάνσεις στα ποσοστά φοίτησης των νηπίων στο νομό Ευρυτανίας τα τελευταία χρόνια.
3. Αν υπάρχουν παιδιά που δεν μπορούν να ακολουθήσουν το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου και πού αποδίδεται αυτή η δυσκολία.
4. Πόσα ολοήμερα τμήματα υπάρχουν στα νηπιαγωγεία του νομού Ευρυτανίας. Όπου δεν υπάρχουν, να αναφέρουν ποιοι ήταν οι λόγοι.
5. Εάν υπάρχουν παράγοντες που δυσκολεύουν την εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος στα νηπιαγωγεία του νομού Ευρυτανίας.

5^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Διοικητικό πλαίσιο / Ηγεσία, Διοίκηση και Διαχείριση

Ο Διευθυντής Εκπαίδευσης καλείται να απαντήσει:

1. Ποιο είναι το έργο του και ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζει.
2. Ποια είναι η συμβολή του για την διασφάλιση της ποιότητας στα νηπιαγωγεία του νομού Ευρυτανίας.
3. Εάν έχουν υπάρξει δυσκολίες στην εξασφάλιση του αναγκαίου προσωπικού και πώς αντιμετωπίστηκαν.
4. Εάν θεωρεί ότι συμβάλλει στον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών και πώς υποστηρίζει τους προϊσταμένους /ες των σχολικών μονάδων.

6^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εκπαιδευτική πολιτική για το νηπιαγωγείο

Ο Διευθυντής Εκπαίδευσης καλείται να απαντήσει:

1. Σε ποιο βαθμό γνωρίζει τις τάσεις της Ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής.
2. Ποιες είναι οι προτάσεις του για τη βελτίωση της ποιότητας του νηπιαγωγείου και την αναβάθμιση του ρόλου του στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ίδρυση περισσότερων σχολικών μονάδων, πρόσληψη μόνιμου εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού, επιμόρφωση, χρηματοδότηση έρευνας κ.α), ειδικά σε ένα δυσπρόσιτο νομό όπως είναι ο νομός Ευρυτανίας.
3. Εάν υπάρχουν κάποια ζητήματα κατά την άποψή του στα οποία μπορεί και πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση σε σχέση με άλλες περιοχές της Ελλάδας.

7^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Ακαδημαϊκά Προσόντα- Υπηρεσιακή κατάσταση

Ο Διευθυντής Εκπαίδευσης καλείται να απαντήσει:

1. Ποια είναι τα ακαδημαϊκά προσόντα του (Ακαδημία, πτυχίο ΑΕΙ, Μεταπτυχιακό, Διδακτορικό).
2. Για το πόσα χρόνια κατέχει τη θέση του Διευθυντή εκπαίδευσης.
3. Εάν ήταν Διευθυντής ξανά σε δυσπρόσιτο νομό.

Β' Φάση: Συνέντευξη με τις δυο Σχολικές Συμβούλους: Προσχολικής Αγωγής και Ειδικής Αγωγής του νομού Ευρυτανίας (βλέπε παράρτημα Ιβ, Ιγ).

1^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Περιγραφή των νηπιαγωγείων, εσωτερικά και εξωτερικά περιβάλλοντα μάθησης

Οι σχολικές σύμβουλοι καλούνται να απαντήσουν:

1. Εάν πιστεύουν ότι επηρεάζουν και πόσο την ποιότητα της εκπαίδευσης η κατάσταση των κτιριακών υποδομών και η ύπαρξη ή μη υλικοτεχνικής υποδομής στα νηπιαγωγεία του νομού. Εάν έχουν εντοπίσει κάποιες διαφορές στα νηπιαγωγεία του νομού.
2. Εάν θεωρούν την ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού σημαντική.

2^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εργασιακή κατάσταση –εμπειρία εκπαιδευτικών

Οι σχολικές σύμβουλοι καλούνται να απαντήσουν:

1. Εάν θεωρούν ότι η σχέση εργασίας (μόνιμος/αναπληρωτής) ενός εκπαιδευτικού επηρεάζει την ποιότητα παροχής υπηρεσιών.
2. Εάν θεωρούν ότι όσοι εκπαιδευτικοί έχουν περισσότερα χρόνια διδακτικής εμπειρίας μπορούν να ανταποκριθούν καλύτερα στις απαιτήσεις του προγράμματος του νηπιαγωγείου.

3^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Οικογένεια και η εμπλοκή τους στην κοινότητα της μάθησης – Σχέση με τους γονείς

Οι σχολικές σύμβουλοι των νηπιαγωγείων καλούνται να περιγράψουν:

1. Εάν θεωρούν ότι τα προγράμματα του νηπιαγωγείου δίνουν προτεραιότητα/ εξασφαλίζουν την ισότητα σε παιδιά που προέρχονται από μειονεκτούσες ομάδες.

2. Εάν θεωρούν ότι η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων επηρεάζουν την ποιότητα της επικοινωνίας των γονιών και των εκπαιδευτικών.
3. Εάν πιστεύουν ότι είναι δείκτης της υψηλής ποιότητας προγραμμάτων προσχολικής εκπαίδευσης η εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Σε ποιο βαθμό συμμετέχουν οι γονείς σε δραστηριότητες που οργανώνονται από το σχολείο.
4. Εάν θεωρούν την επικοινωνία του σχολείου με τις οικογένειες σημαντική.

4^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Πρόγραμμα σπουδών και μάθησης- Μαθητικό δυναμικό

Οι σχολικές σύμβουλοι καλούνται να απαντήσουν:

1. Εάν θεωρούν τα επίσημα αναλυτικά προγράμματα για την προσχολική αγωγή ποιοτικά και ποια είναι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά ενός αναλυτικού προγράμματος.
2. Ποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα εφαρμόζεται στα νηπιαγωγεία. Ποια είναι η βέλτιστη πρακτική που πρέπει να ακολουθείται για την διασφάλιση της παρεχόμενης εκπαίδευσης, ποιες είναι οι τελευταίες τάσεις.
3. Αν εφαρμόζονται καινοτόμα προγράμματα στα νηπιαγωγεία του νομού. Τι προσφέρουν τα καινοτόμα προγράμματα. Να αναφερθούν κάποια καινοτόμα προγράμματα που έχουν υλοποιηθεί πρόσφατα.
4. Αν θεωρούν σημαντική την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και με ποιο τρόπο γίνεται.
5. Αν θεωρούν ότι το πρόγραμμα που ακολουθείται σε ολόημερο τμήμα έχει οφέλη στην ανάπτυξη των παιδιών.
6. Να περιγράψουν το προφίλ των μαθητών των νηπιαγωγείων του νομού.
7. Εάν υπάρχουν στα νηπιαγωγεία του νομού παιδιά από μειονεκτούσες ομάδες, αλλοδαπά ή παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και πώς επηρεάζεται, αν επηρεάζεται, η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.
8. Αν ο αριθμός των νηπίων επηρεάζει την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

5^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Διοικητικό πλαίσιο / Ηγεσία, Διοίκηση και Διαχείριση

Οι σχολικές σύμβουλοι καλούνται να απαντήσουν:

1. Πώς αντιλαμβάνονται το έργο τους.
2. Πόσο δύσκολο είναι.
3. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν σε αυτή τη δυσπρόσιτη περιοχή.
4. Εάν έχουν τη δυνατότητα να διαχειριστούν αποτελεσματικά ζητήματα που είναι σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος και το προσωπικό.
5. Εάν και με ποιο τρόπο θεωρούν ότι συμβάλλουν στον επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας.
6. Εάν έχουν στην διάθεσή τους επαρκείς οικονομικούς πόρους για να επιτελέσουν το έργο τους.

6^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εκπαιδευτική πολιτική για το νηπιαγωγείο

Οι σχολικές σύμβουλοι καλούνται να απαντήσουν:

1. Για τις σύγχρονες τάσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής.
2. Ποιες είναι οι προτάσεις τους για την βελτίωση της ποιότητας του νηπιαγωγείου και την αναβάθμιση του ρόλου του στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ίδρυση περισσότερων σχολικών μονάδων, πρόσληψη μόνιμου εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού, επιμόρφωση, χρηματοδότηση έρευνας κ.α).

7^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Ακαδημαϊκά Προσόντα – Υπηρεσιακή κατάσταση

Οι σχολικές σύμβουλοι καλούνται να απαντήσουν:

1. Ποια είναι τα ακαδημαϊκά προσόντα τους (Ακαδημία, πτυχίο ΑΕΙ, Μεταπτυχιακό, Διδακτορικό).
2. Πόσα χρόνια κατέχουν την αντίστοιχη θέση και αν υπήρχε ξανά εμπειρία σε δυσπρόσιτο νομό.

Γ' Φάση: Συνέντευξη με Προϊσταμένες νηπιαγωγείων του νομού Ευρυτανίας (βλέπε παράρτημα Ιδ).

1^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Περιγραφή των νηπιαγωγείων, εσωτερικά και εξωτερικά περιβάλλοντα μάθησης

Οι Προϊσταμένες καλούνται:

1. Να περιγράψουν την κτιριακή υποδομή (αριθμός αιθουσών, αν είναι κατάλληλος για την πραγματοποίηση του ωρολογίου προγράμματος).
2. Να περιγράψουν την υλικοτεχνική υποδομή και πιθανές ελλείψεις (ιντερνέτ, παιδαγωγικό υλικό κ.α)
3. Να περιγράψουν τον εσωτερικό χώρο και τον εξωτερικό χώρο του νηπιαγωγείου και αν θεωρούν ότι οι χώροι του νηπιαγωγείου είναι ασφαλείς για τα νήπια.
4. Να διατυπώσουν τη γνώμη τους κατά πόσο η ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού είναι σημαντική.
5. Να εκφράσουν την άποψή τους για τι εάν θεωρούν ότι η θέση του νηπιαγωγείου έχει σημασία στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

2^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εργασιακή κατάσταση –εμπειρία εκπαιδευτικών

Οι Προϊσταμένες καλούνται να απαντήσουν:

1. Πόσα έτη υπηρεσίας μετρούν στο χώρο της εκπαίδευσης.
2. Ποια είναι η σχέση εργασίας τους (μόνιμοι/συμβασιούχοι).
3. Εάν θεωρούν ότι η σχέση εργασίας ενός εκπαιδευτικού επηρεάζει την ποιότητα παροχής υπηρεσιών.

3^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Οικογένεια και η εμπλοκή τους στην κοινότητα της μάθησης – Σχέση με τους γονείς

Οι Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων καλούνται να περιγράψουν:

1. Εάν θεωρούν ότι το σπίτι, η κοινότητα και οι εμπειρίες του παιδιού επηρεάζουν την ανάπτυξη και τη μάθησή του.
2. Εάν το πρόγραμμα βοηθά τις οικογένειες να διευρύνουν τις γνώσεις τους για την ανάπτυξη του παιδιού και τη μάθησή τους.
3. Εάν θεωρούν ότι τα προγράμματα του νηπιαγωγείου δίνουν προτεραιότητα/ εξασφαλίζουν την ισότητα σε παιδιά που προέρχονται από μειονεκτούσες ομάδες.

4. Εάν πιστεύουν ότι είναι δείκτης της υψηλής ποιότητας προγραμμάτων προσχολικής εκπαίδευσης η εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία.
5. Σε ποιο βαθμό συμμετέχουν οι γονείς σε δραστηριότητες που οργανώνονται από το σχολείο.
6. Εάν θεωρούν την επικοινωνία με τις οικογένειες σημαντική.
7. Εάν θεωρούν ότι η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων επηρεάζουν την ποιότητα της επικοινωνίας των γονιών και των εκπαιδευτικών.

4^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Πρόγραμμα σπουδών και μάθησης- Μαθητικό δυναμικό

Οι Προϊσταμένες καλούνται να απαντήσουν:

1. Εάν θεωρούν τα επίσημα αναλυτικά προγράμματα για την προσχολική αγωγή ποιοτικά και ποια θεωρούν ότι είναι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά ενός αναλυτικού προγράμματος.
2. Εάν υπάρχουν παράγοντες που δυσκολεύουν στην εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος.
3. Ποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα εφαρμόζεται στο νηπιαγωγείο τους.
4. Αν εφαρμόζουν καινοτόμα προγράμματα.
5. Αν θεωρούν σημαντική την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και με ποιο τρόπο γίνεται.
6. Εάν υπάρχει ολοήμερο τμήμα στο νηπιαγωγείο.
7. Αν θεωρούν ότι το πρόγραμμα που ακολουθείται σε ολοήμερο τμήμα έχει οφέλη στην ανάπτυξη των παιδιών.
8. Πόσα παιδιά είναι εγγεγραμμένα στο νηπιαγωγείο και πόσα είναι νήπια και πόσα είναι προνήπια.
9. Εάν υπάρχουν ανάμεσά τους παιδιά από μειονεκτούσες ομάδες, αλλοδαπά ή παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
10. Να περιγράψουν το προφίλ των μαθητών. Πως αποτιμούν την πρόοδό τους σε σχέση με τις απαιτήσεις που προκύπτουν από το πρόγραμμα σπουδών αυτής της ηλικίας.
11. Αν υπάρχουν παιδιά που δεν μπορούν να ακολουθήσουν το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου και πού αποδίδουν αυτή τη δυσκολία.

12. Ποιες πρακτικές εφαρμόζουν για να ενισχύσουν τα παιδιά που δεν ανταποκρίνονται στους στόχους που τίθενται από τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών.

5^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Διοικητικό πλαίσιο / Ηγεσία, Διοίκηση και Διαχείριση

Οι Προϊσταμένες καλούνται να απαντήσουν:

1. Πώς αντιλαμβάνονται το έργο τους.
2. Αν έχουν δυσκολίες στην διαχείριση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών της σχολικής τους μονάδας και στην εφαρμογή του προγράμματος σπουδών και ειδικά σε ένα φτωχό και ορεινό νομό όπως είναι ο νομός Ευρυτανίας.
3. Εάν και με ποιο τρόπο θεωρούν ότι συμβάλλουν στον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας και εάν μεταφέρουν με τη στάση τους προσδοκίες για όλο το προσωπικό.
4. Εάν έχουν στην διάθεσή τους επαρκείς οικονομικούς πόρους.

6^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εκπαιδευτική πολιτική για το νηπιαγωγείο

Οι Προϊσταμένες καλούνται να απαντήσουν:

1. Σε ποιο βαθμό γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί τις τάσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής.
2. Ποιες είναι οι προτάσεις τους για την βελτίωση της ποιότητας του νηπιαγωγείου και την αναβάθμιση του ρόλου του στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ίδρυση περισσότερων σχολικών μονάδων, πρόσληψη μόνιμου εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού, επιμόρφωση, χρηματοδότηση έρευνας κ.α).

7^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Ακαδημαϊκά Προσόντα – Υπηρεσιακή κατάσταση

Οι Προϊσταμένες καλούνται να απαντήσουν:

1. Ποια είναι τα ακαδημαϊκά προσόντα τους (Ακαδημία, πτυχίο ΑΕΙ, Μεταπτυχιακό, Διδακτορικό).

2. Πόσα χρόνια κατέχουν την αντίστοιχη θέση και αν είχαν προηγούμενη εμπειρία σε δυσπρόσιτο νομό.

4.9 Ζητήματα δεοντολογίας

Η ηθική και η δεοντολογία πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε κάθε έρευνα είτε είναι ποιοτική είτε είναι ποσοτική. Έτσι προσπαθήσαμε να χρησιμοποιήσουμε τα ενδεδειγμένα και επιστημονικά μέσα προκειμένου να κατορθώσουμε να επιτύχουμε τους στόχους της έρευνας. Ένα από τα βασικά στοιχεία που πρέπει να εξασφαλίζεται για τους συμμετέχοντες στην έρευνα είναι η εμπιστευτικότητα και η ανωνυμία. Πρόκειται για σημαντικό ζήτημα καθώς οι συμμετέχοντες μοιράζονται στοιχεία της προσωπικής τους ζωής και τις αντιλήψεις τους τα οποία δεν επιθυμούν να δημοσιοποιηθούν και πολλές φορές ρωτούν για αυτό και ζητούν διευκρινήσεις(π.χ όταν μαγνητοφωνούνται).

Επομένως, κατά τη διάρκεια της εμπειρικής μας έρευνας προσπαθήσαμε να εξηγήσουμε το σκοπό της έρευνας, ζητήσαμε τη συνεργασία των συμμετεχόντων στην έρευνα, τους εγγυηθήκαμε τη διασφάλιση των προσωπικών στοιχείων τους και πήραμε την προφορική συναίνεσή τους.

4.10 Αξιοπιστία και εγκυρότητα

Οι θεωρητικές και οι εννοιολογικές αναφορές και κατ' επέκταση τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας όρισαν την επιλογή της ποιοτικής μεθόδου, η οποία χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο στην έρευνα του παράγοντα «ποιότητα» στην Εκπαίδευση.

Αφού ολοκληρώθηκε η ανάπτυξη των πρωτοκόλλων της συνέντευξης, έγινε ένας σχετικός πιλοτικός έλεγχος. Με βάση τις αναφορές των συμμετεχόντων στην έρευνα υποκειμένων, ελέγχθηκε η εγκυρότητα, η οποία εξέτασε αν τα ερωτήματα «φαίνεται» να ανταποκρίνονται στο περιεχόμενο της έννοιας που μετρούν. Έτσι δόθηκε η δυνατότητα να γίνουν αλλαγές στο ερευνητικό εργαλείο με βάση την ανατροφοδότηση από έναν μικρό αριθμό ατόμων (Creswell, 2011).

4.11 Αριθμός συμμετεχόντων στην έρευνα

Όπως προαναφέρθηκε τον αριθμό των συμμετεχόντων στην έρευνα αποτέλεσαν όλες οι Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων του νομού Ευρυτανίας, ο

Διευθυντής Εκπαίδευσης καθώς και η Σχολική Σύμβουλος Προσχολικής Αγωγής. Επιδίωξη ήταν να αποτυπωθούν όσο το δυνατόν καλύτερα οι απόψεις τους για την ποιότητα της προσχολικής αγωγής στο συγκεκριμένο νομό και τα πιθανά διαφορετικά προβλήματα που σχετίζονται με τη γεωγραφική θέση των νηπιαγωγείων αλλά και το κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο των οικογενειών των νηπίων.

Αρχικά, ήρθαμε σε επικοινωνία με το Διευθυντή Εκπαίδευσης του νομού Ευρυτανίας. Εξηγήσαμε το θέμα και τις απαιτήσεις της μεταπτυχιακής εργασίας και του ζητήσαμε να συμμετάσχει στην έρευνα δίνοντάς μας συνέντευξη ενώ ταυτόχρονα του εκφράσαμε την πρόθεσή μας να προχωρήσουμε σε συνεντεύξεις με όλες τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων του νομού. Δέχτηκε να συμμετάσχει αλλά να μας παράσχει και όποια βοήθεια χρειαστούμε. Έτσι ήρθαμε σε επικοινωνία με τους υπαλλήλους της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και ενημερωθήκαμε επίσημα για τα στοιχεία των Προϊσταμένων των Νηπιαγωγείων του νομού Ευρυτανίας (ονοματεπώνυμα, σχολεία, τηλέφωνα) αλλά και κάποια άλλα στοιχεία, όπως ο αριθμός των νηπίων και προνηπίων που φοιτούν στα νηπιαγωγεία του νομού.

Στη συνέχεια αρχίσαμε να μιλάμε με τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων και τις Σχολικές Συμβούλους Προσχολικής Αγωγής και Ειδικής Αγωγής και να κλείνουμε ραντεβού για την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων. Όλες οι Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων ανταποκρίθηκαν θετικά και τελικά πραγματοποιήθηκαν και οι συναντήσεις για τις συνεντεύξεις, όπως είχαν σχεδιαστεί. Το ίδιο συνέβη και με τη Σύμβουλο Προσχολικής Αγωγής.

Ωστόσο η συνάντηση με τη Σύμβουλο Ειδικής Αγωγής δεν ήταν εύκολο να πραγματοποιηθεί. Αρχικώς είχε κανονιστεί συνάντηση, αλλά τελικά λόγω των υποχρεώσεών της αν και παρέστη στο οριζόμενο τηλεφωνικά χώρο η συνέντευξη δεν πραγματοποιήθηκε. Στη συνέχεια ορίστηκε τηλεφωνική συνομιλία για να κανονιστεί νέο ραντεβού. Το τηλεφώνημα έγινε τη μέρα που είχε οριστεί από την ίδια τη Σχολική Σύμβουλο Ειδικής Αγωγής αλλά από το γραφείο της μας ενημέρωσαν ότι έλειπε στο εξωτερικό. Εκ νέου έγινε προσπάθεια για επικοινωνία σε συγκεκριμένη μέρα, όπως μας είπαν και από το γραφείο της, αλλά και τότε δεν απαντούσε κανείς στο τηλέφωνο. Μετά και από αυτή την αποτυχημένη προσπάθεια δεν επιμείναμε περαιτέρω.

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν από τα μέσα Μαΐου ως τα τέλη Ιουνίου. Το χρονικό διάστημα αυτό ήταν απαραίτητο λόγω της μεγάλης απόστασης των χωριών και του δύσκολου οδικού δικτύου από την πρωτεύουσα του νομού που ήταν η έδρα μας. Στις δυσκολίες συγκαταλέγονται ο ευμετάβλητος και άσχημος καιρός που επικρατούσε αν και ήταν άνοιξη. Ακόμη και όταν κατορθώναμε να φτάσουμε στον προορισμό μας για να πραγματοποιηθεί η συνέντευξη ήταν δύσκολο να έρθουμε σε επικοινωνία με τους συναδέλφους καθώς η επικοινωνία μας μέσω κινητής τηλεφωνίας ήταν δύσκολη.

Προτείναμε σε κάποιες συναδέλφους να πραγματοποιήσουμε τις συνεντεύξεις μέσω τηλεφώνου ή skype αλλά εξέφρασαν κάποιες επιφυλάξεις. Για να μπορέσουμε λοιπόν να πραγματοποιήσουμε τις συνεντεύξεις στο σύνολό τους, σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό, επισκεφτήκαμε τα χωριά της Ευρυτανίας όπου λειτουργούν δημόσια νηπιαγωγεία. Οι συνεντεύξεις όλες πραγματοποιήθηκαν εκτός σχολικού ωραρίου και στα απομακρυσμένα χωριά ως επί το πλείστον τα Σαββατοκύριακα και μέσα σε πολύ καλό κλίμα.

Μετά το πέρας των συνεντεύξεων, που πραγματοποιήθηκαν εν γνώσει και με τη συναίνεση των συμμετεχόντων, ξεκίνησε η απομαγνητοφώνηση. Οι απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις ελέγχθηκαν εκ νέου για να διασφαλιστεί η πιστότητά τους. Στη συνέχεια έγινε η κωδικοποίηση των δεδομένων βάσει των ερευνητικών ερωτημάτων προκειμένου να γίνει η ανάλυσή τους.

Κεφάλαιο 5 - Η έρευνα στα δημόσια νηπιαγωγεία του νομού Ευρυτανίας

5.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται συστηματικά και ερμηνεύονται τα δεδομένα των συνεντεύξεων με τις 13 Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων, τη Σχολική Σύμβουλο Προσχολικής Αγωγής και το Διευθυντή Εκπαίδευσης του νομού Ευρυτανίας. Μέσα από τις απόψεις τους θα διερευνηθούν ζητήματα ποιότητας στην προσχολική αγωγή του νομού Ευρυτανίας, ενός νομού ορεινού, δυσπρόσιτου και με ειδικά οικονομικά χαρακτηριστικά.

5.2 Παρουσίαση των δεδομένων των συνεντεύξεων

Η ταυτότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα

Με βάση τα στοιχεία που συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων με τις 13 Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων και τα στελέχη, δηλαδή το Διευθυντή Εκπαίδευσης και τη Σχολική Σύμβουλο, σε αυτή την ενότητα θα περιγράψουμε τους συμμετέχοντες στην έρευνα, ως προς τα ακαδημαϊκά τους προσόντα και το είδος της εργασιακής τους σχέσης. Τα στοιχεία αυτά συλλέχθηκαν στο τέλος των συνεντεύξεων και χωρίς τη χρήση μαγνητοφώνου. Τα στοιχεία καταγράφηκαν στα έντυπα Ιε & Ιστ που βρίσκονται στο παράρτημα.

Η εργασιακή σχέση των ερωτηθέντων, τα προσόντα τους και τα έτη υπηρεσίας παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις. Από τις ερωτηθέντες Προϊσταμένες οι επτά (7) είναι μόνιμες και οι έξι (6) είναι αναπληρώτριες.

Από τις αναπληρώτριες πέντε έχουν 6 χρόνια διδακτικής προϋπηρεσίας, μία έχει 7 χρόνια και άλλη μια 5. Οι μόνιμες νηπιαγωγοί στη θέση προϊσταμένης έχουν κατά μέσο όρο 19,57 έτη υπηρεσίας, μεταξύ των οποίων δύο έχουν 31 χρόνια υπηρεσίας, μία 28, μία 20, μια 12, και οι άλλες δυο 5 και 7 έτη.

Σε θέση προϊσταμένης νηπιαγωγείου 4 αναπληρώτριες έχουν μονοετή εμπειρία και αυτή στο δυσπρόσιτο νομό της Ευρυτανίας. Οι άλλες δύο αναπληρώτριες έχουν 2 και 6 έτη σε θέση προϊσταμένης με ένα και δυο χρόνια εμπειρίας στη θέση αυτή σε δυσπρόσιτο νομό. Δυο από τις μόνιμες συναδέλφους υπηρετούν σε δυσπρόσιτα χωριά μακριά από το Καρπενήσι. Οι μόνιμες εκπαιδευτικοί έχουν υπηρετήσει ως Προϊσταμένες νηπιαγωγείων για αρκετά

χρόνια. Ως Προϊσταμένες σε δυσπρόσιτα νηπιαγωγεία έχουν υπηρετήσει όλες οι μόνιμες εκπαιδευτικοί πλην μιας. Τα χρόνια υπηρεσίας τους ως Προϊσταμένες σε δυσπρόσιτο νηπιαγωγείο είναι από 0 έως 13 χρόνια. Ακολουθεί ένας πίνακας αποτύπωσης των ατομικών στοιχείων των ερωτώμενων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1

ΑΤΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ															
	ΠΝ1	ΠΝ2	ΠΝ3	ΠΝ4	ΠΝ5	ΠΝ6	ΠΝ7	ΠΝ8	ΠΝ9	ΠΝ10	ΠΝ11	ΠΝ12	ΠΝ13	ΣΤ1	ΣΤ2
ΑΝΔΡΑΣ															
ΓΥΝΑΙΚΑ															
ΜΟΝΙΜΟΣ															
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ															
ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΕΤΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ	12	31	5	6	6	6	7	6	28	8	20	31	7	23	28
ΣΤΗ ΘΕΣΗ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΥ/ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ / ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ	12	21	1	1	2	1	6	1	24	5	18	20	4	2	6
ΣΤΗ ΘΕΣΗ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΥ/ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ / ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ ΣΕ ΔΥΣΠΡΟΣΙΤΟ ΝΟΜΟ	12	10	1	1	1	1	2	1	3	2	13	0	2	2	6
ΣΧΟΛΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ															
ΑΚΑΔΗΜΙΑ															
ΕΞΩΜΟΙΩΣΗ															
ΜΕΤΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ															
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ															
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ															
ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ															
ΑΛΛΟ ΠΤΥΧΙΟ ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ															
ΠΤΥΧΙΟ ΣΕ ΑΛΛΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ															
<i>Σημείωση:</i> Όπου «ΣΤ» εννοούμε ΣΤΕΛΕΧΟΣ και αναφερόμαστε στους: Σύμβουλο Προσχολικής Αγωγής νομού Ευρυτανίας και στο Διευθυντή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης νομού Ευρυτανίας. Όπου «ΠΝ»: εννοούμε Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου.															

Όσον αφορά στις σπουδές/ ακαδημαϊκά προσόντα οι αναπληρώτριες εκπαιδευτικοί είναι όλες απόφοιτες παιδαγωγικών τμημάτων. Οι μόνιμες συνάδελφοι με τα περισσότερα χρόνια υπηρεσίας έχουν τελειώσει σχολές

νηπιαγωγών ενώ οι τρεις από αυτές έχουν δηλώσει ότι έχουν παρακολουθήσει πρόγραμμα εξομοίωσης. Οι μόνιμες εκπαιδευτικοί -Προϊσταμένες με τα λιγότερα χρόνια υπηρεσίας είναι απόφοιτες παιδαγωγικών τμημάτων με τις δυο από αυτές να έχουν στην κατοχή τους μεταπτυχιακό τίτλο.

«Από ότι μπορώ να διακρίνω από τα αρχεία που τηρούνται εδώ στην υπηρεσία μας το προφίλ των εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής διαμορφώνεται ως εξής: μιλάμε τώρα για τους μόνιμους καταρχήν. Οι μόνιμοι έχουν πολύ λίγα χρόνια υπηρεσίας σχετικά μέσο όρο... κινούνται γύρω στα 10 με 15 χρόνια υπηρεσίας ή αν θέλεις σε διαφορετική κλίμακα να το εντάξω μεταξύ 12 με 18 χρόνια υπηρεσίας. Νομίζω ότι είναι η κατάλληλη ηλικιακά επαγγελματική δηλαδή ηλικία που μπορούν να προσφέρουν ακόμα με πολύ μεγάλη ενέργεια και διάθεση στο σχολείο τους. Υπάρχουν αναπληρωτές οι οποίοι έχουν αρκετά χρόνια προϋπηρεσία, δηλαδή, δε δουλεύουν για πρώτη φορά. Με αυξημένα προσόντα και οι μεν και οι δε, με την έννοια του ότι ξέρουν και δεύτερη ξένη γλώσσα και έχουν κάποιες δεξιότητες στις νέες τεχνολογίες. Ωστόσο εκεί που παρατηρώ ότι δεν υπάρχει ας το πούμε εξέλιξη είναι στο διδασκαλείο γιατί έχει καταργηθεί πια και κυρίως στα μεταπτυχιακά. Το προφίλ των εκπαιδευτικών νηπιαγωγών κυμαίνεται στο ότι έχουν μια δεύτερη ξένη γλώσσα και έχουν και ΠΠΕ είτε πρώτο επίπεδο, είτε δεύτερο και υστερούν στα άλλα είτε στο διδασκαλείο είτε στο μεταπτυχιακό επίπεδο. Ωστόσο αυτά τα προσόντα τα οποία έχουν είναι ικανά και με τα χρόνια υπηρεσίας τα οποία έχουν, διαθέτουν να προσφέρουν πάρα πολλά πράγματα στο σχολείο και ειδικότερα στο νηπιαγωγείο».(Στέλεχος[ΣΤ2], χρόνια υπηρεσίας 28)

Τα υψηλόβαθμα στελέχη της εκπαίδευσης ήτοι η Σχολική Σύμβουλος Προσχολικής Αγωγής και ο Διευθυντής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης έχουν αρκετά χρόνια υπηρεσίας, 2 και 6 χρόνια υπηρεσίας αντίστοιχα σε θέση Σχολικού Συμβούλου και Διευθυντή Εκπαίδευσης και μάλιστα όλα στο νομό της Ευρυτανίας. Έχουν επίσης εκτός από το βασικό πτυχίο της σχολής νηπιαγωγών ή την ακαδημία και προγράμματα εξομοίωσης, μετεκπαίδευσης, μεταπτυχιακούς τίτλους καθώς και άλλο πτυχίο σχετικό με την εκπαίδευση αλλά και πτυχία σε άλλο αντικείμενο.

Σύμφωνα με την ιστοσελίδα της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του νομού Ευρυτανίας όλα τα νηπιαγωγεία της πόλης είναι διθέσια και όλα τα νηπιαγωγεία των χωριών είναι μονοθέσια. Στα νηπιαγωγεία της πόλης το εκπαιδευτικό προσωπικό την σχολική χρονιά 2015-2016 ήταν τέσσερα άτομα. Ένα από αυτά τα νηπιαγωγεία είχε και ένα άτομο που υπηρέτησε ως εκπαιδευτικός παράλληλης στήριξης. Ένα μόνο από τα πέντε νηπιαγωγεία της πόλης είχε εκπαιδευτικό προσωπικό δύο ατόμων: ένα για το κλασικό τμήμα και μια αναπληρώτρια για το τμήμα ένταξης.

Πριν αρχίσει η ανάλυση των δεδομένων θα αναφερθούμε στον αριθμό των νηπίων του νομού Ευρυτανίας, όπως δόθηκαν από τη Διεύθυνση

Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και από τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων και του νομού Ευρυτανίας.

Τα στοιχεία αποτυπώθηκαν σε ένα πίνακα και για κάθε νηπιαγωγείο (N) δόθηκε και ένας αριθμός. Ο αριθμός αυτός χρησιμοποιήθηκε και για την προϊσταμένη (ΠN) του συγκεκριμένου νηπιαγωγείου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.2

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2015-2016				
A/A	ΣΧΟΛΕΙΟ ³	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΡΟΝΗΠΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ
1.	N1	3	1	4
2.	N2	2	3	5
3.	N3	3	3	6
4.	N4	6	1	7
5.	N5	2	3	5
6.	N6	3	2	5
7.	N7	1	-	1
8.	N8	8	1	9
9.	N9	33	19	52
10.	N10	15	15	30
11.	N11	20	24	44
12.	N12	25	25	50
13.	N13	11	15	26
ΣΥΝΟΛΟ		132	112	244
<p>Με ροζ σκίαση είναι τα νηπιαγωγεία που βρίσκονται στα χωριά και με πράσινο στην πόλη Τα κουτάκια με τη μπλε σκίαση αντιστοιχούν στα νηπιαγωγεία που βρίσκονται στο δήμο Καρπενησίου και τα λευκά κουτάκια με τα νηπιαγωγεία που βρίσκονται στο δήμο Αγράφων</p>				

³ Η αρίθμηση N1-N13 του πίνακα των εγγεγραμμένων μαθητών αντιστοιχεί στον ΠN1-ΠN13 του πίνακα για τα ατομικά στοιχεία των ερωτώμενων: για παράδειγμα η ΠN1 υπηρετεί στο N1 νηπιαγωγείο.

Όπως φαίνεται από τον πίνακα στα νηπιαγωγεία του νομού φοιτούν 244 μαθητές. Από αυτούς οι 132 είναι νήπια και οι 112 προνήπια. Τα νηπιαγωγεία με την ροζ σκίαση είναι δυσπρόσιτα. Στο κάθε νηπιαγωγείο φοιτούν και παιδιά που είναι μεταφερόμενα από άλλα χωριά που δεν έχουν νηπιαγωγείο.

Τα νηπιαγωγεία του νομού βρίσκονται σε δυο δήμους: Αγράφων και Καρπενησίου. Τα νηπιαγωγεία N1, N2, N3, N4, N6, N7, N8 ανήκουν γεωγραφικά στο δήμο Αγράφων και έχουν σύνολο 37 μαθητές: 26 νήπια και 11 προνήπια. Τα νηπιαγωγεία N5, N9, N10, N11, N12, N13 ανήκουν γεωγραφικά στο δήμο Καρπενησίου και έχουν 207 μαθητές: 106 νήπια και 101 προνήπια.

Από τα στοιχεία του πίνακα φαίνεται ότι ο συνολικός αριθμός των νηπίων είναι σχεδόν ίδιος με αυτόν των προνηπίων. Η Ευρυτανία φαίνεται να διαφοροποιείται όσον αφορά τη φοίτηση των προνηπίων, καθώς σε άλλες μεγάλες πόλεις της χώρας τα προνήπια δε φοιτούν στα δημόσια νηπιαγωγεία λόγω έλλειψης θέσεων.

Τα νηπιαγωγεία όλων των χωριών έχουν ένα αριθμό μαθητών από 1 έως 9. Αυτό δικαιολογείται αν ληφθεί υπόψη ότι τα χωριά είναι απομακρυσμένα και ως προς την πρωτεύουσα του νομού αλλά και μεταξύ τους. Το οδικό δίκτυο είναι το χειμώνα δύσκολα βατό καθώς είναι ορεινό και πολύ συχνά έχει πάγο και χιόνια.

Περιγραφή νηπιαγωγείων: Εσωτερικά και εξωτερικά περιβάλλοντα μάθησης

Τα νηπιαγωγεία του νομού αποτελούνται από ολοήμερα και κλασικά νηπιαγωγεία. Ένα σύμφωνα με το Διευθυντή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης είναι εξ' ολοκλήρου ολοήμερο. Τα ιδρυμένα νηπιαγωγεία που είναι ολοήμερα είναι 16, σύμφωνα με το Διευθυντή Εκπαίδευσης. Ωστόσο, κατά την έρευνά μας διαπιστώσαμε ότι δε λειτουργούν όλα ως ολοήμερα, όπως επίσης κάποια από αυτά βρίσκονται σε αναστολή λειτουργίας. Τα ολοήμερα νηπιαγωγεία είναι τέσσερα και βρίσκονται μέσα στην πόλη. Τα άλλα λειτουργούν ως κλασικά. Ο συνολικός αριθμός των νηπιαγωγείων που λειτουργούν είναι 13.

Όπως προκύπτει μέσα από τις συνεντεύξεις, κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς προβληματίζονται γύρω από την κτιριακή και υλικοτεχνική υποδομή των νηπιαγωγείων. Στα χωριά κυρίως κάποια από τα κτίρια δεν πληρούν στο σύνολό τους τις προδιαγραφές και τις ανάγκες ενός νηπιαγωγείου. Τα νηπιαγωγεία στα χωριά στεγάζονται σε παλιά κτίρια και κάποια από αυτά

έχουν μικρούς χώρους, μη κατάλληλη διαρρύθμιση, και έλλειψη βοηθητικών χώρων. Όπως ανέφερε μια νηπιαγωγός η τουαλέτα στο νηπιαγωγείο της είναι εξωτερική και τα παιδιά το χειμώνα δυσκολεύονται να την προσεγγίσουν. Σίγουρα όμως θεωρούν την κατάσταση των νηπιαγωγείων στο νομό Ευρυτανίας πολύ καλύτερη από νηπιαγωγεία μεγάλων πόλεων. Δύο νηπιαγωγεία είναι πιο μακριά από το δημοτικό σχολείο και είναι δύσκολο για τα παιδιά του νηπιαγωγείου να πάνε στο δημοτικό. Παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση του ενός νηπιαγωγείου που φιλοξενείται στον παιδικό σταθμό του χωριού.

«... Φέτος η αίθουσα είναι αρκετά μεγάλη για 5 παιδιά αλλά η διαρρύθμιση είναι κακή και δε μπορούν να δημιουργηθούν οι γωνιές». (Προϊσταμένη νηπιαγωγείου, [ΠΝ6], αναπληρώτρια, 6 χρόνια υπηρεσίας)

Η υλικοτεχνική υποδομή σε κάποια νηπιαγωγεία έχει φθαρεί και οι νηπιαγωγοί θα την άλλαζαν ή θα την εμπλούτιζαν εάν είχαν τη δυνατότητα. Λείπουν παιδαγωγικό υλικό, πάζλ, υπολογιστές, εκτυπωτές, φαξ αλλά και η σύνδεση στο ιντερνέτ σε κάποια νηπιαγωγεία. Επίσης σε κάποια νηπιαγωγεία στα χωριά κυρίως η σύνδεση είναι εξαιρετικά αργή. Μάλιστα μια προϊσταμένη παρατηρεί ότι επειδή στα σχολεία αλλάζει το προσωπικό κάθε χρόνο, είναι δύσκολο να μπορέσουν να εξοπλιστούν τα σχολεία.

Σε πολύ καλύτερη κατάσταση βρίσκονται τα νηπιαγωγεία της πόλης (βρίσκονται όλα στον ίδιο χώρο με τα δημοτικά σχολεία) όσον αφορά τις κτιριακές εγκαταστάσεις αλλά και την υλικοτεχνική υποδομή. Τα κτίρια είναι πιο ευρύχωρα, έχουν ξεχωριστούς χώρους και αίθουσες, έχουν τουαλέτες και για τα παιδιά και για τις εκπαιδευτικούς, κουζίνα μικρή ή κοινόχρηστους χώρους για κουζίνα. Όσον αφορά την υλικοτεχνική υποδομή, οι Προϊσταμένες ανέφεραν ότι έχουν εκτυπωτή, φαξ, υπολογιστές, προτζέκτορα, DVD, τηλεόραση. Αν και οι νηπιαγωγοί θα ήθελαν να βελτιώσουν κάποια πράγματα (π.χ παιδαγωγικό υλικό, βιβλία για τη βιβλιοθήκη, κρεβατάκια για το ολοήμερο και καρεκλάκια) και να μπορούν να καλύψουν περισσότερες ανάγκες τους, αναγνωρίζουν όμως την οικονομική κατάσταση της χώρας. Μάλιστα μια προϊσταμένη ανέφερε πως δανείζεται την υλικοτεχνική υποδομή που χρειάζεται από το δημοτικό σχολείο που συστεγάζεται το νηπιαγωγείο και τονίζει πως υπάρχει πολύ καλή συνεργασία με το Διευθυντή του Δημοτικού Σχολείου.

Όσον αφορά τους εσωτερικούς χώρους αλλά και τον προαύλιο χώρο, σε γενικές γραμμές οι Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων αναφέρουν πως είναι ασφαλής, με εξαίρεση 3-4 που θα επιθυμούσαν να γίνουν κάποιες παρεμβάσεις

ακόμη και έρχονται σε επικοινωνία με τις αρμόδιες υπηρεσίες των δήμων. Τα νηπιαγωγεία αυτά είχα προβλήματα με τον προαύλιο χώρο και είχαν χαλασμένες κούνιες, κάγκελα, πολλά χόρτα, εμφάνιση φιδιών ή ύπαρξη πλακόστρωτης αυλής. Σε ένα νηπιαγωγείο χωριού αναφέρθηκε ως πρόβλημα η επικινδυνότητα που προκαλείται από την ύπαρξη του παλιού κτιρίου στον προαύλιο χώρο του καινούριου σχολείου. Οι Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων που συστεγάζονται με τα δημοτικά σχολεία θα επιθυμούσαν να γίνουν παρεμβάσεις ώστε να αποκτήσουν ξεχωριστό και ασφαλή χώρο διαλλείματος και έχουν έρθει σε επικοινωνία με την αρμόδια υπηρεσία των δήμων γι' αυτό.

Οι Προϊσταμένες των πόλεων αναφέρουν πως έχουν μεριμνήσει για την κάλυψη των αναγκών τους, αλλά όπως σημείωσε μια Προϊσταμένη αυτό που θέλουν να εξασφαλίσουν αρχικά είναι η θέρμανση.

Γενικά από τις συνεντεύξεις προκύπτει ότι οι προϊσταμένες των νηπιαγωγείων έχουν πολύ καλές σχέσεις με το δήμο και υπάρχει η δέσμευση του δήμου ότι θα γίνουν οι βελτιώσεις που είναι απαραίτητες στα νηπιαγωγεία της πόλης. Χαρακτηριστικά μια προϊσταμένη αναπληρώτρια από σχολείο που ανήκει γεωγραφικά στο δήμο Αγράφων μας τόνισε και μας ζήτησε να αναφερθεί στην εργασία ότι από την πρώτη στιγμή τα προβλήματα που είχε λύθηκαν και ότι σε όποιο πρόβλημα ο δήμος άμεσα δίνει λύση.

«Έεε... θα μιλήσω πρώτα για τους εσωτερικούς χώρους... μπορώ να πω ότι είναι ασφαλείς παρόλο που τα παράθυρα από τη μια πλευρά του σχολείου βρίσκονται σε υψομετρική διαφορά με το δρόμο... υπάρχουν κάποια μέτρα... θα πρέπει εμείς οι εκπαιδευτικοί να είμαστε σε μεγάλη προσοχή να μην πάνε τα παιδιά στο παράθυρο γιατί είναι επικίνδυνο. Από την άλλη πλευρά δεν υπάρχει κανένας κίνδυνος για την άλλη αίθουσα. Οι δύο αίθουσες από τις τρεις θέλουν προσοχή και το μπάνιο. Όσον αφορά τον εξωτερικό χώρο, είναι κοινός με το δημοτικό. Εκεί δεν ενδείκνυται για τα νήπια γιατί είναι όλος ο εξωτερικός χώρος είτε στρωμένος με πέτρες ή τσιμεντοστρωμένος. Είναι επικίνδυνο, χρειάζεται και εκεί προσοχή, δεν υπάρχει παιδική χαρά με το κατάλληλο δάπεδο, παρότι το έχουμε ζητήσει επανειλημμένα από το δήμο, ένα μέρος της αυλής να μας το προετοιμάσει σωστά για να βγαίνουμε έξω να παίζουμε. Για την ώρα δεν έχει γίνει κάτι. Μπορώ να πω ότι είναι επικίνδυνα έξω». (Προϊσταμένη νηπιαγωγείου, [ΠΝ9], μόνιμη, 28 χρόνια υπηρεσίας)

«Τώρα τελευταία προέκυψε... λόγω του μεγάλου αριθμού των παιδιών ... χρειαζόμαστε χωριστό προαύλιο χώρο. Δεν προλαβαίνουμε... τελευταία τώρα μας κάνανε, μας ξεχώρισαν με δέντρα το χώρο ακόμα όμως δεν είναι ασφαλής. Τα δέντρα είναι μικρά. Αυτοί υπολογίζουν ότι τα δέντρα θα μεγαλώσουν και θα κλείσουν το χώρο και θα υπάρχει ο χώρος που θα μπορούμε να τα κρατήσουμε τα νήπια. Τα δέντρα δηλαδή θα έχουν το ρόλο του φράχτη, επέλεξαν αυτό τον τρόπο. Ζητήσαμε βέβαια και διαμόρφωση της αυλής επιπλέον... αλλά εντάξει μας είπαν ένα ένα. Θα θέλαμε να έχουμε περισσότερο χώρο διαλλείματος μέσα, γιατί εμάς το διάλλειμα πόσον καιρό είναι εδώ.... Δεν είναι επαρκής για 50 παιδιά αυτός ο διάδρομος ο εσωτερικός. Μόνο αυτό το διάλλειμα μέσα και έξω είναι λίγο πρόβλημα. Έχει μεγάλη αυλή το δημοτικό, αλλά δεν μπορούμε να τα έχουμε σε

κοινό διάλειμμα, την ώρα που βγαίνουν τα παιδιά του δημοτικού εμείς πρέπει να μπορούμε μέσα. Όταν βγει όλο το σχολείο διάλειμμα έχουμε πρόβλημα. Πάμε σε αυτό το χωριστό κομμάτι, το οποίο δεν έχει ακόμη σκιερά μέρη και η περιφραγή αυτή που λέμε δεν είναι ασφαλής ακόμη». (Προϊσταμένη νηπιαγωγείου, [ΠΝ12], μόνιμη, 31 χρόνια υπηρεσίας)

Οι απόψεις της Σχολικής Συμβούλου και του Διευθυντή Εκπαίδευσης για την κτιριακή και υλικοτεχνική υποδομή συνταυτίζονται σε γενικές γραμμές με τις Προϊσταμένες αν και η Σχολική Σύμβουλος έχει πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τα νηπιαγωγεία της πόλης.

«Για τα νηπιαγωγεία εντός της πόλης στο Καρπενήσι, έχω παρατηρήσει ότι είναι άρτια όσον αφορά και τα μέσα που διαθέτουν και τους χώρους και η υποδομή γενικά. Είναι καινούρια κτίρια με άνεση χώρου, έχουν και αίθουσες διδασκαλίας και αίθουσες δραστηριοτήτων. Θεωρώ και για την υλικοτεχνική τους υποδομή είναι σε πάρα πολύ καλό επίπεδο. Από κει και πέρα δυστυχώς δεν έχω εικόνα καλή όσον αφορά τα νηπιαγωγεία που βρίσκονται στα ορεινά χωριά του νομού. Στη Φουρνά ας πούμε πάλι εκεί συνάντησα ένα καλά οργανωμένο νηπιαγωγείο με λιγότερο βέβαια υλικό, όσον αφορά το παιδαγωγικό υλικό και τα μέσα αλλά πάλι υπάρχει και ηλεκτρονικός υπολογιστής και υπάρχει η δυνατότητα να είναι σε επικοινωνία με τα άλλα σχολεία. Ένα κτίριο και αυτό άρτιο με χώρους με άνεση. Στα άλλα χωριά τα μικρότερα ξέρω ότι κάποια σχολεία συστεγάζονται με το δημοτικά σχολεία, με μονοθέσια δημοτικά σχολεία στον ίδιο χώρο. Και ξέρω ότι έχουν κάποιες ελλείψεις όσον αφορά το παιδαγωγικό τους υλικό, ίσως και τα μέσα. Ξέρω ότι έχουν και σύνδεση με το διαδίκτυο και υπολογιστές ώστε να μπορούν να έχουν την επικοινωνία, την ενημέρωση που χρειάζεται. Αυτά... εκεί βέβαια υπάρχουν και άλλα θέματα λιγάκι... όσον αφορά τη δυνατότητα να παρέχουμε σ' αυτά επιπλέον υπηρεσίες, δομές που στηρίζουν τα παιδιά που έχουν κάποιες δυσκολίες. Αυτό είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα τα παιδιά που κατοικούν σε απομακρυσμένα ορεινά χωριά της Ευρυτανίας». (Στέλεχος, [ΣΤ1], μόνιμη, 23 χρόνια υπηρεσίας)

Η γεωγραφική θέση των νηπιαγωγείων θεωρούν οι Προϊσταμένες ότι φαίνεται να παίζει κάποιο ρόλο στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Οι Προϊσταμένες των χωριών νιώθουν ότι λείπουν τα ερεθίσματα, καθώς τα χωριά αυτά είναι απομονωμένα. Πολλές φορές ανέφερε μια εκπαιδευτικός ενός απομακρυσμένου χωριού χρειάζονται ένα βιβλίο να αγοράσουν ή να ψάξουν για ένα παραμύθι και αυτό δεν είναι εφικτό καθώς δεν υπάρχει βιβλιοπωλείο. Σημειώνει πως η αίσθηση του παραμυθιού μέσω του βιβλίου δεν έχει σχέση με αυτή μέσω διαδικτύου. Τα πολιτισμικά ερεθίσματα είναι λίγα (δεν μπορούν να παρακολουθήσουν μια θεατρική παράσταση ή να επισκεφτούν κάποιο μουσείο) και έχουν αντίκτυπο στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Αναγνωρίζουν ωστόσο τη σημασία της ύπαρξης του φυσικού περιβάλλοντος και δίνουν στο διδακτικό τους έργο έμφαση σε περιβαλλοντικές δράσεις. Τα νήπια είναι περισσότερο σκληραγωγημένα και έχουν τη δυνατότητα να παίζουν περισσότερο. Ωστόσο και μια προϊσταμένη από την πόλη αναφέρει πως και

στην πόλη του Καρπενησίου τα ερεθίσματα δεν είναι αυτά που θα ήθελαν και έβαλε και την παράμετρο του καιρού που δυσκολεύει την κατάσταση.

«Γενικά τα σχολεία αυτά σε αυτές τις περιοχές είναι σχολεία ανάγκης. Έχουμε βέβαια τη φύση κοντά μας και ότι όλο αυτό μας προσφέρει ένα πλούσιο φυσικό περιβάλλον και αυτό είναι σημαντικό γιατί η φύση είναι ένα μεγάλο σχολείο. Αλλά στερούμαστε άλλα περιβάλλοντα μάθησης, άλλες εμπειρίες και άλλες παραστάσεις». Προϊσταμένη νηπιαγωγείου, [ΠΝ2], μόνιμη, 31 χρόνια υπηρεσίας)

«Μέσα στο νηπιαγωγείο η δουλειά μπορεί να γίνει η ίδια αλλά υστερούμε στο κομμάτι των επισκέψεων, των εκδηλώσεων, βέβαια είναι κάτι προγράμματα άγονης γραμμής που έρχονται κατά καιρούς κάποιιοι εδώ, αλλά δεν είναι το ίδιο». Προϊσταμένη νηπιαγωγείου, [ΠΝ3], αναπληρώτρια, 5 χρόνια υπηρεσίας)

«Στο συγκεκριμένο νηπιαγωγείο, η γεωγραφική του θέση είναι πολύ σημαντική διότι εξυπηρετεί μαθητές από 4 χωριά. Αν και σε χωριό το συγκεκριμένο νηπιαγωγείο δε θεωρώ ότι υπολείπεται σε πολλά πράγματα. Απλά δεν έχουμε την ευκαιρία να δούμε παραστάσεις, μουσεία... να έχουμε πολιτιστικά ερεθίσματα... λείπουν τέτοια πράγματα. Όσον αφορά την θέση του στο χωριό, είναι επίσης σημαντική γιατί βρίσκεται κοντά στην εκκλησία, στο γήπεδο όπου πραγματοποιούνται περίπατοι και στον κεντρικό δρόμο». (Προϊσταμένη νηπιαγωγείου, [ΠΝ4], αναπληρώτρια, 6 χρόνια υπηρεσίας)

«Κοίτα... εντάξει... αναλογικά για τον τόπο που είμαστε και τον πληθυσμό, έχει λίγες επιλογές αλλά αν τις εκμεταλλευτείς με το σωστό τρόπο ...ναι αυτή τη στιγμή μου έρχονται στο μυαλό δυο –τρία μουσεία: το Λαογραφικό στο Μεγάλο Χωριό, το Μικρό Μουσείο Εκπαίδευσης στο Βουτύρω, τα εκθέματα φυσικής ιστορίας που είναι στο ΤΕΙ Καρπενησίου αλλά εγώ θα πήγαινα τα παιδιά και σε άλλα μέρη που δεν είναι μουσεία. Θα τα πήγαινα στην Πυροσβεστική, θα τα πήγαινα στην Αστυνομία, στη Φιλαρμονική, έχουμε κάνει τέτοιες εκδρομές. Έχουμε πάει και στο Ταχυδρομείο... απλά πράγματα που και πάλι περιμένουμε αυτές τις καλές μέρες που έχουμε στη διάθεσή μας για να τα κάνουμε όσο καλύτερα μπορούμε». (Προϊσταμένη νηπιαγωγείου, [ΠΝ13], μόνιμη, 7 χρόνια υπηρεσίας)

Οι απόψεις της Σχολικής Συμβούλου και του Διευθυντή Εκπαίδευσης κινούνται πάνω κάτω στο ίδιο μήκος κύματος. Βάζουν όμως κάποιους προβληματισμούς και διαφορετικές παραμέτρους. Ο ένας είναι ότι ένα νηπιαγωγείο με ένα μαθητή δεν μπορεί να εξασφαλίσει τους στόχους της κοινωνικοποίησης. Επίσης, υπάρχει δυσκολία με τη μετακίνηση των μαθητών που πρέπει να διανύσουν μεγάλες αποστάσεις. Ωστόσο, σημαντικός είναι ο συμβολισμός της ύπαρξης νηπιαγωγείου σ' αυτές τις περιοχές καθώς διαμορφώνει στους γονείς μια κουλτούρα φοίτησης των παιδιών τους στο νηπιαγωγείο.

«Ναι... είναι καθοριστικός ρόλος και η γεωγραφική θέση δεδομένου ότι πλέον δεν μπορούμε να μιλάμε σαν μη υποχρεωτική την προσχολική αγωγή. Ακόμα και σ' αυτές τις απομακρυσμένες περιοχές και δύσβατες υπάρχει το νηπιαγωγείο σαν νηπιαγωγείο σαν κτίριο διαπερνάει στη συνείδηση και την κουλτούρα ακόμα και του πιο απλού ανθρώπου και γονέα ότι υπάρχει η αναγκαιότητα για φοίτηση των παιδιών του στην προσχολική αγωγή είτε ως νήπια είτε ως προνήπια. Επομένως η γεωγραφική θέση έστω και αν είναι απομακρυσμένη ή σε νησιωτική περιοχή, είτε σε δύσβατη περιοχή, είτε σε παραμεθόριο περιοχή τη θεωρώ ότι είναι αναγκαία και ότι παίζει σπουδαίο ρόλο στο να διαμορφωθεί τέτοια κουλτούρα και αντίληψη στους γονείς των παιδιών». (Στέλεχος, [ΣΤ2], μόνιμος, 28 χρόνια υπηρεσίας)

Μέσα από τις συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών φάνηκε ότι η ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού στα σχολεία, καθαρίστρια και τραπεζοκόμα, θα διευκόλυνε το εκπαιδευτικό έργο. Θα τους ελευθέρωνε χρόνο ώστε να αφιερωθούν καθαρά στην εκπαιδευτική πράξη. Θεωρούν ότι η υγιεινή είναι το παν. Θα ήθελαν το προσωπικό καθαριότητας να παραβρίσκεται στο χώρο του σχολείου κατά τη διάρκεια λειτουργίας και όχι μετά. Οι Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων πιστεύουν ότι πιο απαραίτητη είναι η ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού σε τμήματα με μεγάλο αριθμό μαθητών και στα ολόημερα ή όταν υπάρχουν μαθητές με δυσκολίες. Μάλιστα μια προϊσταμένη θα ήθελε και γραμματειακή υποστήριξη στο σχολείο της, καθώς έχουν αυξηθεί οι απαιτήσεις. Οι Προϊσταμένες αναγκάζονται να βγουν από τις τάξεις και αφήνουν τα νήπια μόνα τους, χωρίς να το θέλουν για να διεκπεραιώσουν τις δουλειές του γραφείου. Μια νηπιαγωγός σε απομακρυσμένο χωριό ανέφερε πως λείπει γενικά από το χωριό της αλλά και από τα γύρω χωριά σε μεγάλη έκταση η ιατρική περίθαλψη, οπότε σημαντική θεωρεί την ύπαρξη γιατρού ή νοσοκόμας.

«Βάζω την προσωπική μου εργασία, για να μπορέσει το σχολείο να διατηρείται σε καλή κατάσταση και ασφαλές και για τα παιδιά και για τους γονείς που μπαίνουν στο χώρο του νηπιαγωγείου. Φροντίζω ώστε να είναι ελκυστικό και όμορφο το περιβάλλον. Αλλά και αυτό με τη δικιά μου βοήθεια. Δεν επαναπαύομαι στην καθαρίστρια. Όχι ότι δεν κάνει καλά το έργο της απλά πολλή δουλειά περνάει και από τα δικά μου χέρια..... η καθαρίστρια θα έρθει, θα κάνει κάποια πράγματα γρήγορα γρήγορα και θα σηκωθεί να φύγει. Γιατί και τα χρήματα της καθαρίστριας είναι ελάχιστα... 140 ευρώ το μήνα και έρχεται κάθε μέρα για να καθαρίσει ένα σχολείο που είναι 200 τετραγωνικά.... Θα μπορούσε να υπάρχει η κρατική μέριμνα να υπάρχει μια τραπεζοκόμα, να βάζει τα φαγητά στο φούρνο ζεσταθούν, να τα ετοιμάζει και να τα βρίσκουν τα παιδιά έτοιμα, γιατί εμείς τα βάζουμε να ζεσταθούν, εμείς θα τα σερβίρουμε στα παιδιά, είναι έτσι η κουζίνα που δε μας βοηθάει να εμπλέξουμε τα παιδιά σ' αυτό. Θα μπορούσαμε να κάνουν τα παιδιά το σερβιτόρο... είχαμε και τρέιλερ ...Τους είχα φτιάξει καπελάκια, τους είχα φτιάξει ποδιές και κάθε μέρα ...(γελάει) ντυνόntonουσαν βοηθοί και βοηθάγαν τη δασκάλα. Αυτό ήταν βέβαια καλό από άποψη παιδαγωγική γιατί μαθαίνουν τα παιδιά ... Εδώ όμως ο χώρος δε βοηθάει και για να γλιτώσουμε χρόνο το κάνουμε εμείς οι εκπαιδευτικοί». (Προϊσταμένη νηπιαγωγείου, [ΠΝ9], μόνιμη, 28 χρόνια υπηρεσίας)

Οι απόψεις της Σχολικής Συμβούλου αλλά και του Διευθυντή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης είναι προς την ίδια κατεύθυνση της αναγκαιότητας της ύπαρξης βοηθητικού προσωπικού στα σχολεία, καθώς βοηθά στο να υπάρχει ποιοτική εκπαίδευση και γίνεται αναφορά στο μοναδικό νηπιαγωγείο του νομού που έχει βοηθητικό προσωπικό κατά τη διάρκεια λειτουργίας του. Μπαίνει όμως μια παράμετρος: ότι όσοι δουλεύουν στα δημόσια νηπιαγωγεία ακόμα και αν είναι βοηθητικό προσωπικό θα έπρεπε να έχουν ανάλογη εκπαίδευση.

«δεν είμαι της άποψης ότι το βοηθητικό προσωπικό που θα είναι σε ένα νηπιαγωγείο θα είναι ένα ανειδίκευτο βοηθητικό προσωπικό ...Πρέπει να είναι καταρτισμένο, επιμορφωμένο παιδαγωγικά για να μπορεί να λειτουργεί στο ίδιο πλαίσιο με τη νηπιαγωγό. Να μπορεί δηλαδή οι υπηρεσίες που θα προσφέρει να είναι στη σωστή παιδαγωγική κατεύθυνση... να ξέρει τι κάνει ... πώς να φερθεί, πώς να μιλήσει, πώς να διαχειριστεί καταστάσεις στα παιδιά... πώς θα διαχειριστεί το θέμα της σωστής διατροφής, της προετοιμασίας για φαγητό στα παιδιά τα μικρά από ότι μια τραπεζοκόμος σ κάποιον άλλο χώρο εργασίας». (Στέλεχος, [ΣΤ1], χρόνια υπηρεσίας 23)

«Στον παιδικό σταθμό υπάρχει βοηθητικό προσωπικό με την έννοια και της καθαριότητας και της μαγείρισσας. Τα παιδιά και του δημοτικού παιδικού σταθμού και του νηπιαγωγείου, έτσι είναι μαζί. Αυτό το γεγονός το ότι υπάρχει εκεί βοηθητικό προσωπικό συμβάλλει πάρα πολύ και διαμορφώνει και καλό κλίμα και πολύ καλή παρεχόμενη εκπαιδευτική παρουσία». (Στέλεχος, [ΣΤ2], χρόνια υπηρεσίας 28)

Εργασιακή κατάσταση – εμπειρία εκπαιδευτικών

Από τις συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών παρατηρήσαμε ότι από τα νηπιαγωγεία των χωριών, 9 στον αριθμό, τα δυο μόνο λειτούργησαν από της αρχές Σεπτεμβρίου καθώς έχουν μόνιμο εκπαιδευτικό προσωπικό. Το ένα από αυτά στελεχώθηκε στα τέλη Σεπτεμβρίου, αλλά επειδή η νηπιαγωγός που ήταν αναπληρώτρια βγήκε σε άδεια τοκετού, ανεστάλη η λειτουργία του εν λόγω νηπιαγωγείου και τα δυο νήπια που φοιτούσαν σε αυτό μεταφέρθηκαν σε νηπιαγωγείο της πόλης του Καρπενησίου. Τα υπόλοιπα νηπιαγωγεία στα χωριά στελεχώθηκαν στις 19 Οκτώβρη. Από αυτά τα νηπιαγωγεία το ένα έμεινε το Μάιο χωρίς εκπαιδευτικό γιατί η εκπαιδευτικός που ήταν αναπληρώτρια βγήκε σε άδεια τοκετού.

Τα νηπιαγωγεία της πόλης άνοιξαν από την 1^η Σεπτεμβρίου, καθώς έχουν μόνιμο προσωπικό, με ελλείψεις κυρίως στα ολοήμερα τμήματα. Τα κενά τους καλύφθηκαν στις αρχές Οκτώβρη.

«Το δικό μας νηπιαγωγείο αυτή τη χρονιά ... (γελάει) είχε πάρα πολλά προβλήματα όσον αφορά αυτό το κομμάτι. Ήμασταν δύο συνάδελφοι ενώ χρειαζόμασταν τέσσερις το Σεπτέμβρη, γιατί οι άλλες δυο κοπέλες που ήταν εδώ οργανικά έλειπαν με άδεια επαπειλούμενης αποβολής. Μετά το Νοέμβρη μας έστειλαν μια αναπληρώτρια που και εκείνη ήταν εγκυμονούσα, οπότε έφυγε το Δεκέμβρη με άδεια τοκετού. Ήρθε άλλη κοπέλα αναπληρώτρια που ήταν και εκείνη εγκυμονούσα και έφυγε με άδεια το τοκετού το Γενάρη. Οπότε μετά το Μάρτη που γύρισε η πρώτη αναπληρώτρια που είχε φύγει το Δεκέμβριο στελεχωθήκαμε με τρία άτομα πλέον και είμαστε με τρία άτομα αντί για τέσσερα». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ10], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 8)

«...το τμήμα ένταξης στελεχώνεται πάντα μετά τον Οκτώβρη. Η παράλληλη στήριξη, αν εγκριθεί και έρθει... πέρυσι ήρθε το Νοέμβριο, φέτος δεν ήρθε καθόλου και το βοηθητικό προσωπικό μας που ήρθε πρώτη φορά φέτος ήρθε το Δεκέμβριο ... Είχαμε ξεκινήσει με μια ιδιωτική παράλληλη στήριξη από το γονέα... μέχρι το Δεκέμβριο και μετά ήρθε η κοπέλα που διορίστηκε από το κράτος». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ13], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 7)

Ωστόσο, δυο νηπιαγωγεία εντός της πόλης είχαν προβλήματα στελέχωσης καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς, τα οποία καλούνταν οι εκπαιδευτικοί να αντιμετωπίσουν. Στη μια περίπτωση η λύση ήταν η πρόωρη αποχώρηση από το ολοήμερο κάποιων νηπίων, ενώ στην άλλη περίπτωση τα παιδιά του κλασικού τμήματος που έμεινε χωρίς νηπιαγωγό μοιράστηκαν στο άλλο κλασικό τμήμα αλλά και στο ολοήμερο. Υπάρχει μεγάλο πρόβλημα στη στελέχωση και την ασυνέχεια σε σχέση με το προσωπικό. Ως επακόλουθο, για να αντιμετωπιστούν τα κενά, δημιουργούνται τμήματα με μεγάλο αριθμό νηπίων. Ένα από τα νηπιαγωγεία της πόλης είχε προβλήματα στη στελέχωση με το ειδικό εκπαιδευτικό και βοηθητικό προσωπικό, και αν και απευθύνθηκαν σε όλους τους αρμόδιους φορείς- Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας, ΚΕΔΔΥ, Περιφέρεια- δεν ικανοποιήθηκαν οι ανάγκες τους.

Η επιθυμία όλων είναι τα σχολεία να στελεχώνονται νωρίς. Όμως για τις όποιες προσλήψεις αλλά και το πότε αυτές θα πραγματοποιηθούν την ευθύνη έχει το υπουργείο.

«Απλά δεν είναι στην ευχέρεια τη δική μας η πρόσληψη αυτού του προσωπικού».
(Στέλεχος, [ΣΤ2], χρόνια υπηρεσίας 28)

Στα σχολεία του νομού Ευρυτανίας υπάρχει μεγάλο ποσοστό αναπληρωτών εκπαιδευτικών. Το ίδιο ισχύει και για τα νηπιαγωγεία. Οι εκπαιδευτικοί που εργάστηκαν φέτος στα νηπιαγωγεία του νομού ήταν περίπου σε αναλογία 50% μόνιμοι και 50% αναπληρωτές. Διερευνήθηκε κατά πόσον νιώθουν τα στελέχη ότι η παράμετρος μόνιμος ή αναπληρωτής επηρεάζει την ποιότητα της παρεχόμενης προσχολικής αγωγής στα σχολεία. Σύμφωνα με τις απόψεις τους, όταν κάποιος είναι μόνιμος εκπαιδευτικός έχει κάποια πλεονεκτήματα, όπως: το ότι ξέρει το σχολείο που θα εργαστεί, έχει τη σειρά του, το πρόγραμμά του, το υλικό του, γνωρίζει τα παιδιά και γενικά ξέρει τι να περιμένει. Μάλιστα όταν ένα σχολείο έχει μόνιμους εκπαιδευτικούς μπορεί να κάνει πολύ νωρίς τον προγραμματισμό του και να είναι πιο αποδοτική η επιτέλεση εκπαιδευτικού έργου. Από την άλλη θεωρούν πως μπορεί σε κάποιο βαθμό να επηρεάζει τη δουλειά του εκπαιδευτικού, αλλά αν βρει εξοπλισμό και υλικό καλό στα νηπιαγωγεία να ανταπεξέλθει. Η αλλαγή σχολείου μπορεί να τους προσφέρει και νέες ιδέες. Όμως αναγνωρίζουν ότι το να «παίρνεις κάθε χρόνο το υλικό στην πλάτη» δεν είναι ό,τι καλύτερο για το ηθικό των εκπαιδευτικών καθώς δεν μπορούν να χτίσουν σταθερές σχέσεις σε έναν τόπο. Η

συνεργασία μονίμων και αναπληρωτών κρίνεται από όλους πολύ καλή.

Χαρακτηριστικά είναι τα αποσπάσματα που ακολουθούν:

«...πιστεύω ότι ένα προσωπικό μόνιμο σε ένα σχολείο έχει μια συνέχεια στο έργο του και μπορεί να ανταπεξέλθει καλύτερα στις απαιτήσεις του εκπαιδευτικού έργου σε σχέση με έναν αναπληρωτή που χρειάζεται το χρόνο του να γνωρίσει τους γονείς, να γνωρίσει τα παιδιά, να γνωρίσει το σχολείο. τα τελευταία χρόνια που υπάρχουν τρία άτομα που είναι σταθερά, ξεκινάμε από την πρώτη Σεπτεμβρίου πολύ δυναμικά... Βάζουμε τις βάσεις και δίνουμε τις κατευθυντήριες γραμμές απ' τις πρώτες μέρες. Αυτό δεν είναι εφικτό όταν ο άλλος θα έρθει τέλη Σεπτεμβρίου, αρχές Οκτωβρίου. ... είναι ένα μειονέκτημα όταν ο άλλος είναι αναπληρωτής και είναι αναγκασμένος κάθε χρονιά να αλλάζει σχολείο και μέρος». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ9], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 28)

«Εντάξει μέχρι τώρα τα κορίτσια όλα ήταν καλά. Αλλά έτυχε και περίπτωση που με το ένα πόδι ήταν εδώ και με το άλλο... αλλά λογικό είναι αν το σκεφτείς αν η ζωή σου είναι έτσι για χρόνια ...να μην ξέρεις που θα είσαι την επόμενη χρονιά». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ12], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 31)

«Μμμμ... δεν μπορώ... δε μου έχουν δείξει οι συνάδελφοι αναπληρωτές αρνητικά στοιχεία, ότι ενδιαφέρονται λιγότερο από τους μόνιμους. Απλά αυτό που βλέπω από τους συναδέλφους που έχουν μια άλλη σχέση εργασίας από τη δική μας τη μόνιμη εννοώ είναι ότι και οι ίδιοι νιώθουν μια ματαίωση για αυτά που κάνουν καθώς δεν μπορούν να χτίσουν σταθερές σχέσεις και με τους μαθητές πιο πολύ. Σταθερές σχέσεις χρειαζόμαστε ακόμα πιο πολύ κυρίως όταν έχουμε μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ13], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 7)

Τα διοικητικά στελέχη θεωρούν ότι προσαρμόζονται εν τέλει λόγω των καλών υποδομών που βρίσκουν και του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά θα περίμεναν να είναι καλύτερα καταρτισμένες οι νέες συνάδελφοι στο κομμάτι των καινοτόμων προσεγγίσεων, των νέων διδακτικών μεθόδων, της χρήσης της νέας τεχνολογίας. Ωστόσο αναγνωρίζουν ότι υπάρχουν δυσκολίες στο να εργάζεται κάποιος με ελαστικές σχέσεις εργασίας (αναπληρωτής: τακτικού ή μέσω ΕΣΠΑ για τα ολόημερα).

«Βεβαίως, η ανασφάλεια η επαγγελματική, δηλαδή, όταν είσαι σε μια θέση εργασίας για συγκεκριμένους μήνες και τον επόμενο μήνα είναι αμφίβολο αν θα εργαστείς ή όχι, που θα είσαι, που θα βρεθείς σε ποιο τόπο, δεν προλαβαίνεις να εδραιωθείς, πάνω που αρχίζεις και δημιουργείς κάποιες σχέσεις και εντοπίζεις τον εαυτό σου, βάζεις τον εαυτό σου σε μια κοινωνική ομάδα, σε ένα κοινωνικό περίγυρο, πάλι απομακρύνεσαι από αυτό και μάλιστα βιαίως και με μεγάλη ανασφάλεια. Στον ψυχισμό λειτουργούν αλλά νομίζω πως δε θα έπρεπε να λειτουργούν. Πιστεύω ότι ένας εκπαιδευτικός αυτά θα πρέπει να τα αντιπαρέρχεται. Μαθαίνει να τα διαχειρίζεται». (Στέλεχος, [ΣΤ1], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 23)

Βασικό ζήτημα, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνά μας είναι το ζήτημα της επιμόρφωσης. Θεωρούν ότι ήταν είναι και θα είναι ζωτικής σημασίας και σημαντική για την επαγγελματική τους ανάπτυξη. Εκφράζουν ένα έντονο προβληματισμό καθώς τα επιμορφωτικά σεμινάρια και

ΠΕΚ γίνονται στη Λαμία. Οι αποστάσεις είναι μεγάλες. Έτσι οι εκπαιδευτικοί των χωριών κυρίως της Ευρυτανίας δεν μπορούν να τα παρακολουθήσουν, καθώς δεν υπάρχουν συγκοινωνίες που να τους εξυπηρετούν σε μια τέτοια περίπτωση και ο δρόμος είναι αρκετά επικίνδυνος. Έτσι υπάρχουν συνάδελφοι που νιώθουν να έχουν ελλείμματα στο κομμάτι της επιμόρφωσης και βλέπουν ανισότητα σ' αυτή την κατάσταση. Κάποια ανέφερε ότι δεν μπορεί να επιμορφωθεί στις ΤΠΕ καθώς είναι μακριά από τα κέντρα επιμόρφωσης. Όσοι θέλουν να συμμετέχουν σε επιμορφώσεις έχουν να καλύψουν οδοιπορικά και διανυκτερεύσεις. Το κόστος για να μετακινηθεί κάποιος με ταξί είναι μεγάλο κυρίως για τα χωριά που είναι απομακρυσμένα και δεν τα καλύπτει η συγκοινωνία.

Μάλιστα σύμφωνα με την άποψη της Σχολικής Συμβούλου οι επιμορφώσεις πρέπει να είναι υποχρεωτικές, τακτικές και θα πρέπει να πραγματοποιούνται ανά κάποια χρόνια υπηρεσίας. Πρέπει να υπάρξει συνεργασία με το ΙΕΠ, τους σχολικούς συμβούλους, τους συλλόγους εκπαιδευτικών για να συμφωνήσουν το πώς θα γίνονται οι επιμορφώσεις, μέσα από ποια διαδικασία και ποια υλικό. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να επιμορφώνονται στις νέες εκπαιδευτικές θεωρίες, στις εκπαιδευτικές μεθόδους, στις νέες τεχνολογίες και στην ένταξή τους και στη διαχείριση στην τάξη, στη διαχείριση μαθησιακών δυσκολιών ή στην εδραίωση σχέσεων με τους γονείς. Η παιδαγωγική είναι δυναμική επιστήμη και το αρχικό πτυχίο δεν επαρκεί.

Ένα άλλο ζήτημα που έθεσε ο Διευθυντής Εκπαίδευσης είναι ότι η Ευρυτανία δεν έχει καλό δίκτυο ώστε να υποστηριχτούν μαθήματα εξ αποστάσεως τα οποία γίνονται και μέσω ήχου και μέσω εικόνας. Αυτό δυσκολεύει την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που βρίσκονται στα απομακρυσμένα χωριά.

«Ναι. Ναι χρειαζόμαστε επιμόρφωση. Εγώ νιώθω ότι στη φάση που βρίσκομαι χρειάζομαι επιμόρφωση. Και ας πούμε για παράδειγμα εδώ θέλω να κάνω το Α και Β επίπεδο στις ΤΠΕ και δεν μπορώ να το κάνω. Δεν μπόρεσα δηλαδή να κάνω τίποτα..... Όλα στο Καρπενήσι γίνονται όλα.... όλα... όλα». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ1], μόνιμη, 12 χρόνια υπηρεσίας)

«Η επιμόρφωση δεν είναι μόνο σημαντική για την επαγγελματική μας ανάπτυξη αλλά και αναγκαία. Δυστυχώς όμως οι όποιες επιμορφωτικές ημερίδες που γίνονται,δεν μπορούμε να τα παρακολουθήσουμε πέραν των υποχρεωτικών λόγω της μακρινής απόστασης από τον τόπο που γίνονται. Είναι ένα πρόβλημα αυτό» (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ2], μόνιμη, 31 χρόνια υπηρεσίας)

«Η επιμόρφωση ναι είναι σημαντική... και έχουμε προβλήματα. ...από τα Κέδρα ή το Ραπτόπουλο η συνάδελφος το πρωί, θα πρέπει να πληρώσει και διανυκτέρευση εκτός από τα έξοδα μετακίνησης είναι δύσκολα και αν δεν έχει μεταφορικό μέσο θα πρέπει να χρησιμοποιήσει μεταφορικό μέσο και πάλι δε φτάνει θα πρέπει να πληρώσει διανυκτέρευση. Για να φτάσει πάλι στον τόπο της το βράδυ πάλι τα ίδια». (Προϊσταμένη, [ΠΝ12], μόνιμη, 31 χρόνια υπηρεσίας)

« Η οποία απέχει μία ώρα και προσπαθούμε να τα παρακολουθούμε με τους συναδέλφους και φέτος πήγαμε σε δυο – τρία, αν και οι συνθήκες δε μας βοήθησαν. Έχει τύχει να γυρίσουμε με πολλή ομίχλη, με πολλή βροχή να κατέβουμε στην Λαμία να παρακολουθήσουμε ένα σεμινάριο και να γυρίσουμε πάλι το βράδυ πάλι με πολλή βροχή και άσχημες καιρικές συνθήκες. Οπότε ναι αυτό δε μας βοηθάει. Σκέψου ότι δυσκολευόμαστε εμείς εδώ από την πόλη, πόσο μάλλον τα χωριά της Ευρυτανίας που είναι από τη Δυτική πλευρά. Οι συνάδελφοι αυτοί δυσκολεύονται να παρακολουθήσουν ακόμα και τα σεμινάρια που γίνονται με έδρα το Καρπενήσι. Πόσο μάλλον ένα σεμινάριο με έδρα τη Λαμία. Εκεί τους είναι σχεδόν απαγορευτικό. Τους αποκλείει. Είναι άδικο». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ13], μόνιμη, 7 χρόνια υπηρεσίας)

«...εγώ εκτιμώ πάρα πολύ και το έχω πει και δε θα σταματήσω να το λέω, το ότι στις προαιρετικές επιμορφωτικές ημερίδες που έκανα όλο αυτό το χρόνο, μία φορά το μήνα, με μεγάλη χαρά και έκπληξη έβλεπα τις συναδέλφισσες να έρχονται σε απογευματινά προαιρετικά σεμινάρια για να επιμορφωθούν και να γυρίζουν βράδυ να ανεβαίνουν τον Τυμφρηστό και βράδυ και χειμώνα. Αυτό για μένα... θέλει το σημειώνω δηλαδή και είναι κάτι άξιο λόγου που δείχνει την ανάγκη τους για επιμόρφωση... Αυτό που είναι ζωτικής σημασίας είναι η διαπροσωπική επαφή, η ανταλλαγή εμπειριών, η αλληλεπίδραση, η ανατροφοδότηση, νέες ιδέες από εκπαιδευτικούς που εφαρμόζονται στην τάξη, τεκμηριωμένες προτάσεις. Νομίζω πιο πολύ εκεί υπάρχει ανάγκη». (Στέλεχος, [ΣΤ1], μόνιμη, 23 χρόνια υπηρεσίας)

Μαθητικό δυναμικό – πρόγραμμα σπουδών και μάθηση

Σύμφωνα με τις ίδιες τις Προϊσταμένες όλα τα παιδιά που είναι εγγεγραμμένα παρακολουθούν το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου ανελλιπώς. Ελάχιστες είναι οι εξαιρέσεις που μπορεί να απουσιάσουν περιοδικά. Κάποια προνήπια που φοιτούν πρώτη χρονιά στο νηπιαγωγείο μπορεί να απουσιάσουν γιατί αρρωσταίνουν πιο εύκολα. Τα προνήπια που μένουν σε άλλα χωριά που δεν έχει νηπιαγωγείο και δεν δικαιούνται μεταφορά, επειδή η φοίτησή τους δεν είναι υποχρεωτική, μπορεί να έχουν απουσίες. Λίγες είναι και οι περιπτώσεις παιδιών αλλοδαπών που μπορεί να απουσιάσουν για ένα μικρό διάστημα, περίπου ενός μήνα, για να επισκεφτούν τις πατρίδες τους. Χαρακτηριστικά όπως αναφέρθηκε από μια προϊσταμένη τα παιδιά της τάξης της φοιτούν στο νηπιαγωγείο χωρίς απουσίες αν και μετακινούνται 60 χιλιόμετρα τη μέρα. Αγαπούν το σχολείο γιατί είναι κάτι μη δεδομένο γι' αυτά.

Οι εγγραφές στα δημόσια νηπιαγωγεία του νομού παραμένουν σταθερές και δεν υπάρχουν σοβαρές αυξομειώσεις τα τελευταία χρόνια. Έξι Προϊσταμένες μας ανέφεραν ότι οι εγγραφές τους κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα τα τελευταία

χρόνια, τρεις Προϊσταμένες ότι έχουν αύξηση στις εγγραφές, μία έκανε λόγο για μείωση, μια δεν γνώριζε τι γινόταν τις προηγούμενες χρονιές και δύο ανέφεραν πως τα νηπιαγωγεία λόγω έλλειψης εγγραφών νηπίων ήταν σε αναστολή. Εδώ πρέπει να σημειωθεί πως αν σε κάποιο νηπιαγωγείο ήταν εγγεγραμμένα μόνο παιδιά δεύτερης νηπιακής ηλικίας, αναστέλλονταν η λειτουργία του νηπιαγωγείου, καθώς η φοίτηση των προνηπίων δεν είναι υποχρεωτική. Το θετικό είναι ότι όταν υπάρχει σε κάποιο νηπιαγωγείο ένα νήπιο, τα προνήπια που έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον φοιτούν όλα. Η σταθερότητα των εγγραφών τα τελευταία χρόνια επιβεβαιώθηκε και από το Διευθυντή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του νομού Ευρυτανίας.

Όσον αφορά στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που εφαρμόζεται στα νηπιαγωγεία οι Προϊσταμένες πιστεύουν ότι είναι ποιοτικό, συνεκτικό και ενιαίο, προωθεί τη συνεργατική μέθοδο διδασκαλίας και τη βιωματική προσέγγιση της γνώσης. Σέβεται το ρυθμό ανάπτυξης του κάθε παιδιού και δίνει έμφαση στην κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη του. Στα εκπαιδευτικά προγράμματα που εφαρμόζονται δίνεται έμφαση στις καινοτόμες δράσεις αλλά και στην επαφή με τη φύση, όπως και στο άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία. Σημαντική είναι η χρήση των νέων τεχνολογιών που προωθείται μέσα από τα προγράμματα σπουδών σύμφωνα με τους ερωτώμενους. Δεν παρέλειψαν να σημειώσουν τα οφέλη από την ενεργό συμμετοχή των παιδιών που προωθείται στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, αν και τονίζουν ότι στα ορεινά χωριά με μικρό αριθμό μαθητών είναι δύσκολο να δημιουργηθούν ομάδες και να υπάρξει ενεργός δράση από μέρους των νηπίων. Ένα στοιχείο που τόνισαν όλοι σχεδόν οι εκπαιδευτικοί είναι ότι το πρόγραμμα σπουδών για το νηπιαγωγείο διακρίνεται για την ευελιξία του. Συνοπτικά διαφαίνεται ότι οι Προϊσταμένες αναφέρονται στο ΔΕΠΠΣ και στους τομείς που αυτό έχει.

«Μμμμμ.... τα ποιοτικά χαρακτηριστικά..... Με δυσκολεύεις.... Το πρόγραμμά μας προσπαθεί να καλύψει όλους τους τομείς που αφορούν το παιδί και γλώσσα και μαθηματικά, κοινωνικές επιστήμες, που τις θεωρώ πολύ σημαντικές, φυσικές επιστήμες, τον τομέα της φυσικής ανάπτυξης του παιδιού, τη φυσική αγωγή, το αισθητικοκινητικό κομμάτι του. Θεωρώ ότι είναι ποιοτικό πρόγραμμα αυτό όπως έχει εφαρμοστεί και εφαρμόζεται σύμφωνα με το ΔΕΠΠΣ στο νηπιαγωγείο». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ13], γυναίκα, μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 7)

Ενώ οι Προϊσταμένες αναφέρονται στο πρόγραμμα που από το 2003 εφαρμόζεται στα νηπιαγωγεία, η Σχολική Σύμβουλος, σε αντίθεση με τις

Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων, δίνει έμφαση στο πρόγραμμα του 2011⁴ που ποτέ δεν εφαρμόστηκε επίσημα, υπάρχει όμως ακόμα σε ηλεκτρονική μορφή, αν και χωρίς τις διορθώσεις που θα προέκυπταν από την πιλοτική εφαρμογή του. Κάνει χρήση των όρων μαθησιακές περιοχές και τονίζει την ευελιξία που μπορεί ο εκπαιδευτικός να έχει μέσω του προγράμματος και τονίζει την έμφαση που πρέπει να δοθεί στην προσωπική ανάπτυξη του παιδιού και στην κατάκτηση των δεξιοτήτων.

«Τώρα αναλυτικό πρόγραμμα στο νηπιαγωγείο ακριβώς δεν υπάρχει. Υπάρχει ένα πρόγραμμα σπουδών. Υπάρχει μια γενική κατεύθυνση όσον αφορά τις έννοιες σε γνωστικές περιοχές ή μαθησιακές περιοχές, όπως λέμε τώρα. Βεβαίως έχουν ενταχθεί μέσα ...δηλαδή χοντρικά οι τομείς που λέγαμε παλιά, οι γνωστικές περιοχές, μαθησιακές ενότητες, είναι πάνω κάτω τα ίδια, δηλαδή η γλώσσα, μαθηματικά, το κοινωνικό περιβάλλον που λέγαμε παλιά, τώρα έχουμε και την προσωπική ταυτότητα, έχουμε το περιβάλλον, την τεχνολογία. Η τεχνολογία βέβαια είναι των τελευταίων δεκαετιών, δεν ήταν παλιότερα, όταν εγώ, δηλαδή, σπούδαζα και ξεκίνησα να δουλεύω δεν υπήρχε αυτό το κομμάτι. Αλλά και τότε λέγαμε τεχνολογία τη φωτογράφιση ή τη μαγνητοφώνηση, τη βιντεοσκοπήση, με άλλα μέσα αλλά γινότανε. Ε... το πρόγραμμα σπουδών θεωρώ ότι έχει αναπτυχθεί έτσι ...περισσότερο από ότι παλιότερα κάνει πολύ συγκεκριμένες προτάσεις και είναι ένα καλό εργαλείο για τις νηπιαγωγούς και για να επιμορφωθούν, διαβάζοντας τα λίγο αυτοεπιμορφώνονται τρόπον τινά, με την έννοια ότι τους δίνεται πιο σαφής εικόνα για το τι μπορούν να κάνουν και το τι μπορεί να γίνει με τα παιδιά. Θέλει δουλειά το πρόγραμμα σπουδών. Θεωρώ ότι ένα ποιοτικό του χαρακτηριστικό είναι η ευελιξία του και η ανοιχτότητά του. Είναι ανοιχτό σε όλα σου λέει ότι θέλουμε τα παιδιά να κατακτήσουν δεξιότητες, δίνουν μεγάλη έμφαση στις δεξιότητες και αυτό για μένα είναι πολύ σημαντικό το ότι κοιτάζει το παιδί σαν πρόσωπο σαν προσωπικότητα με ικανότητες και στο γνωστικό κομμάτι αλλά η έμφαση αυτή που δίνει στο υποκείμενο για μένα είναι ένα από τα ποιοτικά του χαρακτηριστικά». (Στέλεχος, [ΣΤ1], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 23)

Όπως διαφαίνεται και από τα παραπάνω αποσπάσματα τα προγράμματα είναι σχεδιασμένα πολύ καλά αλλά στην πράξη υπάρχουν δυσκολίες, που προκύπτουν από το μεγάλο αριθμό μαθητών ή την κακή υλικοτεχνική υποδομή και κτιριακή υποδομή (μικρές αίθουσες), ή την έλλειψη βοηθητικού προσωπικού. Από την ανάλυση των συνεντεύξεων προκύπτει ότι περισσότερο τονίζουν την έλλειψη μέσων για την υλοποίηση του προγράμματος σπουδών. Άλλοι παράγοντες που δυσκολεύουν: ότι δεν επαρκεί ο χρόνος στο πρωινό τμήμα για όλα όσα πρέπει να γίνουν, ότι δεν έχουν τη δυνατότητα οι εκπαιδευτικοί να πραγματοποιήσουν μια επίσκεψη και να ενισχύσουν ένα θέμα με το οποίο ασχολούνται. Άλλος παράγοντας που αναφέρθηκε ήταν η έλλειψη γνώσης υπολογιστών αλλά και η μη πρόσβαση στο διαδίκτυο. Επίσης, μια προϊσταμένη αναφέρθηκε στο ότι η εφαρμογή του προγράμματος μπορεί να επηρεάζεται και από τα διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα που προέρχονται

⁴ <http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps>

οι μαθητές και πολλές φορές είναι ανομοιογενή. Σ' αυτές τις περιπτώσεις όταν η τάξη απαρτίζεται από πολλά και διαφορετικά βιώματα παιδιών είναι δύσκολο για τον εκπαιδευτικό να κάνει συγκερασμό όλων αυτών σε μια κοινή βάση ώστε να ξεκινήσει να δουλεύει με τα παιδιά αυτά. Τέλος, μια εκπαιδευτικός έκανε λόγο για ύπαρξη στερεοτύπων πχ να κάνουμε γιορτές στο νηπιαγωγείο. Ωστόσο ειπώθηκε πως αν έχει κανείς θέληση μπορεί να τα καταφέρει.

«Μπορεί να είναι διαφορετική η σύσταση των νηπίων προνηπίων αλλά μπορεί να υπάρχουν και διαφορές στα βιώματά τους. Κάποια μπορεί να μην ξέρουν στοιχειώδη πράγματα, πράγματα αυτονόητα. Είχα ένα κοριτσάκι που δεν ήξερε τι θα πει το συγγνώμη. Μου λέει: «Κυρία τι είναι το συγγνώμη, γιατί να ζητήσω συγγνώμη;». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ10], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 8)

«Υπάρχουν πιο ουσιαστικά πράγματα. Πέρυσι να σου πω ένα χαρακτηριστικό δεν κάναμε γιορτή το καλοκαίρι. Επιλέξαμε να μην κάνουμε γιορτή το καλοκαίρι και κάναμε μια φιέστα, θα την έλεγα έτσι, αντί για γιορτή με παιχνίδια για τα παιδιά. Ήρθανε το απόγευμα, έπαιζαν τα παιδιά με τους γονείς τους και είχαμε ετοιμάσει και ένα μικρό φιλανθρωπικό παζάρι, με πράγματα που είχαν φτιάξει τα παιδιά. Τα έσοδα πήγαν στο σύλλογο των γονέων ΑΜΕΑ Καρπενησίου. Ήταν κάτι εναλλακτικό ... έδωσε την ευκαιρία να μη σπαταλήσουμε το χρόνο μας σε πρόβες τον Ιούνιο κτλ και να αφιερωθούμε πραγματικά σε ένα πρόγραμμα το οποίο άρεσε πάρα πολύ Οπότε ναί ένας παράγοντας που δυσκολεύει είναι οι νόρμες που βάζουμε εμείς οι νηπιαγωγοί ότι σώνει και καλά πρέπει να ακολουθούμε κάποια πράγματα... .. Θα ξεκλειδώσουμε και εμείς οι εκπαιδευτικοί και τα παιδιά και θα γίνει το σχολείο, δηλαδή, θα μπει λίγο το σχολείο στην κοινωνία που λέμε, βασικά θα γίνει ένα πιο ουσιαστικό σχολείο. Οι γονείς πέρυσι ήταν ευχαριστημένοι που αφιερώσαμε το χρόνο μας σε αυτό το πρόγραμμα και υπήρξαν θετικά σχόλια». Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ13], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 7)

Όπως ανέφεραν οι ερωτώμενοι, η επιτυχής εφαρμογή πολλές φορές του προγράμματος εξαρτάται και από τον αριθμό του μαθητικού δυναμικού που έχουν στην τάξη. Ωστόσο στα νηπιαγωγεία του νομού οι Προϊσταμένες ανέφεραν ότι δεν έχουν παιδιά με ειδικές ανάγκες, αλλοδαπά, ή παιδιά από μειονεκτούσες ομάδες που να επηρεάζουν το εκπαιδευτικό κλίμα και την εκπαιδευτική πράξη. Εννέα Προϊσταμένες ανέφεραν πως δεν επηρεάζονται από αυτές τις κατηγορίες μαθητών καθώς δεν έχουν. Τρεις ανέφεραν πως αν και έχουν αλλοδαπούς μαθητές, έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα και δεν υπάρχουν προβλήματα καθώς έχουν αφομοιωθεί πλήρως. Ενώ μια ανέφερε πως τα αλλοδαπά παιδιά στο σχολείο της έχουν το φυσικό εμπόδιο της γλώσσας και η εκπαιδευτικός αν δεν έχει τα μέσα και η τάξη έχει μεγάλο αριθμό μαθητών, δεν μπορεί να συνεισφέρει όσο χρειάζεται. Μια Προϊσταμένη μας ανέφερε πως αν και η ίδια δεν έχει μαθητές με ειδικές ανάγκες πιστεύει ότι δημιουργείται πρόβλημα στην τάξη που δε λύνεται ακόμα και αν υπάρχει παράλληλη στήριξη. Ενώ κάποια άλλη ανέφερε πως οι γονείς δε συνεργάζονται και δεν

αντιλαμβάνονται τις ιδιαίτερες ανάγκες του παιδιού τους. Τέλος, μια Προϊσταμένη ανέφερε πως είχε παιδί που υποστηρίζονταν από μη εξειδικευμένη βοηθό που πλήρωναν οι γονείς. Το παιδί βοηθήθηκε λίγο και η νηπιαγωγός δεν μπόρεσε να κάνει όσα θα ήθελε λόγω του μεγάλου αριθμού μαθητών.

«Ξέρω από συναδέλφους που έχουν παιδί με αναπτυξιακές διαταραχές και τους έχει κάνει δύσκολο όλο το παιδαγωγικό έργο. Έχει έρθει και τρίτο πρόσωπο για το παιδί αυτό αλλά και πάλι προβλήματα δημιουργεί. Όταν εξακολουθεί να βρίσκεται μέσα στην ίδια τάξη.....». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ1], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 12)

«Αλλοδαπό έχουμε αυτό που μεταφέρεται από τον Ασπρόπυργο. Δεν έχει πρόβλημα σαν παιδάκι ούτε με τη γλώσσα είναι πάρα πολύ καλός. Είχαμε παιδάκι που είχε ειδική βοηθό φέτος. Πληρώνανε οι γονείς.... ιδιωτική παράλληλη. Πληρώνανε οι γονείς ...Μέσα στα 25 δεν μπορώ να παρέχω σ' αυτό το παιδί τίποτα. Νιώθω ένοχη. Δεν μπόρεσα να του παρέχω αυτό που χρειάζονταν. Ό,τι έκανε η κοπέλα. Πολύ ελάχιστα. Θα έπρεπε να ζητήσουν οι γονείς και ακόμα δεν έχουμε αποφασίσει για του χρόνου». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ12], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 31)

«Τα παιδιά που είναι αλλοδαπά έχουν το φυσικό εμπόδιο της γλώσσας, γιατί πολλές φορές στο σπίτι δε μιλάνε τα ελληνικά οπότε θεωρώ ότι επηρεάζεται λίγο η ποιότητα της εκπαίδευσής τους. Αν είσαι μόνος σου σε μια τάξη με παιδιά που χρειάζονται εξατομικευμένη αγωγή και η τάξη είναι πολυπληθής... δεν μπορείς να ασχοληθείς και να προσφέρεις όσο πρέπει. Αν δεν έχεις και τα μέσα, η κατάσταση γίνεται δυσκολότερη». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ13], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 7)

Δύο Προϊσταμένες ανέφεραν πως τα νήπια όλα έχουν χαμηλό επίπεδο καθώς δεν έχουν φοιτήσει ούτε ως προνήπια σε νηπιαγωγείο, αλλά ούτε και σε παιδικό σταθμό. Περιγράφουν τους μαθητές τους με ελλείψεις στη γλώσσα και με χαμηλό γνωστικό επίπεδο καθώς ζουν σε φτωχά περιβάλλοντα μάθησης, με ελλιπή κίνητρα και ερεθίσματα. Οι περισσότεροι, ωστόσο, θεωρούν πως το επίπεδο των μαθητών είναι πάρα πολύ καλό και έχουν βελτιωθεί αρκετά. Οι μαθητές τους έχουν δίψα για μάθηση και μια νηπιαγωγός στην πόλη τα χαρακτήρισε έξυπνα με πολύ καλό λεξιλόγιο. Επίσης, έμφαση δίνεται στο παιχνίδι και στην αξία του καθώς κάνει δελεαστική τη γνώση και θεωρείται ότι μπορεί να ανταποκρίνονται τα παιδιά πιο θετικά.

«Γενικά το μαθησιακό επίπεδο των παιδιώνείναι καλό. Ελλείψεις περισσότερο εμφανίζουν τα παιδάκια στον προφορικό τους λόγο, στη γλώσσα, πάντα σε σύγκριση με τα παιδιά της πόλης εδώ υστερούν.... κάπως έτσι λίγο». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ2], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 31)

«Υπάρχουν όμως παιδιά που φοιτούν στα νήπια χωρίς να έχουν φοιτήσει ξανά σε άλλη σχολική βαθμίδα (παιδικός σταθμός, προνήπια). Το γνωστικό τους επίπεδο συχνά είναι μέτριο προς χαμηλό και οι δεξιότητες τους περιορισμένες. Έτσι το πρόγραμμα συνήθως προσαρμόζεται σε αυτά, καθώς αποτελούν την πλειοψηφία της τάξης». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ4], αναπληρώτρια, χρόνια υπηρεσίας 6)

«Έχουμε ...πολύ έξυπνα παιδιάέχουν εξελιχθεί... πάρα πολύ. Τα βλέπουμε και πώς συμπεριφέρονταν το Σεπτέμβρη και πώς συμπεριφέρονται τώρα.... διαφορά μεγάλη.

Έχουν αυτονομηθεί πραγματικά πάρα πολύ. Έχουν μεγαλώσει, βέβαια. Το βλέπουμε από τη συμπεριφορά και απ την όλη τους στάση βέβαια, από τις εργασίες τους, από τη ζωγραφική τους, από το λεξιλόγιό τους και βέβαια πολύ η συμπεριφορά». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ11], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 20)

«Θεωρώ ότι οι μαθητές ανταποκρίνονται πολύ καλά στο πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου. θεωρώ ότι το πρόσημο για τους μαθητές μου είναι θετικό». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ13], γυναίκα, μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 7)

Δυο Προϊσταμένες αναφέρθηκαν σε ζητήματα πειθαρχίας των μαθητών τους. Η μια εκπαιδευτικός θεωρεί ότι τα παιδιά της είναι πειθαρχημένα και μπορούν να πάνε στο δημοτικό. Από την άλλη πλευρά στο απόσπασμα που ακολουθεί διαπιστώνουμε πως ο στόχος σ' αυτή την περίπτωση δεν επετεύχθη. Η νηπιαγωγός σ' αυτή την περίπτωση συνδέει την πειθαρχία με την υποεπίδοση.

«Έπρεπε να είναι περισσότερο οι γονείς μαζί μας. Όταν τους ανάφερα με το πρόβλημα δεν ήθελαν να το δεχτούν με τίποτα. Είναι το παιδί έτσι; Έχω καταλήξει ότι δεν είναι το παιδί έτσι βρίσκει από τους γονείς ελευθερία και τα κάνει. Δε συνεργάζονται οι γονείς στο θέμα ορίων». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ12], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 31)

Οι εκπαιδευτικοί όταν τα παιδιά δεν τα καταφέρνουν και δεν ανταποκρίνονται στους στόχους αναπτύσσουν κάποιες τακτικές και διαφοροποιούν τη διδασκαλία τους. Ανέφεραν ότι δίνουν περισσότερα ερεθίσματα, ενισχύουν την αυτοπεποίθησή τους, τα επιβραβεύουν και τα ενθαρρύνουν. Δίνουν έμφαση στη δύναμη της ομάδας και οι νηπιαγωγοί κατευθύνουν την ομάδα ώστε να συνεργαστούν τα παιδιά και να αλληλεπιδράσουν. Αν η νηπιαγωγός χρειαστεί να βοηθήσει η ίδια αυτό το κάνει πολύ διακριτικά. Αυτό που ακόμη προτείνουν κάποιες νηπιαγωγοί είναι να γίνονται εξατομικευμένες δραστηριότητες, ή να επαναλαμβάνονται οι ίδιες ή ακόμη και να γίνονται αρχικά πιο εύκολες δραστηριότητες και έπειτα να περνάμε στις πιο δύσκολες. Όλα αυτά εφαρμόζονται ευκολότερα σε τάξεις με μικρό αριθμό μαθητών και πάντα σε συνεργασία με τους γονείς. Οι Προϊσταμένες αλλά και η σύμβουλος όμως τονίζουν ότι όταν κάτι επιμένει πρέπει να υπάρχει επικοινωνία με τους φορείς και τις αρμόδιες υπηρεσίες.

«Νομίζω ότι οι στόχοι που θέτει το πρόγραμμα είναι ευρύτατοι. Παιδί που δεν μπορεί να ανταποκριθεί σ' αυτούς τους στόχους, έστω στους χαμηλούς ας το πούμε ή στους μέσους, και ας έχει προσπαθήσει η εκπαιδευτικός με διαφορετική μεθοδολογία ή δημιουργώντας κίνητρα στα παιδιά, ή σε συνεργασία με την οικογένεια, αν δεν τα καταφέρει, αφού εξαντλήσει κάθε τρόπο και μέσο, πρέπει να δει λιγάκι ποια είναι η δυσκολία του συγκεκριμένου παιδιού και πρέπει να συνεργαστεί εκεί με τους φορείς που προβλέπεται να συνεργαστούν. Από κει και πέρα θεωρώ ότι μια ευαίσθητη εκπαιδευτικός, θα κάτσει να δουλέψει με το παιδί βήμα βήμα ίσως να διερευνήσει τα κενά στη μάθηση που έχει, γιατί μπορεί να προέρχεται από το τάδε οικογενειακό περιβάλλον με το βήτα κοινωνικό επίπεδο και... και... και... πρέπει να διερευνηθούν όλα αυτά προτού καταλήξεις και να δοκιμάσεις

με πολλούς τρόπους και διαφορετικά μέσα». (Στέλεχος, [ΣΤ1], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 23)

Όσον αφορά τα καινοτόμα προγράμματα οι Προϊσταμένες στην πλειοψηφία τους δήλωσαν ότι εφαρμόζουν καινοτόμα προγράμματα κυρίως Περιβαλλοντικής Αγωγής και Αγωγής Υγείας (Δόντια, Συναισθήματα, Ψηφιδωτό). Κάποιες πιστεύουν ότι όπως δουλεύει κανείς τα καινοτόμα έτσι δουλεύει όλα τα προγράμματα και ότι τα καινοτόμα δεν προσφέρουν κάτι διαφορετικό, κάποιες Προϊσταμένες πιστεύουν ότι θα αλλάξει η στάση τους, ενώ κάποιες άλλες πιστεύουν πως αυτό που διαφοροποιείται στα καινοτόμα προγράμματα είναι ο διαφορετικός τρόπος δουλειάς (π.χ χρήση των ΤΠΕ, επισκέψεις κ.α). Ωστόσο τρεις Προϊσταμένες ανέφεραν πως δεν υλοποίησαν κάποιο καινοτόμο πρόγραμμα καθώς δεν είχαν τα τεχνολογικά μέσα.

«...εδώ είμαστε λίγο απομονωμένοι και δεν έχουμε και επαφή με κάποιο πανεπιστήμιο ... είχαμε κάνει με τη σύμβουλο ένα καινοτόμο πρόγραμμα που ήταν εγκεκριμένο από το ΙΕΠ σε συνεργασία με την Περιφερειακή Διεύθυνση Στερεάς Ελλάδας και το Πανεπιστήμιο του Illinois αν δεν κάνω λάθος και ήταν «Η μάθηση μέσω σχεδιασμού». Το είχαμε εφαρμόσει πέρυσι με τη συνάδελφο από το άλλο τμήμα του νηπιαγωγείου που συστεγαζόμαστε είχε να κάνει με τα συναισθήματα των μαθητών. Θεωρώ ότι ήταν ένα καινοτόμο πρόγραμμα καθώς μας έδωσε τη δυνατότητα να δουλέψουμε ...πιο πολύ στο σχεδιασμό ...να θέσουμε πολύ ξεκάθαρους στόχους ...δουλειά μας έπρεπε να την ανεβάσουμε σε μια πλατφόρμα που υπήρχε και δημοσιοποιήθηκε μαζί με τις άλλες δουλειές στο διαδίκτυο και μπορεί να τη δει ο καθένας. Αυτό ήταν ένα καινοτόμο πρόγραμμα... Τώρα προσπαθώ να σκεφτώ ένα άλλο ... ένα πρόγραμμα διατροφής. Έγινε σε συνεργασία με την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας και το ίδρυμα Νιάρχου. Μας έφεραν το δεκατιανό στο σχολείο ...είχε μεγάλη επίδραση στα παιδιά, στους έβαλε στη διαδικασία να δοκιμάσουν πράγματα που δεν είχαν ξαναδοκιμάσει ... Άλλαξε τις διατροφικές τους συνήθειες σε πολύ μεγάλο βαθμό ...Μπήκαμε και στο σπίτι σε μια διαδικασία συζήτησης ...ακόμα και αυτοί που ήταν αρνητικοί στο τέλος πείστηκαν... οι γονείς εννοώ...» (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ13], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 7)

Σύμφωνα με τη Σχολική Σύμβουλο ένα καινοτόμο πρόγραμμα είναι πιο απαιτητικό και έχει στοιχεία πρωτοτυπίας και δεν μπορεί κανείς να ονομάζει καινοτόμο κάτι το συνηθισμένο.

«Για μένα καινοτόμο είναι κάτι που θα έχει και το στοιχείο της πρωτοτυπίας μέσα, που θα έχει μια ειδική, μια ιδιαίτερη προσέγγιση. Δεν μπορεί να είναι καινοτόμο ένα πρόγραμμα που επαναλαμβάνεται που έχει εφαρμοστεί που ακολουθεί δηλαδή μια πολύ συγκεκριμένη πορεία, πρέπει να έχει πρωτοτυπία. Αυτά προσφέρουν σε κάθε μαθησιακό περιβάλλον δεν έχει να κάνει με το αν είναι Ευρυτανία ή οπουδήποτε. Όταν είναι καινοτόμο, όταν έχει μέσα το στοιχείο της καινοτομίας, που αξιοποιούνται πρωτοβουλίες των παιδιών, δίνεται στα παιδιά ο λόγος ώστε να εκφραστούν, να δουλέψουν τη κριτική τους σκέψη και όλα αυτά, εεε... θεωρώ ότι αυτό μπορεί να είναι καινοτόμο. Το να εφαρμόζω κάποιες δραστηριότητες και αυτό να το βαπτίζω καινοτόμο πρόγραμμα στην περιβαλλοντική αγωγή για μένα δεν είναι». (Στέλεχος, [ΣΤ1], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 23)

Από τα νηπιαγωγεία του νομού τα τέσσερα έχουν ολοήμερο τμήμα και είναι αυτά που βρίσκονται μέσα στην πόλη του Καρπενησίου. Όπως ανέφερε ο Διευθυντής Εκπαίδευσης τα υπόλοιπα δεν συμπλήρωναν τον απαιτούμενο αριθμό μαθητών για να λειτουργήσουν. Αυτό που δυσκολεύει τους εκπαιδευτικούς κατά τη λειτουργία του ολοήμερου είναι η έλλειψη εκπαιδευτικού αλλά και βοηθητικού προσωπικού. Στα ολοήμερα τμήματα συνεργάζονται δυο εκπαιδευτικοί. Έχουν κοινή ώρα συνεργασίας και υπάρχει συνέχεια στο πρόγραμμα το απόγευμα.

Οι Προϊσταμένες θεωρούν τα ολοήμερα νηπιαγωγεία αναγκαία καθώς πιστεύουν ότι παρέχουν στα παιδιά περισσότερες ευκαιρίες μάθησης: το πρόγραμμα εκτείνεται σε μεγαλύτερο χρόνο και έτσι τα παιδιά δεν κουράζονται. Επιπλέον θεωρούν ότι το ολοήμερο σχολείο συμβάλλει στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των νηπίων καθώς μπορούν να αναπτύξουν τις δεξιότητες επικοινωνίας αλλά και να μάθουν να αυτοεξυπηρετούνται, να είναι ανεξάρτητα και ώριμα.

Η λειτουργία του ολοήμερου θεωρείται απαραίτητη και αναγκαία όχι μόνο για την πόλη και για τους εργαζόμενους γονείς αλλά και παντού, καθώς εξασφαλίζει ίσες ευκαιρίες στους μαθητές. Έχει αντισταθμιστικό ρόλο και για παιδαγωγικούς λόγους θα έπρεπε να λειτουργεί ολοήμερο σχολείο και με λίγους μαθητές.

«Το ολοήμερο θα το πρότεινα σε όλους τους γονείς, διότι γυρνάν στο σπίτι και είναι σε μια τηλεόραση ή δεν ξέρω που μπορεί να βρίσκονται. Εκεί είναι στο σχολείο και κάνουν πράγματα και τα βοηθάει με άλλα παιδιά και την ώρα του φαγητού να σέβονται και την ώρα της χαλάρωσης να σέβονται το ένα το άλλο. Και απλώνεται άνετα το πρόγραμμα. Δεν μπορείς να πιέσεις ένα παιδί να δουλέψει πιο γρήγορα. Έχεις όλο το χρόνο». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ12], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 31)

Το ζήτημα της αξιολόγησης πάντα απασχολούσε τους εκπαιδευτικούς και από τις συνεντεύξεις προέκυψε πως δυο από τους εκπαιδευτικούς πιστεύουν πως η αξιολόγηση δε συνεισφέρει πουθενά καθώς δε γίνεται με αξιοκρατικό τρόπο. Όμως κάποιοι άλλοι πιστεύουν ότι βοήθα να σκεφτεί κανείς την εκπαιδευτική πράξη και να βελτιωθεί το εκπαιδευτικό έργο και να αναβαθμιστεί η ποιότητά του. Η δουλειά του εκπαιδευτικού δεν είναι στάσιμη οπότε κάποιοι πιστεύουν ότι θα βοηθούσε τους ίδιους να βελτιωθούν και να εξελιχθούν. Δυο Προϊσταμένες αναφέρουν πως κάποιες θα αναγκάζονταν να δουλέψουν και ίσως να γίνονταν πιο ενεργητικές. Μια αξιολόγηση που θα γίνεται από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς (αυτοαξιολόγηση) θα βοηθούσε περισσότερο.

Οικογένεια & εμπλοκή στην κοινότητα μάθησης, σχέση με γονείς

Επιπλέον, οι Προϊσταμένες θεωρούν ότι μεγάλο ρόλο στην ανάπτυξη του παιδιού παίζει η οικογένεια. Από εκεί ξεκινάνε όλα, είναι το Α και το Ω, η οικογένεια είναι άξονας για το παιδί. Όσο πιο υγιές είναι το σπίτι τόσο πιο πολύ αυτό αντανακλάται και στο σχολείο. Στη συνέχεια έρχεται το σχολείο και όσα παιδιά έχουν υπόβαθρο ευνοούνται, τα άλλα δυσκολεύονται.

Το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου μπορεί να βοηθήσει τους γονείς να μάθουν για το παιδί τους. Η προϋπόθεση είναι να υπάρχει καλή συνεργασία με το σχολείο, καλή διάθεση και θέληση. Τότε μπορούν οι γονείς να μάθουν για τα ενδιαφέροντα, για τις κλίσεις του παιδιού τους αλλά και τις ανάγκες του. Το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου ευνοεί τη μετάδοση γνώσεων και οι γονείς μπορούν να φωτίσουν τις πτυχές της σκέψης των παιδιών τους.

«... πολλές φορές να εμπλακούν, με διάφορους τρόπους: φέρνοντας βιβλία ή αν κάποιος γονιός σχετίζεται με κάτι να έρθει στο σχολείο να μας κάνει ενημέρωση. Με τις συναντήσεις που κάνουμε με τους γονείς, κάνουμε ...φέρνουμε ανθρώπους εξειδικευμένους κοινωνιολόγους, ψυχολόγους να ενημερώσουν τους γονείς και μπορούν να διατυπώσουν τις απορίες τους πάνω σε θέματα που τους απασχολούν και που έχουν να κάνουν με την ανάπτυξη του παιδιού. Πιστεύω ότι βοηθούνται πολύ οι γονείς και πολύ ότι νέοι γονείς τα τελευταία χρόνια δείχνουν ένα ενδιαφέρον για αυτό και θέλουν να γνωρίζουν πράγματα». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ9], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 28)

Όσον αφορά τη συμμετοχή των γονιών σε δραστηριότητες και γενικότερα στα δρώμενα του σχολείου, κάποιες νηπιαγωγοί απάντησαν πως οι γονείς δεν ενδιαφέρονται αρκετά, ενώ κάποιοι άλλοι θεωρούν ικανοποιητική τη συμμετοχή τους. Στην αρχή μπορεί να συμμετέχουν (έρχονται στο σχολείο, βάζουν, φέρνουν αντικείμενα κ.α) και να είναι πρόθυμοι, αλλά μετά το ενδιαφέρον φθίνει. Τα παιδιά, ανέφεραν οι Προϊσταμένες, βρίσκουν πληροφορίες με τους γονείς τους για τα θέματα που πραγματεύονται στην τάξη, περιλαμβάνουν τους γονείς σε δραστηριότητες μέσα στο σχολείο, ή επισκέπτονται τους επαγγελματικούς χώρους των γονιών τους.

Η εμπλοκή τους στο σχολείο πιστεύουν ότι πρέπει να έχει όρια και ο ρόλος των γονιών να είναι ξεκαθαρισμένος και συγκεκριμένος. Η εμπλοκή των γονιών στην εκπαιδευτική διαδικασία αρέσει στα παιδιά και όταν ασχολούνται και οι γονείς είναι πιο επιτυχημένα τα προγράμματα. Οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς πρέπει να συνεργάζονται για το καλό του παιδιού.

«Τώρα αυτό ...δεν ξέρω να σας το απαντήσω, γιατί η εμπειρία που έχω εγώ για εμπλοκή γονέων σε προγράμματα και σε λειτουργία σχολείου ήταν αυτή, γιατί είχα πάει στα Reggio

Emilia και είδα πως λειτουργούν και έχοντας αυτό υπόψη μου, που εκεί είναι ο ζωτικός κρίκος είναι μέσα στον πυρήνα των σχολείων οι γονείς και έχουν ένα ...συνειδητά ξέρουν ότι τους αφορά και είναι ένα δικό τους κομμάτι το σχολείο, δεν μπορώ να τους συγκρίνω, με τη συμπεριφορά εδώ των ελλήνων ας πούμε γονέων. Βεβαίως και μπορούν να κάνουν θαύματα, γιατί πρέπει να πιστέψουν στο δημόσιο σχολείο. Το δημόσιο σχολείο είναι το δικό μας σχολείο, το σχολείο όλων των παιδιών και όταν αυτό το πιστέψουν οι γονείς, και λειτουργήσουν σ' αυτή την κατεύθυνση ναι... να εμπλακούν. Αλλά όταν το βλέπουν σαν ένα πεδίο που θα προβληθούν ή θα λύσουν τις προσωπικές τους διαφορές ή θα πάνε εκεί για άλλους λόγους, γιατί τα έχουμε συναντήσει και αυτά, όχι. Καλό θα ήταν να κρατάμε κάποιες αποστάσεις, να είναι πολύ συγκεκριμένα τα όρια, όταν λέμε εμπλοκή του γονέα τι εννοούμε». (Στέλεχος, [ΠΝ1], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 23)

Οι εκπαιδευτικοί οργανώνουν συναντήσεις με τους γονείς καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς, είτε με τα σεμινάρια που οργανώνονται σε ευρύτερη κλίμακα στο σχολείο. Οι συναντήσεις άλλοτε είναι ομαδικές, άλλοτε ατομικές (προσωπικά ραντεβού), ολιγόλεπτες ή μη κατά τη διάρκεια αποχώρησης των παιδιών. Επίσης, η επικοινωνία μπορεί να είναι τηλεφωνική όποτε προκύψει ανάγκη αλλά και για να ενημερωθούν οι γονείς των μεταφερόμενων παιδιών για οποιοδήποτε θέμα.

Οι απόψεις των γονέων για την προσχολική αγωγή δεν είναι οι ίδιες σε όλους. Άλλοι δεν ξέρουν για την προσχολική αγωγή και τους σκοπούς της και την θεωρούν υποδεέστερη βαθμίδα εκπαίδευσης. Η αντίληψη αυτή σύμφωνα με τους ερωτηθέντες πάει να αλλάξει. Κάποιοι θεωρούν ότι γι' αυτό ευθύνεται το καλύτερο μορφωτικό επίπεδο των γονέων και άλλοι ότι πιο συνεργάσιμοι είναι όσοι έχουν καλύτερη κοινωνικοοικονομική κατάσταση. Υπάρχει και η άποψη πως τα παραπάνω είναι σχετικά καθώς κάποιοι γονείς «μορφωμένοι» δημιούργησαν μεγαλύτερο πρόβλημα.

Η συμμετοχή των γονέων θεωρούν ότι εξαρτάται από την προσωπικότητα και όχι από την μόρφωση. Ίσα ίσα που κάποιες Προϊσταμένες πιστεύουν ότι περισσότερο ρόλο παίζει το πόσο ανοιχτόμυαλος είναι κανείς και πόσο προοδευτικός.

Διατυπώθηκε η άποψη πως η συμμετοχή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία επηρεάζεται από τον τόπο κατοικίας καθώς πολλοί μαθητές είναι μετακινούμενοι και οι γονείς τους δεν έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν λόγω απόστασης.

«Εδώ πέρα όσον αφορά το τόπο κατοικίας οι γονείς βλέπουν ότι υπάρχει ανάγκη να υπάρχει νηπιαγωγείο και γενικότερα προσχολική αγωγή, ως ευκαιρία για μάθηση. Ακόμα και άλλης εθνικότητας γονείς και αυτοί είναι ένθερμοι υποστηρικτές». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ3], αναπληρώτρια, χρόνια υπηρεσίας 5)

«Θεωρώ ότι είναι σχετικό. Υπάρχουν και γονείς με άψογο μορφωτικό επίπεδα που δεν σέβονται το λειτούργημα μας, αυτό και το γνωρίζου και γονείς από χαμηλή κοινωνική τάξη, χαμηλό μορφωτικό επίπεδο που κάνουν προσπάθειες να γνωρίσουν πραγματικά τη δουλειά μας, να συνεργαστούν και κυρίως εκτιμούν ότι είσαι ο «δεύτερος γονιός» του παιδιού τους και έχουν εμπιστοσύνη». (Προϊσταμένη νηπιαγωγείου, [ΠΝ7], αναπληρώτρια, χρόνια υπηρεσίας 7)

Μάλιστα μια εκπαιδευτικός ανέφερε πως οι απαιτήσεις των γονιών ήταν σε σχέση με τους γονείς των πόλεων ήταν διαφορετικές, όχι όμως λιγότερες. Αναφερόμενη στη δική της εμπειρία, από προνομιά περιοχή της Αττικής, ανέφερε οι γονείς εκείνοι ήθελαν τα παιδιά τους να μάθουν πολλά πράγματα από μπαλέτο, ξένες γλώσσες κ.α και να τα μάθουν γρήγορα. Στην Ευρυτανία παρατήρησε ότι οι γονείς έχουν απαιτήσεις από το σχολείο αλλά δίνουν και έμφαση σε άλλα πράγματα εναλλακτικά, κάνουν πολλές βόλτες με τα παιδιά τους και περνούν δημιουργικό και ποιοτικό χρόνο μαζί τους. Οι γονείς το πρωί στο σχολείο που φέρνουν τα παιδιά τους είναι λιγότερο αγχωμένοι σε αντίθεση με άλλες μεγαλουπόλεις που οι ρυθμοί είναι απάνθρωποι.

«Αλλά αυτή την εικόνα έχω από την Αθήνα: γονείς πολύ αγχωμένους να αφήνουν τα παιδιά τους στο σχολείο ξέρεις ...με ένα άγχος να προλάβω να πάω στη δουλειά μου και το ένα ...και το άλλο. Ενώ εδώ βλέπεις μανούλες χαλαρές μ' αυτή τη έννοια. Τους συναντάς μετά και στην πλατεία, μπορείς να τους βρεις το απόγευμα έξω, ξέρεις να έχεις μια άλλη επικοινωνία μαζί τους, πιο ανθρώπινη, διαφορετική. Στην Αθήνα είμαστε αποξενωμένοι. Ενώ εδώ μπορείς να τους συναντήσεις και στο σούπερ μάρκετ. Μπορείς και στο σούπερ μάρκετ να έχεις μια επικοινωνία, με το γονέα και να πεις κάτι που δεν πρόλαβες να πεις, κάτι που ξέχασες ή κάτι που θυμήθηκες ή ο,τιδήποτε». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ13], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 7)

Πρέπει να σημειωθεί, όπως αναφέρθηκε από μια προϊσταμένη που υπηρετεί σε χωριό, πως και πολλοί γονείς ρωτούν περισσότερο για το πόσο πειθαρχημένα είναι τα παιδιά τους και όχι τόσο για την πρόοδό τους.

«Πολλοί γονείς εδώ δε θα ρωτήσουν για την πρόοδο των παιδιών, που είναι λίγο το μορφωτικό επίπεδό τους χαμηλό, παρά αν κάθεται ήσυχα, αν κάθεται καλά...» (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ2], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 31)

Διοικητικό πλαίσιο/ ηγεσία/διοίκηση και διαχείριση

Οι Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων ανέφεραν πως το έργο τους είναι απαιτητικό καθώς αυξήθηκαν οι αρμοδιότητές τους. Αναλαμβάνουν όλη την γραφειοκρατική δουλειά του νηπιαγωγείου, ενώ παράλληλα έχουν και πλήρη διδακτικά καθήκοντα. Έχουν να διεκπεραιώσουν πολλά διοικητικά θέματα, όπως: εγγραφές, μεταγραφές, μεταφορές μαθητών, αναλήψεις υπηρεσίας, εισερχόμενα και εξερχόμενα έγγραφα, άδειες εκπαιδευτικών του νηπιαγωγείου (έγκριση και διαβίβαση, οργάνωση εκπαιδευτικών περιπάτων και εκδρομών (σε

συνεργασία με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς) κ.α. Οι δυσκολίες που αναφέρουν οι νηπιαγωγοί ότι αντιμετώπισαν είναι ότι δεν γνώριζαν (κυρίως οι αναπληρώτριες) καθόλου τις γραφειοκρατικές διαδικασίες, που στην αρχή της χρονιάς είναι πάρα πολλές. Όμως υπήρχε βοήθεια από τη Διεύθυνση και τα θέματα λύνονταν ή ζητούσαν βοήθεια από συναδέλφους. Άλλα προβλήματα που αναφέρθηκαν ήταν η έλλειψη πρόσβασης στο διαδίκτυο. Αυτό που τονίζουν οι Προϊσταμένες είναι ότι ναι μεν έχουν πλήρες διδακτικό ωράριο και όλο το διοικητικό έργο να φέρουν εις πέρας αλλά πολλές φορές πρέπει αυτά να γίνουν παράλληλα, χωρίς να είναι πάντα εφικτό να διαχωριστούν κατά τη διάρκεια της μέρας και αυτό το χαρακτηρίζουν μεγάλο εμπόδιο.

«...Βλέπω ότι είναι αυξημένες οι απαιτήσεις και σε διοικητικό επίπεδο και σε επίπεδο παροχής εκπαίδευσης από τη μεριά μας, απ' τη στιγμή που εφαρμόζουμε καινοτόμα προγράμματα στο νηπιαγωγείο, χρειάζεται αρκετή προετοιμασία. ... Για μένα το σχολείο δεν κλείνει στις 21 Ιουνίου... προσπαθώ κάποια πράγματα ...να τα κάνω αυτό το διάστημα. Έρχομαι σε επαφή με αρμόδιους του δήμου, κάποιες ελλείψεις να καλυφθούν, κάποια συντήρηση στο σχολείο, πολύ καλή προετοιμασία του υλικού, να έρθουν τα παιδιά να βρουν το σχολείο καθαρό, απ' όλες τις απόψεις, τακτοποιούμε πράγματα... Ό,τι μέρα και ό,τι ώρα χρειαστεί να έρθω στο χώρο του νηπιαγωγείου το κάνω όσα χρόνια και αν είμαι στην εκπαίδευση. Ένας λόγος παραπάνω τώρα γιατί είναι αυξημένες και οι ανάγκες και οι απαιτήσεις». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ9], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 28)

Όσον αφορά τους οικονομικούς πόρους οι Προϊσταμένες ανέφεραν πως είχαν ότι χρειάζονταν και πως από τις σχολικές επιτροπές των δυο δήμων τους κάλυπταν τις ανάγκες τους. τονίζουν όμως πως δεν είχαν απαιτήσεις για ακριβά υλικά και πως αναλογίζονταν τις δύσκολες οικονομικές συνθήκες της χώρας.

«Εδώ σ' αυτό το σημείο φαίνεται και ο ρόλος της προϊσταμένης που πρέπει να είναι δραστήρια, να διατηρεί επαφές με το δήμο γιατί τα νηπιαγωγεία της πόλης ανήκουν στο δήμο. Ο δήμος και στην αρχή και στο τέλος της χρονιάς ενημερώνεται για τις ελλείψεις που έχουμε και σε γενικές γραμμές μας καλύπτει όλες μας τις ανάγκες. Τα παιδιά δε στερούνται και οι εκπαιδευτικοί είμαστε ευχαριστημένοι. Δεν έχουμε νιώσει τη στέρηση ή την έλλειψη υλικού ώστε να πούμε ότι δεν μπορούμε να κάνουμε τη δουλειά μας. Από τη εμπειρία μου και από ότι ακούω από άλλες συναδέλφους σε άλλες περιοχές στην πρωτεύουσα στην Αθήνα έχουν σοβαρές ελλείψεις και πιστεύω ότι εδώ είναι σε πολύ καλύτερη κατάσταση. Θα μου πεις Αθήνα... πιο πολλά σχολεία... πιο πολλές... πιο πολλά τα παιδιά... εδώ είμαστε λιγότερα σχολεία και οι ανάγκες καλύπτονται... καλύπτονται». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ9], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 28)

Δυσκολίες στην εξασφάλιση διδακτικού προσωπικού υπήρξαν σε όλες τις σχολικές μονάδες. Τα νηπιαγωγεία δε λειτούργησαν σωστά μέχρι τη στελέχωσή τους. Οι γονείς ήταν ενήμεροι, το ίδιο και ο Διευθυντής Εκπαίδευσης για τα κενά.

Όπως συμπεραίνουμε από την επεξεργασία των συνεντεύξεων οι Προϊσταμένες θεωρούν ότι πρέπει να συμβάλλουν στην επαγγελματική

ανάπτυξη των εκπαιδευτικών: να ενημερώνουν για τα σεμινάρια, τα συνέδρια, να υπάρχει καλή συνεργασία, συνεννόηση και συζήτηση των προβλημάτων που προκύπτουν στις σχολικές μονάδες. Μάλιστα μια εκπαιδευτικός πετάχτηκε την ώρα της συνέντευξης με την προϊσταμένη της και ανέφερε: ότι η προϊσταμένη επιμένει να παρακολουθήσουν επιμορφώσεις αλλά και να πάνε παντού.

Η Σχολική Σύμβουλος θεωρεί ότι κάνει όσα προβλέπονται στο καθηκοντολόγιο και με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Έχει δώσει βαρύτητα, όπως ανέφερε, στην προβολή κάποιων προτάσεων, υλοποιεί και η ίδια κάποια προγράμματα, και επισκέπτεται καθημερινά τα σχολεία. Είναι ανοιχτή σε τυχόν διορθώσεις και θεωρεί ότι ευθύνη έχουν και οι νηπιαγωγοί καθώς πρέπει να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και να ζητούν τις παρεμβάσεις, την υποστήριξη και την επιμόρφωση που θέλουν.

Γίνεται αναφορά στα προβλήματα μετακίνησης που έχει αλλά θεωρεί ότι η επικοινωνία και η επαφή είναι καλύτερη από μεγαλύτερες περιοχές, όπως επίσης και στο ότι δεν υπάρχουν οι οικονομικοί πόροι που χρειάζονται και ο μόνος τρόπος για να ανταπεξέλθει είναι η οικονομική της επιβάρυνση.

Θεωρεί ότι κάθε άνθρωπος έχει προσωπική ευθύνη για την επιμόρφωσή του και δική της ευθύνη είναι να συμβάλλει στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών.

«Είναι κομμάτι της ευθύνης μου και είναι κομμάτι των αρμοδιοτήτων μου. Από κει και πέρα δεν έχω εγώ αποκλειστικά αυτή την ευθύνη και σήμερα που είχαμε σεμινάριο κάποιοι σηκώθηκαν και έφυγαν και κάποιοι άλλοι συζητούσαν. Είτε αυτό που παρουσιάζαμε που ήταν δουλειά σχολείων, ενδιέφερε, είτε δεν ενδιέφερε... πώς να το πω κάποιος επιμορφώνεται ακόμη και αναπτύσσοντας ..πως να το πω... κάποια επιχειρήματα υπέρ ή κατά, διορθωτικά, εμπλουτιστικά, και αυτό επιμόρφωση είναι... με την έννοια ότι στοιχειοθετείς μια επιστημονική άποψη. Πρέπει να το κάνεις και αδιάφορο να σου είναι κάτι. Έχεις υποχρέωση να το κάνεις. Από κει και πέρα... δεν ξέρω... νομίζω ότι η προσωπική ευθύνη στο θέμα της επιμόρφωσης είναι πολύ σημαντικός παράγοντας».

Ο Διευθυντής εκπαίδευσης υποστηρίζει πως η προσχολική αγωγή είναι από τους πυλώνες της εκπαίδευσης και πρέπει να στηριχτεί και να αντιμετωπίζεται η προσχολική ως ενιαία και υποχρεωτική με τη δημοτική.

Υπάρχουν δυσκολίες στη στελέχωση των σχολείων και των νηπιαγωγείων γιατί η περιοχή είναι δύσκολη και δεν επιλέγεται από τους υποψηφίους εκπαιδευτικούς. Όσοι έρχονται πρέπει πρώτα να υποστηριχθούν ώστε να χτίσουν την προσωπική τους ζωή εκεί και ύστερα την επαγγελματική.

Την οικονομική διαχείριση των νηπιαγωγείων έχει ο Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης αυτό που μπορεί να κάνει είναι να «είναι με συνεχή αιτήματα, τα οποία μας γνωστοποιούν οι νηπιαγωγοί, οι Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων να δηλώσουμε τη σύμφωνη γνώμη μας, να κάνουμε τις διάφορες επισημάνσεις στους οργανισμούς ΟΤΑ και κατά συνέπεια να συνδράμουμε για την καλύτερη επίτευξη και επίλυση αυτών των προβλημάτων».

Ο Διευθυντής Εκπαίδευσης θεωρεί ότι από τα σημαντικότερα καθήκοντά του είναι η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών: «Να δημιουργούμε τις ευκαιρίες και να τις υποστηρίζουμε όσους εκπαιδευτικούς και ειδικότερα τώρα που μιλάμε για τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων και γενικότερα τις νηπιαγωγούς. Να τους δίνουμε τις ευκαιρίες, για επιμόρφωση, για σπουδές, ούτως ώστε να έχουμε την απαιτούμενη αν θέλετε επαγγελματική ανάπτυξη. Η εποχή μας τώρα πια δεν μπορεί να σταθεί με ένα μόνο πτυχίο είτε δάσκαλοι είναι είτε νηπιαγωγοί, θα πρέπει να έχουμε συνέχεια επικαιροποιημένη γνώση, και ένα από τα στοιχεία και που επιθυμώ και είναι πολύ μεγάλη χαρά μου να βλέπω ανθρώπους εδώ στη περιοχή μας να ασχολούνται και τους επιβραβεύω, και τους ενισχύω θετικά με σπουδές επιπλέον του βασικού πτυχίου, είτε σε επίπεδο δεύτερου πτυχίου, είτε σε επίπεδο μεταπτυχιακού».

Εκπαιδευτική πολιτική για το ελληνικό νηπιαγωγείο

Όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα συμφωνούν πως η πολιτεία δε δίνει καμία σημασία στην προσχολική αγωγή, είναι πολύ υποβαθμισμένη, παραγκωνισμένη αν και είναι πολύ σημαντική. Όλοι θεωρούν πως δεν κατέχει τη θέση που πρέπει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και μία μόνο είτε πως πρέπει να βελτιωθεί και άλλο. Όλη αυτή η υποβάθμιση φαίνεται από την έλλειψη εκπαιδευτικού προσωπικού, οικονομικών πόρων και εξοπλισμού σύμφωνα με τους ερωτώμενους εκπαιδευτικούς. Κάποιες Προϊσταμένες θεωρούν ότι οι ίδιοι πρέπει να υποστηρίξουν το έργο τους προς τα έξω και να μην το υποβαθμίζουν.

«... Οι γονείς το ξέρουν αυτό και χρόνο με το χρόνο φεύγει αυτή η εικόνα που είχαν για τους ... φεύγει αυτή η εικόνα που είχαν για τις νηπιαγωγούς, «έλα μωρέ τι κάνετε; Διαβάζετε παραμυθάκια και λέτε τραγουδάκια». Με τη δουλειά μας αποδεικνύουμε και στους συναδέλφους μας και στην κοινωνία ότι γίνεται πολύ καλή προετοιμασία στο νηπιαγωγείο... Η κεντρική εξουσία και υποστηρικτικές δομές έχει για το νηπιαγωγείο και το θεσμό της παράλληλης στήριξης και βοηθητικό προσωπικό για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και τμήματα ένταξης έχει δημιουργήσει και το θεσμό του

ολοήμερου σχολείου». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ9], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 28)

«... Δε δίνεται η δέουσα σημασία και ούτε η σοβαρότητα που θα έπρεπε γιατί υπάρχουν πάρα πολλά παιδιά που μένουν εκτός σχολείου. Υπάρχουν νηπιαγωγεία που δεν είναι καν στελεχωμένα και τα παιδιά απλά υπάρχουν μέσα στο κτίριο για να λένε ότι πηγαίνουν στο νηπιαγωγείο. Φυσικά η λειτουργία των νηπιαγωγείων λειτουργούν με την καλή θέληση των εκπαιδευτικών». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ10], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 8)

«Πολύ βασικό σκαλοπάτι πριν πάμε στο δημοτικό. Θεωρώ ότι θα πρέπει να γίνει και δίχρονη υποχρεωτική για τα προνήπια και να δώσουμε περισσότερη βάση και στους εκπαιδευτικούς και να ενισχύσουμε το προσωπικό αριθμητικά». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ13], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 7)

Στα θετικά της παρεχόμενης εκπαιδευτικής πολιτικής θεωρείται ότι είναι το αναλυτικό του πρόγραμμα. Δίνει έμφαση στο παιδί, έχει ευελιξία και μια μαθητοκεντρική προσέγγιση. Η έμφαση στη βιωματική προσέγγιση των παιδιών θεωρείται σημαντική από τους εκπαιδευτικούς. Είναι μεγάλη χαρά, σύμφωνα με τις απόψεις τους, η δουλειά με τα παιδιά και έχουν τη δυνατότητα να διαμορφώσουν το χαρακτήρα τους.

Στα αρνητικά έχουν αναφέρει τις κακές υποδομές, την μη ύπαρξη εκπαιδευτικού προσωπικού αλλά και βοηθητικού προσωπικού, τη μη υποχρεωτική φοίτηση των προνηπίων, το μεγάλο αριθμό παιδιών στις τάξεις των πόλεων. Αρνητικό θεωρούν ότι είναι η μη ενημέρωση των γονιών για την προσχολική αγωγή.

Στην Ευρυτανία θετικά θεωρούν τον σχετικά μικρό αριθμό μαθητών, τη φοίτηση όλων των προνηπίων αλλά και την επαφή με τη φύση. Στα αρνητικά αναφέρουν τις κακές υποδομές στα χωριά, τη μη ύπαρξη μόνιμου εκπαιδευτικού προσωπικού αλλά και τις μετακινήσεις των παιδιών για να πάνε στο σχολείο.

Οι Προϊσταμένες πιστεύουν ότι η προσχολική αγωγή διαμορφώνει την προσωπικότητα του παιδιού και βάζει γερά θεμέλια. Είναι το πρώτο του σχολείο και το βοηθά να συνειδητοποιήσει την προσωπικότητά του, μαθαίνει να επικοινωνεί, ενώ ταυτόχρονα μπαίνουν όρια. Το ρόλο του νηπιαγωγείου τον αναγνωρίζουν και οι γονείς. Το νηπιαγωγείο συμβάλλει στο να μεταβούν τα νήπια ομαλά στο δημοτικό. Είναι θετικός ο ρόλος του καθώς εκτός από την κατοχή γνώσεων και δεξιοτήτων τα παιδιά μαθαίνουν να αγαπούν το σχολείο.

«... μαθαίνει τα όρια...». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ10], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 8)

Όσον αφορά στη φοίτηση των προνηπίων οι Προϊσταμένες θεωρούν ότι θα έπρεπε να είναι υποχρεωτική. Δεν είναι σε μια ηλικία που μπορούν να

κάθονται στο σπίτι. Έχουν ανάγκη από την παρέα άλλων παιδιών. Πρέπει να κοινωνικοποιηθούν, να λάβουν ερεθίσματα, να αποκτήσουν εμπειρίες και δεξιότητες, μπαίνουν οι βάσεις για την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών. Η φοίτηση των προνηπίων πια κρίνεται απαραίτητη καθώς προετοιμάζονται καλύτερα για το νηπιαγωγείο και έχουν ομαλότερη μετάβαση στο δημοτικό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ευρυτανία όλα τα προνήπια φοιτούν στα δημόσια νηπιαγωγεία και αυτό είναι μια ιδιαιτερότητα της Ευρυτανίας. Μπορεί η φοίτηση στους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς να εξυπηρετεί τους γονείς λόγω του ευέλικτου ωραρίου και λόγω του ότι δεν κλείνουν για σεμινάρια, ωστόσο οι γονείς δεν επιλέγουν τον παιδικό σταθμό. Για τα δεδομένα της Ευρυτανίας η φοίτηση των προνηπίων είναι «υποχρεωτική». Οι γονείς γνωρίζουν το ρόλο του νηπιαγωγείου και μόνο στις άλλες μεγάλες πόλεις της χώρας, όπως ανέφεραν, τα πηγαίνουν στους παιδικούς σταθμούς καθώς δεν υπάρχουν θέσεις για να καλύψουν τις ανάγκες των προνηπίων στα δημόσια νηπιαγωγεία. Αν κάποιος δε φοιτήσει στο νηπιαγωγείο ως προνήπιο, η διαφορά φαίνεται στο νηπιαγωγείο την επόμενη χρονιά. Τα νήπια που έχουν φοιτήσει ως προνήπια είναι πιο έτοιμα.

Για τη βελτίωση της ποιότητας στην εκπαίδευση τα στελέχη προτείνουν τη πρόσληψη μόνιμου προσωπικού στα σχολεία καθώς οι αναπληρωτές έρχονται και φεύγουν. Επίσης προτείνεται η βελτίωση της κτιριακής και υλικοτεχνικής υποδομής, η ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού, η μείωση του αριθμού των παιδιών ανά νηπιαγωγό. Επιπλέον προτείνεται η θέσπιση της δίχρονης προσχολικής αγωγής, να γίνονται σεμινάρια αλλά να υπάρξει και βελτίωση των αμοιβών.

Οι Προϊσταμένες πιστεύουν πως για τη βελτίωση της ποιότητας στο νομό Ευρυτανίας χρειάζονται όλα όσα ειπώθηκαν παραπάνω και ισχύουν για τις περιοχές όλης της χώρας. Ωστόσο, έδωσαν έμφαση στη φοίτηση των προνηπίων ακόμα και με λίγους μαθητές. Τόνισαν πως η λειτουργία των ολοήμερων τμημάτων είναι απαραίτητη στο νομό Ευρυτανίας για αντισταθμιστικούς λόγους (ελάχιστα ερεθίσματα) κυρίως στα χωριά και θα πρέπει να λειτουργούν ακόμη και με λίγους μαθητές. Κάποιοι από τους ερωτηθέντες έθιξαν τα ζητήματα μετακινήσεων των μικρών μαθητών από τα χωριά τους σε άλλα χωριά για να παρακολουθήσουν το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου. Η μετακίνηση των μαθητών θα πρέπει να αποφευχθεί καθώς το χειμώνα έχει πάγο και χιόνι.

Σημαντικά είναι για τα στελέχη τα ζητήματα των επιμορφώσεων που κυρίως οι Προϊσταμένες τόνισαν πως θα ήθελαν να γίνονται πιο κοντά τους ώστε να μπορούν να συμμετέχουν όλοι οι εκπαιδευτικοί. Επιπλέον οι Προϊσταμένες θα ήθελαν τη Σχολική Σύμβουλο να έχει την έδρα της στο νομό Ευρυτανίας.

Παράλληλα, θα ήθελαν να γίνονται οι διορισμοί εκπαιδευτικών από την αρχή της χρονιάς, ζήτημα σημαντικό για τα απομακρυσμένα χωριά και να μην αφήνεται η Ευρυτανία τελευταία στη στελέχωση.

Επίσης, θα επιθυμούσαν να γίνουν βελτιώσεις για την καλύτερη σύνδεση στο διαδίκτυο (κάποια χωριά δεν έχουν σύνδεση, σε κάποια είναι αργή), καλύτερη υλικοτεχνική υποδομή και συντηρήσεις των κτιρίων καθώς υπάρχουν φθορές λόγω του κακού καιρού και λόγω της ορεινότητας της περιοχής.

«Η Ευρυτανία έχει και το μειονέκτημα να έχουμε ένα σχολείο πολύ απομακρυσμένο με ένα μαθητή και έχουμε το σχολείο να μην ανοίγει για ένα μαθητή. Ειδικά αν είναι νηπιαγωγείο ...το αφήνουμε τελευταίο... μπορεί και να ανοίξει Φλεβάρη μήνα. Έχει τύχει το σχολείο των Αγράφων να ανοίξει Φλεβάρη και να λέμε ευτυχώς και που άνοιξε. Ενώ θα έπρεπε να λέμε να ανοίξει το Σεπτέμβριο όπως και τα υπόλοιπα σχολεία, έστω και για ένα παιδάκι. (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ13], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 7)

Γενικά αν και θα περίμενε κανείς από τους εκπαιδευτικούς να έχουν επηρεαστεί από τις δυσκολίες και το δυσπρόσιτο του νομού διαπιστώσαμε από τις συνεντεύξεις ότι τους άρεσε πολύ η φύση και βρίσκουν την Ευρυτανία υπέροχη. Μάλιστα μια εκπαιδευτικός με προϋπηρεσία σε μια οικονομικά αναπτυγμένη περιοχή της Αττικής εντελώς αυθόρμητα απάντησε στο δίλημμα για εργασία μεταξύ των δύο περιοχών: «Ευρυτανία»! Στην Ευρυτανία, όπως ανέφερε, η ποιότητα ζωής είναι διαφορετική, δίπλα στη φύση και οι ρυθμοί είναι διαφορετικοί, πιο ανθρώπινοι.

Ανάφερε επίσης ότι ο δάσκαλος έχει κύρος στα χωριά όπως τα παλιά χρόνια και σε περιμένουν πώς και πώς να πας γιατί δεν είναι κάτι δεδομένο γι' αυτούς αυτό.

«Έχουν ακόμα αυτό το παλιό το στερεότυπο κυρίως στα χωριά και στη Φουρνά ήμουν που βγαίνεις στην πλατεία και λένε: «Ο δάσκαλος του χωριού και ο παπάς και ο αστυνόμος». Σε έχουν σε μεγάλη εκτίμηση. Σε περιμένουν πως και πώς να πας ένα αυτό, να σε περιποιηθούνε πάρα πολύ, απ' το να σου φέρουνε καλούδια, αυγά, λαχανικά, τυρί μέχρι το ότι σου δείχνουν την εκτίμησή τους όταν σε βλέπουν στη πλατεία. Η δασκάλα μας να κάτσει, σε έχουν ψηλά, γιατί είσαι κάτι πολύτιμο γι' αυτούς. Εκεί στο χωριό νιώθει πραγματικά εκπαιδευτικός. Εκπαιδευτικός, όπως σου το λέω. Στην Αθήνα νιώθει λίγο πιο εκτελεστής, του προγράμματος...». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ13], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 7)

Σημαντικό στις μικρές πόλεις ή στα χωριά είναι ότι μπορούν να δουν τους δασκάλους τους κατά τη διάρκεια της μέρας και να είναι ορατές και άλλες πτυχές της ζωής τους και όχι μόνο αυτή του δασκάλου στο σχολείο.

«Άλλη επικοινωνία και με το παιδί και με το γονέα. Σε βλέπουν δηλαδή, σα δασκάλα και το πρωί, σε βλέπουν και σαν άνθρωπο καθημερινό έτσι το απόγευμα, μπορεί να σε δουν αύριο και με το παιδί σου, να σε δουν και σα μάνα, να δουν και αυτή σου την πλευρά. Ενώ στην Αθήνα με τις αποστάσεις και την αποξένωση θα σε δουν μόνο σαν εκπαιδευτικό ... ξέρεις 8-12:30... κουτάκι.... Εδώ είναι διαφορετικά μπορεί να σε καλέσουν σε κάποια κοινωνική εκδήλωση, μπορεί να κάνεις και φιλικές σχέσεις με κάποιους γονείς, να ταιριάζετε και σαν άνθρωποι και σαν φίλοι». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ13], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 7)

5.3 Ανάλυση και ερμηνεία του υλικού των συνεντεύξεων

Οι συνεντεύξεις με τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων, τη Σχολική Σύμβουλο Προσχολικής Αγωγής και το Διευθυντή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης αποτύπωσαν και ανέδειξαν ζητήματα που αφορούν την ποιότητα στην προσχολική αγωγή μέσα από τη διατύπωση των απόψεών τους για θέματα που αφορούν το πρόγραμμα σπουδών, τις υποδομές, τις σχέσεις τους με τους γονείς κ.α. Για την ερμηνεία των συνεντεύξεων θα χρησιμοποιηθούν τα πορίσματα της βιβλιογραφικής επισκόπησης αλλά και το θεωρητικό πλαίσιο που αναπτύχθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο.

Η ταυτότητα των εκπαιδευτικών: επίπεδο εκπαίδευσης και επιμόρφωσης

Από τη μελέτη των δεδομένων μας όσον αφορά τα προσόντα των εκπαιδευτικών παρατηρείται ότι υπάρχει ομοιομορφία. Όλοι οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί είναι πανεπιστημιακής μόρφωσης απόφοιτοι παιδαγωγικών τμημάτων. Από τις μόνιμες εκπαιδευτικούς οι τρεις είναι απόφοιτες πανεπιστημιακού τμήματος και οι δυο από αυτές έχουν στην κατοχή τους μεταπτυχιακό τίτλο. Οι υπόλοιπες μόνιμες συνάδελφοι με τα περισσότερα χρόνια υπηρεσίας είναι απόφοιτες Σχολών Νηπιαγωγών, οι οποίες εκτός μιας έχουν συμμετάσχει σε πρόγραμμα εξομοίωσης. Εκτός από τους προαναφερθέντες εκπαιδευτικούς που εκτελούν και χρέη προϊσταμένης στα σχολεία και τα άλλα στελέχη εκπαίδευσης τόσο η Σχολική Σύμβουλος όσο και ο Διευθυντής εκπαίδευσης έχουν αυξημένα ακαδημαϊκά προσόντα.

Σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει σε άλλα ιδρύματα προσχολικής αγωγής που δε βρίσκονται στην ευθύνη του υπουργείου παιδείας, το πτυχίο από

παιδαγωγικό τμήμα είναι απαραίτητο για την τοποθέτηση σε τάξη νηπιαγωγείου. Αν συνυπολογιστεί ότι σε μεγάλη πλειοψηφία όσοι αναπληρωτές εργάζονται στην δημόσια εκπαίδευση έχουν τουλάχιστο συμμετάσχει σε ένα γραπτό διαγωνισμό του Α.Σ.Ε.Π και έχουν πετύχει στις εξετάσεις και όσες μόνιμες είναι απόφοιτες σχολών νηπιαγωγών έκαναν εξομοίωση, φαίνεται να διαμορφώνεται μια ισχυρή ταυτότητα από μέρους των εκπαιδευτικών καθώς δεν υπάρχουν διαβαθμίσεις μεταξύ τους. Αυτό δύναται να διαμορφώνει ένα κοινό τρόπο αντίληψης και επιτέλεσης του έργου τους. Η αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στα τμήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι πολύ σημαντική (Chu & Owens, 2012) και φαίνεται να επηρεάζει την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Όμως, εξαιρετικής σημασίας είναι και οι επιμορφώσεις που μπορούν να συνεισφέρουν στη μετέπειτα πορεία των εκπαιδευτικών καθώς μπορεί να ειπωθεί ως ένας τρόπος που θα ενισχύει των επαγγελματισμό και την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Μάλιστα σε κάποιες χώρες δίνεται σημασία στη διαμόρφωση ενιαίων στρατηγικών για το σκοπό αυτό (Abbate-Vaughn, Paugh & Douglass, 2011). Από τις συνεντεύξεις με τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων, τη Σχολική Σύμβουλο και το Διευθυντή Εκπαίδευσης φάνηκε πως θεωρούν την επιμόρφωση ζωτικής σημασίας αλλά οι Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων υπογράμμισαν επιπλέον τις δυσκολίες πρόσβασης που έχουν λόγω ορεινότητας της περιοχής της Ευρυτανίας και λόγου του ότι οι επιμορφώσεις γίνονται στην έδρα άλλου νομού. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι αυτό λειτουργεί άνισα για τους εκπαιδευτικούς που δεν μπορούν να συμμετάσχουν και να επιμορφωθούν και η τεχνολογία δεν μπορεί να βοηθήσει καθώς δεν υπάρχει καλό δίκτυο ώστε να υποστηρίξει προγράμματα / μαθήματα εξ αποστάσεως μέσω ήχου και μέσω εικόνας.

Η θεματολογία και η συχνότητα των επιμορφώσεων καθορίζονται από τη σύμβουλο προσχολικής αγωγής. Όμως είναι εφικτό και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί να προτείνουν θεματολογίες διαφορετικές. Σύμφωνα με τη Σύμβουλο κάθε άτομο έχει και προσωπική ευθύνη σε ζητήματα επιμόρφωσης. Όλα όσα γίνονται χρειάζονται επιστημονική τεκμηρίωση. Οι επιμορφώσεις που γίνονται βασίζονται σε έναν επιστημονικό πυρήνα και γίνονται σεμινάρια σε θεματικές για την διδακτική της γλώσσας, των μαθηματικών αλλά και ζητήματα που άπτονται θεμάτων μεθοδολογίας και διδακτικής. Όμως πιστεύει ότι: «το πώς, το

τι, ...το τι δηλαδή, μέσα από ποια διαδικασία, μέσα από ποιο υλικό και τα σχετικά πιστεύω ότι είναι κάτι που πρέπει κεντρικά να ρυθμιστεί σε συνεργασία με το ΙΕΠ, τους σχολικούς συμβούλους, με τους εκπαιδευτικούς, με τους συλλόγους των εκπαιδευτικών».

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η ταυτότητα του εκπαιδευτικού συγκροτείται ισχυρά και μέσα από τις επιμορφώσεις που είναι ευθύνη της συμβούλου καθώς το περιεχόμενο προκύπτει από το πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου που διαμορφώνεται κεντρικά.

Η κτιριακή και υλικοτεχνική υποδομή των νηπιαγωγείων – το βοηθητικό προσωπικό

Από την άλλη πλευρά φαίνεται πως η ποιότητα στα νηπιαγωγεία επηρεάζεται από τις υποδομές των σχολείων και την ασφάλεια του χώρου (Chu & Owens, 2012). Οι Προϊσταμένες που υπηρετούν σε σχολικές μονάδες των χωριών παρατήρησαν κάποιες κακές κτιριακές υποδομές (παλιά, κτίρια, μικρές τάξεις, τουαλέτες εξωτερικές, νηπιαγωγείο που φιλοξενείται σε παιδικό σταθμό) που τους δυσκόλεψαν στο έργο τους. Οι Προϊσταμένες των πόλεων ήταν πιο ευχαριστημένες από την ποιότητα των κτιρίων και θεωρούν ότι είναι πολύ καλύτερα από μεγάλες πόλεις όπως η Αθήνα που σε πολλές περιπτώσεις είναι ακατάλληλα. Επίσης, στην Ευρυτανία τα σχολεία είναι λίγα και μπορούν πιο εύκολα να ελεγχθούν τα κτίρια και να βελτιωθεί μια βλάβη.

«Πριν δυο χρόνια για παράδειγμα είχαμε ένα σχολείο που έβαζε νερά από τη στέγη κάθε φορά που έβρεχε και πήγαιναν κατευθείαν πάνω στον πίνακα... τώρα σκέφτου πως ήταν ... να φοβάσαι μην πάθεις ηλεκτροπληξία μέσα στο ίδιο σου το σχολείο. Αυτό σίγουρα δε σε κάνει καλύτερο δάσκαλο όσο και να προσπαθήσεις. Η αλήθεια είναι αυτή». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου [ΠΝ10], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 8.

Σε μια μικρή αίθουσα δεν ευνοείται το παιχνίδι, η δημιουργία ομάδων, γωνιών, υπάρχει δυσκολία στο να εφαρμοστεί το πρόγραμμα σπουδών. Κάθε παιδί θα πρέπει να έχει αναλογικά το χώρο του στην τάξη.

Η υλικοτεχνική υποδομή στα νηπιαγωγεία των χωριών παρουσιάζει ελλείψεις. Κάποια είχαν ελλείψεις σε παιδαγωγικό υλικό ή ήταν παρωχημένο, δεν υπήρχαν υπολογιστές και άλλα μέσα ώστε να χρησιμοποιηθούν στη διδασκαλία των μικρών μαθητών.

Ωστόσο οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν με άλλα μέσα να υλοποιήσουν τους στόχους της προσχολικής αγωγής. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρθηκε στις συνεντεύξεις:

«ξέρουμε ότι ζούμε και σε μια εποχή δύσκολη οικονομικά και δεν έχουμε και εμείς παράλογες απαιτήσεις, μπορούμε να κάνουμε τη δουλειά μας και με ένα πιο απλό χαρτί, δε χρειαζόμαστε ακριβό. Την ποιότητα της εκπαίδευσης δεν την κάνουν τα πολλά υλικά και τα ακριβά, αλλά η ουσία των πραγμάτων, αυτό που κάνεις με τα παιδιά και που μπορεί να γίνει και με ευτελέστερα υλικά. Μπορείς να κάνεις πράγματα με ανακυκλώσιμά, με πράγματα που φέρνουν τα παιδιά για το σχολείο και όχι κα' ανάγκη με ένα ακριβό μακετόχαρτο». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου [ΠΝ13], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 7).

Ακόμη και η ύπαρξη νηπιαγωγείου μακριά από το δημοτικό δε βοηθάει να εφαρμοστούν προγράμματα μετάβασης. Πόσο μάλλον το να φιλοξενείται ένα νηπιαγωγείο σε παιδικό σταθμό, ο συμβολισμός είναι τελείως διαφορετικός.

Μια ακόμη παράμετρος είναι εκείνη της απουσίας του βοηθητικού προσωπικού (καθαρίστριας και τραπεζοκόμου) κατά τη διάρκεια λειτουργίας των σχολείων. Αυτό που θεωρούν πιο αναγκαίο είναι το θέμα της καθαριότητας.

Στα νηπιαγωγεία υπάρχει καθαρίστρια αλλά έρχεται μετά τη λήξη του μαθήματος. Πολλές φορές οι εκπαιδευτικοί αναλαμβάνουν την υποχρέωση να καθαρίσουν και αυτό είναι κάτι που συμβαίνει πολύ συχνά σε μια τάξη νηπιαγωγείου. Έτσι τα σύνορα μεταξύ του ρόλου της νηπιαγωγού και του ρόλου της καθαρίστριας εξασθενούν.

Η σχολική σύμβουλος βάζει ένα πιο ισχυρό σύνορο, κάνει πιο αυστηρά τα όρια του ποιός πρέπει να μπαίνει σε ένα σχολείο και τότε. Θεωρεί ότι πρέπει να μουν κάποια κριτήρια που να καθορίζουν το πεδίο του ποιος δουλεύει στο χώρο του νηπιαγωγείου και να υπάρχει σαφής διάκριση με άλλους χώρους.

«Θεωρώ ότι είναι σημαντική η παρουσία βοηθητικού προσωπικού αλλά θεωρώ ...και βοηθάει βέβαια στο εκπαιδευτικό έργο, αλλά θεωρώ ότι σ ένα μεγάλο βαθμό βοηθάει να έχουν επιμεριστεί οι ευθύνες και διάφορα άλλα καθημερινά λειτουργικά θέματανα έχουν επιμεριστεί και να μην είναι αποκλειστικά στην ευθύνη της νηπιαγωγού που πολλές φορές είναι υποχρεωμένη να εμπλέκεται σε διαδικασίες που δεν είναι καθαρά στο καθηκοντολόγιό της, δεν αναφέρονται με σαφήνεια και δεν είναι δικά της καθήκοντα. Θα βοηθήσει με το να ελευθερώσει χρόνο και φροντίδες από την εκπαιδευτικό αλλά δεν είμαι της άποψης ότι το βοηθητικό προσωπικό που θα είναι σε ένα νηπιαγωγείο θα είναι ένα ανεπίδικο βοηθητικό προσωπικό ή ένα προσωπικό που δεν έχει την κατάλληλη παιδαγωγική κατάρτιση. Πρέπει να είναι καταρτισμένο, επιμορφωμένο παιδαγωγικά για να μπορεί να λειτουργεί στο ίδιο πλαίσιο με τη νηπιαγωγό. Να μπορεί δηλαδή οι υπηρεσίες που θα προσφέρει να είναι στη σωστή παιδαγωγική κατεύθυνση, να ξέρει τι κάνει και όχι απλώς να παρέχει υπηρεσίες βοηθητικές, δηλαδή να ξέρει πώς να φερθεί, πώς να μιλήσει, πώς να διαχειριστεί καταστάσεις στα παιδιά. Ακόμα και μια τραπεζοκόμος λοιπόν είναι μια διαφορετική τραπεζοκόμος που θα είναι σε ένα νηπιαγωγείο, πως θα διαχειριστεί το θέμα της σωστής διατροφής, της προετοιμασίας για φαγητό στα παιδιά τα μικρά από ότι μια τραπεζοκόμος σ κάποιον άλλο χώρο εργασίας. Το ότι είναι τραπεζοκόμος δε σημαίνει ότι είναι και η κατάλληλη για να βρίσκεται σε ένα νηπιαγωγείο». (Στέλεχος, [ΣΤ1], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 23).

Η ποιότητα του προγράμματος σπουδών – Σχολειοποίηση

Όταν εξετάζονται ζητήματα ποιότητας σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα δεν μπορεί να παραβλεφθεί το αναλυτικό πρόγραμμα της βαθμίδας που εξετάζεται. Το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου είναι οργανωμένο με εκπαιδευτικούς στόχους και ενδεικτικές δραστηριότητες.

«Είναι φιλελεύθερο και εγώ θέλω να μείνει φιλελεύθερο, με την έννοια... πώς να το πω... ευέλικτο. Επιλέγεις με ποια θέματα θα ασχοληθείς, είναι η διαθεματική προσέγγιση, παρακολουθείς λίγο τα ενδιαφέροντα των παιδιών, ανάλογα του χώρου, της επικαιρότητας, αυτά του τόπου που είναι εγκατεστημένο ένα σχολείο, τα θέματα μπορεί να ποικίλλουν. Απλά, οι διδακτικές μέθοδοι χρειάζεται να υπερτονίζονται, να επιμορφώνονται στις νέες προσεγγίσεις, στους νέους τρόπους δουλειάς, εκεί νομίζω ότι... αυτό νομίζω ότι είναι το σημείο που πρέπει να δοθεί η έμφαση: περισσότερο στη μεθοδολογία τη διδακτική, στα περιεχόμενα». (Στέλεχος, [ΣΤ1], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 23).

Το πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου δίνει γενικές κατευθύνσεις όσον αφορά τις έννοιες σε κάποιες γνωστικές περιοχές: γλώσσα, μαθηματικά, το κοινωνικό περιβάλλον, την τεχνολογία. Το πρόγραμμα σπουδών είναι ένα εργαλείο για τις νηπιαγωγούς και τους δείχνει με ποιον τρόπο μπορούν να δουλέψουν με τα παιδιά. Ποιοτικά χαρακτηριστικά του προγράμματος είναι η ευελιξία του και η ανοιχτότητά του. Δίνει έμφαση στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων και ικανοτήτων στα παιδιά, όπως την επικοινωνία, τη δημιουργική και κριτική σκέψη, την προσωπική αυτονομία και τις κοινωνικές δεξιότητες (ΠΣΝ, 2011).

Όλα δουλεύονται μέσα από το παιχνίδι και τα βιώματα των παιδιών στην τάξη του νηπιαγωγείου. Το παιχνίδι όπως αναφέρει και η Μακρυνιώτη (1999) νομιμοποιείται από την «ιδιομορφία» του θεσμού καθώς το παιδί ζει και αναπτύσσεται μέσα από το παιχνίδι που αποτελεί ένα είδος προνομιούχου μάθησης. Το παιχνίδι είναι το μέσον με το οποίο το παιδί εξωτερικεύει τον εαυτό του στο δάσκαλο. Μ' αυτό τον τρόπο όσο πιο πολύ παίζει το παιδί και ασχολείται με πολλές δραστηριότητες, τόσο πιο πολύ γίνεται διαθέσιμο στις κρίσεις του δασκάλου. Με άλλα λόγια η εμπλοκή του παιδιού με το παιχνίδι γίνεται αντιληπτή από τους εκπαιδευτικούς και συνιστά πεδίο παρατήρησης και διάγνωσης της προόδου των νηπίων. Όπως αναφέρει και η Μακρυνιώτη (1999:85) «το παιχνίδι παίζει το ρόλο ενός καθρέφτη στον οποίο απεικονίζονται τα κίνητρα, τα συναισθήματα, οι εμπειρίες και οι ικανότητες των παιδιών».

Στην ουσία το παιχνίδι στο νηπιαγωγείο είναι «δουλειά» και η «δουλειά» παιχνίδι. Για τα παιδιά της εργατικής τάξης όπως τονίζει ο Basil Bernstein η «δουλειά» και το παιχνίδι είναι πολύ αυστηρά ταξινομημένα και περιχαραγμένα. Για τα παιδιά της μεσαίας τάξης η «δουλειά» και το παιχνίδι είναι ασθενώς ταξινομημένο και περιχαραγμένο, καθώς μεταξύ της «δουλειάς» και του παιχνιδιού μπορούν να νοηθούν αυστηρά σύνορα. Η «δουλειά» πολλές φορές ικανοποιεί εσωτερικά τα παιδιά της μεσαίας τάξης αλλά τους προσφέρει και εξωτερική αναγνώριση (prestige).

Στο νηπιαγωγείο κυριαρχεί η αόρατη παιδαγωγική. Επιτρέπεται, μέσω του αναλυτικού προγράμματος, η ολική επιτήρηση του νηπίου αλλά με αόρατο τρόπο. Μέσω της φαινομενικής χαλαρότητας που υπάρχει στην τάξη, το κάθε νήπιο καλείται να επιδείξει τη μοναδικότητά του. Η ανάπτυξη στο νηπιαγωγείο θεματικών προσεγγίσεων και σχεδίων εργασίας αποτελεί για τους μαθητές έναν τρόπο να συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία με τα βιώματά τους και να ρυθμίσουν ζητήματα περιεχομένου της γνώσης. Είναι ένας τρόπος να γεφυρωθεί η καθημερινή γνώση των μαθητών με τη επίσημη γλώσσα του αντικειμένου που πρέπει να διδαχτεί.

Αυτό που πρέπει να ληφθεί υπόψη όταν μελετάται η ποιότητα στη προσχολική αγωγή είναι ότι οι μαθητές που έχουν προέλευση από κατώτερα κοινωνικά στρώματα ή σύμφωνα με τους συμμετέχοντες στην έρευνα, λιγότερο πλούσιες εμπειρίες, καθώς και διαφορετικό τρόπο επικοινωνίας με τους γονείς τους, δεν μπορούν να κάνουν τη διάκριση «εργασίας» - «παιχνιδιού», δεν μπορούν εύκολα να εσωτερικεύσουν τους κανόνες του σχολείου και για το λόγο αυτό, πολλές φορές, δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του σχολείου. Τα χαλαρά σύνορα στα σχολικά αντικείμενα θέτουν τους αδύναμους μαθητές σε μειονεκτική θέση.

Οι εκπαιδευτικοί από την πλευρά τους εκτιμούν ότι οι μαθητές τους έχουν σημειώσει πρόοδο, έχουν αναπτύξει τις δεξιότητες και ικανότητες που απαιτούνται. Οι περισσότεροι αναφέρουν πρόοδο και στην ανάπτυξη της γλώσσας, της ομιλίας και της συμπεριφοράς. Θεωρούν ότι αναπτύχθηκαν και γνωστικά και σε κοινωνικό επίπεδο.

Μόνο δυο Προϊσταμένες που υπηρετούν σε χωριά ανέφεραν πως το επίπεδο των παιδιών είναι χαμηλό και σε δεξιότητες και γνωστικά. Η ερμηνεία που έδωσαν ήταν ότι αυτά τα παιδιά δεν είχαν φοιτήσει πριν σε τάξη

νηπιαγωγείου ως προνήπια, ενώ αναφέρθηκαν και στην απομόνωση των χωριών αυτών, και την έλλειψη πολιτισμικών ερεθισμάτων. Θεωρούν πως τα ολοήμερα τμήματα θα είχαν αντισταθμιστικό χαρακτήρα στα μέρη αυτά καθώς θα βοηθούσαν τα παιδιά να εξαλείψουν τις κοινωνικές μειονεξίες τους.

Τα παιδιά λοιπόν αυτά είναι πιθανόν να έχουν δυσκολίες στη μύησή τους στον επεξεργασμένο γλωσσικό κώδικα που απαιτείται από το σχολείο και να μην μπορούν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις του και να δυσκολεύονται στην πρόσκτηση της γνώσης (Bernstein, 1991), καθώς δεν έχουν και το απαιτούμενο πολιτιστικό κεφάλαιο από το σπίτι τους. Από τα δεδομένα της έρευνάς μας προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν εμπεδωμένη την κυρίαρχη αντίληψη της αόρατης μορφής της παιδαγωγικής ως της πλέον κατάλληλης για το νηπιαγωγείο και έτσι δεν προβληματίζονται για την προσαρμογή της διδακτικής τους προσέγγισης στις τυχόν ιδιαίτερες κοινωνικές συνθήκες των νηπίων στα οποία απευθύνονται.

Μάλιστα, μια εκπαιδευτικός έκανε λόγο για την έλλειψη πειθαρχίας των μαθητών της, σημειώνοντας πως αυτή η συμπεριφορά τους οδηγεί σε χαμηλά μαθησιακά επιτεύγματα. Από τις συνεντεύξεις πρόκυψε πως και οι γονείς που έχουν παιδιά που φοιτούν σε χωριά ζητούν να μάθουν περισσότερο για το αν είναι πειθαρχημένα τα παιδιά τους και λιγότερο για την πρόοδό τους. Βλέπουμε λοιπόν πως τα υποκείμενα συγκροτούνται μέσω της πειθαρχίας και της γνώσης. Όπως συνάγεται από τα λεγόμενα της εκπαιδευτικού φαίνεται ότι η γνώση και η πειθαρχία είναι έννοιες άρρηκτα συνδεδεμένες καθώς το σχολείο προωθεί την πειθαρχία μέσω της επίσημης γνώσης: *«το δίπολο πειθαρχία γνώση εμφανίζεται μέσα από τους όρους διακυβέρνηση και ικανότητα»* (Τσατσαρώνη & Σαρακινιώτη, 2011).

Η αμοιβή δίνεται στα άτομα όταν υιοθετούν τους πειθαρχικούς όρους και κανονικοποιούνται. Κάθε άτομο που ανταποκρίνεται στα πρότυπα δράσης επιβραβεύεται, αλλιώς κάποιες νηπιαγωγοί εφαρμόζουν συστήματα ποινών.

«.....με πολλούς τρόπους, με σύσταση, κατ' ιδίαν, με μικρές τιμωρίες, δηλαδή, θα καθίσεις εκεί και δε θα παίζεις το αγαπημένο σου παιχνίδι. Άλλες τεχνικές τώρα: θα πάρει θυμωμένο παιδάκι, θα πάει στο κόκκινο φανάρι.....». (Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, [ΠΝ12], μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας 31)

Η εκπαιδευτική ανισότητα που οφείλεται στην κοινωνικοοικονομική κατάσταση των μαθητών μπορεί να οφείλεται και στις απόψεις των

εκπαιδευτικών και τον τρόπο που διαχειρίζονται αυτά τα ζητήματα (Frawley, 2014).

Γενικά από τις συνεντεύξεις με τους εκπαιδευτικούς φαίνεται μια προσπάθεια και μέσα από τα προγράμματα μετάβασης να προετοιμάσουν τα παιδιά για την επόμενη βαθμίδα, το δημοτικό σχολείο, ως έναν από τους βασικούς στόχους. Ωστόσο, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία (Ang, 2014), με τον τρόπο αυτό, το νηπιαγωγείο «σχολειοποιείται» καθώς ορίζονται δεξιότητες για τα παιδιά όλο και πιο νωρίς στην ηλικία προκειμένου να ετοιμαστούν για ένα εντατικοποιημένο / ανταγωνιστικό περιβάλλον στο πλαίσιο του δημοτικού σχολείου. Αυτή η πίεση για επιτεύγματα οδηγεί και σε αναζήτηση εκπαιδευτικών με αυξημένα προσόντα. Η πίεση αυτή είναι αποτέλεσμα των νεοφιλελεύθερων πολιτικών της εμπορευματοποίησης και του ανταγωνισμού και αποτυπώνονται σε εκπαιδευτικές αλλαγές και ρυθμίσεις στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Γενικά στην εφαρμογή του προγράμματος σπουδών οι Προϊσταμένες αν και ανέφεραν την έλλειψη παιδαγωγικού υλικού και υλικοτεχνικής υποδομής, την έλλειψη εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού από τις ακατάλληλες κτιριακές εγκαταστάσεις, τη μη δυνατότητα πραγματοποίησης επισκέψεων (στα χωριά/πολιτισμική απομόνωση) στα πλαίσια των σχολικών δραστηριοτήτων αναφέρουν ότι καταφέρνουν να τα διαχειρίζονται, επιβεβαιώνοντας πως οι εκπαιδευτικοί αποτελούν το σημαντικότερο παράγοντα ποιότητας στην προσχολική αγωγή (Chu & Owens, 2012).

Η συνεκπαίδευση – ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό και ειδικό βοηθητικό προσωπικό

Ζητούμενο και προτεραιότητα της προσχολικής αγωγής θεωρείται η ισότιμη εκπαίδευση. Η ισότιμη ενσωμάτωση είναι κοινωνικό δικαίωμα και σύμφωνα με διεθνείς συμβάσεις πρέπει όλοι οι μαθητές να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους (Loreman *et al*, 2014).

Στο πνεύμα αυτής της διεθνούς τάσης το Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου (ΠΣΝ, 2011), σε αντίθεση με τους παλιότερους οδηγούς, έχει ένα μικρό κείμενο για την ένταξη στο νηπιαγωγείο. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται ο όρος «ένταξη» αφορά στην παροχή υψηλού επιπέδου προγραμμάτων σπουδών και όχι στη παρουσία των παιδιών στην τάξη. Μάλιστα

σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών, από την παρουσία των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ωφελούνται όλοι (ΠΣΝ, 2011).

Για να εξασφαλιστεί η ισότιμη αντιμετώπιση των παιδιών αυτών χρειάζεται να υπάρξει διαφοροποιημένη διδακτική προσέγγιση. Σημαντικό ρόλο παίζει η πρόσβαση αυτών των μαθητών στο χώρο και το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό⁵, καθώς και ειδικό βοηθητικό προσωπικό που μπορεί να συνεισφέρει.

Στις συνεντεύξεις με τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων οι περισσότερες ανέφεραν ότι δεν είχαν στην τάξη τους παιδιά με εκπαιδευτικές ανάγκες. Μόνο δυο αποκρίθηκαν θετικά. Οι δυο Προϊσταμένες σημείωσαν πως δεν επηρεάστηκε αρνητικά η ποιότητα της προσχολικής αγωγής από την παρουσία αυτών των παιδιών. Ωστόσο, σημαντικό είναι να έρχεται το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό και ειδικό βοηθητικό προσωπικό που ζητείται κάθε φορά για να υποστηρίξει αυτά τα παιδιά. Τις περισσότερες φορές το προσωπικό αργεί να έρθει ή δεν έρχεται ποτέ. Αυτό έχει επίπτωση στην εκπαίδευση αυτών των παιδιών αλλά και των υπολοίπων. Σε αυτή την περίπτωση «γίνονται εκπτώσεις» στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα για να είναι ασφαλή τα νήπια.

Η ύπαρξη ή όχι αυτού του ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού έχουν να κάνουν με την ισότητα των εκπαιδευτικών ευκαιριών που δεν εξασφαλίζεται πάντα.

Η συνεργασία με τους γονείς

Οι Προϊσταμένες των σχολείων δήλωσαν ότι προωθούν τη συμμετοχή, την επικοινωνία του σχολείου και των γονέων καθώς αναγνωρίζουν ότι τα πιο πετυχημένα προγράμματα σπουδών είναι αυτά που εμπλέκουν τους γονείς στην εκπαιδευτική διαδικασία και διαμορφώνουν ένα πλαίσιο βελτίωσης της επίδοσης των μαθητών (Chu & Owens, 2012, ΠΣΝ, 2011, Οδηγός Νηπιαγωγού, 2000).

Οι πρακτικές επικοινωνίας με τους γονείς εξασφαλίζονται με διάφορους τρόπους: προγραμματισμένες συναντήσεις, ολιγόλεπτες συναντήσεις κατά την αποχώρηση των παιδιών, συναντήσεις ενημερωτικές, τηλεφωνικές και

⁵ Ως ειδικό βοηθητικό προσωπικό στα σχολεία για την υποστήριξη μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να εργαστούν: 1) απόφοιτοι τμημάτων ειδικής αγωγής τετραετούς φοίτησης (ΠΕ61), ή 2) απόφοιτοι γενικής αγωγής νηπιαγωγών με μεταπτυχιακό στην ειδική αγωγή (ΠΕ 60.50) ή απόφοιτοι γενικής αγωγής νηπιαγωγών με σεμινάριο 400 ωρών (ΠΕ 60.50). Διαπιστώνεται ότι σ' αυτή την περίπτωση, σε αντίθεση με τις γενικές τάξεις, υπάρχει μια ασάφεια στην ταυτότητα των εκπαιδευτικών. Φαίνεται ότι οι ταυτότητες των εκπαιδευτικών είναι ασθeneείς και μπορεί να έχουν επιπτώσεις στον τρόπο που επιτελούν το έργο τους.

προγραμματισμένες για να λυθούν προβλήματα, σημειώματα, ακόμα και συναντήσεις με επιστήμονες.

Η συμμετοχή των γονέων είναι εφικτή καθώς οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να τους ζητήσουν να συμμετέχουν στο πρόγραμμα του σχολείου, σε γιορτές ή προσφέροντας εθελοντική βοήθεια σε εκδρομές. Τα παιδιά χαίρονται με τη συμμετοχή των γονιών τους και νιώθουν περήφανα.

Ωστόσο, τα στελέχη όταν ρωτήθηκαν για τις απόψεις των γονιών για την προσχολική αγωγή μετέφεραν διαφορετικές εμπειρίες. Κάποιοι ανέφεραν πως κάποιοι γονείς τη θεωρούν υποδεέστερη βαθμίδα, ενώ κάποιοι άλλοι εκτιμούν την προσχολική εκπαίδευση γιατί στην περιοχή τους είναι η μόνη διέξοδος των παιδιών. Αναφέρθηκε επίσης πως καλή άποψη έχουν οι γονείς με υψηλό μορφωτικό επίπεδο, ενώ κάποιοι άλλοι είπαν πως όσοι έχουν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο από τις νηπιαγωγούς τείνουν να υποτιμούν την προσχολική εκπαίδευση. Ωστόσο κάποιοι ισχυρίστηκαν πως τίποτε από αυτά δεν είναι απόλυτο καθώς παίζει ρόλο η προσωπικότητα του κάθε γονιού και ο χαρακτήρας του.

Η συμμετοχή των γονέων χαρακτηρίζεται από πολλούς εκπαιδευτικούς μέτρια, από κάποιους άλλους ικανοποιητική και κάποιοι άλλοι τη χαρακτήρισαν πάρα πολύ καλή. Μια εκπαιδευτικός ανέφερε πως στην αρχή το ενδιαφέρον τους είναι μεγάλο ενώ μετά φθίνει. Ωστόσο, θεωρούν ότι η συμμετοχή τους μπορεί να επηρεαστεί σε κάποιες περιπτώσεις από τον τόπο κατοικίας της οικογένειας. Στα χωριά κυρίως στις Ευρυτανίας υπάρχουν μεταφερόμενοι μαθητές που πηγαίνουν σχολείο σε άλλα χωριά και διανύουν πολλά χιλιόμετρα τη μέρα με ταξί. Οι γονείς αυτών των μαθητών δεν έχουν την άνεση να μετακινούνται είτε γιατί δεν έχουν το χρόνο ή γιατί τους λείπουν τα μέσα.

Κάποιες Προϊσταμένες θεωρούν ότι είναι στη δική τους ικανότητα να καταφέρουν να κάνουν τους γονείς να συμμετέχουν. Θα πρέπει να τους εξηγήσουν το σκοπό και το στόχο του νηπιαγωγείου και να προσπαθήσουν να τους πείσουν να συνεργαστούν: *«Η γνώση αυτή φέρνει το σεβασμό και βελτιώνει τη συνεργασία»* (ΠΣΝ, 2011).

Σύμφωνα με την Lareau (1997), οι γονείς που έχουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο (μεσαία τάξη) έχουν αντιληφθεί την αξία του σχολείου και μπορούν να αφιερώσουν χρόνο για την εκπαίδευση των παιδιών τους αλλά έχουν και την οικονομική δυνατότητα να ανταπεξέλθουν σ' αυτή την απαίτηση του σχολείου.

Από την άλλη, οι γονείς με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο (εργατική τάξη) δεν μπορούν να συνδράμουν στην εκπαίδευση των παιδιών τους καθώς δεν έχουν τόσο χρόνο να διαθέσουν λόγω της δουλειάς που κάνουν.

Τέλος, στο πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου (2011:51) αναφέρεται ότι: «οι εκπαιδευτικοί δεν πρέπει να συγχέουν τη φυσική παρουσία στο σχολείο με την ουσιαστική συμμετοχή των γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους και να έχουν υπόψη τους ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους μια οικογένεια μπορεί να εμπλακεί στη μάθηση του παιδιού».

Η εκπαιδευτική πολιτική στην προσχολική αγωγή

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνά μας, οι Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων, η Σχολική Σύμβουλος Προσχολικής Αγωγής και ο Διευθυντής Εκπαίδευσης του νομού Ευρυτανίας, διατύπωσαν την άποψη ότι η προσχολική αγωγή δεν έχει τη θέση που πρέπει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Δεν αποτελεί προτεραιότητα της πολιτείας αν και είναι ο πυλώνας της εκπαίδευσης.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σχετίζονται με την έλλειψη εκπαιδευτικού προσωπικού και βοηθητικού προσωπικού, ελλείψεις στην κτιριακή και υλικοτεχνική υποδομή κυρίως στα χωριά, την επιμόρφωση, καθώς και σε αποκλεισμούς λόγω της γεωγραφικής θέσης των σχολείων των χωριών, ή την ανάγκη για μετακίνηση των μαθητών.

Ωστόσο στο νομό Ευρυτανίας οι Προϊσταμένες σημείωσαν πως είναι θετικό το ότι βρίσκονται στη φύση και μπορούν να την εκμεταλλευτούν και να υλοποιήσουν ενδιαφέροντα προγράμματα. Θετικό γι' αυτούς είναι ότι λόγω του μικρού αριθμού των μαθητών μπορούν να εξειδικεύσουν τη διδασκαλία τους για τους μαθητές που το έχουν ανάγκη. Σημαντική παράμετρος για την προσχολική αγωγή στην Ευρυτανία είναι ότι τα προνήπια φοιτούν όλα στο νηπιαγωγείο, με την προϋπόθεση να υπάρχει έστω και μια εγγραφή νηπίου.

Για τη βελτίωση της ποιότητας της προσχολικής εκπαίδευσης δίνουν έμφαση στη βελτίωση της υλικοτεχνικής και κτιριακής υποδομής των νηπιαγωγείων. Επίσης θα ήθελαν οι επιμορφώσεις να γίνονται πιο κοντά τους και να υπάρχει καλύτερη επικοινωνία με τη Σύμβουλο Ειδικής Αγωγής. Ζωτικής σημασίας φαίνεται να είναι, κυρίως για τα νηπιαγωγεία στις πόλεις, η μείωση του αριθμού των νηπίων ανά εκπαιδευτικό. Σημαντικό είναι να υπάρξει δίχρονη

υποχρεωτική φοίτηση ώστε και τα προνήπια να παρακολουθούν το νηπιαγωγείο καθώς αυτό ευνοεί στην ανάπτυξή τους.

Παράλληλα, σημειώνεται πως είναι κρίσιμο να είναι το εκπαιδευτικό προσωπικό στην ώρα του στα σχολεία γιατί έτσι γίνεται καλύτερος και έγκαιρος προγραμματισμός της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σχεδόν το μισό εκπαιδευτικό προσωπικό στα νηπιαγωγεία του νομού Ευρυτανίας ήταν αναπληρώτριες.

Όπως σημείωσαν όλα τα στελέχη που συμμετείχαν στην έρευνα, αν και οι αναπληρωτές προσπαθούν να επιτελέσουν το έργο τους όσο καλύτερα μπορούν, υπάρχουν προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσουν κάθε φορά που αλλάζουν τόπο και που επιδρούν στο ηθικό τους, στην αυτοπεποίθησή τους και στον ενθουσιασμό τους.

Οι μόνιμες εκπαιδευτικοί από την άλλη μπορούν να προγραμματίσουν έγκαιρα το έργο τους, να οργανώσουν το υλικό τους, γνωρίζουν καλύτερα τους γονείς και τα παιδιά που θα έχουν κυρίως σε μικρές πόλεις και χωριά. Ακόμα και τα σχολεία στα οποία υπάρχει μόνιμο προσωπικό είναι καλύτερα στελεχωμένα και συντηρημένα καθώς υπάρχει συνέχεια στην διοίκηση των νηπιαγωγείων.

Κεφάλαιο 6 - Συμπεράσματα

Η προσχολική αγωγή είναι πυλώνας της εκπαίδευσης, αποτελεί ένα κρίσιμο στάδιο της εκπαίδευσης των παιδιών και μπορεί να τα ενισχύσει θετικά στη μετέπειτα πορεία τους στο σχολείο. Σε αυτή την κατεύθυνση άλλωστε η επένδυση στην προσχολική αγωγή αποτελεί προτεραιότητα κατά την χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής σε παγκόσμιο επίπεδο. Κρίσιμος παράγοντας για μια ποιοτική προσχολική αγωγή είναι τα ποιοτικά αναλυτικά προγράμματα, ωστόσο υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα της προσχολικής αγωγής, αλλά και την εφαρμογή των προγραμμάτων σπουδών.

Στην παρούσα εργασία διερευνήθηκαν μέσα από τις συνεντεύξεις των προϊσταμένων των νηπιαγωγείων του νομού Ευρυτανίας, της Σχολικής Συμβούλου Προσχολικής Αγωγής και του Διευθυντή Εκπαίδευσης, οι απόψεις τους για την ποιότητα της προσχολικής αγωγής στα νηπιαγωγεία του νομού.

Από τις αναλύσεις των συνεντεύξεων προέκυψαν κάποιες διαφοροποιήσεις μεταξύ των νηπιαγωγείων της πόλης του Καρπενησίου και των χωριών ως προς της στελέχωσή τους με εκπαιδευτικό προσωπικό, τις κτιριακές εγκαταστάσεις και την υλικοτεχνική υποδομή, τον αριθμό των μαθητών αλλά και ζητήματα που άπτονται της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών. Οι ερωτώμενοι μέσα από τις συνεντεύξεις τους ανέφεραν ότι παρά τις δύσκολες συνθήκες προσπαθούν να βελτιώσουν την παροχή εκπαίδευσης για τους μαθητές τους φέρνοντας το ίδιο το επάγγελμα του εκπαιδευτικού στο προσκήνιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ως πρωταρχικό και ιδιαίτερης σημασίας παράγοντα για την παροχή εκπαιδευτικού έργου.

Πιο συγκεκριμένα οι Προϊσταμένες των χωριών επεσήμαναν ελλείψεις σε υλικοτεχνική υποδομή, παιδαγωγικό υλικό, υπολογιστές, εκτυπωτές, έλλειψη σύνδεσης στο διαδίκτυο ή αργή σύνδεση, κάποια προβλήματα στις κτιριακές εγκαταστάσεις. Οι κτιριακές εγκαταστάσεις αλλά και η υλικοτεχνική υποδομή είναι σαφώς καλύτερη στα νηπιαγωγεία της πόλης του Καρπενησίου, όπου υπάρχουν αρκετοί χώροι και πιο κατάλληλοι.

Τα ζητήματα επιμόρφωσης είναι πολύ κρίσιμα για τους εκπαιδευτικούς και έδειξαν να τους απασχολούν ιδιαίτερα. Οι επιμορφώσεις στην Ευρυτανία γίνονται στο Καρπενήσι και τη Λαμία και είναι πάρα πολύ δύσκολό έως

ακατόρθωτο να τα παρακολουθήσουν οι εκπαιδευτικοί κυρίως όσοι υπηρετούν σε δυσπρόσιτα χωριά και αυτά είναι αρκετά. Εδώ σημειώνεται ότι οι επιμορφώσεις έχουν μία κοινή επιστημονική βάση που προκύπτει από το ισχύον πρόγραμμα σπουδών και τις επιστήμες της παιδαγωγικής και της ψυχολογίας όχι μόνο για την Ευρυτανία αλλά και για όλη την επικράτεια.

Σημαντικό θα ήταν να γίνεται έγκαιρα η στελέχωση των νηπιαγωγείων της Ευρυτανίας κυρίως στα δυσπρόσιτα χωριά της που η έναρξη του σχολείου εξαρτάται από την πρόσληψη αναπληρωτών κάθε χρόνο και συνήθως καθυστερεί. Οι εκπαιδευτικοί έρχονται και φεύγουν χωρίς να προλαβαίνουν να εδραιωθούν και να αναπτύξουν σχέσεις, και αυτό έχει επιπτώσεις στον προγραμματισμό της σχολικής χρονιάς λόγω των ασυνεχειών στη στελέχωση των σχολείων αλλά και στον εξοπλισμό τους με μέσα, παιδαγωγικό υλικό και επίπλωση.

Όσον αφορά στον αριθμό των παιδιών παρατηρήθηκε πως στην πόλη του Καρπενησίου, όπως συμβαίνει και στις άλλες πόλεις, είναι μεγαλύτερος ο αριθμός των μαθητών ανά τάξη σε σχέση με τα χωριά. Ο μικρός αριθμός μαθητών, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, ευνοεί μεγαλύτερες αλληλεπιδράσεις με τους μαθητές και ενισχύει την καλλιέργεια κοινωνικών και γλωσσικών δεξιοτήτων και την εξατομικευμένη διδασκαλία. Στα δυσπρόσιτα χωριά ο αριθμός των μαθητών είναι πολύ μικρότερος και αυτό δικαιολογείται καθώς αυτά τα χωριά έχουν μεγάλη χιλιομετρική διαφορά μεταξύ τους και επίσης επικρατούν δύσκολες καιρικές συνθήκες το χειμώνα. Η ερήμωση των χωριών και ο γερασμένος πληθυσμός τους είναι μια ακόμη από τις αιτίες του μικρού αριθμού μαθητών των χωριών.

Ωστόσο, υπάρχει μια ακόμη ιδιαιτερότητα στη σύνθεση του μαθητικού δυναμικού των νηπιαγωγείων της Ευρυτανίας σε σχέση με άλλες περιοχές της Ελλάδας. Στις τάξεις τόσο της μικρής πόλης του Καρπενησίου όσο και των χωριών φοιτούν και τα προνήπια στο σύνολό τους αρκεί στην τάξη να υπάρχει ένα νήπιο. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι σε άλλες μεγάλες πόλεις, όπως η Αθήνα, οι αιτήσεις για φοίτηση των προνηπίων δεν ικανοποιούνται λόγω έλλειψης θέσεων. Το γεγονός της φοίτησης των προνηπίων οι Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων, η Σχολική Σύμβουλος αλλά και ο Διευθυντής Εκπαίδευσης το αξιολόγησαν θετικά στις συνεντεύξεις τους σημειώνοντας ότι έχει καλλιεργηθεί και ωριμάσει στην συνείδηση των γονιών η αξία της φοίτησης στο νηπιαγωγείο.

Επιλέγουν ξεκάθαρα να φοιτούν στο νηπιαγωγείο και όχι στον παιδικό σταθμό της πόλης αν και εκεί υπάρχουν πιο ευέλικτα ωράρια. Οι Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων βλέπουν οφέλη από την φοίτηση των προνηπίων στο νηπιαγωγείο.

Επίσης, οι Προϊσταμένες των χωριών σημείωσαν πως όσα νήπια δεν είχαν προηγούμενη φοίτηση ως προνήπια είχαν γνωστικό και γλωσσικό επίπεδο μέτριο προς χαμηλό και οι δεξιότητές τους ήταν περιορισμένες. Η πρόωμη φοίτηση συμβάλλει στην πρόληψη της σχολικής αποτυχίας των παιδιών από μειονεκτούσες ομάδες. Άλλωστε, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία φάνηκε ότι η επένδυση στην προσχολική αγωγή και την βελτίωση της ζωής τους έχει ανταποδοτικά και μακροπρόθεσμα οφέλη.

Μια διαφορά που σημείωσαν οι Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων των χωριών σε σχέση με την πόλη του Καρπενησίου αλλά και σε σχέση με άλλες πόλεις είναι η έλλειψη πολιτισμικών ερεθισμάτων. Τα παιδιά στις περιοχές αυτές δεν έχουν τη δυνατότητα να επισκέπτονται πολιτιστικούς χώρους (μουσεία, θέατρα, κ.α) ούτε στα πλαίσια οργανωμένων δραστηριοτήτων με το σχολείο τους αλλά ούτε και με τους γονείς τους. Η κατάσταση διαφοροποιείται στην πόλη του Καρπενησίου όπου υπάρχουν περισσότερες επιλογές σε σχέση με τα παιδιά των νηπιαγωγείων των χωριών της Ευρυτανίας. Παρατηρείται ότι τα παιδιά των χωριών δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες ζουν σε κοινωνική και πολιτισμική απομόνωση και έχουν περιορισμένες εκπαιδευτικές ευκαιρίες. Τα παιδιά αυτά δεν διαθέτουν από τις οικογένειές τους ούτε τα μέσα ούτε τους πόρους για να επενδύσουν στο πολιτιστικό και οικονομικό κεφάλαιο που θα τους εξασφαλίσει το μέλλον.

Όλοι θεωρούν το πρόγραμμα προσχολικής αγωγής ποιοτικό όσον αφορά στην ευελιξία του και την ανοιχτότητά του. Το πιο σημαντικό όμως στοιχείο είναι η ανάπτυξη της προσωπικής ταυτότητας και η κατάκτηση δεξιοτήτων στα οποία δίνεται έμφαση. Όπως έχει ήδη αναφερθεί το Πρόγραμμα Σπουδών του 2011 δίνει σημασία στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που ορίζονται και από την εθνική και ευρωπαϊκή στρατηγική για την παιδεία. Κάποιες Προϊσταμένες διαπίστωσαν μια σοβαρή έλλειψη/ μειονεξία των παιδιών ως προς τις δεξιότητές τους.

Όμως όπως προκύπτει από την έρευνα δε φαίνεται να αναφέρονται όλοι οι ερωτώμενοι στο ίδιο πλαίσιο ρύθμισης του επίσημου προγράμματος σπουδών. Κάποιες Προϊσταμένες θεωρούν σημαντικό στοιχείο του αναλυτικού προγράμματος την ευελιξία του, ενώ η σύμβουλος θεωρεί την ανάπτυξη

δεξιοτήτων και την προσωπική ανάπτυξη από τα ποιοτικότερα χαρακτηριστικά ενός προγράμματος σπουδών. Είναι φανερό πως οι περισσότερες Προϊσταμένες αναφέρονται στο ΔΕΠΠΣ ενώ η Σχολική Σύμβουλος στο ΠΣΝ του 2011. Επομένως ο τρόπος που αντιλαμβάνεται ο εκπαιδευτικός τη μαθησιακή διαδικασία, οι αντιλήψεις του, και ο τρόπος που αντιμετωπίζει τα παιδιά είναι καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία των μαθητών.

Η συνεργασία των Προϊσταμένων των νηπιαγωγείων με τους γονείς διαμορφώνει ένα καλό κλίμα με κοινό γνώμονα το καλό του παιδιού. Άλλοτε οι γονείς συνεργάζονται πιο εύκολα και άλλοτε όχι. Όμως οι εκπαιδευτικοί κατάληξαν στο ότι η καλή επικοινωνία/ συνεργασία με τους γονείς δημιουργεί το πλαίσιο βελτίωσης της επίδοσης των παιδιών τους.

Σημειώθηκε επίσης, ότι υπάρχει καλή συνεργασία των προϊσταμένων των νηπιαγωγείων με τους δυο δήμους του νομού. Εκεί απευθύνονται όταν υπάρχει ανάγκη και σε γενικές γραμμές τα αιτήματά τους ικανοποιούνται. Μάλιστα, από κάποιους εκπαιδευτικούς ζητήθηκε να καταγραφεί η πολύ καλή συνεργασία και η άμεση απόκριση του δήμου στα αιτήματά τους.

Τέλος, οι συμμετέχοντες στην έρευνα αφού τόνισαν τις ελλείψεις μέσω των υλοποίηση του Προγράμματος Σπουδών, διατύπωσαν τις προτάσεις τους για την βελτίωση της ποιότητας, όπως οι κατάλληλες κτιριακές εγκαταστάσεις και η υλικοτεχνική υποδομή, η δίχρονη υποχρεωτική προσχολική αγωγή, η επέκταση του ολόημερου νηπιαγωγείου και ακόμη και με μικρό αριθμό μαθητών, ως αντισταθμιστικός παράγοντας στην έλλειψη πολιτισμικών ερεθισμάτων που προκύπτουν από την γεωγραφική θέση ενός απομονωμένου χωριού. Επίσης, σημαντική είναι η πρόσληψη του κατάλληλου εκπαιδευτικού προσωπικού και ειδικού εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού ώστε να καλύπτονται άμεσα οι ανάγκες των σχολικών μονάδων, καθώς και η εμπλοκή των γονέων στη μάθηση των παιδιών. Όλα αυτά τα ζητήματα εξασφαλίζουν την ισότιμη εκπαίδευση όλων των παιδιών και καλύτερες επιδόσεις στη σχολική τους ζωή. Όσο πιο πολλά είναι τα νηπιαγωγεία που παρέχουν προγράμματα υψηλής ποιότητας, τόσο πιο πολύ μπορεί η προσχολική αγωγή να μειώσει τις εκπαιδευτικές ανισότητες.

Όμως, όπως προέκυψε από την έρευνα υπάρχει μία ανομοιομορφία ως προς την παρεχόμενη εκπαίδευση στα νηπιαγωγεία του νομού Ευρυτανίας. Αυτή η διαπίστωση δημιουργεί κάποια ερωτήματα για ζητήματα ισότητας

εκπαιδευτικών ευκαιριών καθώς δε φαίνεται να υπάρχουν ίδιες βάσεις και να διασφαλίζονται κοινές συνθήκες λειτουργία για όλα τα νηπιαγωγεία του νομού. Μολονότι, δίνεται έμφαση στην βελτίωση της προσχολικής εκπαίδευσης μέσω των πολιτικών που προωθεί ο ΟΟΣΑ σε διεθνές επίπεδο, φαίνεται ότι στην πράξη η εφαρμογή ποιοτικών προγραμμάτων εκπαίδευσης και ισότιμης πρόσβασης όλων των μαθητών δεν διασφαλίζεται επαρκώς.

Κλείνοντας θα θέλαμε να σημειώσουμε πως η δυσκολία της παρούσας έρευνας ήταν: οι μεγάλες αποστάσεις που έπρεπε να διανύσουμε για να πάρουμε τις συνεντεύξεις από τους εκπαιδευτικούς, ο κακός και ευμετάβλητος καιρός αλλά και οι δυσκολίες στην επικοινωνία με τους συναδέλφους, καθώς πολλές φορές δεν υπήρχε καλό σήμα από τις εταιρίες κινητής τηλεφωνίας.

Τα ευρήματα αυτά, αν και δεν μπορούν να γενικευτούν, ανοίγουν περαιτέρω την συζήτηση για τα ζητήματα ποιότητας της παρεχόμενης προσχολικής αγωγής. Τα ευρήματα αυτής της μελέτης θα μπορούσαν να αποτελέσουν αφετηρία για παρόμοια έρευνα σε μεγαλύτερη κλίμακα δηλαδή με αντιπροσωπευτικό δείγμα νόμων από τα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας, με στόχο την περαιτέρω διερεύνηση του ζητήματος.

Αν θέλαμε να έχουμε μια πληρέστερη εικόνα ίσως θα έπρεπε να διευρύνουμε το δείγμα της έρευνάς μας και στους άλλους εκπαιδευτικούς των σχολικών μονάδων και όχι μόνο στις Προϊσταμένες, στους γονείς των νηπίων/προνηπίων, την τοπική κοινωνία αλλά και στα ίδια τα παιδιά προσχολικής ηλικίας: καθώς από την εμπειρία μου είναι σε θέση να διατυπώσουν την άποψή τους για το έργο που επιτελείται στο νηπιαγωγείο και τις συνθήκες που επικρατούν στις σχολικές τάξεις.

Συνοψίζοντας, στην παρούσα έρευνα διαφαίνεται ότι η ποιότητα στην προσχολική εκπαίδευση τείνει να εξαρτάται από τις τοπικές, πολιτισμικές και οικονομικές συνθήκες. Μολονότι, σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής προωθείται η αναβάθμιση της ποιότητας των σχολείων, με στόχο την μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, ωστόσο φαίνεται ότι στην πράξη, δεν διασφαλίζεται καθολικά η ποιότητα στην παρεχόμενη εκπαίδευση και κατά συνέπεια η ισότητα ευκαιριών.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Abbate-Vaughn J., Paugh P.C., & Douglass A., (2011). Sound Bites Won't Prepare the Next Generation: Early Childhood Teacher Education Policy Public- Private Divide in Massachusetts, *Educational Policy*, 25(1) 215–239.
- Ang L., (2014). Preschool or Prep School? Rethinking the Role of Early Years Education, *Contemporary Issues in Early Childhood*, Volume 15(2).
- Alexiadou, N., Dovemark, M., Erixon-Arreman, I., Holm, A., Lundahl, L., & Lundström, U., (2016). Managing inclusion in competitive school systems: The cases of Sweden and England, *Research in Comparative and International Education*, p.1-27.
- Ball, S., (2010). New Class Inequalities in Education: Why Education Policy May Be Looking in the Wrong Place! Education Policy, Civil Society and Social Class, *International Journal of Sociology and Social Policy*, Vol 30, Iss 3/4, p. 1-19
- Bernstein Basil, “Class and Pedagogies:Visible and Invisible” στο Hasley, H. A, Lauder, H., Brown, P., & Wells A., (1997). Education: culture, economy, society, page 59-61, Oxford University Press.
- Chiu H.Y. & Owens A, (2012). Study of Factors Influencing Childcare Quality in Preschools, *Chian-Nan Annual Bulletin*, Vol. 38, P . 264 – 271.
- European Commission, (2015). Education and training – Monitor 2015 αναρτημένο στο: http://ec.europa.eu/education/tools/et-monitor_en.htm
- European Commission, (2015). Education and training – Monitor GREECE 2015 αναρτημένο στο: http://ec.europa.eu/education/tools/et-monitor_en.htm

- E.E., (2009). *Council conclusions of 26 November 2009 on the professional development of teachers and school leaders*, Official Journal of the European Union, C302/04, 12-12-2009.
- European Commission, (2001). Lisbon European Council 23 and 24 March 2000 Presidency Conclusions, αναρτημένο στο: http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm.
- European Commission (2002) Barcelona European Council (15-16/3/2002), Presidency Conclusions, αναρτημένο στο: http://www.europarl.europa.eu/bulletins/pdf/01s2002_el.pdf.
- European Commission, (2003b). *Improving the Education of Teachers and Trainers. Progress Report, Working Group A, November 2003.*
- European Commission, 2004b. *Improving the education of teachers and trainers: An imperative for Europe.*
- European Commission, 2000. *EUROPEAN REPORT ON QUALITY, SIXTEEN QUALITY INDICATORS OF SCHOOL EDUCATION, Report based on the work of the Working Committee on Quality Indicators.*
- European Commission, 2000. *COMMUNICATION FROM THE COMMISSION, EUROPE 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth, Brussels, 3.3.2010 COM (2010).*
- Frawley D., (2014). *Combating educational disadvantage through early years and primary school investment, Irish Educational Studies, Vol. 33, No. 2, 155–171.*
- Garet, M.S., Porter, A.C., Desimone, L., Birman, B.F. & Yoon, K.S. (2001). *What makes professional development effective? Results from a National Sample of Teachers, American Educational Research Journal, 38(4), 915-945.*
- Kalogerakis P. (Forthcoming). *On Quality and Autonomy in Times of Economic Crisis: The Greek Early Childhood Education and Care Case.*
- Loreman, T., Forlin, C., Chambers, D., Sharma, U. and Deppeler, J., (2014). *Conceptualising and Measuring Inclusive Education, International Perspectives on Inclusive Education, Volume 3, p.3 - 17.*

- Lareau, A. (1997) Social Class Differences in Family School Relationships: The importance of Cultural Capital in Halsey, Lauder, Brown, Wells (eds), *Education Culture, Economy Society*, (pp.703-718), Oxford: Oxford University Press.
- Paananen, M., Kumpulainen K., & Lipponen L., (2015). Quality drift within a narrative of investment in early childhood education, *European Early Childhood Education Research Journal*, Vol 23, No5, 690-705.
- Pluma, M., (2014). A ‘globalised’ curriculum – international comparative practices and the preschool child as a site of economic optimisation, *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, Vol. 35, No. 4, Routledge.
- Slee, R., (2013). Meeting Some Challenges of Inclusive Education in an Age of Exclusion, *Asian Journal of Inclusive Education*, Vol. 1, No. 2, 8-17.
- Taylor, S., Risvi, F. Lingard, B. & Henry, M. (1997). Educational policy and the politics of change, London, Routledge.
- Valls, R. & Padrós, M., (2011). Using Dialogic Research to Overcome Poverty: from principles to action, *European Journal of Education*, Vol. 46, No. 2, 2011.
- Vongalis-Macrow, A., (2009). The simplicity of educational reforms: defining globalization and reframing educational policies during the 1990s. *International Journal of Educational Policies*. Vol.3 (2) pp. 62-80.

Ελληνόγλωσση

- Αντωνίου, Ι. (2011). «*Η εκπαιδευτική πολιτική για την αγωγή των προνηπίων: Γονεϊκές επιλογές και ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών*», Διπλωματική εργασία στα πλαίσια του ΜΠΣ - Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Υλικό: Τυπική, Άτυπη και από Απόσταση Εκπαίδευση (Συμβατικές και e-MΟΡΦΕΣ) στο τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

- Bernstein, B. (1991). *Παιδαγωγικοί κώδικες και κοινωνικός έλεγχος*, εισαγωγή – μετάφραση – σημειώσεις Ιωσήφ Σολομών, Αθήνα: εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Bourdieu, P. (1996). *Οι Κληρονόμοι. Οι φοιτητές και η κουλτούρα*. (Εισαγωγή: Ν. Παναγιωτόπουλος, μετάφραση: Ν. Παναγιωτόπουλος - Μ. Βιδάλη). Αθήνα: Ινστιτούτο του βιβλίου – Καρδαμίτσα.
- Cohen, L., & Manion, L. (1994). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*, μτφρ. Χρυσούλα Μητσοπούλου, & Μάνια Φιλοπούλου. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Creswell J., (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση. Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και της ποιοτικής έρευνας*. Τσορπατζούδης, Χ. (επιμ.) Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Γκόβαρης Χ., & Ρουσσάκης Ι., (2008). *Ευρωπαϊκή Ένωση. Πολιτικές στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Δαφέρμου, Χ., Κουλούρη, Π., & Μπασαγιάννη, Ε. (2006) *Οδηγός Νηπιαγωγού: Εκπαιδευτικοί Σχεδιασμοί-Δημιουργικά Περιβάλλοντα μάθησης*, Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- ΔΕΠΠΣ (2003) *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών*, Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Ζαβλανός, Μ. (2003). *Η Ολική Ποιότητα στην Εκπαίδευση*, Αθήνα: Σταμούλη.
- Μακρυνιώτη Δ., (1999). «Το παιχνίδι στο αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου. Μια κριτική ανάγνωση του παιδοκεντρικού παιδαγωγικού λόγου», στο Κ., Γκουγκούλη & Α., Κουρία, (επιμ.): *Παιδί και παιχνίδι στη νεοελληνική κοινωνία*, σελ 85, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1999.
- Σαρακινιώτη, Α. & Τσατσαρώνη, Α. (2011). *Πειθαρχία και γνώση στην κοινωνία των ικανοτήτων*, στο Γ. Σταμέλος (επιμ.) *Δέκα χρόνια μετά... χαριστήριο στον Ιωσήφ Σολομών*, τόμος Ι. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Τσατσαρώνη, Α. (2015). *Εκπαίδευση και Κοινωνική τάξη - Μορφές Κεφαλαίου- Ενότητα 4*, Πανεπιστημιακές σημειώσεις στα πλαίσια μαθήματος του ΜΠΣ - Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Υλικό: Τυπική, Άτυπη και από Απόσταση Εκπαίδευση (Συμβατικές και e-MΟΡΦΕΣ), χειμερινό εξάμηνο.

- Τσατσαρώνη, Α. (2015). Νέα Πρότυπα «επαγγελματισμού» στο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενότητα 2, Πανεπιστημιακές σημειώσεις στα πλαίσια μαθήματος του ΜΠΣ - Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Υλικό: Τυπική, Άτυπη και από Απόσταση Εκπαίδευση (Συμβατικές και e-MΟΡΦΕΣ), εαρινό εξάμηνο.
- Τσατσαρώνη Α. & Κουλαϊδής Β., (2001). «Ταξινόμηση και περιχάραξη: ένα εννοιολογικό πλαίσιο για την εξέταση της σχολικής γνώσης», στο Κολιόπουλος Δ., Κουλαϊδής Β. & Τσατσαρώνη Α., *Διδακτική των φυσικών επιστημών*, τόμος β', σελ 221, Ε. Α. Π, Πάτρα.
- ΥΠΑΔΒΜΘ, (2009). Νέο Σχολείο: Πρώτα ο μαθητής.
- Υφαντή, Α.Α. (2000). Εκπαιδευτικές αλλαγές και βελτίωση του σχολείου. Μια πολύπλοκη σχέση. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 113, 57-63.

Νόμοι

- Ν. ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3848/2010
- ΝΟΜΟΣ 2986/2002-ΦΕΚ Α 24-2002
- Υπ. Α. Φ.32/190/81670/ Γ1- ΦΕΚ 1420, τ. Β', 20-7-2007
- Ν. 3518/2006-ΦΕΚ 272, τ.α', 21-12-2006
- ΝΟΜΟΣ 2525/1997-ΦΕΚ Α 188-1997
- Ν. 1566/85
- Ν. 682/ 1977, ΦΕΚ 244 τ. Α'
- ΦΕΚ 1340/2002 - Φ.353.1/324/105657/Δ1/2002
- Π. Δ. 200/98- ΦΕΚ 161, τ.Α', 13-7-1998
- Π.Δ. 1/2003, άρθρο 11, παραγ. 7, Φ.Ε.Κ. 1/3-1-2003, τ. Α'

Εγκύκλιοι

- Υπ' αριθμ. 87776/Δ1/30-05-2016 εγκύκλιος του Υ.Π.Ε.Θ.
- Υπ' αριθμ. 92813/Δ1/06-06-2016 εγκύκλιος του Υ.Π.Ε.Θ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ια

Α΄ Πρωτόκολλο συνέντευξης με το Διευθυντή Εκπαίδευσης

Εκφώνηση

Στο πλαίσιο εκπόνησης της μεταπτυχιακής μου εργασίας μελετώ τις απόψεις των στελεχών για την ποιότητα στην προσχολική αγωγή σε μία οικονομικά υποβαθμισμένη και με ειδικά γεωγραφικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά περιοχή της χώρας. Για το σκοπό αυτό επέλεξα, ως μελέτη περίπτωσης τον ορεινό και φτωχό νομό της Ευρυτανίας.

Η συμμετοχή σας στην έρευνα είναι κρίσιμη διότι ο ρόλος σας ως Διευθυντής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, η επαγγελματική σας εμπειρία και οι γνώσεις σας στο πεδίο της διοίκησης της εκπαίδευσης είναι σημαντικά για την κατανόηση του ζητήματος της ποιότητας στην προσχολική αγωγή και εκπαίδευση στο νομό.

Για την διευκόλυνση της ροής της συζήτησης και για την πιστότητα καταγραφής των δεδομένων, παρακαλώ να μου επιτρέψετε να χρησιμοποιήσω το μαγνητόφωνο. Σας διαβεβαιώνω ρητά ότι η ανωνυμία όλων των ερωτηθέντων θα διασφαλιστεί τόσο κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας και της σύνταξης όσο και της δημοσιοποίησης/ παρουσίασης των δεδομένων.

Γνωρίζοντας το φόρτο εργασίας που έχετε σας ευχαριστώ που δεχτήκατε να συμμετάσχετε στην έρευνά μου.

1^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Περιγραφή των νηπιαγωγείων, εσωτερικά και εξωτερικά περιβάλλοντα μάθησης

1. Πώς διαμορφώνεται ο χάρτης της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης στο νομό; Πόσα είναι τα ιδρυμένα ημερήσια και πόσα τα ιδρυμένα ολόημερα τμήματα στις μονάδες προσχολικής αγωγής;
2. Πώς θα περιγράφατε την κτιριακή και υλικοτεχνική υποδομή των νηπιαγωγείων του νομού Ευρυτανίας; Υπάρχουν ελλείψεις;
3. Θεωρείτε ότι η ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού στα νηπιαγωγεία είναι σημαντική για την ποιότητα του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου;
4. Θεωρείτε ότι η γεωγραφική θέση του νηπιαγωγείου διαδραματίζει κάποιο ρόλο στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;

2^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εργασιακή κατάσταση – εμπειρία εκπαιδευτικών

1. Ποιο είναι το προφίλ των εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής του νομού Ευρυτανίας αναφορικά με τα έτη υπηρεσίας στο χώρο της δημόσιας εκπαίδευσης, τη σχέση εργασίας τους (μόνιμοι / αναπληρωτές) και τα εκπαιδευτικά τους προσόντα;
2. Μπορείτε να μας πείτε αν και πότε στελεχώθηκαν με εκπαιδευτικό προσωπικό τα κενά στα νηπιαγωγεία, την τρέχουσα σχολική χρονιά;
3. Θεωρείτε ότι η σχέση εργασίας ενός εκπαιδευτικού επηρεάζει την ποιότητα παροχής του εκπαιδευτικού έργου και την επαγγελματική του ταυτότητα; Με ποιους τρόπους;
4. Κατά την άποψή σας είναι σημαντικό το ζήτημα της επιμόρφωσης για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών; Υπάρχουν δυσκολίες στον ορεινό και φτωχό νομό της Ευρυτανίας;

3^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Πρόγραμμα σπουδών και μάθηση – Μαθητικό δυναμικό

1. Πόσα παιδιά είναι εγγεγραμμένα στα νηπιαγωγεία του νομού; Πόσα είναι νήπια και πόσα είναι προνήπια;
2. Υπάρχουν διακυμάνσεις στα ποσοστά εγγραφής των νηπίων και προνηπίων στο νομό τα τελευταία χρόνια;

3. Η φοίτηση των νηπίων και των προνηπίων στην προσχολική εκπαίδευση στο νομό είναι σταθερή ή παρουσιάζονται φαινόμενα διαρροής;
4. Υπάρχουν στα νηπιαγωγεία του νομού παιδιά από μειονεκτούσες ομάδες, αλλοδαπά ή παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και πώς επηρεάζεται αν επηρεάζεται η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;
5. Έχετε υπόψη σας αν υπάρχουν παιδιά που δεν μπορούν να παρακολουθήσουν το νηπιαγωγείο γιατί δεν έχουν πρόσβαση; Μπορείτε να αναφέρετε κάποιες περιπτώσεις;
6. Πόσα ολοήμερα τμήματα λειτουργούν στις μονάδες προσχολικής αγωγής του νομού; Όπου δεν λειτούργησαν, ποιοι ήταν οι λόγοι;
7. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα που ακολουθείται στα ολοήμερα τμήματα έχει οφέλη στην ανάπτυξη των παιδιών; Αν ναι πού μπορεί να τα βοηθήσει κατά την άποψή σας;
8. Θεωρείτε αναγκαία τη λειτουργία ολοήμερων νηπιαγωγείων στο νομό και αν ναι, γιατί;

4^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Οικογένεια και η εμπλοκή τους στην κοινότητα της μάθησης. Σχέσεις με γονείς

1. Πως θα περιγράφατε τη στάση και τις απόψεις των γονέων για την προσχολική αγωγή και το ρόλο της στο νομό Ευρυτανίας; Είναι κοινές σε όλες περιοχές, αστικές και αγροτικές; Ή έχετε εντοπίσει διαφοροποιήσεις;
2. Έχετε υπόψη σας και θα μπορούσατε να μας αναφέρετε τυχόν διαφορές από άλλες περιοχές / νομούς της χώρας; Αν ναι, πού αποδίδετε αυτές τις διαφορές;
3. Πιστεύετε ότι η εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία συμβάλλει στην ποιότητα της προσχολικής αγωγής; Γιατί;
4. Σε ποιο βαθμό συμμετέχουν οι γονείς σε δραστηριότητες που οργανώνονται από τα νηπιαγωγεία του νομού;
5. Θεωρείτε ότι παράγοντες, όπως η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας η κοινωνική τάξη και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, επηρεάζουν τις απόψεις τους για την προσχολική αγωγή;
6. Ποιοι παράγοντες, -η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας, η κοινωνική τάξη και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων - νομίζετε ότι

επηρεάζουν τη συμμετοχή τους στη σχολική ζωή και την ποιότητα της επικοινωνίας γονιών και εκπαιδευτικών;

5^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Διοικητικό πλαίσιο/ ηγεσία, Διοίκηση και Διαχείριση

1. Πώς θα προσδιορίζατε το έργο σας σε ό,τι αφορά την προσχολική εκπαίδευση και ποιες είναι μερικές από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζετε;
2. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε σε αυτή τη δυσπρόσιτη περιοχή;
3. Έχετε στη διάθεσή σας επαρκείς οικονομικούς πόρους για να επιτελέσετε το έργο σας; Με ποιους τρόπους προσπαθείτε να παρακάμψετε τέτοιου είδους δυσκολίες;
4. Θα μπορούσατε να αναφέρετε τις βασικές ενέργειες που κάνετε για τη διασφάλιση της ποιότητας στα νηπιαγωγεία του νομού Ευρυτανίας;
5. Αντιμετωπίζετε δυσκολίες στην εξασφάλιση του αναγκαίου εκπαιδευτικού προσωπικού και πώς αντιμετωπίστηκαν;
6. Θεωρείτε ότι είναι μέρος του έργου σας να συμβάλλετε στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών; Πώς υποστηρίζετε στο έργο τους τους/τις προϊσταμένους /ες των σχολικών μονάδων;
7. Ενθαρρύνετε τη συμμετοχή των γονέων στη σχολική ζωή; Γιατί, - και αν ναι με ποιους τρόπους;
8. Ζητούνται σχετικές άδειες για την είσοδο των γονέων στο σχολείο και τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου;

6^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εκπαιδευτική πολιτική για το ελληνικό νηπιαγωγείο

1. Νομίζετε ότι η προσχολική αγωγή κατέχει τη θέση που πρέπει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα; Γιατί;
2. Μπορείτε να αναφέρετε κάποια θετικά και κάποια αρνητικά σημεία της παρεχόμενης προσχολικής αγωγής γενικά; Διαφοροποιείται η κατάσταση στο νομό Ευρυτανίας;
3. Ενστερνίζεστε τις απόψεις και συμφωνείτε με τα δεδομένα για το θετικό ρόλο της φοίτησης στην προσχολική αγωγή για την επιτυχή εκπαιδευτική πορεία των μαθητών;

4. Ποια είναι η άποψή σας για τη φοίτηση των προνηπίων; Θα έπρεπε να είναι υποχρεωτική ή αυτό δεν είναι απαραίτητο;
5. Ποιες θα ήταν κάποιες από τις προτάσεις σας για την βελτίωση της ποιότητας του νηπιαγωγείου και την αναβάθμιση του ρόλου του στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ίδρυση περισσότερων σχολικών μονάδων, πρόσληψη μόνιμου εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού, επιμορφωτικά προγράμματα, χρηματοδότηση έρευνας κ.α);
6. Ποια μέτρα νομίζετε ότι πρέπει να ληφθούν για τη βελτίωση της ποιότητας στην παρεχόμενη προσχολική εκπαίδευση στο νομό;

Β' Πρωτόκολλο συνέντευξης με τη Σχολική Σύμβουλο Προσχολικής Αγωγής

Εκφώνηση

Στο πλαίσιο της μεταπτυχιακής μου εργασίας μελετώ τις απόψεις των στελεχών για την ποιότητα στην προσχολική αγωγή σε μία οικονομικά υποβαθμισμένη και με ειδικά γεωγραφικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά περιοχή της χώρας. Για το σκοπό αυτό επέλεξα, ως μελέτη περίπτωσης τον ορεινό και φτωχό νομό της Ευρυτανίας.

Η συμμετοχή σας στην έρευνα είναι κρίσιμη διότι ο ρόλος σας ως Σχολική Σύμβουλος Προσχολικής Αγωγής, η επαγγελματική σας εμπειρία και οι γνώσεις σας στο πεδίο της παιδαγωγικής είναι σημαντικά για την κατανόηση του ζητήματος της ποιότητας στην προσχολική αγωγή και εκπαίδευση στο νομό Ευρυτανίας.

Για την διευκόλυνση της ροής της συζήτησης και για την πιστότητα καταγραφής των δεδομένων, παρακαλώ να μου επιτρέψετε να χρησιμοποιήσω το μαγνητόφωνο. Σας διαβεβαιώνω ρητά ότι η ανωνυμία όλων των ερωτηθέντων θα διασφαλιστεί τόσο κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας και της σύνταξης όσο και της δημοσιοποίησης/ παρουσίασης των δεδομένων.

Γνωρίζοντας το φόρτο εργασίας που έχετε σας ευχαριστώ που δεχθήκατε να συμμετάσχετε στην έρευνά μου.

1^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Περιγραφή των νηπιαγωγείων, εσωτερικά και εξωτερικά περιβάλλοντα μάθησης

1. Πώς θα περιγράφατε την κτιριακή και υλικοτεχνική υποδομή των νηπιαγωγείων του νομού Ευρυτανίας; Υπάρχουν ελλείψεις;
2. Θεωρείτε ότι η ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού στα νηπιαγωγεία είναι σημαντική για την ποιότητα του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου;
3. Θεωρείτε ότι η γεωγραφική θέση του νηπιαγωγείου διαδραματίζει κάποιο ρόλο στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;

2^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εργασιακή κατάσταση –εμπειρία εκπαιδευτικών

1. Θεωρείτε ότι η σχέση εργασίας ενός εκπαιδευτικού επηρεάζει την ποιότητα παροχής του εκπαιδευτικού έργου και την επαγγελματική του ταυτότητα; Με ποιους τρόπους;
2. Πιστεύετε ότι όσοι εκπαιδευτικοί έχουν περισσότερα χρόνια διδακτικής εμπειρίας μπορούν να ανταποκριθούν καλύτερα στις απαιτήσεις του προγράμματος του νηπιαγωγείου;
3. Κατά την άποψή σας είναι σημαντικό το ζήτημα της επιμόρφωσης για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών; Υπάρχουν δυσκολίες στον ορεινό και φτωχό νομό της Ευρυτανίας;

3^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Πρόγραμμα σπουδών και μάθησης- Μαθητικό δυναμικό

1. Πως θα περιγράφατε το προφίλ των μαθητών των νηπιαγωγείων του νομού; Υπάρχουν στα νηπιαγωγεία του νομού Ευρυτανίας παιδιά από μειονεκτούσες ομάδες, αλλοδαπά ή παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και πώς επηρεάζεται, αν επηρεάζεται, η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;
2. Πιστεύετε ότι τα επίσημα αναλυτικά προγράμματα για την προσχολική αγωγή διακρίνονται για την ποιότητά τους; Θα μπορούσατε να μας πείτε ποια κατά τη άποψή σας είναι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά ενός αναλυτικού προγράμματος;
3. Ποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και ποιες πρακτικές ενδείκνυνται για να ενισχυθούν τα παιδιά που δεν ανταποκρίνονται στους στόχους που τίθενται από τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών;

4. Μπορείτε να μας πείτε αν εφαρμόζονται καινοτόμα προγράμματα στα νηπιαγωγεία του νομού; Θα μπορούσατε να μας αναφέρετε κάποια από τα καινοτόμα προγράμματα που υλοποιήθηκαν πρόσφατα;
5. Τι πρόσφεραν τα καινοτόμα αυτά προγράμματα, ειδικά στην εκπαίδευση των νηπίων του νομού Ευρυτανίας;
6. Πού θεωρείτε ότι μπορεί να συμβάλλει η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου;
7. Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα που ακολουθείται σε ένα ολοήμερο τμήμα έχει οφέλη στην ανάπτυξη των παιδιών; Στην περίπτωση του συγκεκριμένου νομού, θα υποστηρίζατε ότι η λειτουργία των ολοήμερων νηπιαγωγείων είναι αναγκαία και αν ναι γιατί;
8. Θεωρείτε ότι ο αριθμός των νηπίων επηρεάζει την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;

4^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Οικογένεια και η εμπλοκή τους στην κοινότητα της μάθησης – Σχέση με τους γονείς

1. Θεωρείτε ότι παράγοντες, όπως η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας, η κοινωνική τάξη και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, επηρεάζουν τις απόψεις τους για την προσχολική αγωγή;
2. Ποιοι παράγοντες, -η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας, η κοινωνική τάξη και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων- νομίζετε ότι επηρεάζουν τη συμμετοχή τους στη σχολική ζωή και την ποιότητα της επικοινωνίας γονιών και εκπαιδευτικών;
3. Πιστεύετε ότι είναι δείκτης της υψηλής ποιότητας προγραμμάτων προσχολικής εκπαίδευσης η εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία; Σε ποιο βαθμό συμμετέχουν οι γονείς, στα νηπιαγωγεία ευθύνης σας, σε δραστηριότητες που οργανώνονται από το σχολείο;

5^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Διοικητικό πλαίσιο / Ηγεσία, Διοίκηση και Διαχείριση

1. Μπορείτε να μας περιγράψετε το έργο σας ως σχολικής συμβούλου και πόσο δύσκολο είναι;
2. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε ειδικά σε αυτή τη δυσπρόσιτη περιοχή;

3. Έχετε τη δυνατότητα να διαχειριστείτε αποτελεσματικά ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος και το προσωπικό;
4. Θεωρείτε ότι είναι μέρος του έργου σας να συμβάλλετε στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών; Πώς υποστηρίζετε στο έργο τους τους εκπαιδευτικούς των σχολικών μονάδων;
5. Έχετε στην διάθεσή τους επαρκείς οικονομικούς πόρους για να επιτελέσετε το έργο σας; Με ποιους τρόπους προσπαθείτε να παρακάμψετε τέτοιου είδους δυσκολίες;
6. Ενθαρρύνετε τη συμμετοχή των γονέων στη σχολική ζωή; Γιατί, και αν ναι με ποιους τρόπους;
7. Ζητούνται σχετικές άδειες για την είσοδο των γονέων στο σχολείο και τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου;

6^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εκπαιδευτική πολιτική για το ελληνικό νηπιαγωγείο

1. Νομίζετε ότι η προσχολική αγωγή κατέχει τη θέση που πρέπει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα; Γιατί;
2. Μπορείτε να αναφέρετε κάποια θετικά και κάποια αρνητικά σημεία της παρεχόμενης προσχολικής αγωγής γενικά; Διαφοροποιείται η κατάσταση στο νομό Ευρυτανίας;
3. Ενστερνίζεστε τις απόψεις και συμφωνείτε με τα δεδομένα για το θετικό ρόλο της φοίτησης στην προσχολική αγωγή για την επιτυχή εκπαιδευτική πορεία των μαθητών;
4. Ποια είναι η άποψή σας για τη φοίτηση των προνηπίων; Θα έπρεπε να είναι υποχρεωτική ή αυτό δεν είναι απαραίτητο;
5. Ποιες θα ήταν οι προτάσεις σας για την βελτίωση της ποιότητας του νηπιαγωγείου και την αναβάθμιση του ρόλου του στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ίδρυση περισσότερων σχολικών μονάδων, πρόσληψη μόνιμου εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού, επιμορφωτικά προγράμματα, χρηματοδότηση έρευνας κ.α);
6. Ποια μέτρα θεωρείτε ότι πρέπει να ληφθούν για τη βελτίωση της ποιότητας στην παρεχόμενη προσχολική εκπαίδευση στο νομό;

Γ' Πρωτόκολλο συνέντευξης με τη Σχολική Σύμβουλο Ειδικής Αγωγής

Εκφώνηση

Στο πλαίσιο της μεταπτυχιακής μου εργασίας μελετώ τις απόψεις των στελεχών για την ποιότητα στην προσχολική αγωγή σε μία οικονομικά υποβαθμισμένη και με ειδικά γεωγραφικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά περιοχή της χώρας. Για το σκοπό αυτό επέλεξα, ως μελέτη περίπτωσης τον ορεινό και φτωχό νομό της Ευρυτανίας.

Η συμμετοχή σας στην έρευνα είναι κρίσιμη διότι ο ρόλος σας ως Σχολική Σύμβουλος Ειδικής Αγωγής, η επαγγελματική σας εμπειρία και οι γνώσεις σας στο πεδίο της παιδαγωγικής είναι σημαντικά για την κατανόηση του ζητήματος της ποιότητας στην προσχολική αγωγή και εκπαίδευση στο νομό Ευρυτανίας.

Για την διευκόλυνση της ροής της συζήτησης και για την πιστότητα καταγραφής των δεδομένων, παρακαλώ να μου επιτρέψετε να χρησιμοποιήσω το μαγνητόφωνο. Σας διαβεβαιώνω ρητά ότι η ανωνυμία όλων των ερωτηθέντων θα διασφαλιστεί τόσο κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας και της σύνταξης όσο και της δημοσιοποίησης/ παρουσίασης των δεδομένων.

Γνωρίζοντας το φόρτο εργασίας που έχετε σας ευχαριστώ που δεχθήκατε να συμμετάσχετε στην έρευνά μου.

1^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Περιγραφή των νηπιαγωγείων, εσωτερικά και εξωτερικά περιβάλλοντα μάθησης

1. Πώς θα περιγράφατε την κτιριακή και υλικοτεχνική υποδομή των νηπιαγωγείων του νομού Ευρυτανίας; Υπάρχουν ελλείψεις;
2. Θεωρείτε ότι η ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού στα νηπιαγωγεία είναι σημαντική για την ποιότητα του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου;
3. Θεωρείτε ότι η γεωγραφική θέση του νηπιαγωγείου διαδραματίζει κάποιο ρόλο στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;
4. Θεωρείται ότι επηρεάζουν οι παραπάνω παράγοντες (κτιριακή/υλικοτεχνική υποδομή, ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού, η γεωγραφική θέση νηπιαγωγείου) την εκπαίδευση νηπίων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες;

2^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εργασιακή κατάσταση –εμπειρία εκπαιδευτικών

1. Θεωρείτε ότι η σχέση εργασίας ενός εκπαιδευτικού επηρεάζει την ποιότητα παροχής του εκπαιδευτικού έργου και την επαγγελματική του ταυτότητα; Με ποιους τρόπους;
2. Κατά την άποψή σας είναι σημαντικό το ζήτημα της επιμόρφωσης για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών; Υπάρχουν δυσκολίες στον ορεινό και φτωχό νομό της Ευρυτανίας;

3^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Πρόγραμμα σπουδών και μάθησης- Μαθητικό δυναμικό

1. Πως θα περιγράφατε το προφίλ των μαθητών των νηπιαγωγείων του νομού; Υπάρχουν στα νηπιαγωγεία του νομού Ευρυτανίας παιδιά από μειονεκτούσες ομάδες, αλλοδαπά ή παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και πώς επηρεάζεται, αν επηρεάζεται, η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;
2. Πιστεύετε ότι τα επίσημα αναλυτικά προγράμματα για την προσχολική αγωγή διακρίνονται για την ποιότητά τους; Θα μπορούσατε να μας πείτε ποια κατά τη άποψή σας είναι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά ενός αναλυτικού προγράμματος;

3. Ποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και ποιες πρακτικές ενδείκνυνται για να ενισχυθούν τα παιδιά που δεν ανταποκρίνονται στους στόχους που τίθενται από τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών;
4. Μπορείτε να μας πείτε αν εφαρμόζονται καινοτόμα προγράμματα στα νηπιαγωγεία του νομού; Θα μπορούσατε να μας αναφέρετε κάποια από τα καινοτόμα προγράμματα που υλοποιήθηκαν πρόσφατα;
5. Τι πρόσφεραν τα καινοτόμα αυτά προγράμματα, ειδικά στην εκπαίδευση των νηπίων του νομού Ευρυτανίας;
6. Πού θεωρείτε ότι μπορεί να συμβάλλει η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου;
7. Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα που ακολουθείται σε ένα ολοήμερο τμήμα έχει οφέλη στην ανάπτυξη των παιδιών; Στην περίπτωση του συγκεκριμένου νομού, θα υποστηρίζατε ότι η λειτουργία των ολοήμερων νηπιαγωγείων είναι αναγκαία και αν ναι γιατί;
8. Πόσο εύκολο θεωρείτε ότι είναι για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες να παρακολουθήσουν ολοήμερο πρόγραμμα;
9. Θεωρείτε ότι ο αριθμός των νηπίων επηρεάζει την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;
10. Μπορείτε να αναφέρετε αν έγιναν κάποιες μεθοδολογικές και οργανωτικές αλλαγές κυρίως στο νομό Ευρυτανίας ως προς την ενσωμάτωση – ένταξη νηπίων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ποιες είναι αυτές;

4^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Οικογένεια και η εμπλοκή τους στην κοινότητα της μάθησης – Σχέση με τους γονείς

1. Θεωρείτε ότι παράγοντες, όπως η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας, η κοινωνική τάξη και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, επηρεάζουν τις απόψεις τους για την προσχολική αγωγή και την ειδική αγωγή;
2. Ποιοι παράγοντες, -η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας, η κοινωνική τάξη και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων - νομίζετε ότι επηρεάζουν τη συμμετοχή τους στη σχολική ζωή και την ποιότητα της επικοινωνίας γονιών και εκπαιδευτικών;

3. Πιστεύετε ότι είναι δείκτης της υψηλής ποιότητας προγραμμάτων προσχολικής εκπαίδευσης η εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία; Σε ποιο βαθμό συμμετέχουν οι γονείς , στα νηπιαγωγεία ευθύνης σας, σε δραστηριότητες που οργανώνονται από το σχολείο;

5^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Διοικητικό πλαίσιο / Ηγεσία, Διοίκηση και Διαχείριση

1. Μπορείτε να μας περιγράψετε το έργο σας ως σχολικής συμβούλου ειδικής αγωγής; Στη δική σας κατανόηση, σε ποιες ομάδες ή άτομα αναφέρεται ο όρος;
2. Πόσο δύσκολο είναι το έργο σας; Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε ειδικά σε αυτή τη δυσπρόσιτη περιοχή;
3. Έχετε τη δυνατότητα να διαχειριστείτε αποτελεσματικά ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος και το προσωπικό;
4. Θεωρείτε ότι είναι μέρος του έργου σας να συμβάλλετε στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών; Πώς υποστηρίζετε στο έργο τους τους εκπαιδευτικούς των σχολικών μονάδων;
5. Έχετε στην διάθεσή τους επαρκείς οικονομικούς πόρους για να επιτελέσετε το έργο σας; Με ποιους τρόπους προσπαθείτε να παρακάμψετε τέτοιου είδους δυσκολίες;
6. Ενθαρρύνετε τη συμμετοχή των γονέων στη σχολική ζωή; Γιατί, και αν ναι με ποιους τρόπους;
7. Ζητούνται σχετικές άδειες για την είσοδο των γονέων στο σχολείο και τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου;

6^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εκπαιδευτική πολιτική για το ελληνικό νηπιαγωγείο

1. Νομίζετε ότι η προσχολική αγωγή και η ειδική αγωγή κατέχουν τη θέση που πρέπει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα; Γιατί;
2. Μπορείτε να αναφέρετε κάποια θετικά και κάποια αρνητικά σημεία της παρεχόμενης προσχολικής αγωγής και ειδικής αγωγής γενικά; Διαφοροποιείται η κατάσταση στο νομό Ευρυτανίας;
3. Θα μπορούσατε να αναφέρετε την άποψή σας για το ποια πρέπει να είναι η θέση της συνεκπαίδευσης σε ένα σύγχρονο αναλυτικό πρόγραμμα;

Θεωρείτε ότι στα ισχύοντα αναλυτικά προγράμματα η συνεκπαίδευση είναι αυτοσκοπός ή παράμετρος;

4. Ενστερνίζεστε τις απόψεις και συμφωνείτε με τα δεδομένα για το θετικό ρόλο της φοίτησης στην προσχολική αγωγή για την επιτυχή εκπαιδευτική πορεία των μαθητών;
5. Ποια είναι η άποψή σας για τη φοίτηση των προνηπίων; Θα έπρεπε να είναι υποχρεωτική ή αυτό δεν είναι απαραίτητο;
6. Ποιες θα ήταν οι προτάσεις σας για την βελτίωση της ποιότητας του νηπιαγωγείου και την αναβάθμιση του ρόλου του στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ίδρυση περισσότερων σχολικών μονάδων, πρόσληψη μόνιμου εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού, επιμορφωτικά προγράμματα, χρηματοδότηση έρευνας κ.α);
7. Ποια μέτρα θεωρείτε ότι πρέπει να ληφθούν για τη βελτίωση της ποιότητας στην παρεχόμενη προσχολική εκπαίδευση στο νομό ιδίως για τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες;

Δ' Πρωτόκολλο συνέντευξης με τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων

Εκφώνηση

Στο πλαίσιο της μεταπτυχιακής μου εργασίας μελετώ τις απόψεις των στελεχών για την ποιότητα στην προσχολική αγωγή σε μία οικονομικά υποβαθμισμένη και με ειδικά γεωγραφικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά περιοχή της χώρας. Για το σκοπό αυτό επέλεξα, ως μελέτη περίπτωσης τον ορεινό και φτωχό νομό της Ευρυτανίας.

Η συμμετοχή σας στην έρευνα είναι κρίσιμη διότι ο ρόλος σας ως Προϊσταμένη του νηπιαγωγείου, η επαγγελματική σας εμπειρία και οι γνώσεις σας στο πεδίο της διοίκησης σε επίπεδο σχολικής μονάδας είναι σημαντικά για την κατανόηση του ζητήματος της ποιότητας στην προσχολική αγωγή και εκπαίδευση στο νομό.

Για την διευκόλυνση της ροής της συζήτησης και για την πιστότητα καταγραφής των δεδομένων, παρακαλώ να μου επιτρέψετε να χρησιμοποιήσω το μαγνητόφωνο. Σας διαβεβαιώνω ρητά ότι η ανωνυμία όλων των ερωτηθέντων θα διασφαλιστεί τόσο κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας και της σύνταξης όσο και της δημοσιοποίησης/ παρουσίασης των δεδομένων.

Γνωρίζοντας το φόρτο εργασίας που έχετε σας ευχαριστώ που δεχθήκατε να συμμετάσχετε στην έρευνά μου.

1^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Περιγραφή των νηπιαγωγείων, εσωτερικά και εξωτερικά περιβάλλοντα μάθησης

1. Θα μπορούσατε να περιγράψετε την κτιριακή υποδομή του νηπιαγωγείου σας;
2. Πως θα περιγράφατε την υλικοτεχνική υποδομή του νηπιαγωγείου; Μπορείτε να μας αναφέρετε κάποιες ελλείψεις;
3. Θεωρείτε ότι οι χώροι του νηπιαγωγείου, εσωτερικά και εξωτερικά είναι ασφαλείς για τα νήπια;
4. Διαθέτετε βοηθητικό προσωπικό στο σχολείο σας; Θεωρείτε την ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού στα νηπιαγωγεία σημαντική για την ποιότητα του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου;
5. Θεωρείτε ότι η γεωγραφική θέση του νηπιαγωγείου διαδραματίζει κάποιο ρόλο στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;

2^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εργασιακή κατάσταση – εμπειρία εκπαιδευτικών

1. Μπορείτε να μας πείτε αν και πότε στελεχώθηκε με εκπαιδευτικό προσωπικό το νηπιαγωγείο σας, την τρέχουσα σχολική χρονιά;
2. Θεωρείτε ότι η σχέση εργασίας ενός εκπαιδευτικού επηρεάζει την ποιότητα παροχής του εκπαιδευτικού έργου και την επαγγελματική του ταυτότητα; Με ποιους τρόπους;
3. Κατά την άποψή σας είναι σημαντικό το ζήτημα της επιμόρφωσης για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών; Υπάρχουν δυσκολίες στον ορεινό και φτωχό νομό της Ευρυτανίας;

3^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Πρόγραμμα σπουδών και μάθηση – Μαθητικό δυναμικό

1. Πόσα παιδιά είναι εγγεγραμμένα στο νηπιαγωγείο σας; Πόσα είναι νήπια και πόσα είναι προνήπια;
2. Υπάρχουν διακυμάνσεις στα ποσοστά εγγραφής των νηπίων και προνηπίων στο νηπιαγωγείο σας τα τελευταία χρόνια;
3. Η φοίτηση των νηπίων και των προνηπίων στην προσχολική εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο σας είναι σταθερή ή παρουσιάζονται φαινόμενα διαρροής;

4. Υπάρχουν στο νηπιαγωγείο σας παιδιά από μειονεκτούσες ομάδες, αλλοδαπά ή παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και πώς επηρεάζεται, αν επηρεάζεται, η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;
5. Πιστεύετε ότι τα επίσημα αναλυτικά προγράμματα για την προσχολική αγωγή διακρίνονται για την ποιότητά τους; Θα μπορούσατε να μας πείτε ποια κατά τη άποψή σας είναι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά ενός αναλυτικού προγράμματος;
6. Ποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και ποιες πρακτικές ενδείκνυνται για να ενισχυθούν τα παιδιά που δεν ανταποκρίνονται στους στόχους που τίθενται από τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών;
7. Υπάρχουν παράγοντες που σας δυσκολεύουν στην εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος; Μπορείτε να αναφέρετε κάποιους;
8. Εφαρμόζετε καινοτόμα προγράμματα στο νηπιαγωγείο σας; Μπορείτε να μας πείτε κάποια; Τι επίδραση εκτιμάτε ότι είχαν στο έργο του νηπιαγωγείου;
9. Πού θεωρείτε ότι μπορεί να συμβάλλει η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου;
10. Υπάρχει ολοήμερο τμήμα στο νηπιαγωγείο; Πως διαμορφώνεται το πρόγραμμα εκεί; Υπάρχουν δυσκολίες στην εφαρμογή του;
11. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα που ακολουθείται στα ολοήμερα τμήματα έχει οφέλη στην ανάπτυξη των παιδιών; Αν ναι πού μπορεί να τα βοηθήσει κατά την άποψή σας;
12. Θεωρείτε αναγκαία τη λειτουργία ολοήμερων νηπιαγωγείων στο νομό Ευρυτανίας και αν ναι, γιατί;
13. Πως θα περιγράφατε το προφίλ των μαθητών σας; Πώς αποτιμάτε την πρόοδό τους σε σχέση με τις απαιτήσεις που προκύπτουν από το πρόγραμμα σπουδών αυτής της ηλικίας;
14. Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε για να ενισχυθούν τα παιδιά που δεν ανταποκρίνονται στους στόχους που τίθενται από τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών;

4^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Οικογένεια και η εμπλοκή τους στην κοινότητα της μάθησης, σχέσεις με γονείς

1. Θεωρείτε ότι το σπίτι, το πολιτισμικό πλαίσιο που μεγαλώνει ένα παιδί και οι εμπειρίες του επηρεάζουν την ανάπτυξη και τη μάθησή του;
2. Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου και οι άλλες δραστηριότητές του, βοηθούν τις οικογένειες να διευρύνουν τις γνώσεις τους για την ανάπτυξη του παιδιού και τη μάθησή του;
3. Θεωρείτε ότι τα προγράμματα του νηπιαγωγείου δίνουν προτεραιότητα/εξασφαλίζουν την ισότητα σε παιδιά που προέρχονται από μειονεκτούσες ομάδες;
4. Ποια είναι η δική σας εμπειρία σε σχέση με την πρόσβαση και τη συμμετοχή των νηπίων από μειονεκτούσες ομάδες στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου;
5. Σε ποιο βαθμό συμμετέχουν οι γονείς σε δραστηριότητες που οργανώνονται από το σχολείο;
6. Πιστεύετε ότι η εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία συμβάλλει στην ποιότητα της προσχολικής αγωγής; Γιατί;
7. Θεωρείτε την επικοινωνία με τις οικογένειές σημαντική; Με ποιους τρόπους την προωθείτε στο σχολείο σας;
8. Θεωρείτε ότι παράγοντες, όπως η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας, η κοινωνική τάξη και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, επηρεάζουν τις απόψεις τους για την προσχολική αγωγή;
9. Ποιοι παράγοντες, -η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας, η κοινωνική τάξη και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων νομίζετε ότι επηρεάζουν τη συμμετοχή τους στη σχολική ζωή και την ποιότητα της επικοινωνίας γονιών και εκπαιδευτικών;

5^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Διοικητικό πλαίσιο/ ηγεσία, Διοίκηση και Διαχείριση

1. Ποιο είναι το έργο της προϊσταμένης; Ποιες είναι μερικές από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζετε;
2. Έχετε δυσκολίες στην διαχείριση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών της σχολικής σας μονάδας και στην εφαρμογή του προγράμματος σπουδών και ειδικά σε ένα φτωχό και ορεινό νομό όπως είναι ο νομός Ευρυτανίας;

3. Έχετε στην διάθεσή σας επαρκείς οικονομικούς πόρους για να επιτελέσετε το έργο σας; Αν όχι, με ποιους τρόπους προσπαθείτε να παρακάμψετε τέτοιου είδους δυσκολίες;
4. Αντιμετωπίσατε δυσκολίες για την εξασφάλιση του αναγκαίου εκπαιδευτικού προσωπικού της σχολικής μονάδας ευθύνης σας και πώς αντιμετωπίστηκαν;
5. Θεωρείτε ότι είναι μέρος του έργου σας να συμβάλετε στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών της σχολικής σας μονάδας; Μπορείτε να αναφέρετε κάποια παραδείγματα για το πώς υποστηρίζετε τους εκπαιδευτικούς στο έργο τους;
6. Ενθαρρύνετε τη συμμετοχή των γονέων στη σχολική ζωή; Γιατί, και αν ναι με ποιους τρόπους;

6^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εκπαιδευτική πολιτική για το ελληνικό νηπιαγωγείο

1. Νομίζετε ότι η προσχολική αγωγή κατέχει τη θέση που πρέπει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα;
2. Μπορείτε να αναφέρετε κάποια θετικά και κάποια αρνητικά σημεία της παρεχόμενης προσχολικής αγωγής γενικά; Διαφοροποιείται η κατάσταση στο νομό Ευρυτανίας;
3. Ενστερνίζεστε τις απόψεις και συμφωνείτε με τα δεδομένα για το θετικό ρόλο της φοίτησης στην προσχολική αγωγή για την επιτυχή εκπαιδευτική πορεία των μαθητών;
4. Ποια είναι η άποψή σας για τη φοίτηση των προνηπίων; Θα έπρεπε να είναι υποχρεωτική ή αυτό δεν είναι απαραίτητο;
5. Ποιες θα ήταν οι προτάσεις σας για την βελτίωση της ποιότητας του νηπιαγωγείου και την αναβάθμιση του ρόλου του στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ίδρυση περισσότερων σχολικών μονάδων, πρόσληψη μόνιμου εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού, επιμορφωτικά προγράμματα, χρηματοδότηση έρευνας κ.α);
6. Ποια μέτρα θεωρείτε ότι πρέπει να ληφθούν για τη βελτίωση της ποιότητας στην παρεχόμενη προσχολική εκπαίδευση στο νομό;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ιε

Ατομικά στοιχεία για το Διευθυντή Εκπαίδευσης / Σχολικές Συμβούλους

ΦΥΛΟ

- ΑΝΔΡΑΣ
- ΓΥΝΑΙΚΑ

ΕΤΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

- ΣΥΝΟΛΙΚΑ
- ΩΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ / ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
- ΩΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ / ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΣΕ ΔΥΣΠΡΟΣΙΤΟ ΝΟΜΟ

ΣΠΟΥΔΕΣ

- ΠΤΥΧΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ / ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΕΞΩΜΟΙΩΣΗ
ΜΕΤΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
- ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ
- ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ

ΑΛΛΑ ΠΤΥΧΙΑ

- ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
- ΣΕ ΑΛΛΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ιστ

Ατομικά στοιχεία για τις Προϊσταμένες των νηπιαγωγείων

ΦΥΛΟ

- ΑΝΔΡΑΣ
- ΓΥΝΑΙΚΑ

ΕΤΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

- ΣΥΝΟΛΙΚΑ
- ΩΣ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ
- ΩΣ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ ΣΕ ΔΥΣΠΡΟΣΙΤΟ ΝΟΜΟ

ΣΠΟΥΔΕΣ

- ΠΤΥΧΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΕΞΩΜΟΙΩΣΗ
ΜΕΤΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
- ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ
- ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ

ΑΛΛΑ ΠΤΥΧΙΑ

- ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
- ΣΕ ΑΛΛΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Παράρτημα Ιη

Απομαγνητοφώνηση συνεντεύξεων προϊσταμένων νηπιαγωγών
(Παρατίθενται ενδεικτικά δυο δείγματα από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της έρευνας).

Α) Συνέντευξη με την Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, ΠΝ4, αναπληρώτρια, χρόνια υπηρεσίας, 6)

1^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Περιγραφή των νηπιαγωγείων, εσωτερικά και εξωτερικά περιβάλλοντα μάθησης

1. Θα μπορούσατε να περιγράψετε την κτιριακή υποδομή του νηπιαγωγείου σας;
Το νηπιαγωγείο στο οποίο εργάζομαι φέτος, συστεγάζεται μαζί με το δημοτικό σε ένα καινούριο κτίριο μόλις 9 ετών. Ξεκινώντας από έξω προς τα μέσα, περιβάλλεται από πολύ μεγάλο προαύλιο χώρο με χόμα και χόρτο και δέντρα. Επίσης, υπάρχουν και κάποιες κούνιες. Ο εσωτερικός χώρος αποτελείται από τα εξής: Αίθουσα νηπιαγωγείου, τουαλέτες νηπιαγωγείο, αποθήκη υλικού, αίθουσα εκδηλώσεων, αίθουσα δημοτικού 1, αίθουσα δημοτικού 2, τουαλέτες δημοτικού, τουαλέτες ΑΜΕΑ, γραφείο διευθυντή, κυλικείο και βιβλιοθήκη.

2. Πως θα περιγράφατε την υλικοτεχνική υποδομή του νηπιαγωγείου; Μπορείτε να μας αναφέρετε κάποιες ελλείψεις;

Γενικά το σχολείο είναι εξοπλισμένο σχετικά ικανοποιητικά. Υπάρχουν τα βασικά έπιπλα τα οποία βρίσκονται σε καλή κατάσταση (τραπεζάκια, καρέκλες, ράφια, ντουλάπες κ.α.) αλλά υπάρχει έλλειψη σε εκπαιδευτικό υλικό (πάζλ, επιτραπέζια κ.α.) και εκπαιδευτικά βιβλία. Τα υπόλοιπα υλικά που χρειαζόμαστε τα προμηθευόμαστε από συμβεβλημένο βιβλιοπωλείο με δαπάνες του δήμου και της σχολικής επιτροπής και εκεί η κατάσταση είναι επίσης ικανοποιητική.

3. Θεωρείτε ότι οι χώροι του νηπιαγωγείου, εσωτερικά και εξωτερικά είναι ασφαλείς για τα νήπια;

Ο εσωτερικός χώρος του νηπιαγωγείου θεωρώ ότι είναι απόλυτα ασφαλής όπως επίσης και όλο το εσωτερικό του σχολείου, καθώς όπως προανέφερα το κτήριο είναι καινούριο. Παρόλα αυτά ο προαύλιος χώρος δεν είναι τόσο ασφαλής, καθώς οι κούνιες, τα κάγκελα και χόρτα χρειάζονται συνεχώς συντήρηση, πράγμα το οποίο δεν γίνεται. Ακόμα, πίσω από το καινούριο κτήριο υπάρχει το παλιό εγκαταλελειμμένο σχολικό κτήριο το οποίο είναι επικίνδυνο και παρόλη την εισήγηση των εκπαιδευτικών στον στην αρμόδια υπηρεσία του δήμου, δεν έχει υπάρξει μεριμνά.

4. Διαθέτετε βοηθητικό προσωπικό στο σχολείο σας; Θεωρείτε την ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού στα νηπιαγωγεία σημαντική για την ποιότητα του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου;

Στο νηπιαγωγείο μας ο αριθμός των νηπίων είναι πολύ μικρός και για αυτόν τον λόγο θεωρώ πως η ύπαρξη του θα ήταν περιττή. Παρόλα αυτά, σε περιπτώσεις με πολυάριθμες και πολυπληθείς τάξεις η ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού είναι απαραίτητη και συμβάλλει στην καλύτερη λειτουργία του προγράμματος, στην ασφάλεια των νηπίων και στην υποστήριξη παιδιών με δυσκολίες μάθησης και προσαρμογές. Με την παρουσία βοηθητικού προσωπικού, θεωρώ πως τα προγράμματα πραγματοποιούνται με μεγαλύτερη επιτυχία και αποτελεσματικότητα.

5. Θεωρείτε ότι η γεωγραφική θέση του νηπιαγωγείου διαδραματίζει κάποιο ρόλο στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;

Στο συγκεκριμένο νηπιαγωγείο, η γεωγραφική του θέση είναι πολύ σημαντική διότι εξυπηρετεί μαθητές από 4 χωριά. Αν και σε χωριό το συγκεκριμένο νηπιαγωγείο δε θεωρώ ότι υπολείπεται σε

πολλά πράγματα. Απλά δεν έχουμε την ευκαιρία να δούμε παραστάσεις, μουσεία... να έχουμε πολιτιστικά ερεθίσματα... λείπουν τέτοια πράγματα. Όσον αφορά την θέση του στο χωριό, είναι επίσης σημαντική γιατί βρίσκεται κοντά στην εκκλησία, στο γήπεδο όπου πραγματοποιούνται περίπατοι και στον κεντρικό δρόμο.

2^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εργασιακή κατάσταση – εμπειρία εκπαιδευτικών

1. Μπορείτε να μας πείτε αν και πότε στελεχώθηκε με εκπαιδευτικό προσωπικό το νηπιαγωγείο σας, την τρέχουσα σχολική χρονιά;

Το νηπιαγωγείο φέτος άργησε πολύ να ξεκινήσει την λειτουργία του. Η πρώτη εκπαιδευτικός και προϊσταμένη του ανέλαβε υπηρεσία στις 19 Οκτώβριου.

2. Θεωρείτε ότι η σχέση εργασίας ενός εκπαιδευτικού επηρεάζει την ποιότητα παροχής του εκπαιδευτικού έργου και την επαγγελματική του ταυτότητα; Με ποιους τρόπους;

Θεωρώ ότι η σχέση εργασίας είναι πάρα πολύ σημαντική, αν και όχι η σημαντικότερη για να είναι κάποιος αποτελεσματικός εκπαιδευτικός. Παρόλα αυτά, είναι αρκετά πιο αποτελεσματικό και λειτουργικό για έναν εκπαιδευτικό να βρίσκεται μόνιμα σε μια θέση εργασίας, να συγκεντρώνει και να οργανώνει το υλικό του, καθώς και να δουλεύει με τα ίδια παιδιά (και γονείς) για 2 συνεχόμενες χρονιές (νήπια & προνήπια). Ακόμα, θεωρώ πως όσο καλύτερα αμείβεται και ανταμείβεται ένας εργαζόμενος (πόσο μάλλον ένας εκπαιδευτικός) τόσο καλύτερα αποδίδει στην δουλειά του και τόσο λιγότερο τον απασχολούν άλλα θέματα (μετακινήσεις, μετακομίσεις, αλλαγές, καινούριες συνεργασίες κτλ.) Άρα, ναι η σχέση εργασίας είναι πολύ σημαντική για έναν εκπαιδευτικό και την παροχή του εκπαιδευτικού του έργου.

3. Κατά την άποψή σας είναι σημαντικό το ζήτημα της επιμόρφωσης για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών; Υπάρχουν δυσκολίες στον ορεινό και φτωχό νομό της Ευρυτανίας;

Η επιμόρφωση όχι μόνο είναι σημαντική, αλλά και άκρως απαραίτητη για έναν εκπαιδευτικό, καθώς οι επιστήμες της ψυχολογίας, της παιδαγωγικής και της κοινωνιολογίας εξελίσσονται και εμπλουτίζονται διαρκώς. Ακόμα, τα πανεπιστήμια είναι ελλιπώς εξοπλισμένα σε περιεχόμενο μαθημάτων, αλλά πέραν τούτου, πολλοί εκπαιδευτικοί απέχουν αρκετά χρόνια από την αποφοίτηση τους από αυτά. Στο νομό της Ευρυτανίας είναι δύσκολη η επιμόρφωση καθώς τα περισσότερα σεμινάρια πραγματοποιούνται στην Λαμία και η έδρα της Σχολικής Συμβούλου είναι εκεί. Ακόμα όμως και στην περίπτωση που τα κάποια σεμινάρια γίνονται στο Καρπενήσι, η πρόσβαση είναι δύσκολη για τους εκπαιδευτικούς που μένουν εκτός πόλης.

3^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Πρόγραμμα σπουδών και μάθηση – Μαθητικό δυναμικό

1. Πόσα παιδιά είναι εγγεγραμμένα στο νηπιαγωγείο σας; Πόσα είναι νήπια και πόσα είναι προνήπια;

Στο νηπιαγωγείο μας φοιτούν 7 παιδιά από τα οποία μόνο το 1 είναι προνήπιο.

2. Υπάρχουν διακυμάνσεις στα ποσοστά εγγραφής των νηπίων και προνηπίων στο νηπιαγωγείο σας τα τελευταία χρόνια;

Ναι υπάρχουν διακυμάνσεις, αν αναλογιστεί κάποιος ότι το νηπιαγωγείο πριν κάποια χρόνια παρέμεινε κλειστό λόγω μη επάρκειας μαθητικού δυναμικού. Παρόλα αυτά τα τελευταία 4 περίπου χρόνια το δυναμικό της τάξης κυμαίνεται από 4-7 παιδιά.

3. Η φοίτηση των νηπίων και των προνηπίων στην προσχολική εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο σας είναι σταθερή ή παρουσιάζονται φαινόμενα διαρροής;

Τα νήπια του χωριού παρακολουθούν σταθερά το νηπιαγωγείο. Τα προνήπια όμως από τα γύρω χωριά όμως δυσκολεύονται στις μετακινήσεις τους καθώς η μετακίνησή τους δεν καλύπτεται από όχημα της περιφέρειας και έτσι οι οικογένειες διακόπτουν περιστασιακά την φοίτηση των προνηπίων τους.

4. Υπάρχουν στο νηπιαγωγείο σας παιδιά από μειονεκτούσες ομάδες, αλλοδαπά ή παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και πώς επηρεάζεται, αν επηρεάζεται, η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;

Στην τάξη μας υπάρχουν 2 παιδιά των οποίων ο ένας μόνο γονέας (μητέρα και στις 2 περιπτώσεις) είναι αλλοδαπός. Δεν επηρεάζουν κάπως την εκπαίδευση, καθώς τα παιδιά είναι γεννημένα και μεγαλωμένα στην Ελλάδα και πλήρως εξοικειωμένα με την γλώσσα και το περιβάλλον. Υπάρχουν

όμως παιδιά που φοιτούν στα νήπια χωρίς να έχουν φοιτήσει ξανά σε άλλη σχολική βαθμίδα (παιδικός σταθμός, προνήπια). Το γνωστικό τους επίπεδο συχνά είναι μέτριο προς χαμηλό και οι δεξιότητες τους περιορισμένες. Έτσι το πρόγραμμα συνήθως προσαρμόζεται σε αυτά, καθώς αποτελούν την πλειοψηφία της τάξης.

5. Πιστεύετε ότι τα επίσημα αναλυτικά προγράμματα για την προσχολική αγωγή διακρίνονται για την ποιότητά τους; Θα μπορούσατε να μας πείτε ποια κατά τη άποψή σας είναι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά ενός αναλυτικού προγράμματος;

Το ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα έχει καλό περιεχόμενο και οι τομείς στους οποίους χωρίζεται κάνουν τα γνωστικά αντικείμενα πολύ εύκολα εφαρμόσιμα στις καθημερινές δραστηριότητες. Επιπλέον είναι έτσι χωρισμένο που μπορείς να δουλέψεις οποιοδήποτε θέμα θέλησης (εσύ ή τα παιδιά) εντάσσοντας το σε μια από τις γνωστικές περιοχές. Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά ενός προγράμματος με σειρά προτεραιότητας, θεωρώ πως είναι η ευελιξία, η προσαρμοστικότητα στις κοινωνικές συνθήκες της χώρας, το συμβάδισμα με τις νέες τεχνολογίες και τις νέες θεωρίες της ψυχολογίας και κοινωνιολογίας.

6. Ποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και ποιες πρακτικές ενδείκνυνται για να ενισχυθούν τα παιδιά που δεν ανταποκρίνονται στους στόχους που τίθενται από τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών;

Η εξατομικευμένη εκπαίδευση γενικότερα μπορεί να οδηγήσει έναν εκπαιδευτικό να βρει το κατάλληλο πρόγραμμα και τις κατάλληλες πρακτικές για κάθε περίπτωση. Φυσικά είναι πολύ δύσκολο να δουλέψεις εξατομικευμένα με παιδιά που δυσκολεύονται σε τάξεις με 25 παιδιά. Όσο και αν θέλουμε αυτό δεν είναι εφικτό.

7. Υπάρχουν παράγοντες που σας δυσκολεύουν στην εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος; Μπορείτε να αναφέρετε κάποιους;

Το συνηθέστερο πρόβλημα που αντιμετωπίζω στην τάξη φέτος είναι η έλλειψη της τεχνολογίας. Στο σχολείο μας δεν έχουμε πρόσβαση στο διαδίκτυο και έτσι τα θέματα μας στερούνται πολλών πληροφοριών και μεθόδων αναζήτησης.

8. Εφαρμόζετε καινοτόμα προγράμματα στο νηπιαγωγείο σας; Μπορείτε να μας πείτε κάποια; Τι επίδραση εκτιμάται ότι είχαν στο έργο του νηπιαγωγείου;

Φέτος δεν εφαρμόσα κάποιο καινοτόμο πρόγραμμα στο νηπιαγωγείο. Γενικά πιστεύω πως μπορείς να δουλέψεις ένα θέμα πιο μεθοδικά και να εμπλέξεις διαφορετικούς τρόπους δουλειάς, π.χ τεχνολογία.

9. Πού θεωρείτε ότι μπορεί να συμβάλει η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου;

Η αξιολόγηση μπορεί να βελτιώσει το εκπαιδευτικό έργο, κάνοντας ανάδρομη σε ότι έχει γίνει, διορθώνοντας τυχόν λάθη, συμπληρώνοντας τυχόν ελλείψεις και προτείνοντας νέες ιδέες προς εμπλουτισμό των θεμάτων σε μελλοντική εφαρμογή τους.

10. Υπάρχει ολοήμερο τμήμα στο νηπιαγωγείο; Πως διαμορφώνεται το πρόγραμμα εκεί; Υπάρχουν δυσκολίες στην εφαρμογή του;

Στο νηπιαγωγείο μας φέτος λειτουργεί μόνο ένα τμήμα κλασικού τμήματος.

11. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα που ακολουθείται στα ολοήμερα τμήματα έχει οφέλη στην ανάπτυξη των παιδιών; Αν ναι πού μπορεί να τα βοηθήσει κατά την άποψή σας; *Το πρόγραμμα του ολοήμερου βοηθά τα νήπια να είναι πιο ανεξάρτητα, πιο ώριμα και πιο δεμένα με την υπόλοιπη ομάδα (συμμαθητές και νηπιαγωγούς). Ακόμα, τα θέματα που δουλεύονται στα ολοήμερα, ολοκληρώνονται καλύτερα, επεξεργάζονται μεγαλύτερο όγκο πληροφοριών, καθώς υπάρχει περισσότερος χρόνος. Επίσης, η συνύπαρξη δυο εκπαιδευτικών σε μια τάξη είναι πιο αποτελεσματική καθώς όπως λέει ο λαός «δυο μυαλά είναι καλύτερα από ένα».*

12. Θεωρείτε αναγκαία τη λειτουργία ολοήμερων νηπιαγωγείων στο νομό Ευρυτανίας και αν ναι, γιατί;

Θεωρώ πολύ σημαντική (και ίσως αναγκαία) τη λειτουργία των ολοήμερων τμημάτων, αφενός για να εξυπηρετεί τις οικογένειες όπου οι γονείς εργάζονται, αφετέρου γιατί τα νήπια στον νόμο Ευρυτανίας δεν έχουν πάντα εύκολη πρόσβαση σε δραστηριότητες και ερεθίσματα (μουσεία, θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις, αξιοθέατα κτλ) οπότε ένα πιο ολοκληρωμένο και πιο πλούσιο

πρόγραμμα σχολείου, όπως προανέφερα για το ολοήμερο, μπορεί ίσως να τους δώσει αρκετά από εκεί.

13. Πώς θα περιγράφατε το προφίλ των μαθητών σας; Πώς αποτιμάτε την πρόδοό τους σε σχέση με τις απαιτήσεις που προκύπτουν από το πρόγραμμα σπουδών αυτής της ηλικίας; Όπως προανέφερα η πλειοψηφία των νηπίων της φετινής τάξης είναι παιδιά χωρίς προηγούμενη φοίτηση σε σχολική βαθμίδα, με αποτέλεσμα το μέτριο προς χαμηλό επίπεδο ακαδημαϊκά και σε δεξιότητες.

14. Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε για να ενισχυθούν τα παιδιά που δεν ανταποκρίνονται στους στόχους που τίθενται από τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών; Όπως προανέφερα σε κάθε περίπτωση (δηλαδή ανάλογα ποιο στόχο δυσκολεύονται να φτάσουν) εφαρμόζω διαφορετικές πρακτικές. Για παράδειγμα, για την περίπτωση που τα παιδιά δεν έχουν κινητικές δεξιότητες, δουλεύουμε δραστηριότητες με ψαλίδι, χάντρες, κολλά, πλαστελίνες (λεπτή κινητικότητα) και μουσικοκινητικά παιχνίδια, παιχνιδιοτράγουδα (αδρή κινητικότητα).

4^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Οικογένεια και η εμπλοκή τους στην κοινότητα της μάθησης, σχέσεις με γονείς

1. Θεωρείτε ότι το σπίτι, το πολιτισμικό πλαίσιο που μεγαλώνει ένα παιδί και οι εμπειρίες του επηρεάζουν την ανάπτυξη και τη μάθησή του; *Ναι, το οικογενειακό και πολιτισμικό πλαίσιο παίζει τον σημαντικότερο ρόλο στην ανάπτυξη του παιδιού και η συνεργασία του σχολείου με αυτό το πλαίσιο είναι που καθορίζει το αποτέλεσμα στην ανάπτυξή τους.*

2. Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου και οι άλλες δραστηριότητές του, βοηθούν τις οικογένειες να διευρύνουν τις γνώσεις τους για την ανάπτυξη του παιδιού και τη μάθησή του; *Πιστεύω πως το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου είναι ιδανικό για την συνεργασία με τις οικογένειες άρα και την διεύρυνση των γνώσεών τους, μόνο όμως στην περίπτωση που οι οικογένειες είναι δεκτικές σε αυτό και μόνο στην περίπτωση που ο εκπαιδευτικός θέλει να εφαρμόσει τέτοια προγράμματα συνεργασίας και αλληλεπίδρασης.*

3. Θεωρείτε ότι τα προγράμματα του νηπιαγωγείου δίνουν προτεραιότητα/ εξασφαλίζουν την ισότητα σε παιδιά που προέρχονται από μειονεκτούσες ομάδες; *Ναι, το αναλυτικό πρόγραμμα δίνει μεγάλη βαρύτητα στην διαπολιτισμική εκπαίδευση και εξαρτάται στον κάθε εκπαιδευτικό πως θα τα εφαρμόσει. Ο εκπαιδευτικός έχει την κύρια ευθύνη... εεεε... αλλά επηρεάζουν και άλλοι παράγοντες, ο αριθμός των παιδιών... δυσκολεύει... Πρέπει να ξεφύγουμε και από το στερεότυπο του να κάνουμε γιορτές υπερπαραγωγές και να κάνουμε πολλά πράγματαπολλά θέματα για να φαίνεται ότι μαθαίνουμε... πρέπει να δώσουμε έμφαση πια στην ουσία.... Δεν μπορούν οι γονείς να καταλάβουν ότι μεγαλύτερη σημασία έχει αυτό που κάνει το παιδί μόνο του και όχι αυτό που έχουμε παρέμβει εμείς. Βέβαια υπάρχουν και συνάδελφοι που δίνουν έμφαση στην εικόναγια να έχουν το κεφάλι τους ήσυχο... Έεεεεε.... έτσι καμιά ισότητα δεν εξασφαλίζεται... έτσι απλώς τα καλύπτουμε ωραία.*

4. Ποια είναι η δική σας εμπειρία σε σχέση με την πρόσβαση και τη συμμετοχή των νηπίων από μειονεκτούσες ομάδες στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου; *Όπως προανέφερα στην τάξη μας δεν έχουμε εμφανείς μειονεκτούσες ομάδες. Σύμφωνα όμως με παλαιότερη εμπειρία μου, τα παιδιά μειονοτήτων μπορούν να ενταχθούν κανονικά και χωρίς πρόβλημα στο πρόγραμμα.*

5. Σε ποιο βαθμό συμμετέχουν οι γονείς σε δραστηριότητες που οργανώνονται από το σχολείο; *Οι γονείς της φετινής τάξης δεν θα έλεγα ότι συμμετείχαν ενεργά στις δραστηριότητες του σχολείου. Δεν ήταν αρνητικοί σε οποιαδήποτε πρόταση τους γίνονταν, αλλά δεν ήταν και πολύ ενεργοί.*

6. Πιστεύετε ότι η εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία συμβάλλει στην ποιότητα της προσχολικής αγωγής; *Γιατί;*

Όπως αναφέρεται και στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών καθώς και στην αντίστοιχη βιβλιογραφία, τα προγράμματα που περιλαμβάνουν τους γονείς, είναι τα πιο επιτυχημένα. Αυτό το έχω δει προσωπικά να ισχύει και οι δυο πλευρές (γονείς και παιδιά) να το απολαμβάνουν ιδιαίτερα. Τα παιδιά νιώθουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση στην συμμετοχή των γονιών τους στις εκπαιδευτικές διαδικασίες, χαίρονται να συνεργάζονται με τους γονείς τους, οι γονείς χαίρονται επίσης, και οι δραστηριότητες εμπλουτίζονται με νέες ιδέες και υλικό που ο εκπαιδευτικός δεν είχε σκεφτεί ή δεν μπορούσε να συλλέξει ή να χρησιμοποιήσει.

7. Θεωρείτε την επικοινωνία με τις οικογένειές σημαντική; Με ποιους τρόπους την προωθείτε στο σχολείο σας;

Όπως ανέφερα και στην προηγούμενη απάντηση, οι συμμετοχή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία κάνει τα προγράμματα πιο επιτυχημένα. Εγώ στην τάξη μου προσπαθώ συχνά να ζητώ από τα παιδιά να βρίσκουν πληροφορίες με τους γονείς τους για τα θέματα που πραγματευόμαστε, περιλαμβάνουμε δραστηριότητες με επισκέπτες και βοηθούς τους γονείς μέσα στο σχολείο, με επισκέψεις των παιδιών στους επαγγελματικούς χώρους των γονιών, όταν αυτό μπορεί να συνδυαστεί με ένα θέμα, με συχνές ενημερώσεις γονέων και συζητήσεις – προτάσεις για διάφορες δραστηριότητες της ομάδας της τάξης, όταν αυτό είναι στα πλαίσια του προγράμματος μας.

8. Θεωρείτε ότι παράγοντες, όπως η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας, η κοινωνική τάξη και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, επηρεάζουν τις απόψεις τους για την προσχολική αγωγή;

Θεωρώ, χωρίς όμως αυτό να είναι απαραίτητο και χωρίς να ισχύει σε όλες τις περιπτώσεις, πως γενικά το καλό κοινωνικο-οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των γονέων τους κάνει πιο συνεργάσιμους και πιο δεκτικούς στα προγράμματα και στις συζητήσεις με τους εκπαιδευτικούς.

9. Ποιοι παράγοντες, -η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας, η κοινωνική τάξη και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων - νομίζετε ότι επηρεάζουν τη συμμετοχή τους στη σχολική ζωή και την ποιότητα της επικοινωνίας γονιών και εκπαιδευτικών; Η εθνικότητα όχι τόσο, όσο ένα καλό επάγγελμα και το υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Και αυτό πάντα με πολλές και αξιοσημείωτες εξαιρέσεις. Τελικά ίσως είναι θέμα της προσωπικότητας του κάθε ανθρώπου εεε και λιγότερο τα παραπάνω...

5^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Διοικητικό πλαίσιο/ ηγεσία, Διοίκηση και Διαχείριση

1. Ποιο είναι το έργο της προϊσταμένης; Ποιες είναι μερικές από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζετε;

Η προϊσταμένη αρχικά αναλαμβάνει όλη την γραφειοκρατική δουλειά του νηπιαγωγείου. Εγγραφές, μεταγραφές, μεταφορές μαθητών, αναλήψεις υπηρεσίας, εισερχόμενα και εξερχόμενα έγγραφα, άδειες εκπαιδευτικών του νηπιαγωγείου (έγκριση και διαβίβαση, οργάνωση εκπαιδευτικών περιπάτων και εκδρομών (σε συνεργασία με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς) κ. α. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίσα φέτος είναι η εξής: 1)δεν γνώριζα καθόλου τις γραφειοκρατικές διαδικασίες, που στην αρχή της χρονιάς είναι πάρα πολλές και έτσι ζητούσα βοήθεια από συναδέλφους 2)στο σχολείο δεν είχαμε πρόσβαση στο διαδίκτυο και έτσι δεν μπορούσα άμεσα να λαμβάνω και να πρωτοκολλώ την εισερχόμενη αλληλογραφία.

2. Έχετε δυσκολίες στην διαχείριση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών της σχολικής σας μονάδας και στην εφαρμογή του προγράμματος σπουδών και ειδικά σε ένα φτωχό και ορεινό νομό όπως είναι ο νομός Ευρυτανίας;

Στην σχολική μονάδα μας δεν απασχολείται άλλος εκπαιδευτικός εκτός από εμένα. Όχι κάτι το ιδιαίτερο στις δυσκολίες από όσα σου έχω αναφέρει ήδη.

3. Έχετε στην διάθεσή σας επαρκείς οικονομικούς πόρους για να επιτελέσετε το έργο σας; Αν όχι, με ποιους τρόπους προσπαθείτε να παρακάμψετε τέτοιου είδους δυσκολίες;

Γενικά δεν έχουμε ιδιαίτερο πρόβλημα, γιατί τις καθημερινές ανάγκες μας (χαρτόνια, χαρτιά, μογιές κτλ) μας τις καλύπτει ο Δήμος και η σχολική επιτροπή. Την βοήθεια των γονέων, που σε άλλες περιπτώσεις θα ζητούσαμε, φέτος δεν την χρησιμοποιήσαμε παρά μόνο ελάχιστα, γιατί γνωρίζουμε την δύσκολη οικονομική τους κατάσταση.

4. Αντιμετωπίσατε δυσκολίες για την εξασφάλιση του αναγκαίου εκπαιδευτικού προσωπικού της σχολικής μονάδας ευθύνης σας και πώς αντιμετωπίστηκαν; Δεν είχαμε κάποια ανάγκη προσωπικού φέτος. Είμαι η μοναδική.... Ηρθα στο σχολείο 19 Οκτώβρη και μέχρι να έρθω το σχολείο ήταν κλειστό.

5. Θεωρείτε ότι είναι μέρος του έργου σας να συμβάλετε στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών της σχολικής σας μονάδας; Μπορείτε να αναφέρετε κάποια παραδείγματα για το πώς υποστηρίζετε τους εκπαιδευτικούς στο έργο τους; Όπως απάντησα νωρίτερα δεν υπάρχει άλλος εκπαιδευτικός στην σχολική μας μονάδα. Γενικά όμως ένας προϊστάμενος μπορεί να στηρίζει την επαγγελματική ανάπτυξη των εκ/κων της μονάδας του και αυτό είναι θεμιτό να γίνεται, εγκρίνοντάς του τις απαραίτητες εκπαιδευτικές άδειες για συμμετοχή σε σεμινάρια, και γνωστοποιώντας τους τα σεμινάρια για τα οποία πληροφορείται μέσω της ηλεκτρονικής αλληλογραφίας του σχολείου.

6. Ενθαρρύνετε τη συμμετοχή των γονέων στη σχολική ζωή; Γιατί, και αν ναι με ποιους τρόπους; Έχω απαντήσει ήδη σ' αυτή την ερώτησηναι... γενικά θα έλεγα ότι τους εξηγώ πόσο σημαντικό είναι να συμμετέχουν στη σχολική ζωή. Βάζοντας πάντα όρια Έτσι; Για να μην ξεπερνιούνται... και έχουμε προβλήματα.

6^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εκπαιδευτική πολιτική για το ελληνικό νηπιαγωγείο

1. Νομίζετε ότι η προσχολική αγωγή κατέχει τη θέση που πρέπει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα;

Κάθε άλλο. Νομίζω πως η προσχολική αγωγή είναι πολύ παραγκωνισμένη από το εκπαιδευτικό σύστημα.

2. Μπορείτε να αναφέρετε κάποια θετικά και αρνητικά σημεία της παρεχόμενης προσχολικής αγωγής γενικά; Διαφοροποιείται η κατάσταση στο νομό Ευρυτανίας; Το θετικό είναι το αναλυτικό πρόγραμμα που εφαρμόζεται. Όπως ανέφερα σε προηγούμενη ερώτηση, βρίσκω το ΔΕΠΠΣ πολύ ικανοποιητικό και εφαρμόσιμο στην τάξη. Όσον αφορά στα αρνητικά σημεία γενικά: θεωρώ την μη υποχρεωτική προνηπιακή τάξη, την σχέση εργασίας των περισσότερων εργαζομένων νηπιαγωγών (αναπληρωτές) με τα ελαττώματα αυτής, την έλλειψη υλικού και εξοπλισμού σε πολλά σχολεία, τα πολλά παιδιά στις τάξεις κυρίως στις πόλεις κ.α. Στον νομό Ευρυτανίας η κατάσταση είναι λίγο χειρότερη, μόνο όσον αφορά τα σχολεία που βρίσκονται σε δυσπρόσιτα χωριά και αυτά είναι πολλά. Για τα άλλα σχολεία δεν έχω εικόνα.

3. Ενστερνίζεστε τις απόψεις και συμφωνείτε με τα δεδομένα για το θετικό ρόλο της φοίτησης στην προσχολική αγωγή για την επιτυχή εκπαιδευτική πορεία των μαθητών; Απόλυτα. Έχουμε δει μαθητές χωρίς προηγούμενη φοίτηση σε σχολική βαθμίδα να στερούνται πολλών γνώσεων και δεξιοτήτων και βγάζουμε έτσι το συμπέρασμα πως μπαίνουν στο δημοτικό χωρίς να είναι έτοιμα. Ακόμα, η προσχολική αγωγή είναι απαραίτητη καθώς σε αυτήν και μόνο αυτήν την περίοδο τα παιδιά μπορούν να αποκτούν γνώσεις και δεξιότητες με τόση ευελιξία, ηρεμία και παιχνίδι που τόσο καλό κάνει στην ανάπτυξή τους.

4. Ποια είναι η άποψή σας για τη φοίτηση των προνηπίων. Θα έπρεπε να είναι υποχρεωτική ή αυτό δεν είναι απαραίτητο; Στην προηγούμενη ερώτηση ανέφερα την μη υποχρεωτική φοίτηση ως ένα βασικό αρνητικό στοιχείο της εκπαίδευσης στην χώρα μας. Το θεωρώ πολύ σημαντικό γιατί η ηλικία των τεσσάρων είναι ιδανική για απόκτηση εμπειριών, δεξιοτήτων και εξοικείωσης σε μια σχολική ομάδα και όχι μόνο σχολική. Αντίθετα ένα παιδί 4 ετών δεν κερδίζει τίποτα μένοντας στο σπίτι χωρίς

συνομήλικους. Εξαιρείται βέβαια η περίπτωση όπου στο σπίτι υπάρχει ένα περιβάλλον με πολλά ερεθίσματα, με ενήλικες που συντονίζουν το παιχνίδι και ασχολούνται, καθώς και φέρνουν το παιδί σε επαφή με συνομήλικους, πράγμα το οποίο δεν έχω δει να συμβαίνει προς το παρόν.

5. Ποιες είναι οι προτάσεις σας για την βελτίωση της ποιότητας του νηπιαγωγείου και την αναβάθμιση του ρόλου του στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης;

Σίγουρα η πρόσληψη περισσότερων και κυρίως μόνιμων προσωπικού - βοηθητικού και βασικού- θα λύσει πολλά από τα προβλήματα στην χώρα. Από εκεί και πέρα, τα συνεχή και υποστηριζόμενα (οικονομικά και σε άδειες) σεμινάρια, η καλύτερη και συχνή συνεργασία με σχολικές συμβούλους, καλύτερη αμοιβή εκπαιδευτικών και οικονομικά κίνητρα, συντήρηση και βελτίωση σχολικών κτηρίων και αύλειων χώρων, πλήρης εξοπλισμός σε υλικά και νέες τεχνολογίες σε σχολικές τάξεις καθώς και συνεργασία με διάφορους φορείς σε συχνή και συστηματική βάση (όχι μόνο σε μορφή επισκέψεων και ομιλιών) θα μπορούσαν να βελτιώσουν την εκπαίδευση στην χώρα.

6. Ποιες είναι οι προτάσεις σας για τη βελτίωση της ποιότητας στην παρεχόμενη προσχολική εκπαίδευση στο νομό;

Όπως ανέφερα πριν, περισσότεροι και μόνιμοι διορισμοί εκπαιδευτικών θα βοηθήσουν πολύ τα σχολεία του νομού, καθώς πάρα πολλές θέσεις και κυρίως στα δυσπρόσιτα χωριά του νομού, καλύπτονται από αναπληρωτές εκπαιδευτικούς και μάλιστα καθυστερημένα. Πρέπει να υπάρχει μια συνέχεια... να βλέπεις το έργο σου και να ξέρουν και τα παιδιά ότι υπάρχει ένα σταθερό πρόσωπο. Ακόμα... και ...πολύ σημαντικό αυτό... μια σχολική σύμβουλος που να μπορεί να επισκέπτεται όλες τις σχολικές μονάδες του νομού θα ήταν απαραίτητη. Δεν ξέρω τι πρέπει να γίνει οι Σύμβουλοι θα έπρεπε να έρχονται και στα χωριά....

B) Συνέντευξη με την Προϊσταμένη Νηπιαγωγείου, ΠΝ12, μόνιμη, χρόνια υπηρεσίας, 31).

1^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Περιγραφή των νηπιαγωγείων, εσωτερικά και εξωτερικά περιβάλλοντα μάθησης

1. Θα μπορούσατε να περιγράψετε την κτιριακή υποδομή του νηπιαγωγείου σας;

Μέτρια προς το πολύ καλό μπορώ να πω πως είναι. Είναι κτίριο από το Πρώτη φορά μπήκαμε το Φιλοξενούμαστε στοΔημοτικό αλλά οι αίθουσες είναι μεγάλες. Μόνο που τώρα τελευταία προέκυψε ανάγκη για καινούρια αίθουσα και η τρίτη αίθουσα είναι κάπως πιο μικρή. Αλλιώς κτιριακά είναι εντάξει και η θέρμανση και η μόνωση.

2. Πως θα περιγράφατε την υλικοτεχνική υποδομή του νηπιαγωγείου; Μπορείτε να μας αναφέρετε κάποιες ελλείψεις;

Ελλείψεις ... έχουμε βέβαια βιντεοπροβολείς και τέτοια.. ό,τι χρειαζόμαστε μέχρι στιγμής έχουμε συνεργασία με το δημοτικό. Ό,τι υπάρχει εκεί είναι σαν να το έχουμε και εμείς. Είμαστε καλυμμένοι. Έχουμε ζητήσει και για τη δική μας περιουσία να έχουμε κάμερες και βιντεοπροβολείς και τέτοια. Αλλά ό,τι χρειαζόμαστε μέχρι στιγμής τα έχουμε από το δημοτικό. Έχουμε συνεργασία άριστη. Επίσης υπάρχει και παιδαγωγικό υλικό.

3. Θεωρείτε ότι οι χώροι του νηπιαγωγείου, εσωτερικά και εξωτερικά είναι ασφαλείς για τα νήπια;

Τώρα τελευταία προέκυψε... λόγω του μεγάλου αριθμού των παιδιών ... χρειαζόμαστε χωριστό προαύλιο χώρο. Δεν προλαβαίνουμε... τελευταία τώρα μας κάνανε, μας ξεχώρισαν με δέντρα το χώρο ακόμα όμως δεν είναι ασφαλής. Τα δέντρα είναι μικρά. Αυτοί υπολογίζουν ότι τα δέντρα θα μεγαλώσουν και θα κλείσουν το χώρο και θα υπάρχει ο χώρος που θα μπορούμε να τα κρατήσουμε τα νήπια. Τα δέντρα δηλαδή θα έχουν το ρόλο του φράχτη, επέλεξαν αυτό τον τρόπο. Ζητήσαμε βέβαια και διαμόρφωση της αυλής επιπλέον... αλλά εντάξει μας είπαν ένα ένα. Θα θέλαμε να έχουμε περισσότερο χώρο διαλλείματος μέσα, γιατί εμάς το διάλλειμα πόσον καιρό είναι εδώ....

Δεν είναι επαρκής για 50 παιδιά αυτός ο διάδρομος ο εσωτερικός. Μόνο αυτό το διάλλειμα μέσα και έξω είναι λίγο πρόβλημα. Έχει μεγάλη αυλή το δημοτικό, αλλά δεν μπορούμε να τα έχουμε σε κοινό διάλλειμα, την ώρα που βγαίνουν τα παιδιά του δημοτικού εμείς πρέπει να μπορούμε μέσα. Όταν βγει όλο το σχολείο διάλλειμα έχουμε πρόβλημα. Πάμε σε αυτό το χωριστό κομμάτι, το οποίο δεν έχει ακόμη σκιερά μέρη και η περιφράξη αυτή που λέμε δεν είναι ασφαλής ακόμη.

4. Διαθέτετε βοηθητικό προσωπικό στο σχολείο σας; Θεωρείτε την ύπαρξη βοηθητικού προσωπικού στα νηπιαγωγεία σημαντική για την ποιότητα του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου;

Αν εννοείς καθαρίστρια.... Να θα με ενδιέφερε να υπάρχει καθ' όλη τη διάρκεια του σχολείου. Θα έπρεπε. Στην αρχή που είναι η προσαρμογή και έχουμε διάφορα από τα παιδάκια εμετούς και τέτοια αλλά και σε όλη τη διάρκεια. Θα έπρεπε να υπάρχει καθαριότητα μόνιμη.

5. Θεωρείτε ότι η γεωγραφική θέση του νηπιαγωγείου διαδραματίζει κάποιο ρόλο στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;

Το δικό μας είναι μες την πόλη τώρα. Γενικά όμως ναι παίζει ρόλο. Εμείς έχουμε δυο παιδιά από χωριό... που έκλεισε γιατί η νηπιαγωγός έμεινε έγκυος. Οι γονείς δείχνουν ότι θα θέλανε να είναι στην πόλη και όχι σε ένα απομονωμένο χωριό και τέτοια.. Αν δεν έκλεινε το νηπιαγωγείο θα ήταν ... δεν είναι νηπιαγωγείο... να δεν μπορούν να έρθουν σε επικοινωνία με άλλα παιδάκια.... Οι γονείς έδειξαν ότι θα ήθελαν να παραμείνουν και στο δημοτικό τώρα. Δε θα ξαναπάνε εκεί. Θέλουν περισσότερο να μείνουν εδώ και τα παιδιά περισσότερο.

- Φαντάζομαι όμως ότι είναι από κάποιο χωριό που είναι κοντά στο Καρπενήσι;

Είναι από ένα χωριό που μπορούν να φτάσουν, είναι 12 χιλιόμετρα. Έχουμε παιδάκι, όμως, που μεταφέρεται από τον Ασπρόπυργο, 35 χιλιόμετρα. Δεν έχει πιο κοντινό σχολείο στην περιοχή του. Είναι πολύ κουραστικό για το παιδί. Το πρωί που φτάνει στο σχολείο σχεδόν κοιμάται. Και με το που μπαίνει στο ταξί, επίσης κοιμάται.

2^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εργασιακή κατάσταση – εμπειρία εκπαιδευτικών

1. Μπορείτε να μας πείτε αν και τότε στελεχώθηκε με εκπαιδευτικό προσωπικό το νηπιαγωγείο σας, την τρέχουσα σχολική χρονιά;

Τέλη Σεπτεμβρίου ήμασταν όσες έπρεπε. Και ενώ όλα πήγαιναν καλά, το Φεβρουάριο η μια εκπαιδευτικός έπρεπε να λείπει με επαπειλούμενη και ξαναμείναμε τρεις που σημαίνει 25αρια τμήματα. Τα παιδάκια της συναδέλφου που έφυγε τα μοιραστήκαν τα δυο τμήματα.

- Ενώ πριν πόσα ήταν;

Ήταν 18, 18, 14. Ήταν καλός αριθμός... το 25 μετά πνιγόμασταν. Κυριολεκτικά πνιγόμασταν. Το πρόβλημα ήταν ότι ήταν μετά ένα κλασικό και ένα ολοήμερο. Μοιράστηκαν τα παιδιά του κλασικού, που έπρεπε τα μισά να πηγαίνουν στο ολοήμερο γιατί δεν μπορούσε όλα να τα πάρει το κλασικό. Που σημαίνει έπρεπε να φύγουν ωριότερα, να αλλάζουμε λίγο προγράμματα. Να φεύγουν 11:45, να έρχονται στο άλλο τμήμα που ήταν εξ ολοκλήρου κλασικό και να βοηθάει η κοπέλα της δεύτερης βάρδιας. Διαμορφώσαμε όλο το πρόγραμμα. Πολύ κούραση δεν το συζητάμε.

2. Θεωρείτε ότι η σχέση εργασίας ενός εκπαιδευτικού επηρεάζει την ποιότητα παροχής του εκπαιδευτικού έργου και την επαγγελματική του ταυτότητα; Με ποιους τρόπους;

Το να είσαι μόνιμος, βέβαια τη σιγουριά, εγώ θεωρώ αυτή τη στιγμή που είμαι μόνιμη τόσα χρόνια... ξέρω από πού ξεκινάω την επόμενη χρονιά. Βέβαια και τα κορίτσια όσες αναπληρώτριες έχουν έρθει, ήταν εντάξει... το 99%. Εξαρτάται από το άτομο αν θέλεις να... είτε είσαι μόνιμος είτε είσαι αναπληρωτής δε δυσκόλεψε τη δουλειά μας. Θα μπορούσε όμως να δυσκολέψει. Εγώ στην θέση τους δεν ξέρω αν θα μπορούσα κάθε χρόνο να αλλάζα σχολείο και μόνο να προσαρμοστείς με συναδέλφους, με το χώρο. Εντάξει μέχρι τώρα τα κορίτσια όλα ήταν καλά. Αλλά έτυχε και περίπτωση που με το ένα πόδι ήταν εδώ και με το άλλο... αλλά λογικό είναι αν το σκεφτείς αν η ζωή σου είναι έτσι για χρόνια ...να μην ξέρεις που θα είσαι την επόμενη χρονιά.

3. Κατά την άποψή σας είναι σημαντικό το ζήτημα της επιμόρφωσης για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών; Υπάρχουν δυσκολίες στον ορεινό και φτωχό νομό της Ευρυτανίας; Η επιμόρφωση ναι είναι σημαντική... και έχουμε προβλήματα. Για να πάμε εμείς στην έδρα της συμβούλου είναι δύσκολο. Θεωρώ εμείς από το Καρπενήσι όταν πηγαίνουμε στη Λαμία είμαστε η αιτία να μην μπορεί να έρθει από τα Κέδρα ή το Ραπτόπουλο η συνάδελφος το πρωί, θα πρέπει να πληρώσει και διανυκτέρευση εκτός από τα έξοδα μετακίνησης είναι δύσκολα και αν δεν έχει μεταφορικό μέσο θα πρέπει να χρησιμοποιήσει μεταφορικό μέσο και πάλι δε φτάνει θα πρέπει να πληρώσει διανυκτέρευση. Για να φτάσει πάλι στον τόπο της το βράδυ πάλι τα ίδια.

3^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Πρόγραμμα σπουδών και μάθηση – Μαθητικό δυναμικό

1. Πόσα παιδιά είναι εγγεγραμμένα στο νηπιαγωγείο σας; Πόσα είναι νήπια και πόσα είναι προνήπια;

Πενήντα και ήταν 25 νήπια και 25 προνήπια.

2. Υπάρχουν διακυμάνσεις στα ποσοστά εγγραφής των νηπίων και προνηπίων στο νηπιαγωγείο σας τα τελευταία χρόνια;

Τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί ο αριθμός των παιδιών στο νηπιαγωγείο μας. Περισσότερο είναι επειδή τηρήθηκαν τα όρια που δεν τηρούνταν μέχρι τώρα και το έγγραφαν το παιδί τους σε άλλα νηπιαγωγεία. Αλλά τώρα τηρούνται τα όρια είναι πιο αυστηρά τα πράγματα. Ναι τώρα το νηπιαγωγείο μας στελεχώθηκε και έχουμε και παιδιά που μεταφέρονται. Είναι γύρω στα έξι – επτά παιδάκια που μεταφέρονται.

3. Η φοίτηση των νηπίων και των προνηπίων στην προσχολική εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο σας είναι σταθερή ή παρουσιάζονται φαινόμενα διαρροής;

Έρχονται μόνο που στα προνήπια οι γονείς είναι πιο ελαστικοί και θεωρούν εντάξει... είναι και η πρώτη φορά που πάνε στο σχολείο και έρχονται σε επαφή με παιδάκια και αρρωσταίνουν εύκολα. Γι' αυτό το λόγο, αλλιώς έρχονται όλα. Κυρίως προσπαθούμε να πείσουμε τις μαμάδες με τον ελαφρύ βήχα μην τα κρατάνε στο σπίτι. Όταν πρωτοέρχονται σε επαφή με παιδάκια θα κολλήσουν ιώσεις και δίκιο έχουν εντάξει.

4. Υπάρχουν στο νηπιαγωγείο σας παιδιά από μειονεκτούσες ομάδες, αλλοδαπά ή παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και πώς επηρεάζεται, αν επηρεάζεται, η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης;

Αλλοδαπό έχουμε αυτό που μεταφέρεται από τον Ασπρόπυργο. Δεν έχει πρόβλημα σαν παιδάκι ούτε με τη γλώσσα είναι πάρα πολύ καλός. Είχαμε παιδάκι που είχε ειδική βοήθό φέτος. Πληρώνανε οι γονείς.

- Ιδιωτική παράλληλη;

Ναι, ιδιωτική παράλληλη. Πληρώνανε οι γονείς.

- Επηρεάσε η παρουσία του παιδιού την εκπαιδευτική διαδικασία;

Όχι, βοήθησε. Αλλά θα μπορούσε να βοηθήσει αν ήταν εκπαιδευτικός η παράλληλη στήριξη. Η κοπέλα δεν ήταν του χώρου μας. Ήταν από άλλο χώρο. Κατά την άποψή μας, θα έπρεπε ο γονιός να ζητήσει να είναι από το χώρο μας νηπιαγωγός έστω, αν όχι ειδικής αγωγής.

- Δεν βρήκαν νηπιαγωγό ή εκπαιδευτικό ειδικής;

Ήταν απόφαση του γονιού Δεν ξέρω γιατί... Αυτό προσαρμόστηκε, μπορούσε να καθίσει στην παρεούλα για πολύ ώρα, περισσότερο από την αρχή, αλλά οι γονείς ίσως να έχουν και δίκιο... ίσως επειδή δεν άκουγε και έγιναν επεμβάσεις ίσως και για αυτό το λόγο να αργεί να προσαρμοστεί. Πάντως θα πρότεινα και εγώ να έχει ειδική παράλληλη στήριξη. Έπρεπε. Μέσα στα 25 δεν μπορώ να παρέχω σ' αυτό το παιδί τίποτα. Νιώθω ένοχη. Δεν μπόρεσα να του παρέχω αυτό που χρειαζόνταν. Οτι έκανε η κοπέλα. Πολύ ελάχιστα. Θα έπρεπε να ζητήσουν οι γονείς και ακόμα δεν έχουμε αποφασίσει για του χρόνου.

- Δε δικαιούται.... (διακόπηκε από την ερωτώμενη)

Δικαιούται θα είναι νήπιο του χρόνου. Δεν ξέρω αν θα ζητήσει ο γονιός είναι απόφαση και του γονιού. Τώρα θα τους μιλήσω... μέχρι τώρα δεν τους έχω πείσει. Δεν ξέρω ποιος είναι ο λόγος που αρνούνται να ζητήσουν παράλληλη από το κράτος που στο κάτω κάτω δε θα πληρώσουν και θα είναι εξειδικευμένη. Δεν έχω καταλάβει ποιο είναι το πρόβλημά τους.

- Μήπως το βλέπουν σα στιγματισμό;

Και η ιδιωτική παράλληλη το ίδιο δεν είναι.... Τι να πω... τώρα περιμένω να τους συναντήσω πάλι. Έχουμε ακόμα λίγο περιθώριο να υποβάλλουμε χαρτιά.

5. Πιστεύετε ότι τα επίσημα αναλυτικά προγράμματα για την προσχολική αγωγή διακρίνονται για την ποιότητά τους; Θα μπορούσατε να μας πείτε ποια κατά τη άποψή σας είναι τα ποιοτικά χαρακτηριστικά ενός αναλυτικού προγράμματος;

Βοηθάνε αλλά δεν έχουμε καταλήξει και ποτέ σε ένα πρόγραμμα. Κάθε τρεις και λίγο από τότε που τελειώσα έχω διδαχθεί ένα σωρό προγράμματα. Και να πω την αλήθεια προσπαθώ να εφαρμόσω αυτό, όμως στην πραγματικότητα αυτό που κάνω είναι συγκερασμός όλων. Ναι από την πείρα μου τώρα... που βλέπω ότι... μέχρι τώρα λέγανε και μέχρι πριν από λίγο μας έλεγαν το μείζον αυτό... δεν τα εφαρμόζουν.. μένουν στην πράξη και επίσης θα έπρεπε στα αναλυτικά να μας λένε στη εφαρμογή ποια προβλήματα έχουμε αντιμετωπίσει ώστε να τα διορθώνουν και αυτοί, να βελτιώσουν πράγματα. Και πιλοτικά που τα εφαρμόζουν μετά δε βλέπω καμία παρέμβαση πάλι εκεί μένει.

- Δηλαδή εννοείται ότι δε βλέπετε διορθώσεις στο αρχικό κείμενο;

Όχι ... όχι. Και επίσης για αυτό που με ρώτησες Δεν μπορούν να εφαρμοστούν αυτά με 25 παιδιά. Δεν μπορούν να εφαρμοστούν αυτά όπως πρέπει. Άλλο ποιοτικό..... η ευελιξία... τη θεωρώ το προτέρημα του προγράμματός μας. Δε θα ήθελα ποτέ να έχουμε ένα βιβλίο ή ένα μπουσουλα που να τον κάνουμε. Το ότι τα παιδιά μαζί με το δάσκαλο διαμορφώνουν το πρόγραμμα είναι ότι καλύτερο.

6. Ποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και ποιες πρακτικές ενδείκνυται για να ενισχυθούν τα παιδιά που δεν ανταποκρίνονται στους στόχους που τίθενται από τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών; Το εξατομικευμένο... αλλά σε τόσο μεγάλο αριθμό παιδιών πώς να το κάνεις; Έτσι και αλλιώς προσπαθείς να εξατομικεύσεις όλο το πρόγραμμα ανάλογα με τα παιδιά αλλά παιδιά που έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θα έπρεπε να είναι μικρότερος ο αριθμός σίγουρα.

-Εσείς έχετε τώρα εμπειρία. Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο ιδανικός αριθμός παιδιών σε μια τάξη; Το είκοσι. Το ανώτερο. Είκοσι με είκοσι πέντε μπορεί να φαίνεται λίγη η διαφορά αλλά όμως είναι μεγάλη. Δύο χρόνια δουλεύω 25αρια τμήματα και ξεκινάει ένα παιδί να πει μια κουβέντα στην παρεούλα ώσπου να φτάσει να μιλήσει και το άλλο, όλα θέλουν, το πρώτο έχει βαρεθεί ήδη. Λογικό δεν είναι μέχρι να μιλήσουν 25 παιδιά. Να πουν αυτό που θέλουν.... Θέλει να μιλήσει πάλι ο άλλος... και πρέπει να δώσεις το λόγο και στους 25. Ο πρώτος και ο δεύτερος έχουν ήδη βαρεθεί. Έπρεπε να υπάρχει σίγουρα μικρότερος αριθμός.

7. Υπάρχουν παράγοντες που σας δυσκολεύουν στην εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος; Μπορείτε να αναφέρετε κάποιους;

Όχι ...εντάξει. Εκτός από το μεγάλο αριθμό παιδιών ...αν έχεις καλή συνεργασία... με τους άλλους εκπαιδευτικούς στο σχολείο όχι...

8. Εφαρμόζετε καινοτόμα προγράμματα στο νηπιαγωγείο σας; Μπορείτε να μας πείτε κάποια; Τι επίδραση εκτιμάτε ότι είχαν στο έργο του νηπιαγωγείου;

Κάθε χρόνο μένουμε κατάπληκτοι μ' αυτό που μας βγάζουν, κάθε χρόνο εφαρμόζουμε καινοτόμα και την ομαλή μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό και προγράμματα που παίρνουμε από τις σχολικές δραστηριότητες. Ποτέ δεν κάνουμε το ίδιο πρόγραμμα. Εγώ όσα προγράμματα έχω πάρει από το 1999 που δουλεύουμε τέτοια προγράμματα, δεν έχω πάρει ποτέ ίδιο πρόγραμμα. Θέλω να είναι κάτι καινούριο. Παρόλο που τα παιδιά αλλάζουν βέβαια. Μαθαίνουμε και εμείς μέσα από τα προγράμματα.

- Τι προσφέρει το καινοτόμο πρόγραμμα στο έργο μας;

Είναι ο άλλος τρόπος προσέγγισης. Είναι οι ομάδες, είναι η ανάμειξη και των γονιών στα προγράμματα μέσα καινούριες γνώσεις.

9. Πού θεωρείτε ότι μπορεί να συμβάλει η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου;

Μπορεί να είναι άγχος για μας, από τη λέξη αξιολόγηση που ακούμε και μόνο, αλλά νομίζω μας κάνει πιο ενεργητικούς. Η αξιολόγηση μπορεί να βοηθήσει να αναγνωριστεί η δουλειά μας και οι γονείς αλλιώς θα το δούνε, γιατί νομίζουν ότι το αποφεύγουμε γιατί δεν κάνουμε τίποτα. Τώρα ως προς τα παιδιά μέσα στην τάξη ...δε νομίζω... τώρα αυτό που δουλεύει θα δουλέψει.

10. Υπάρχει ολοήμερο τμήμα στο νηπιαγωγείο; Πως διαμορφώνεται το πρόγραμμα εκεί; Υπάρχουν δυσκολίες στην εφαρμογή του;

Ναι. Όχι στην αρχή προσαρμόζουμε σταδιακά τα παιδιά και αποδεκτό από τους γονείς είναι. Νομίζω ότι τις χρονιές που δούλεψα με ολοήμερο, ότι ήταν καλύτερα. Βγαίνει πιο άνετα η δουλειά μας και τα παιδιά είναι διαφορετικά. Δεν προλαβαίνεις στο κλασικό τμήμα να κάνεις όλα αυτά που θα 'θελες. Δεν προλαβαίνεις. Είσαι πιο άνετος.

11. Θεωρείτε ότι το πρόγραμμα που ακολουθείται στα ολοήμερα τμήματα έχει οφέλη στην ανάπτυξη των παιδιών; Αν ναι πού μπορεί να τα βοηθήσει κατά την άποψή σας;

Το ολοήμερο θα το πρότεινα σε όλους τους γονείς, διότι γυρνάν στο σπίτι και είναι σε μια τηλεόραση ή δεν ξέρω που μπορεί να βρίσκονται. Εκεί είναι στο σχολείο και κάνουν πράγματα και τα βοηθάει με άλλα παιδιά και την ώρα του φαγητού να σέβονται και την ώρα της χαλάρωσης να σέβονται το ένα το άλλο. Και απλώνεται άνετα το πρόγραμμα. Δεν μπορείς να πιέσεις ένα παιδί να δουλέψει πιο γρήγορα. Έχεις όλο το χρόνο.

12. Θεωρείτε αναγκαία τη λειτουργία ολοήμερων νηπιαγωγείων στο νομό Ευρυτανίας και αν ναι, γιατί;

Εγώ το θεωρώ σαν πρόγραμμα. Τώρα εντάζει κάποιος γονείς λένε γιατί να μην είμαστε στο σπίτι μαζί με το παιδί να φάμε και όλα αυτά, αλλά..... σαν πρόγραμμα όπως το έχω δουλέψει θα προτιμούσα τμήμα ολοήμερο. Φέτος δούλεψα κλασικό και με έπιανε άγχος. Τώρα για τα παιδιά έχει οφέλη γιατί είναι μαζί με συνομήλικους και δεν είναι μπροστά σε μια τηλεόραση ή δεν ξέρω που είναι. Είναι μαζί με άλλα παιδιά. Τους δίνει και τη δυνατότητα να αυτονομηθούν, να φάνε μόνο τους, να μαζέψουν τα πράγματά τους μόνο τους, μόνο τους να στρώσουν το τραπέζι με τους φίλους τους.

13. Πως θα περιγράφατε το προφίλ των μαθητών σας; Πώς αποτιμάτε την πρόδοό τους σε σχέση με τις απαιτήσεις που προκύπτουν από το πρόγραμμα σπουδών αυτής της ηλικίας;

Στην πλειοψηφία τα κατάφεραν. Κάποιες περιπτώσεις παιδιών που είναι έτσι... πώς να το πω τώρα... υπερβολικά ζωηρά, εκεί νιώθω ότι δεν πέτυχα αυτό που θα ήθελα να πετύχω. Βέβαια και στους γονείς όταν αναφέρεις το πρόβλημα ότι κάτι έπρεπε να κάνει και τέτοια, θεωρούν ότι είναι παιδί και θα μεγαλώσει. Οι γονείς που θα έπρεπε να δώσουν σημασία... είναι δυο τρεις γονείς που θα ήθελα να δώσουν περισσότερη σημασία. Σε εκείνες τις περιπτώσεις δεν τα κατάφερα και δεν είναι θέμα δικό μας. Έπρεπε να είναι περισσότερο οι γονείς μαζί μας. Όταν τους ανάφερα με το πρόβλημα δεν ήθελαν να το δεχτούν με τίποτα. Είναι το παιδί έτσι; Έχω καταλήξει ότι δεν είναι το παιδί έτσι βρίσκει από τους γονείς ελευθερία και τα κάνει. Δε συνεργάζονται οι γονείς στο θέμα ορίων. Θεωρούν: «Παιδί είναι και εντάζει. θα μεγαλώσει, θα πάει στην πρώτη και εντάζει». Τα δυο από αυτά τα παιδιά εξαιτίας της ζωηράδας που έχουν... θα μπορούσαν να είναι πολύ καλύτερα. έκαναν στα γρήγορα αυτό που ήταν να κάνουνε. Είναι υπερκινητικά... δεν τα καταφέρνουν... όπως τα άλλα παιδιά στην τάξη.

14. Ποιες πρακτικές εφαρμόζετε για να ενισχυθούν τα παιδιά που δεν ανταποκρίνονται στους στόχους που τίθενται από τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών;

Με πολλούς τρόπους, με σύσταση, κατ' ιδίαν, με μικρές τιμωρίες, δηλαδή, θα καθίσεις εκεί και δε θα παίζεις το αγαπημένο σου παιχνίδι. Συνεργασία με τους γονείς ζητάω. Άλλες τεχνικές τώρα: θα πάρει θυμωμένο παιδάκι, θα πάει στο κόκκινο φανάρι, αλλά στις δυο περιπτώσεις που προανέφερα δεν τα κατάφερα.

- Και στο γνωστικό κομμάτι όταν δεν τα καταφέρνουν τα παιδιά;

Στο γνωστικό κομμάτι... (παύση). Επιμένω όσο περισσότερο μπορώ εγώ, αν δω κάτι πολύ βαρύ θα ζητήσω να πάνε και σε ΚΕΔΥΥ και τέτοια. Προτείνω στους γονείς να πάνε.

4^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Οικογένεια και η εμπλοκή τους στην κοινότητα της μάθησης, σχέσεις με γονείς

1. Θεωρείτε ότι το σπίτι, το πολιτισμικό πλαίσιο που μεγαλώνει ένα παιδί και οι εμπειρίες του επηρεάζουν την ανάπτυξη και τη μάθησή του;

Ναι οπωσδήποτε. Σίγουρα. Απ' τους γονείς νομίζω εγώ ξεκινάνε πολλά πράγματα με το που θα έρθουν τα παιδιά στο σχολείο. Η θα τα στείλουν στο σχολείο και θα τους πουν: «τώρα θα δεις τι συμβαίνει» ή στο σχολείο επαφίονταν όλα και εκεί μαθαίνουν και τα καλά και τα άσχημα και σαν να μην έχουν εκείνοι καμία ευθύνη για τίποτα. Γενικά με τους γονείς είναι ένα πρόβλημα. Εγώ το αντιμετωπίζω και είναι οι ίδιοι και οι ίδιοι πάντα που έχουν τα προβλήματα. Κάποιοι γονείς που σέβονται το σχολείο το περνούν και στα παιδιά. Σέβονται το ωράριο, σέβονται το τι κάνει το σχολείο μέσα εκεί. Συζητάνε με τα παιδιά τους

2. Πιστεύετε ότι το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου και οι άλλες δραστηριότητές του, βοηθούν τις οικογένειες να διευρύνουν τις γνώσεις τους για την ανάπτυξη του παιδιού και τη μάθησή του;

Ναι. Όταν ακούω γονείς που συζητάνε με τα παιδιά τους τι έγινε στο νηπιαγωγείο και φαίνεται εκεί η επίδραση. Ναι επιδρά.

3. Θεωρείτε ότι τα προγράμματα του νηπιαγωγείου δίνουν προτεραιότητα/ εξασφαλίζουν την ισότητα σε παιδιά που προέρχονται από μειονεκτούσες ομάδες;

Εντάξει δεν ξεχωρίζουμε στο νηπιαγωγείο. Ποτέ δεν ξεχωρίσαμε κανένα... προσπαθείς να τα βάλεις μέσα. Ποτέ όμως δεν είχαμε κανένα να ξεχωρίζει στη γλώσσα. Αλλά και την περίπτωση του παιδιού που έχουμε με ειδική βοήθη φέτος τα παιδιά το σέβονται. Το θεωρούν πιο μικρό; Πάντως το σέβονται δε θα το κοροϊδέσουν ποτέ. Παιδιά με πρόβλημα γλώσσας δεν είχα... όμως τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες δεν βοηθούνται. Μόνο αν είχαν το δικό τους δάσκαλο θα βοηθιούνταν. Δεν έχει ο δάσκαλος όλο το χρόνο ιδίως σε μεγάλα τμήματα. Σε ένα τμήμα 10 παιδιών ίσως να ήταν καλύτερα.

4. Ποια είναι η δική σας εμπειρία σε σχέση με την πρόσβαση και τη συμμετοχή των νηπίων από μειονεκτούσες ομάδες στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου;

Αλλοδαπά που να μην μπορούν να μιλήσουν δεν είχα ποτέ, ούτε ρομά έχουμε εδώ.. Δεν έχω μεγάλη εμπειρία σε μειονεκτούσες ομάδες παρόλο που έχω τόσα χρόνια υπηρεσίας. Οπότε δεν έχω να πω κάτι ιδιαίτερο. Μου ήρθε τώρα... μια περίπτωση ενός παιδιού που είχε σύνδρομο down. Την εποχή που δεν υπήρχε παράλληλη στήριξη και τέτοια. Όχι ότι προσφέραμε πολλά, απλά ερχόταν στο νηπιαγωγείο με χαρά. Αυτό κατάφερα να νιώθει. Το να πάρει πολλά πράγματα ...δεν ξέρω τι μπορεί να έπαιρνε. Ερχόταν το παιδάκι έμεινε τρεις χρονιές στο σχολείο και μέρος σε γιορτή έπαιρνε, αλλά δεν είχα τις ειδικές γνώσεις να το βοηθήσω.

5. Σε ποιο βαθμό συμμετέχουν οι γονείς σε δραστηριότητες που οργανώνονται από το σχολείο; Είναι ικανοποιητικότερη η συμμετοχή τους. Ευτυχώς και σε συνελεύσεις που έχουμε και σε εκδρομή που θα κάνουμε και σε δραστηριότητες, ή όταν ζητήσουμε βοήθεια είναι φανταστικοί πολλές φορές μπορώ να πω.

6. Πιστεύετε ότι η εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία συμβάλλει στην ποιότητα της προσχολικής αγωγής; Γιατί;

Ναι συμβάλλει. Και τα παιδιά το χαίρονται και εμάς μας βοηθάνε και αναγνωρίζουν το έργο μας και τη δουλειά μας και θα συζητήσουν αλλιώς με τα παιδιά τους γι' αυτό. Μερικές φορές ξαφνιάζονται για το τι μπορεί να ξέρει ένα μικρό παιδάκι. Προχθές που πήραν τους φακέλους ...έλεγαν: «Τι κάνετε; Κάνετε τέτοια πράγματα;». Μερικές φορές και οι ίδιοι εκπλήσσονται. Αλλά είναι και κάποιοι που είναι μεμφίμοιροι μια ζωή, είναι μες τη γκρίνια και δεν ικανοποιούνται με τίποτα. Ευτυχώς ελάχιστοι, λίγοι.

7. Θεωρείτε την επικοινωνία με τις οικογένειες σημαντική; Με ποιους τρόπους την προωθείτε στο σχολείο σας;

Ναι πρέπει να έχουμε επικοινωνία, με σημειώματα που στέλνουμε ανακοινώσεις, με συναντήσεις, με τη συμμετοχή τους σε ότι κάνουμε στις γιορτούλες σ' όλα αυτά. Όταν έχουμε κάποιο πρόγραμμα και απαιτεί να φέρουν φωτογραφίες, αποκόμματα από εφημερίδες και όλα αυτά. Δεν ανταποκρίνονται όλοι, αλλά έχουμε συμμετοχή. Όχι όλοι, αλλά κάθε χρόνο υπάρχει μια ομάδα γονιών που αυτοί θα σε βοηθάνε. Οι άλλοι... και συνήθως είναι γονείς που τα παιδιά τους έχουν πρόβλημα. Από εκεί ξεκινάει όλο αυτό θεωρώ και με τα παιδιά τους το πρόβλημα. Οι αδιάφοροι ή αυτοί που τα ξέρουν όλα ή τα έχουν λύσει όλα από πληροφορίες που πήραν από το διαδίκτυο. Οπότε θεωρούν ότι ξέρουν μόνοι τους να το λύσουν το θέμα. Από εκεί ξεκινάει το πρόβλημα.

8. Θεωρείτε ότι παράγοντες, όπως η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας, η κοινωνική τάξη και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, επηρεάζουν τις απόψεις τους για την προσχολική αγωγή;

Πάντως έτυχε με μορφωμένους γονείς να έχω περισσότερο πρόβλημα από αυτούς που δεν είχαν μόρφωση. Εκείνοι σέβονται το σχολείο. Επηρεάζει όμως και τα παιδιά με τα ερεθίσματα που έχουν. Πολλές φορές τα παιδιά των γονιών με υψηλό μορφωτικό επίπεδο νομίζουν ότι τα ξέρουν όλα και εκείνη την ώρα που του λες... δε ρουφάνε, ενώ είναι παιδάκια που το ρουφάνε γιατί δεν έχουν ερεθίσματα.

9. Ποιοι παράγοντες, -η εθνικότητα, το επάγγελμα, ο τόπος κατοικίας, η κοινωνική τάξη και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων νομίζετε ότι επηρεάζουν τη συμμετοχή τους στη σχολική ζωή και την ποιότητα της επικοινωνίας γονιών και εκπαιδευτικών;

Τώρα θα πω η εθνικότητα. Έχουμε και γονιό που είναι αλβανός και είναι απόσταση μεγάλη από τον τόπο κατοικίας ή δεν έχει το χρόνο. Θα έλεγα οι μορφωμένοι προσπαθούν να είναι κοντά στα παιδιά τους. Δεν σημαίνει απόλυτα τίποτα από όλα αυτά. Εξαρτάται και από την προσωπικότητα των γονιών.

5^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Διοικητικό πλαίσιο/ ηγεσία, Διοίκηση και Διαχείριση

1. Ποιο είναι το έργο της προϊσταμένης; Ποιες είναι μερικές από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζετε;

Η δυσκολία είναι το διοικητικό που είναι και το μεγαλύτερο γιατί δεν έχουμε χρόνο. Έχουμε και την τάξη και το διάλλειμα και τη διοίκηση και οι απαιτήσεις που έχουν γίνει τελευταία πολλές. Τώρα θέλω αυτό το έγγραφο, τώρα θέλω να μπει στο σύστημα και δεν καταλαβαίνει κανείς ότι έχουμε τάξη και με το που θα αφήσεις την τάξη δεν ξέρεις τι θα βρεις μετά.

2. Έχετε δυσκολίες στην διαχείριση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών της σχολικής σας μονάδας και στην εφαρμογή του προγράμματος σπουδών και ειδικά σε ένα φτωχό και ορεινό νομό όπως είναι ο νομός Ευρυτανίας;

Όχι... Εντάξει εκτός από τον ελάχιστο χρόνο... εντάξει δεν έχω πρόβλημα με τις συναδέλφους. Τυγχάνει να είμαστε και όλες μόνιμες, μια αναπληρώτρια αν έχουμε το χρόνο. Αλλά και με τις αναπληρώτριες δεν είχαμε ποτέ πρόβλημα. Το πρόβλημα είναι του χρόνου. Εντάξει είμαι υποχρεωμένη να καθίσω και μετά, αλλά πάω και απόγευμα πολλές φορές για να μπορώ να κάνω αυτό που πρέπει. Την ώρα που έχεις τα παιδιά δεν μπορείς να κάνεις τίποτα, ελάχιστα πράγματα και το τηλέφωνο ακόμη που απαντάς είναι πρόβλημα.

3. Έχετε στην διάθεσή σας επαρκείς οικονομικούς πόρους για να επιτελέσετε το έργο σας; Αν όχι, με ποιους τρόπους προσπαθείτε να παρακάμψετε τέτοιου είδους δυσκολίες;

Εδώ στην πόλη μας τα τελευταία χρόνια το διαχειρίζεται ο δήμος. Μέχρι στιγμής δεν είχαμε πρόβλημα, ό,τι και να χρειαστήκαμε ... εντάξει και εμείς από τη μεριά μας προσπαθούμε να μην είμαστε υπερβολικοί. Ό,τι χρειαστήκαμε το έχουμε. Δε μας έλειψε τίποτα, ούτε χαρτί, ούτε αναλώσιμα υλικά, ούτε γκρίνιες είχαμε. Είμαστε καλά! Από την πλευρά μας δε είμαστε παράλογοι, ούτε θεωρώ ότι πρέπει να πάρεις ακριβά υλικά για να κάνεις τη δουλειά σου. Πρέπει να έχουμε στο νου μας ότι δεν μπορεί να φτιάξεις ένα λογαριασμό να φτάνει μέχρι εκεί πάνω... συνεννοείσαι πρώτα.

4. Αντιμετωπίσατε δυσκολίες για την εξασφάλιση του αναγκαίου εκπαιδευτικού προσωπικού της σχολικής μονάδας ευθύνης σας και πώς αντιμετωπίστηκαν;

Είχαμε δυσκολίες. Μέχρι να έρθει αναπληρώτρια δε λειτουργούσαμε το ολοήμερο το απόγευμα. Είχαμε κάνει πρακτικό ότι δε γίνεται να λειτουργήσει το ολοήμερο εφόσον δεν υπάρχει πρόσωπο για να λειτουργήσει. Λειτουργούσε μόνο το πρωινό ωράριο. Είχαμε την ανοχή των γονέων στη αρχή αλλά όσο περνούσε ο καιρός οι γονείς άρχιζαν να έχουν πρόβλημα ...αλλά ευτυχώς ήρθε αναπληρώτρια.

5. Θεωρείτε ότι είναι μέρος του έργου σας να συμβάλετε στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών της σχολικής σας μονάδας; Μπορείτε να αναφέρετε κάποια παραδείγματα για το πώς υποστηρίζετε τους εκπαιδευτικούς στο έργο τους;

Για να συμβάλλω εγώ στην επαγγελματική τους ανάπτυξη πρέπει να υπάρχει η επιθυμία η δική τους. Αλλά και πάλι εγώ τους διευκολύνω σε ότι ζητήσουν και αν μπορώ το εξασφαλίζω σ' αυτό το θέμα. Ό,τι ζητήσουν εγώ τους υποστηρίζω. Εμείς είμαστε μια οικογένεια. Εκεί μέσα συνεννοούμαστε για τα πάντα και ό,τι μπορεί ο καθένας προσφέρει για να χτίσουμε αυτό που θέλουμε, με την επικοινωνία και τη συζήτηση. Θεωρώ ότι είμαστε μια οικογένεια και θεωρώ ότι παράπονα έχει ο ένας να το λύνουμε, να μη φεύγει τίποτα έξω.

6. Ενθαρρύνετε τη συμμετοχή των γονέων στη σχολική ζωή; Γιατί, και αν ναι με ποιους τρόπους;

Ναι τους ενθαρρύνουμε και τους θέλουμε κοντά μας και τους καλούμε σε εκδρομές που πάμε, σε γιορτούλες που και αυτοί χαίρονται μαζί με τα παιδιά. Φέτος κάναμε ένα πρόγραμμα «Γίνε μαζί μου παιδί» και τους καλέσαμε και στην εκδρομή για να παίξουν να γίνουν παιδιά, φαίνεται ότι τους άρεσε πάρα πολύ. Το θέλουμε και εκείνοι κοντά στα παιδιά. Θέλουμε να εμπλέκονται και αν όχι έτσι θέλουμε και αυτό που θα φέρει το παιδί απ' το σπίτι.... και οι γονείς νιώθουν ότι κάτι προσφέρουν στο παιδί τους και το παιδί χαίρεται.

6^{ος} Άξονας ερωτήσεων: Εκπαιδευτική πολιτική για το ελληνικό νηπιαγωγείο

1. Νομίζετε ότι η προσχολική αγωγή κατέχει τη θέση που πρέπει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα;

Όχι. Όλο με το παράπονο είμαστε. Πουθενά δεν αναφερόμαστε... όποιο έγγραφο και να πάρεις, αναφέρονται πάντα... τα είδατε τα έντυπα που παίρνουμε τελοσπάντων... νομίζω ότι πουθενά δε μας έχουν μέσα. Το παράπονό μας είναι αυτό. Τριάντα χρόνια τριάντα ένα που έχω δε θεωρώ ότι ... ακόμα ούτε εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας δε μας θεωρούνε ...κάποιοι λένε ότι δε στηρίζουμε το έργο μας και από μας εξαρτάται. Δε νομίζω ότι είναι αυτό. Τώρα τελευταία κάποιοι εκπαιδευτικοί που παίρνουν παιδάκια της πρώτης τάξης λένε: «Α! κάνετε κάποια πράγματα... εμείς νομίζαμε ότι δε γίνονται τέτοια πράγματα.». Θεωρούν ίσως ότι άμα μάθει να γράφει και να διαβάζει θα είναι πιο της αποδοχής τους. Αλλά γενικά και από το υπουργείο μέσα δε μας έχουν σε μεγάλη υπόληψη.

2. Μπορείτε να αναφέρετε κάποια θετικά και κάποια αρνητικά σημεία της παρεχόμενης προσχολικής αγωγής γενικά; Διαφοροποιείται η κατάσταση στο νομό Ευρυτανίας;

Εγώ έχω δουλέψει εδώ όλα τα χρόνια και μια μόνο χρονιά στη Φθιώτιδα. Δεν ξέρω στα χωριά τι δυσκολίες αντιμετωπίζουν τα κορίτσια... από αυτά που ακούω και λίγα παιδιά να έχει πρόβλημα είναι μερικές φορές. Θετικά θεωρώ ότι τα παιδιά φεύγουν από το οικογενειακό περιβάλλον, μαθαίνουν να είναι μαζί. Εγώ θεωρώ ότι και τίποτα να μη μάθουν, το ότι είναι μαζί με άλλους, με άλλα παιδιά να συνεργάζονται και να μοιράζονται, που τα περισσότερα είναι σε ένα ταμπλέτ και παίζουν με τον εαυτό τους και καμία άλλη γνώση να μην πάρουν αυτή είναι η σημαντικότερη γνώση. Τα τελευταία χρόνια έχω εστιάσει σε αυτό: στο να μάθουν τα παιδιά να είναι μαζί, γιατί από το σπίτι έρχονται και ξέρουν αλφαβήτα, ξέρουν αριθμούς, ξέρουν πράγματα, αλλά δεν ξέρουν να είναι με παιδιά. Δεν μπορούν αν συνυπάρξουν με άλλα παιδιά. Ένα άλλο αρνητικό είναι ότι κάποιοι θεωρούν ότι είναι μικρά για να πάνε σχολείο, κάποιοι παππούδες και κάποιοι μπαμπάδες φέτος έλεγαν: «Κρίμα το καημένο». Κάποιοι λέγανε ότι θα το στείλω πάλι παιδί για να μην του ετοιμάζω φαγητό και τέτοια.... Θεωρώ ότι εκπαίδευση πρέπει να είναι δίχρονη.

3. Ενστερνίζεστε τις απόψεις και συμφωνείτε με τα δεδομένα για το θετικό ρόλο της φοίτησης στην προσχολική αγωγή για την επιτυχή εκπαιδευτική πορεία των μαθητών;

Ναι είναι η αρχή και για μένα είναι πολύ σημαντικό. Αν δεν έχουν πάει παιδικό είναι η πρώτη φορά που δέχονται εκπαίδευση. Νομίζω ότι είναι πάρα πολύ μεγάλο βήμα, πολύ μεγάλο βήμα για τα παιδιά. Το ότι ένα παιδάκι έρχεται στην αρχή δεν μπορείς να το προσαρμόσεις και μετά στο τέλος φεύγει έτοιμο, χαιρετάει και μου λέει: «Θα μου λείψεις κυρία το καλοκαίρι», θεωρώ ότι είναι πολύ σημαντικό.

4. Ποια είναι η άποψή σας για τη φοίτηση των προνηπίων; Θα έπρεπε να είναι υποχρεωτική ή αυτό δεν είναι απαραίτητο;

Όπωςδήποτε υποχρεωτική. Ως προνήπιο δεν το υποχρεώνεις, δεν έχεις απαιτήσεις πολλές μέσα από τα νήπια μαθαίνει και την επόμενη χρονιά είναι έτοιμο αυτό το παιδάκι να πάει παρακάτω. Εάν έρθει κατευθείαν στο νηπιαγωγείο ένα νήπιο, ενώ άλλα παιδάκια έχουν παρακολουθήσει προνήπια, βλέπεις μεγάλη διαφορά. Το βλέπουν τα άλλα παιδάκια μικρό, αφού το βλέπουν για πρώτη φορά, αλλά ως που να προσαρμοστεί θα χρειαστούν δυο μήνες μέχρι να φτάσει τα άλλα νήπια. Αν το καταφέρνει τώρα σε δυο μήνες να μπει μέσα στα νήπια, σκέψου να είχε πάει και προνήπιο.

5. Ποιες θα ήταν οι προτάσεις σας για την βελτίωση της ποιότητας του νηπιαγωγείου και την αναβάθμιση του ρόλου του στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης;

Υποδομές εμείς εδώ τώρα έχουμε ...δε μπορώ να παραπονεθώ ότι δεν έχουμε. Εντάξει... να μπορούσαμε και πιο άνετα να αγοράσουμε και κάποια άλλα πράγματα που θα θέλαμε, οικονομικά να βοηθηθήμασταν και πιο γρήγορα να καλύπτονται οι θέσεις σε εκπαιδευτικό προσωπικό. Ο αριθμός των 25 παιδιών είναι ...όχι μόνο πρέπει να ξεζουμίζεσαι ...δεν ξέρω και εγώ πώς να το πω... δεν μπορείς να προσφέρεις σε 25 παιδιά. Δεν είναι ένα φύλλο εργασίας κάθε μέρα που θα έδινες... που και αυτό θέλει να το αναλύσεις, να το εξηγήσεις, να το κάνεις. Αλλά όταν είναι ευέλικτα τα προγράμματα ομάδες και καινοτόμα να κάνεις 25 παιδιά είναι πολλά.

6. Ποια μέτρα θεωρείτε ότι πρέπει να ληφθούν για τη βελτίωση της ποιότητας στην παρεχόμενη προσχολική εκπαίδευση στο νομό;

Ναι... θα έπρεπε να έχουμε πιο κοντά τη σύμβουλο για επιμόρφωση και τέτοια και να επανδρώνονται τα νηπιαγωγεία έγκαιρα με εκπαιδευτικό προσωπικό, όπου υπάρχουν ανάγκες και στις παράλληλες στηρίξεις που αργούν να στείλουν. Η οποία παράλληλη στήριξη δε μπαίνει και τον άλλο χρόνο και το παιδάκι δεν πρέπει να αλλάζει και πολλά περιβάλλοντα. Αυτά και η σύμβουλος θα έπρεπε να έχει μόνο την Ευρυντανία με μια επίσκεψη και εκείνη δεν μπορεί να λύσει τα θέματα, με το δίκιο της, σε ένα πεντάλεπτο δεκάλεπτο που θα δει και κείνη το παιδί ..τι θα μπορέσει να κάνει... και την αγωνία που έχουμε και εμείς ...είναι δεν είναι... αυτό πρόβλημα; Βρίσκουμε, προσδιορίζουμε ένα πρόβλημα... αλλά θα πρέπει να έχεις και κάποιον που ξέρει να σου πει ότι είναι όντως πρόβλημα.